

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1954:35

Justitiedepartementet

**DEN SVENSKA
KRIMINALSTATISTIKEN**

**BETÄNKANDE AV
KRIMINALSTATISTIKUTREDNINGEN**

Stockholm 1954

Statens offentliga utredningar 1954

Kronologisk förteckning

1. Svensk namnbok 1954. Statens Reproduktionsanstalt. 224 s. Fi.
2. Musikliv i Sverige. Betänkande med förslag till åtgärder för att främja det svenska musiklivets utveckling. Idun. 447 s. E.
3. Kollektivhas. Victor Petterson. 116 s., 20 s. pl. S.
4. Moderskapsförsäkring m. m. Idun. 154 s. S.
5. Vården vid ungdomsvårdsskolorna. Victor Petterson. 138 s. S.
6. Ärvdabalk Norstedt. 257 s. Ju.
7. Nordisk passfrihet. Del III. Upphävande av all passkontroll vid gränserna mellan de nordiska länderna. Gernandt. 39 s. U.
8. Nordisk kontakt. Betänkande om utgivande av en nordisk parlamentarisk tidskriftspublikation. Gummesson. 14 s. Ju.
9. Betänkande angående instansordningen i vattenmål m. m. Gummesson. 90 s. Ju.
10. Förslag till lag om sparbanker m. m. Victor Petterson. 330 s. Fi.
11. Yrkesutbildningen. Hæggström. 467 s., 2 kartor. E.
12. Elkraftförsörjningen. Kihlström. 473 s. K.
13. En gemensam nordisk marknad. Victor Petterson. 120 s. H.
14. Betänkande med utredning och förslag rörande hörselvården. Norstedt. 165 + VI s. I.
15. Om kompetenskrav. Betänkande avgivet av kompetensutredningen. Gernandt. 55 s. C.
16. Förslag till jordrationaliseringslag m. m. Katalog och Tidskriftstryck. 130 s. Jo.
17. Om proportionella val inom kommunala representationer m. m. 1950 års folkomröstnings- och valsättsutrednings betänkande. 6. Kihlström. 72 s. Ju.
18. Förslag till förenkling av vissa beskattningsregler. Egnellska. 80 s. Fi.
19. Förslag till ändrad företagsbeskattning. Idun. 418 s. Fi.
20. Nordiska post- och teletaxor. Gummesson. 33 s. U.
21. Inrättande av ett sjöfartsverk. Gummesson. 112 s. H.
22. Ny arbetstidslagstiftning och partiell arbetstidsförkortning 5. Beckman. 499 s. S.
23. Ny arbetstidslagstiftning och partiell arbetstidsförkortning. 5. Bilagor. Beckman. 234 s. S.
24. Förslag till effektivare taxering. Idun. 190 s. Fi.
25. Friluftsbad, simhallar, bastur. Gummesson. 292 s. I.
26. Landsantikvarieorganisationen. Gummesson. 124 s. E.
27. Tjänstebostäder för folkskolans lärare. Kihlström. 106 s. E.
28. Vanförestalerna och Eugeniahemmet. Beckman. 340 + VI s. I.
29. Klenvirke. Användningen av barrklenvirke, lövvirke och sågverksavfall. Idun. 156 s. H.
30. Högertrafik. Victor Petterson. 141 s. K.
31. Saneringsfrågan. Victor Petterson. 133 s. + 24 pl. K.
32. Televisionen i Sverige. Idun. 213 s. + 4 pl. K.
33. Folkpensionering och sjukförsäkring. Vissa samordningsfrågor. Victor Petterson. 116 s. S.
34. Hyran för omöblerade lägenheter. Victor Petterson. 146 s. Ju.
35. Den svenska kriminalstatistiken. Norstedt. 190 s. Ju.

Anm. Om särskild tryckort ej anges, är tryckorten Stockholm. Bokstäverna med fetstil utgöra begynnelsebokstäverna till det departement, under vilket utredningen avgivits, t. ex. E. = eklektiskdepartementet, Jo. = jordbruksdepartementet.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1954: 35
Justitiedepartementet

DEN SVENSKA
KRIMINALSTATISTIKEN

BETÄNKANDE

AV

KRIMINALSTATISTIKUTREDNINGEN

STOCKHOLM 1954

KUNGL. BOKTRYCKERIET P. A. NORSTEDT & SÖNER

STATENS OFFENTLIGA TRYCKERIEN 1904-10
Förhinderpartiet

DEN SVENSKA
KRIMINALSTATISTIKEN

BETÄNDELSE

KRIMINALSTATISTIK FÖR ÅREN 1902

STOCKHOLM 1904

HÖRNL. BOKTRYCKERIET P. A. NORSTEDT & SÖNER

INNEHÅLL.

	Sid
Skrivelse till Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet	11
Kap. I. KRIMINALSTATISTIKENS MÅL, MEDEL OCH MÖJLIGHETER	13
<i>Inledning</i>	13
<i>Översikt av kriminalstatistikens olika grenar</i>	14
<i>Behovet av kriminalstatistik</i>	16
<i>Omständigheter, som försvåra ett rationellt utnyttjande av kriminalstatistiken</i>	17
Brott och andra asocialitetsyttringar	17
Ändringar i samhällsförhållanden och strafflagstiftning	18
Svårigheter att erhålla jämförelsematerial	19
<i>Brottsstatistiken</i>	19
Möjligheten att beräkna den verkliga brottslighetens omfattning	19
Uppdelningen av brotten i grupper vid den statistiska redovisningen	25
Brottslighetens tidsvariationer	25
Brottslighetens lokala variationer	26
Normkonflikternas betydelse för kriminaliteten (»immigrantkriminaliteten»)	26
Brottsstatistiken som upplysningskälla rörande kriminalpolisens effektivitet	27
<i>Brottslingsstatistiken</i>	28
Orsaksforskningens möjligheter	28
Vilka brottslingar skola omfattas av brottslingsstatistiken? ..	30
Vilka dömda personer skola omfattas av den utförliga brottslingsstatistiken? s. 31. Brottslingsstatistik beträffande personer, som erhållit åtalseftergift s. 32.	
Vilka faktorer skola registreras?	33
Endast faktorer, vilkas förhandenvaro kan objektivt konstateras, böra registreras s. 33. Man måste begränsa sig till faktorer, vilkas förhandenvaro kan konstateras utan alltför omfattande undersökningar s. 34. Faktorns förhandenvaro resp. icke-förhandenvaro måste kunna konstateras beträffande en väsentlig del av de redovisade personerna s. 34. Betydelsen av att jämförelsematerial kan erhållas s. 35. Internationella förslag rörande urvalet av faktorer, som böra redovisas s. 36.	
Brottslingsstatistikens betydelse för reaktionssystemet och för dettas utformning	36

	Sid.
<i>Reaktionsstatistiken</i>	37
<i>Verkställighetsstatistiken</i>	37
<i>Återfallsstatistiken</i>	38
Kap. II. DEN SVENSKA KRIMINALSTATISTIKENS HISTORIA OCH NUVARANDE ORGANISATION	39
<i>Kortfattad historik</i>	39
<i>Översikt av den svenska kriminalstatistikens nuvarande organisation</i>	40
<i>Polisstatistiken</i>	41
<i>Domstolsstatistiken m. m.</i>	41
<i>Fångvårdsstatistiken</i>	42
Kap. III. BROTTSSSTATISTIKEN	43
<i>Nuvarande utformning</i>	43
<i>Polisstatistiken</i>	43
<i>Domstolsstatistiken</i>	44
<i>De nordiska grannländerna</i>	46
<i>De sakkunnigas förslag</i>	47
a. Till polisens kännedom komma brott	47
1. Vilka brott bör redovisningen omfatta? s. 47. 2. Specificeringen av brotten s. 48. 3. Tidsvariationer s. 50. 4. Lokala variationer s. 51.	
b. Brott, som föranlett dom eller strafföreläggande	54
1. Specificeringen av brotten s. 54. 2. Tidsvariationer s. 55. 3. Lokala variationer s. 55.	
c. Brott, som föranlett åtalseftergift	55
1. Brott begångna av unga lagöverträdare, som erhållit åtalseftergift enligt 1944 års lag om eftergift av åtal mot vissa underåriga, enligt lagen om samhällets barnavård m. m. eller enligt lagen om ungdomsfängelse, därest brottet enligt åklagarens uppfattning vid lagföring skulle föranlett skyddsuffostran eller påföljd, som skall rapporteras till straffregistret s. 55. 2. Övriga brott för vilka åtalseftergift meddelats s. 55.	
d. Brott, för vilka enligt beslut av åklagaren åtal ej skall anställas på grund av sinnessjukdom e. d. hos gärningsmannen	56
e. Lagöverträdelse begångna av minderåriga (icke straffmyndiga)	56
Kap. IV. BROTTSLINGSSTATISTIKEN	57
<i>Nuvarande utformning</i>	57
a. För brott misstänkta personer	57
b. Personer, som dömts för brott eller erhållit strafföreläggande eller straffriförklarats	58
c. Personer, som erhållit åtalseftergift	62
d. Personer, som intagits å fångvårdsanstalt eller erhållit villkorlig dom med övervakning	66
<i>Utländsk brottslingsstatistik</i>	67
<i>Internationella förslag rörande vilka faktorer, som böra redovisas i brottslingsstatistiken</i>	69
<i>De sakkunnigas överväganden angående vilka faktorer, som kunna komma i fråga för redovisning i brottslingsstatistiken</i>	70

a. Brottet	71
1. Brottsart s. 71. 2. Antalet begångna brott av olika slag s. 71. 3. Brottssorten s. 71.	
b. Konstitutionella faktorer	71
1. Ärftlig belastning s. 71. 2. Kön s. 73. 3. Ålder vid brottets begående s. 73. 4. Fysiska defekter s. 73. 5. Ras s. 74. 6. Konstitutions- typ s. 74. 7. Sinnessjukdom, sinnesslöhet och andra fall av defekt intelligens, psykisk abnormitet, neuroser och liknande störningar s. 74. 8. Inresekretoriska sjukdomar s. 75. 9. Alkoholism s. 75.	
c. Miljöfaktorer	76
1. Utomäktenskaplig börd s. 76. 2. Nationalitet s. 76. 3. Förhållanden under brottslingens uppväxt s. 77. a) Uppfostran utanför föräldra- hemmet s. 77. b) Antalet uppfostringsenheter s. 77. c) Upplöst hem s. 77. d) Bosättningsorten under uppväxten s. 78. e) Täta byten av bostadsort s. 78. f) Ekonomiska förhållanden i hemmet under upp- växten s. 78. g) Moraliska och psykologiska förhållanden i hemmet s. 79. h) Uppfostringsvårigheter i hemmet och skolan s. 79. i) Antalet syskon s. 79. 4. Civilstånd s. 79. 5. Bildningsgrad s. 80. 6. Yrke och socialklass s. 80. 7. Täta yrkesbyten s. 84. 8. Bristfällig yrkes- utbildning s. 84. 9. Bostadsort vid tiden för brottet s. 84. 10. Eko- nomiska förhållanden vid tiden för brottet s. 84. 11. Asocialitet hos andra maken s. 85. 12. Medlemskap i liga s. 85. 13. Antalet medver- kande vid brottets begående s. 86. 14. Tidigare kriminalitet s. 86. 15. Anstaltsbehandling eller särskild tillsyn vid tiden för brottet s. 86.	
d. Situationsfaktorer	87
1. Förberett eller tillfälligt brott s. 87. 2. Motivet för brottet s. 87. 3. Alkoholpåverkan vid brottstillfället s. 87. 4. Masspsykos s. 87. 5. S. k. farliga situationer s. 87. 6. Brottslingens offer s. 88.	
e. Reaktionsfaktorer	88
1. Tidigare samhällsreaktioner på grund av kriminalitet s. 88. 2. Tidi- gare samhällsreaktioner på grund av annan asocialitet än krimina- litet s. 88.	
f. Sammanfattning	89
<i>De sakkunnigas förslag beträffande brottslingsstatistiken för olika grupper av brottslingar</i>	89
a. Personer misstänkta för brott	89
b. Personer, som dömts för brott, erhållit strafföreläggande eller straffrifyrklarats enligt SL 5: 5	90
1. Personer, för vilka med anledning av domen straffuppgift skall insändas till straffregistret samt underåriga, som överlämnats till skyddsuppfostran s. 90. 2. Personer, som dömts för brott i övriga fall eller erhållit strafföreläggande s. 90.	
c. Personer, som erhållit åtalseftergift	90
1. Unga lagöverträdare, som erhållit åtalseftergift enligt 1944 års lag om eftergift av åtal mot vissa underåriga, enligt lagen om sam- hällets barnavård m. m. eller enligt lagen om ungdomsfängelse därest brottet enligt åklagarens uppfattning vid lagföring skulle föranlett skyddsuppfostran eller påföljd, som skall rapporteras till straffre- gistret s. 90. 2. Övriga personer, som erhållit åtalseftergift s. 90.	
d. Personer, beträffande vilka åklagaren beslutat att, på grund av sinnessjukdom eller dylikt, åtal ej skall anställas	91
e. Personer, som vid lagöverträdelsens begående icke uppnått straffmyndighetsåldern	91
f. Personer, som begått brott, beträffande vilka föreskrifter om särskild åtalsprövning meddelats	92
g. Fångvårdsmyndigheternas redovisning	93

	Sid.
Kap. V. REAKTIONSSTATISTIKEN	94
<i>Nuvarande utformning</i>	94
a. Redovisningen i domstolsstatistiken av domar och straff- förelägganden	94
b. Redovisningen i fängvårdsstatistiken av domar	94
c. Redovisningen av åtalseftergifter	95
<i>De nordiska grannländerna</i>	95
<i>De sakkunnigas förslag</i>	96
a. Inledning	96
b. Redovisningen av domar och strafförelägganden	97
1. Domar avseende ovillkorligt frihetsberövande s. 97. 2. Domar, genom vilka åt barnavårdsnämnd eller styrelse för skola tillhörande barna- och ungdomsvården överlämnats att vidtaga åtgärd för en underårig lagöverträdarens omhändertagande för skyddsuppfostran s. 98. 3. Villkorliga domar s. 98. 4. Domar avseende suspension eller avsättning samt disciplinstraff s. 98. 5. Domar avseende ovillkorligt å dömda böter samt strafförelägganden s. 98. 6. Straffriförklaringar enligt SL 5: 5 s. 99.	
c. Redovisningen av åtalseftergifter	99
Kap. VI. VERKSTÄLLIGHETSSTATISTIKEN	100
<i>Nuvarande utformning</i>	100
a. Ovillkorligt å dömt frihetsberövande	100
b. Villkorliga domar med övervakning	100
<i>De nordiska grannländerna</i>	101
<i>De sakkunnigas förslag</i>	101
a. Ovillkorligt å dömt frihetsberövande	101
b. Villkorliga domar med övervakning	103
c. Villkorliga domar utan övervakning	104
d. Ovillkorligt å dömda böter samt böter enligt strafförelägganden	104
Kap. VII. ÅTERFALLSSTATISTIKEN	108
<i>Inledning</i>	108
<i>Principerna för en återfallsstatistik</i>	108
<i>Internationella förslag beträffande återfallsstatistiken</i>	109
De nordiska kriminalistföreningarnas förslag	110
<i>Återfallsstatistik i andra länders kriminalstatistik</i>	110
<i>De sakkunnigas förslag</i>	112
a. Framåtblickande och tillbakablickande återfallsstatistik	112
b. Den framåtblickande återfallsstatistiken	112
1. Vilka brottslingar skola omfattas av en återfallsstatistik? Hur skola de registreras? s. 112. 2. När skall återfallskapacitet anses inträda? s. 115. 3. Omständigheter, som utesluta återfallskapacitet s. 117. 4. Observationstiden s. 119. 5. Vilka brott skola räknas som återfall? s. 120. 6. När skall återfallet anses ha inträffat? s. 121. 7. Vilka faktorer skola studeras i återfallsstatistiken? s. 121. 8. Åter- fall av olika grader s. 122.	
c. Den tillbakablickande återfallsstatistiken	122
d. Speciella återfallsundersökningar	123

	Sid.
Kap. VIII. KRIMINALSTATISTIKARKIVET	124
Kap. IX. STATISTIK ÖVER NÅDEÄRENDEN	125
<i>Inledning</i>	125
<i>Den nuvarande svenska statistiken</i>	126
<i>De nordiska grannländerna</i>	126
<i>De sakkunnigas förslag</i>	127
Bör särskild återfallsstatistik anordnas beträffande personer, som beviljats nåd?.....	129
Sammanfattning	129
Kap. X. KRIMINALSTATISTIK, SOM UTARBETAS AV KONTROLL- STYRELSEN OCH AV GENERALTULLSTYRELSEN	131
<i>Kontrollstyrelsen</i>	131
<i>De sakkunnigas förslag beträffande fylleristatistiken</i>	133
<i>Generaltullstyrelsen</i>	134
Kap. XI. STATISTIK ÖVER PERSONER, SOM DÖMTS TILL TVÅNGSARBETE	135
<i>Nuvarande utformning</i>	135
<i>De sakkunnigas förslag</i>	136
Kap. XII. PLANLÄGGNING OCH LEDNING AV KRIMINALSTATI- STIKEN	137
Kap. XIII. PRIMÄRUPPGIFTERNA TILL KRIMINALSTATISTIKEN	138
<i>Uppgifter från domstolarna</i>	138
a. Uppgifter från domstol, som i första instans dömt i mål, varom uppgift skall lämnas till straffregistret (med bil. 1 å s. 147).....	138
b. Uppgifter från domstol, som i första instans överlämnat åt barnavårdsnämnd eller styrelse för skola tillhörande barna- och ungdomsvården att vidtaga åtgärd för underårig lagöverträdarens omhändertagande för skyddsuppfostran	139
c. Uppgifter från domstol, som dömt i brottmål i högre instans (med bil. 2 å s. 149).....	139
d. Uppgifter från domstol, som i första instans dömt för brott utan att utförlig statistisk uppgift skall avgivas	139
e. Uppgifter från domstol (eller övervakningsnämnd), som i fråga om villkorligt dömd förordnat om förlängning av prövotiden eller förklarat anståndet förverkat, ävensom från domstol, som förklarat villkorlig frigivning förverkad....	140
<i>Uppgifter från nedre justitierevisionen</i> (med bil. 3 å s. 150)	140
<i>Uppgifter från polismyndigheterna</i>	141
a. Kvartalsuppgifter angående brott, som kommit till poli- sens kännedom (med bil. 4 å s. 151).....	141
b. Uppgifter rörande lagöverträdelse begångna av minder- åriga (icke straffmyndiga).....	141
c. Uppgifter om personer, som dömts till tvångsarbete	141

	Sid.
<i>Uppgifter från åklagarna</i>	142
a. Årsuppgifter angående brott, som kommit till polisens kännedom, samt misstänkta personer m. m.	142
b. Uppgifter rörande åtalseftergifter, som beviljats unga lagöverträdare enligt 1944 års lag om eftergift av åtal mot vissa underåriga, enligt lagen om samhallets barnavård m. m. eller enligt lagen om ungdomsfängelse, därest brottet enligt åklagarens uppfattning vid lagföring skulle föranlett skyddsuppfostran eller påföljd, som skall rapporteras till straffregistret (med bil. 5 å s. 153)	142
c. Uppgifter rörande åtalseftergifter, som beviljats i andra fall än de ovan under b nämnda	142
d. Uppgifter rörande strafförelägganden	143
e. Uppgifter rörande fall, då enligt åklagarens beslut åtal ej skall anställas på grund av sinnessjukdom eller annan psykisk abnormitet hos gärningsmannen	143
<i>Uppgifter från de lokala fångvårdsmyndigheterna</i>	143
a. Uppgifter beträffande personer, som undergått frihetsberövande (med bil. 6 och 7 å s. 153 resp. 154)	143
b. Uppgifter beträffande personer, som erhållit villkorlig dom och stått under övervakning (med bil. 8 å s. 155)....	144
<i>Uppgifter från kontrollstyrelsen</i>	144
<i>Uppgifter från generaltullstyrelsen</i>	144
<i>Uppgifter från länsstyrelserna</i>	145
a. Uppgifter om personer, som dömts till tvångsarbete	145
b. Uppgifter om avskrivna och avkortade böter	145
<i>Uppgifter från utmätningsmännen</i>	145
<i>Uppgifter från fångvårdsstyrelsen</i>	146
<i>Uppgifter från straffregistret</i>	146
Kap. XIV. DE KRIMINALSTATISTISKA PRIMÄRUPPGIFTERNAS BEARBETNING	156
Kap. XV. PUBLICERINGEN AV KRIMINALSTATISTIKEN	157
<i>Den nuvarande ordningen</i>	157
<i>De sakkunnigas förslag</i>	157
Årliga publikationer	157
Sammanfattande tioårsöversikter	158
Inledning till kriminalstatistiken	158
Internationella tabeller	159
Kap. XVI. PERSONAL OCH KOSTNADER	160
<i>Nuvarande organisation</i>	160
Statistiska centralbyrån	160
Fångvårdsstyrelsens straffregister	161

	Sid.
<i>De sakkunnigas förslag</i>	161
Statistiska centralbyrån (se även bil. å s. 167).....	161
Fångvårdsstyrelsens straffregister (se även bil. å s. 167)	164
Uppgiftslämnarna	165
Kap. XVII. FÖRFATTNINGSÄNDRINGAR	169
<i>Nu gällande författningsbestämmelser</i>	169
<i>Författningsändringar föranledda av de sakkunnigas förslag</i>	170
Rättsstatistikkungörelsen (med bil. 1 å s. 177)	170
Författningar, som röra straffregistret (med bil. 2 å s. 178) ...	173
Övriga författningsändringar (med bil. 3—7 å s. 179 f.).....	176
Kap. XVIII. SAMMANFATTNING AV DE SAKKUNNIGAS FÖRSLAG .	182

142	143	144	145	146	147	148	149	150	151	152	153	154	155	156	157	158	159	160	161	162	163	164	165	166	167	168	169	170	171	172	173	174	175	176	177	178	179	180	181	182	183	184	185	186	187	188	189	190	191	192	193	194	195	196	197	198	199	200	201	202	203	204	205	206	207	208	209	210	211	212	213	214	215	216	217	218	219	220	221	222	223	224	225	226	227	228	229	230	231	232	233	234	235	236	237	238	239	240	241	242	243	244	245	246	247	248	249	250	251	252	253	254	255	256	257	258	259	260	261	262	263	264	265	266	267	268	269	270	271	272	273	274	275	276	277	278	279	280	281	282	283	284	285	286	287	288	289	290	291	292	293	294	295	296	297	298	299	300	301	302	303	304	305	306	307	308	309	310	311	312	313	314	315	316	317	318	319	320	321	322	323	324	325	326	327	328	329	330	331	332	333	334	335	336	337	338	339	340	341	342	343	344	345	346	347	348	349	350	351	352	353	354	355	356	357	358	359	360	361	362	363	364	365	366	367	368	369	370	371	372	373	374	375	376	377	378	379	380	381	382	383	384	385	386	387	388	389	390	391	392	393	394	395	396	397	398	399	400	401	402	403	404	405	406	407	408	409	410	411	412	413	414	415	416	417	418	419	420	421	422	423	424	425	426	427	428	429	430	431	432	433	434	435	436	437	438	439	440	441	442	443	444	445	446	447	448	449	450	451	452	453	454	455	456	457	458	459	460	461	462	463	464	465	466	467	468	469	470	471	472	473	474	475	476	477	478	479	480	481	482	483	484	485	486	487	488	489	490	491	492	493	494	495	496	497	498	499	500
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Till Herr Statsrådet och Chefen för Kungl. Justitiedepartementet.

Genom beslut den 18 juni 1949 bemyndigade Kungl. Maj:t Herr Statsrådet att tillkalla högst tre sakkunniga jämte sekreterare med uppdrag att inom departementet, i samråd med den av chefen för finansdepartementet för utredning av den statliga statistikens omfattning tillkallade sakkunnige, verkställa en allsidig utredning av frågan, hur kriminalstatistiken bör vara anordnad. Med stöd av detta bemyndigande tillkallades den 22 juni 1949 såsom sakkunniga riksåklagaren Maths Heuman, tillika ordförande, numera byrådirektören i statistiska centralbyrån Sverker Groth och förste byråsekreteraren i fångvårdsstyrelsen Torgny Lindberg. De sakkunniga antogo benämningen kriminalstatistikutredningen.

Efter bemyndigande den 9 september 1949 tillkallades den 10 september 1949 ytterligare två sakkunniga, nämligen professorn Ivar Agge och byråchefen i socialstyrelsen Erland von Hofsten. Slutligen tillkallades den 12 oktober 1951 efter bemyndigande samma dag även byråchefen i socialstyrelsen Torsten Eriksson såsom sakkunnig.

Den 26 augusti 1949 uppdrogs åt numera e. o. aktuarien i statistiska centralbyrån Sven Rengby att vara sekreterare åt de sakkunniga.

Genom skrivelse den 29 januari 1954 bemyndigade Kungl. Maj:t kriminalstatistikutredningen att, med hänsyn till att den för utredning av den statliga statistikens omfattning tillkallade sakkunnige avslutat sitt arbete, i stället samråda med statistiska centralbyrån i fråga om de ekonomiska och organisatoriska konsekvenserna av en omläggning av kriminalstatistiken. Med stöd av detta bemyndigande har kapitel XVI i betänkandet utarbetats i samråd med centralbyrån.

Till utredningen överlämnades den 1 juli 1949 av Kungl. Maj:t ett av statistiska centralbyrån, statens kriminaltekniska anstalt och statspolisintendenten gemensamt avgivet utlåtande angående införande av polisstatistik för riket samt däröver avgivna remissyttranden. Med anledning därav föreslog utredningen den 30 november 1949, att det framlagda förslaget skulle, med vissa ändringar, genomföras fr. o. m. den 1 januari 1950.

Kungl. Maj:t utfärdade den 10 februari 1950 kungörelse angående kriminalstatistiska uppgifter från polismyndigheter m. fl.

Med anledning av remisser har utredningen avgivit utlåtande till Kungl. Maj:t den 30 november 1953 över strafflagberedningens belänkande angående enhetligt frihetsstraff m. m. samt till Herr Statsrådet den 30 april 1954 över en av fångvårdens organisationskommitté utarbetad promemoria med förslag till registreringsåtgärder avseende intagna i fångvårdsanstalt, som ingår i anstaltsgrupp.

Kriminalstatistikutredningen får härmed vördsamt överlämna sitt betänkande.

Enligt de direktiv, som meddelades vid kriminalstatistikutredningens tillsättande skulle utredningen beakta det intresse, som föreligger av att kriminalstatistiken erhåller en såvitt möjligt enhetlig utformning inom samtliga nordiska länder, varför utredningen borde ske under erforderlig kontakt med övriga nordiska länder.

Frågan om nordiskt samarbete på kriminalstatistikens område behandlades på den nordiska kriminalvårdskonferensen i Helsingfors den 8—11 februari 1950, vid vilken utredningen representerades av sin ordförande. Vid det fortsatta utredningsarbetet ha de sakkunniga funnit, att de många tekniska problem, som sammanhänga bl. a. med det sätt varpå erforderliga uppgifter skola införskaffas, minskade värdet av ett nordiskt samarbete på själva utredningsstadiet. Ett dylikt samarbete borde därför lämpligen ske först då kriminalstatistikutredningens betänkande föreläge färdigt och kunde tjänstgöra som utgångspunkt för diskussionen. Utredningen har därför den 29 oktober 1954 hemställt, att Herr Statsrådet måtte inbjuda de övriga nordiska länderna att sända vardera högst tre representanter till Stockholm för att där med utgångspunkt från betänkandet diskutera frågan om nordiskt samarbete på kriminalstatistikens område. Sedan detta sammanträde hållits och en redovisning för diskussionen tillställts Herr Statsrådet för att tjäna till ledning vid frågans fortsatta handläggning inom justitiedepartementet, kommer kriminalstatistikutredningens uppdrag att vara slutfört.

Stockholm den 25 november 1954.

MATHS HEUMAN

IVAR AGGE

TORSTEN ERIKSSON

SVERKER GROTH

ERLAND von HOFSTEN

TORGNY LINDBERG

Sven Rengby

Kap. I. KRIMINALSTATISTIKENS MÅL, MEDEL OCH MÖJLIGHETER

Inledning

Den vetenskapsgren, som har till syfte att vidga våra kunskaper om brottsligheten, är kriminologien. Dess föremål äro brotten, brottslingarna och samhällets reaktioner mot lagöverträdarna. Med ledning av den kunskap, som erhålles genom kriminologiens olika grenar, bör samhället uppdraga riktlinjerna för kampen mot brottsligheten, för kriminalpolitiken. Det må framhållas att vårt vetande om brottslighetens natur, om orsakerna till brottsligheten och om resultatet av brottslingsbehandlingen är mycket bristfälligt. Det måste konstateras, att vi trots den rika litteratur, som under årens lopp frambragts på detta område, alltjämt lida brist på verklig, exakt kunskap angående många frågor av avgörande betydelse för kriminalpolitiken. Så ha vi t. ex. endast en ytlig kännedom om återfall i brott, ehuru hela det kriminalpolitiska reaktionssystemet med dess åtgärder av olika slag och utformningen av de olika slagen av anstalter borde byggas upp med hänsyn till behandlingsformernas effektivitet ur återfallssynpunkt.

Den kriminologiska vetenskapen arbetar huvudsakligen enligt två olika metoder, nämligen statistiska undersökningar och undersökningar av enskilda fall s. k. fallstudier (case-studies). Dessa båda metoder, som för övrigt ofta användas i kombination, kunna påverka varandra så att t. ex. en ingående undersökning av några enskilda fall kan giva anledning till att man söker statistiskt visa frekvensen hos ett stort material av vissa hos de enskilda fallen funna faktorer och omvänt.

Våra kunskaper angående brottslighetens yttringar, brottslingarna, omständigheterna vid brottet samt den sociala och kulturella miljö, varur det härrör, och slutligen angående behandlingsmetoderna måste i mycket hög grad baseras på kriminalstatistiken. Utan en väl utvecklad kriminalstatistik blir arbetet inom kriminologiens övriga grenar famlande och osäkert. För kriminologien blir därför kriminalstatistiken en nyckelvetenskap.

Att märka är emellertid, att man icke nödvändigt behöver räkna all statistik, som sysslar med hithörande frågor, såsom kriminalstatistik. Olika meningar kunna hysas rörande frågan om vad som skall avses med begreppet kriminalstatistik. Utan att här närmare diskutera denna fråga vilja

de sakkunniga för sin del ansluta sig till det betraktelsesätt, som angivits av den amerikanske kriminologen och kriminalstatistikern Sellin, då han definierar kriminalstatistiken på följande sätt¹:

»Kriminalstatistik är ensartade uppgifter

a) i numerisk form om brott och brottslingar;

b) inhämtade av offentliga myndigheter ur deras handlingar;

c) klassificerade, tabellerade och analyserade för att visa relationerna mellan eller inom de olika klasserna;

d) offentliggjorda periodiskt i enlighet med en uppgjord plan.»

Även om denna definition icke är allmänt erkänd — många föredraga att låta kriminalstatistiken omfatta alla statistiska undersökningar inom kriminologiens arbetsfält — är i allt fall den av Sellin åsyftade officiella löpande kriminalstatistiken den viktigaste grenen av denna vetenskap. Det är uppenbart, att behovet av en noggrant utarbetad plan och en genomtänkt organisation gör sig starkare gällande i fråga om denna statistik än i fråga om de mera tillfälligt anordnade specialundersökningarna, och de sakkunniga ha därför inriktat sig på den officiella löpande kriminalstatistiken. För övrigt äro de speciella problem och svårigheter, som möta vid statistiska specialundersökningar på det kriminologiska området i huvudsak desamma som de, vilka göra sig gällande vid den officiella kriminalstatistiken.

I vissa fall, då olika omständigheter föranleda, att en fråga icke lämpligen kan belysas i den löpande statistiken, ha de sakkunniga angivit som ett önskemål, att statistiska specialundersökningar anordnas.

De sakkunniga ha i det följande sökt klarlägga vilka krav, som från kriminologisk synpunkt böra ställas på kriminalstatistiken, och i vad mån det finnes möjlighet att uppfylla dem. Av avgörande betydelse beträffande det sistnämnda bliva givetvis de ekonomiska synpunkterna — de medel, som kunna förutsättas tillgängliga för kriminalstatistiken, äro begränsade. I nära samband härmed står frågan om uppgiftslämnarnas arbetsbelastning; det är nödvändigt att iakttaga försiktighet, då det gäller att öka denna. Även snabbheten har betydelse; det är viktigt, att man inte i sin iver att åstadkomma en statistik, som är sakligt tillfredsställande, ordnar den på sådant sätt, att offentliggörandet sker så sent, att de uppnådda resultaten endast ha historiskt intresse. Härutinnan torde dock mycket vara att vinna genom en modernisering av bearbetningen.

Översikt av kriminalstatistikens olika grenar²

Inom kriminalstatistiken urskiljas flera olika grenar alltefter arten av de företeelser undersökningen gäller och det speciella syftet med statistiken.

Brottsstatistiken. I första rummet är det naturligen av betydelse att er-

¹ Sellin: The Significance of Records of Crime, The Law Quarterly Review, London 1951, Vol. 67 s. 490.

² För större delen av detta kapitel jämför Heuman: Några reflexioner i anledning av översynen av den svenska kriminalstatistiken, Svensk Juristtidnings Festskrift för Karl Schlyter, Stockholm 1949 s. 192 f.

hålla upplysning om brottslighetens omfattning, dvs. antalet begångna brott av olika slag, och om hur detta antal ändras med tiden. Av intresse är även att klargöra huruvida skillnader i dessa avseenden kunna påvisas mellan olika delar av landet, särskilt mellan tätorter av olika slag och landsbygd.

Därigenom att i brottsstatistiken uppgift lämnas även om det antal brott, som enligt vad längre fram närmare utvecklas, äro att anse såsom uppklarade, ger denna statistik därjämte vissa upplysningar om effektiviteten av polis- och åklagarmyndigheternas brottsbeivrande arbete.

Inom brottsstatistiken utgöras de statistiska enheterna av de begångna brotten. Inom de övriga grenarna av kriminalstatistiken utgöres däremot varje statistisk enhet av en brottslig person.

Brottslingsstatistiken. Vid ett närmare utforskande av brottsligheten måste studiet med nödvändighet inriktas på de brottsliga individerna. Genom att registrera biologiska och sociala fakta, som hänföra sig till lagöverträdarnas person och förhållanden, vinner man en värdefull kunskap om brottslingsklientelet. Genom jämförelser mellan olika brottslingsgrupper inbördes eller mellan brottslingar och brottslingsgrupper å ena samt totalbefolkningen å andra sidan kan man erhålla för orsaksforskningen viktiga upplysningar. Den vunna kännedomen om brottslingsklientelet har betydelse även ur en annan synpunkt, den erfordras nämligen som en bakgrund till de uppgifter, som registreras i de tre följande statistikgrenarna.

Reaktionsstatistiken. Denna visar i vilken utsträckning de olika reaktionsarterna komma till användning vid påföljdens bestämmande samt den närmare utformningen därvid av reaktionen (strafftidens längd, arten av de föreskrifter, som meddelats vid kvalificerad villkorlig dom etc.). Den klarlägger också i vad mån speciella omständigheter (såsom t. ex. ungdom, återfall) inverka på valet och utformningen av reaktionen.

Verkställighetsstatistiken. Den i reaktionsstatistiken redovisade reaktionen visar emellertid i många fall ej vilken reaktion den brottslige i verkligheten undergår. Vissa former av frihetsberövande avse en tidrymd, som ej är på förhand bestämd, andra kunna i en del fall förkortas genom villkorlig frigivning; föreskrifter, som meddelats i samband med villkorlig dom, kunna ändras; ådömda böter kunna förvandlas, avskrivnas eller avkortas i stället för att betalas osv. Det är uppenbarligen av vikt, att dessa omständigheter redovisas i kriminalstatistiken. Dylik redovisning lämnas i verkställighetsstatistiken, som därjämte redovisar vissa uppgifter om brottslingens uppförande under behandlingen, t. ex. rymningar, begångna nya brott, överträdelser av föreskrifter givna i samband med villkorlig dom eller villkorlig frigivning.

Återfallsstatistiken kan lämna upplysningar i två hänseenden. Genom en undersökning av återfallsfrekvensen hos brottslingar, som underkastats t. ex. olika reaktionsformer, kan vägledning vinnas, då man söker bedöma resultatet av de olika behandlingsformerna. Vidare kan återfallsstatistiken på flera sätt bidra till orsaksforskningen. Ovan har, under brottslingsstatistiken,

talats om jämförelser mellan olika brottslingsgrupper. Av betydelse är här i första hand de jämförelser, som kunna göras mellan återfallsbrottslingar och förstagångsbrottslingar. Vidare må nämnas, att den för återfallsstatistiken nödvändiga registreringen av de grövre brottslingarna möjliggör, att speciella undersökningar kunna göras beträffande yrkesbrottsligheten.

I den ovan givna översikten över kriminalstatistikens olika grenar ha som indelningsgrunder använts statistikens föremål och syfte. Man kan indela kriminalstatistiken även med utgångspunkt från de myndigheter, från vilka de kriminalstatistiska primäruppgifterna härröra. Man räknar då med tre statistikgrenar: *polisstatistik*, *domstolsstatistik* och *fångvårdsstatistik*, vilken sistnämnda statistik såsom omfattande även dem, som erhålla kriminalvård i frihet, måhända riktigare borde benämnas kriminalvårdsstatistik. Från polis- (och åklagar-) myndigheterna lämnas uppgifter om antalet för polisen kända brott ävensom om antalet misstänkta personer jämte vissa uppgifter om dessa, från domstolarna redovisas de åtalade och en rad olika faktorer beträffande dem samt den ådömda reaktionen, från fångvårdsmyndigheterna slutligen lämnas uppgifter om de personer, som undergå frihetsstraff, samt — i Sverige — även om vissa av dem, som erhållit villkorlig dom. Med hänsyn till den utveckling åtalseftergiftsinstitutet vunnit, särskilt i de nordiska länderna, bör emellertid till dessa tre grenar numera läggas även en *åklagarstatistik*, avseende personer, som erhållit åtalseftergift. Åklagarna lämna även uppgifter om meddelade strafförelägganden.

Behovet av kriminalstatistik

Det viktigaste syftet med kriminalstatistiken är, som redan framhållits, att den skall belysa kriminologiska frågor. Dessa frågor komma i det följande att närmare analyseras; inledningsvis finns det skäl att framhålla, att kriminalstatistiken även skall besvara en del spörsmål, som icke kunna anses såsom i egentlig mening kriminologiska.

Upplysningar om antalet begångna brott av olika slag erfordras sålunda, för att det skall vara möjligt att bedöma om de åtgärder, som avse att försvåra begåendet av brott, kunna betraktas som tillräckligt effektiva. Därmed åsyftas ej endast polisbevakning m. m. utan även åtgärder av annat slag, såsom effektiva lås- och alarmanordningar mot inbrott, bilstölder etc. eller revisionskontroller o. d. som skydd mot förskingningar. Statistiska upplysningar om lagöverträdarna och om åtgärderna mot dem behövas bland annat för att bedöma behovet av åtgärder för straffverkställigheten (antal anstaltsplatser av skilda slag, fångvårdspersonalens storlek osv.). Vid bestämmandet av straffsatserna och utformningen i övrigt av samhällets reaktioner kan det vara av betydelse att veta hur många personer, som dömas för brott av olika slag.

De statistiska upplysningar, som erfordras för att besvara ovannämnda

frågor, äro i allmänhet av skäligen enkel beskaffenhet. Annorlunda ställa sig förhållandena, när det gäller kriminologiska spørsmål; anspråken på statistiken äro därvidlag ofantligt mycket större.

Den viktigaste frågan i detta avseende torde vanligen formuleras ungefär på följande sätt. Brottsligheten utgör en samhällsföreteelse, som bör bekämpas. För att detta skall kunna ske måste man veta, varför vissa människor bliva lagöverträdare, eller med andra ord analysera orsakerna till brottsligheten. Först genom att man vinner klarhet i dessa hänseenden blir det möjligt att veta vilka åtgärder, som skola företagas i brottsförebyggande syfte. Det må dock framhållas, att forskningen endast steg för steg kan nå djupare kunskaper om brottslighetens orsakssammanhang och att ett fullständigt klarläggande av denna fundamentala fråga aldrig torde kunna ske. Varje framsteg på det kriminologiska området betyder emellertid vidgade möjligheter till en rationell brottsprofylax och bör därför befrämjas från samhällets sida. Kriminalstatistiken utgör jämte andra forskningsmetoder ett viktigt hjälpmedel till orsaksproblemets belysning.

Besläktade med nyssnämnda problem äro de frågor, som gå ut på att klarlägga effekten av de åtgärder, som, nu eller under tidigare perioder, företagas mot brottsligheten. Härigenom skapas grundvalen för en successiv omdaning av det kriminalpolitiska reaktionssystemet i riktning mot en alltmer rationell behandling av lagöverträdare i brottsprevenerande riktning.

Omständigheter, som försvåra ett rationellt utnyttjande av kriminalstatistiken

Brott och andra asocialitetsytringar

Särskilt när det gäller att rationellt utnyttja kriminalstatistiken för kriminologiska ändamål, uppträda vissa svårigheter. En av dessa hänför sig till det förhållandet, att kriminalstatistiken blott sysslar med brott, dvs. sådana handlingar, som kriminaliserats i strafflagstiftningen, och med brottslingar, dvs. personer, som begått dylika handlingar. Uppenbarligen existera asocialitetsytringar, som ej äro kriminaliserade men som äro likvärdiga med brotten, och mot vilka samhället ingriper på annat sätt än genom en straffrättslig reaktion³, såsom lösdriveri, parasitism, alkoholism m. m. Gäller det att klarlägga ett kriminologiskt problem t. ex. den omdiskuterade och komplicerade frågan om betydelsen av ekonomisk nöd som kriminalitetsfaktor, borde man rätteligen taga hänsyn också till sådana asocialitetsytringar, som kunna anses jämförbara med verkliga brott. Det har ifrågasatts, att man skulle kunna lösa detta problem genom att begagna det ursprungligen från naturrätten härstammande begreppet »naturlig förbrytelse». Ett flertal kriminologer och sociologer ha varit inne på dylika tankegångar⁴, men funnit denna väg ej vara framkomlig. Redan år 1892 förkla-

³ Hurwitz: *Kriminologi*, Köpenhamn 1948, s. 18 f.; Sutherland: *Principles of Criminology*, Philadelphia 1947, s. 36 f., samt *White Collar Crime*, New York 1949; Sellin: *Culture Conflict and Crime*, New York 1938, s. 19 f.

⁴ Hurwitz: a. a., s. 365.

rade den italienske kriminologen och statistikern Bosco, att den naturliga förbrytelsen vore det viktigaste studieobjektet, men att den undandroge sig exakt definition.⁵ Det är denna omöjlighet att exakt definiera och avgränsa de asocialitetsyttringar, som skulle omfattas av statistiken, vilken hindrar ett fullföljande av denna linje i praktiken. Sellin uttalar sålunda, att om den sociologiska brottslighetsanalysen skall ha något vetenskapligt värde, måste den ännu under lång tid framåt rätta sig huvudsakligen efter strafflagens brottsbegrepp.⁶ Av det sagda torde emellertid framgå önskvärdheten av att kriminalstatistiken kunde kompletteras med en statistik över vissa svårare former av icke kriminell asocialitet i den mån deras förhandenvaro kan konstateras på ett lika objektivt sätt, som sker beträffande kriminaliteten. Då det gäller svenska förhållanden är härvidlag att tänka i främsta rummet på ingripanden enligt barnavårdslagen 22 § c) och d). Uppenbarligen skulle det ur kriminologisk synpunkt vara värdefullt, därest i fråga om dessa ingripanden en statistisk redovisning kunde lämnas, som ansluter sig till kriminalstatistikens brottslingsstatistik, verkställighetsstatistik och — framför allt — återfallsstatistik. Denna fråga torde emellertid ligga utanför de sakkunnigas uppdrag. De sakkunniga vilja dock understryka angelägenheten av att spörsmålet i annan ordning blir övervägt.

I detta sammanhang må framhållas, att i kriminalstatistiken redovisas även sådana lagöverträdelser, som ej kunna anses ådagalägga någon samhällsfarlighet i egentlig mening hos gärningsmannen. Särskilt gäller detta den stora mängden ordningsföreseelser. Det är självfallet angeläget, att man vid bedömandet av det kriminalstatistiska materialet tager hänsyn till detta förhållande. Då det exempelvis gäller att statistiskt följa brottslighetens förändringar, bör man sålunda göra klart för sig, att alltför stor hänsyn ej får tagas till den stora massan av föreseelser, vilka, därest samtliga brottsfall redovisas i en summa, genom sitt stora antal komma att helt dominera bilden. För övrigt må framhållas, att man av rent praktiska skäl vid ett mera ingående studium måste begränsa sig till enbart den svårare kriminaliteten. Det är nämligen otänkbart att, då det gäller mindre allvarliga överträdelser, låta rapporteringen omfatta mer än vissa enkla data.

Ändringar i samhällsförhållanden och strafflagstiftning

Jämförelser i fråga om brottsligheten under olika tidsperioder erbjuda alltid vanskligheter, främst med hänsyn till att samhällsförhållandena under tidernas lopp ändras. Därtill kommer, att det straffbara området undergår förskjutningar genom ändringar i lagstiftningen, vilket i stort sett omöjliggör långtidsjämförelser så vitt angår brottslighetens totala omfattning. Tidsjämförelser ha därför i allmänhet värde endast, då de avse speciella brott eller grupper av brott.

⁵ *Bosco*: Lo studio della delinquenza, Bulletin de l'Institut International de Statistique, Band VI: 2 s. 171.

⁶ *Sellin*: i not 3 a. a., s. 35; och *Agge*: Några ord om den kriminologiska forskningen och dess objekt, Svensk Juristtidnings Festskrift för Karl Schlyter, Stockholm 1949, s. 13 f.

Jämför även *Michael and Adler*: Crime, Law and Social Science, New York 1933, s. 2: «Den legala definitionen på brott är den enda möjliga».

Svårigheter att erhålla jämförelsematerial

En förutsättning för att man skall kunna draga slutsatser ur de i kriminalstatistiken framkomna siffrorna är ofta, att det såsom jämförelsematerial föreliggande statistiska uppgifter från andra områden än kriminalstatistikens. Detta gäller särskilt, då man avser att statistiskt studera vilka av de undersökta faktorerna, som synas ha betydelse för kriminaliteten. Det räcker därvid ej, att man känner den relativa frekvensen för en viss faktor bland brottslingarna, man bör också ha kännedom om motsvarande relativa frekvens hos den övriga befolkningen eller åtminstone hos totalbefolkningen. Härvidlag har man huvudsakligen att lita till de uppgifter, som erhållas ur den årliga befolkningsstatistiken, ur folkräkningarnas material samt ur det nyligen införda befolkningsregistret. Dessa källor lämna emellertid ej alltid de erforderliga upplysningarna, eftersom man vid deras utformning främst tagit sikte på mera allmänna befolkningsstatistiska data. I fråga om ett flertal av de faktorer, som äro av intresse för kriminalstatistiken, gäller därför, att något jämförelsematerial icke finnes tillgängligt, så t. ex. beträffande antalet personer, som vuxit upp i »upplöst» hem. Frågan om jämförelsematerial har givetvis sin största betydelse för brottslingsstatistiken.

Efter denna allmänna överblick kommer nu en närmare redogörelse att lämnas för kriminalstatistikens olika grenar och deras speciella problem.

Brottsstatistiken

Möjligheten att beräkna den verkliga brottslighetens omfattning

En av de frågor man med kriminalstatistikens hjälp vill ha besvarade är, som ovan nämnts, den om brottslighetens omfattning. Av naturliga skäl kan emellertid kriminalstatistiken endast upplysa om omfattningen av den till vissa myndigheters kännedom komma kriminaliteten. Enär frågan om möjligheten av och metoderna för att med hjälp av kriminalstatistiken kunna beräkna den verkliga brottslighetens omfång och förändringar är av grundläggande betydelse för den kriminologiska forskningen, skall detta spörsmål något närmare beröras.

Ferri införde beteckningarna *delinquenza reale* för den verkliga brottsligheten, *delinquenza apparente* (den synliga brottsligheten) för den till polis- (och åklagar-) myndigheternas kännedom komna brottsligheten och *delinquenza legale* för den av domstolarna fastslagna brottsligheten. Uppenbarligen bilda siffrorna för dessa tre brottslighetsbegrepp en fallande serie, i det att den verkliga brottsligheten är större än den för polismyndigheterna kända brottsligheten och denna i sin tur större än den legala. Om den till polis- och åklagarmyndigheternas kännedom komna brottsligheten lämnas uppgifter i polisstatistiken under det att den av domstolarna fastslagna brottsligheten upptages i domstolsstatistiken.

För att beteckna antalet av de brott, som icke kommit till polisens kännedom, införde den japanske åklagaren Shigama Oba beteckningen mörktalet (die Dunkelziffer, the dark number).⁷ Beteckningen har sedermera av andra författare använts för att beteckna *förhållandet* mellan siffrorna för å ena sidan delinquenza reale och å andra sidan delinquenza apparente eller legale. Om antalet illegala aborter antages uppgå till omkring 10 000 per år, av vilka omkring 50 komma till polisens kännedom, blir mörktalet alltså 200. I fråga om mord däremot, där man kan antaga, att det övervägande antalet fall bliva kända för polisen, blir mörktalet lågt, obetydligt över 1.

Att begångna brott icke bringas till polisens kännedom — och alltså icke kunna redovisas i polisstatistiken — beror uppenbarligen av en mängd skiftande orsaker. Det finns brott, som på grund av sin natur sällan komma i dagen, t. ex. fosterfördrivning, brott mot skattestrafflagen och vissa arter av kriminaliserade försök.⁸ Det kan vidare föreligga sådana relationer mellan den angripne och brottslingen, att den förre är obenägen att anmäla brottet. Han kan frukta för brottslingens hämnd, han kan stå i beroendeförhållande till honom (så ofta vid incest mellan far och dotter), han kan på grund av släktskap, arbetsgemenskap eller andra skäl hysa medlidande med brottslingen eller dennes anhöriga, t. ex. vid förskingrings- eller trolöshetsbrott begångna av närstående. Målsäganden kan vidare frukta, att genom anmälningen av brottet något för honom oförmånligt förhållande skall bli känt. Typiska fall härav äro utpressning och s. k. kundstöld från prostituerades sida⁹ etc. Målsäganden eller tredje man, som får kännedom om brottet, kan finna angreppet så obetydligt, att han icke anser mödan värt att anmäla detsamma (snatteri, missfirmelse etc.) eller i varje fall icke motsvara det omak, som följer med en anmälan och ett därav föranlett rättsförfarande. Många människor, och det gäller inte bara personer, som ha något otalt med polisen, ha en stark motvilja mot att sätta sig i kontakt med polismyndigheten. Allmänhetens tilltro till polis- och åklagarväsendets effektivitet kan också inverka på benägenheten att anmäla brott. Man måste säkerligen räkna med att då, som skett de senaste åren i våra största städer, tidningarna omtala, att kriminalpolisen är så överhopad med arbete, att den i främsta rummet måste ägna sig åt grova eller eljest mera uppseendeväckande brott, detta medför en minskning i allmänhetens benägenhet att polisanmäla begångna brott. Av särskild vikt är också allmänhetens uppfattning om gärningens straffvärdighet. Ju allvarligare rättskränkningen bedömes, ju mer indignation den väcker, desto större är benägenheten att anmäla brottet. Straffskalans utformning kan också ha betydelse. Om den, som fått kännedom om ett brott, tror sig veta, att gärningen med hänsyn till straffskalan kan väntas komma att

⁷ Oba: Unverbesserliche Verbrecher und ihre Behandlung, Berlin 1908, s. 28 f.

⁸ I von Hentig: Crime Causes and Conditions, New York 1947 s. 59 uppgives, att vissa amerikanska förbrytare ha specialiserat sig på att taga sig in i butikslokaler med falska nycklar och där stjäla så mycket som möjligt men på ett sådant sätt, att ägaren ej skall märka stölden.

⁹ Sellin hänvisar till en uppgift i en självbiografi av en amerikansk yrkesförbryterska och prostituerad, som i årtal levde på att bestjäla sina kunder men endast 15 gånger anmäldes för tillgrepp. Se Sellin: Die Grundlagen des Kriminalitätsindex, Monatsschrift für Kriminalpsychologie und Strafrechtsreform 1931 s. 582.

föranleda antingen en strängare eller en avsevärt mildare bestraffning än som överensstämmer med hans egen uppfattning, kan detta ha en avhållande verkan på hans benägenhet att anmäla brottet. Det kriminalpolitiska reaktionssystemets utformning kan likaledes inverka. Det är sålunda icke utslutet, att införandet av institutet åtalseftergift för ungdom, ävensom en vidgad möjlighet att använda villkorlig dom, kan öka anmälningsfrekvensen, enär den, som har vetskap om brottet, kan bli mera böjd att bringa det samma till myndigheternas kännedom, om han vet, att brottsreaktionen ej behöver bli ödeläggande för den anmälde. Å andra sidan är det även tänkbart, att den s. k. humaniseringen av strafflagstiftningen kan minska allmänhetens reaktion mot brottsligheten över huvud och sålunda inverka sänkande på anmälningsfrekvensen. Till slut må anmärkas, att samhälleliga förhållanden av skilda slag kunna leda till förskjutningar i frekvensen. Om t. ex. försäkringsbolagen fordra polisanmälan för att utbetala stödförsäkringar, ökar detta naturligen anmälningsfrekvensen. Att fullständigt angiva alla de vitt skilda omständigheter, som kunna inverka på nämnda frekvens, kan självfallet icke ske. För att angiva den allmänna benägenheten att under viss tid inom ett bestämt samhälle anmäla brottsliga gärningar har den tyske kriminologen Seuffert använt beteckningen »die kriminelle Reizbarkeit».¹⁰

Om man därefter i fråga om brottsredovisningen gör en jämförelse mellan polisstatistiken och domstolsstatistiken, är det uppenbart, att den senare statistiken ger upplysning om ett mindre antal brott än det, som upptages i polisstatistiken. I domstolsstatistiken redovisas sålunda icke de fall, där gärningsmannen förblir okänd eller där polisen visserligen anser sig ha funnit gärningsmannen, men där bevisningen icke räcker för att anställa åtal. Några uppgifter om antalet dylika fall kunna ej lämnas. Det må emellertid nämnas att antalet fall, då misstänkt person ej åtalats, emedan brott visats icke föreligga (den misstänkte oskyldig eller förfarandet ej brottsligt) eller bevisningen befunnits otillräcklig, år 1952 utgjorde 41 599. Samma år fattades beslut om åtal i 100 561 fall och meddelades strafföreläggande i 112 316 fall. Domstolsstatistiken upptager icke heller de fall, där åtal uteblir på grund av preskription, undanhållande eller gärningsmannens död (själv mord från gärningsmannens sida är särskilt vanligt vid s. k. familjemord föranledda av medlidande och vid crimes passionels) eller minderårighet. När gärningsmannen notoriskt är sinnessjuk, händer det ofta, att åtal ej väckes. Ej heller upptager domstolsstatistiken sådana fall, där åklagaren meddelat åtalseftergift.

Det är uppenbart att domstolsstatistiken skulle kunna kompletteras med åtskilliga av de i föregående stycke nämnda fallen, alldeles särskilt gäller detta åtalseftergifterna med hänsyn till detta instituts ställning i vårt reaktionssystem. En dylik komplettering skulle dock ej vara tillräcklig för att ge en så vitt möjligt rättvisande uppfattning om brottslighetens omfattning.

¹⁰ Seuffert: Die Bewegung im Strafrechte während der letzten dreissig Jahren, Dresden 1901, s. 64.

Domstolsstatistikens svaghet i förhållande till polisstatistiken, när det gäller att ge en bild av brottslighetens omfattning och förändringar, hänför sig nämligen icke enbart till nyss angivna förhållanden utan främst därtill, att ett stort antal till polisen anmälda brott aldrig bliva uppklarade och att uppklaringsprocenten i fråga om anmälda brott är ytterst variabel. Huruvida gärningsmannen skall bli funnen och tillräcklig bevisning åvägabragt för att åtal skall kunna anställas, beror huvudsakligen på kriminalpolisens effektivitet. Denna sammanhänger i sin tur med polisens numerär, rekrytering, utbildning och tekniska hjälpmedel — allt faktorer, som i hög grad variera med hänsyn till tid och ort. Naturligen kunna också ändringar i samhällsförhållandena påverka uppklaringsprocenten. Amerikanska kriminologer antaga sålunda, att bilismens utveckling i Amerika avsevärt underlättat för förbrytarna att hinna sätta sig i säkerhet, varigenom uppklaringsprocenten minskat. I själva verket är uppklaringsprocenten så variabel, att man redan av denna grund icke kan använda ens en med åtalseftergiftsfallen kompletterad domstolsstatistik som mätare på den verkliga brottsligheten och dess fluktuationer. I Sverige är det i polisstatistiken redovisade antalet under åren 1950—1952 till polisens kännedom komna brott 652 682 och antalet under samma tid uppklarade brott 339 804, dvs. 52 %; motsvarande siffror i fråga om inbrottsstölder voro 71 207 resp. 20 546, dvs. 29 %.¹¹ Anmärkas må ock att polisstatistiken redovisar brotten allteftersom de bliva kända för polisen och således, eftersom det endast mera sällan inträffar, att brott polisanmälas eller eljest upptäckas först längre tid efter det de begåtts, synes kunna giva en någorlunda riktig bild av växlingarna i antalet brott under olika tidsperioder. Domstolsstatistiken åter registrerar tidpunkten för domfällandet. Då tidrymden mellan brottets begående och domfällandet är högst variabel (särskilt influeras den av arbetsförhållandena hos polis, åklagare och domstolar), kan domstolsstatistiken svårigen användas för jämförelser mellan brottsligheten under tidsperioder, som ligga nära varandra. Särskilt gäller, att polis- och åklagarkonflikter eller inrättandet av nya brottmålsavdelningar vid en domstol kunna leda till förskjutningar i siffrorna mellan angränsande år — förskjutningar, som sakna samband med ändringar i den verkliga brottsligheten.¹²

Polisstatistiken är emellertid å sin sida behäftad med vissa svagheter, som icke föreligga hos domstolsstatistiken. Den första hänför sig till den omständigheten, att som brott anmälda förhållanden icke alltid utgöra brottsliga gärningar. I många fall kan det vara omöjligt för polisen att avgöra, om ett brott föreligger eller icke, man tänke t. ex. på svårigheten att vid statistikens upprättande bedöma, huruvida en sak, som blivit anmäld såsom stulen,

¹¹ Beträffande utländska förhållanden se t. ex. *Mannheim: Social Aspects of Crime in England between the Wars*, London 1940, s. 41.

¹² Som exempel må anföras följande siffror, som visa inverkan av den s. k. juristkonflikten i Stockholm år 1948. Antalet personer, som sakfällts för brott mot strafflagen (utom fylleri och förgelseväckande beteende) utgjorde 1947: 2 969, 1948: 1 396 och 1949: 2 621. Ännu mera markerad blir givetvis verkan om man ser på hela antalet sakfällda. Detta utgjorde 1947: 22 768, 1948: 7 160 och 1949: 22 348.

verkligen tillgripits eller blott förlagts eller tappats av ägaren. I andra fall blir det kanske i sinom tid genom en frikännande dom fastslaget, att en såsom brott anmäld och inregistrerad handling icke utgjorde brottsligt förfarande.¹³ En annan svaghet, som är förbunden med polisstatistiken, är att klassificeringen av brottet på polisutredningsstadiet stundom är besvärlig och därför lätt kan bli felaktig. I vissa främmande länder har man trots sig funnit, att det föreligger en tendens hos polisen att rubricera vissa anmälda brott som grövre än de i verkligheten äro t. ex. häleri som stöld, dråp som mord etc. Svårigheten för polisen att vid tidpunkten för rapporteringen avgöra, om handlingen utgör brott eller icke, och att klassificera brottet elimineras emellertid i viss omfattning, om man, som i den svenska polisstatistiken, kombinerar polisstatistiken med en åklagarstatistik, dvs. låter komplettera polisens primäruppgifter med hänsyn till åklagarens bedömning av brottsfrågan vid stämningsansökningens upprättande. Troligen böra därför nu nämnda svagheter i polisstatistiken icke tillmätas alltför stor vikt. Om felprocenten ej varierar alltför mycket, saknar den för övrigt i stort sett betydelse, när det gäller att med ledning av siffrorna bedöma brottsutvecklingen.¹⁴

Sammanfattningsvis torde man kunna säga att, då det gäller bedömningen av brottslighetens omfattning och variationer, en kombinerad polis- och åklagarstatistik är klart överlägsen domstolsstatistiken.

Till besvarande uppställer sig nu frågan: I vilken utsträckning kan man med ledning av en riktigt upplagd polisstatistik bilda sig en uppfattning om den verkliga brottslighetens omfattning vid en given tidpunkt inom ett visst område samt dess variationer inom området under en viss tidrymd? Möjligheten att beräkna den verkliga brottslighetens volym vid en viss tidpunkt är naturligen beroende av huruvida man kan verkställa en något så när riktig uppskattning av mörktalet för de särskilda brotten. Flertalet kriminologiska författare, som behandlat denna fråga, anse, att alla sådana beräkningar åtminstone för det stora flertalet brottstyper äro godtyckliga och att det icke finnes någon möjlighet att ens approximativt beräkna den verkliga brottsligheten.¹⁵

En annan fråga är, om man genom polisstatistiken kan få en tillförlitlig uppfattning om kriminalitetens förändringar i tiden, alltså om de relativa växlingar, som totalbrottsligheten eller brottsligheten för särskilda brott undergår under en icke allt för kort period. Det är uppenbart, att om förhållandet mellan det verkliga antalet brott och antalet i polisstatistiken redovi-

¹³ Den s. k. sakfällningsprocenten för strafflagsbrotten i Sverige har under de senaste decennierna med små avvikelser kretsat kring siffran 96. Bland de cirka 4 % icke sakfällda ingå dock de straffriförklarade, för närvarande omkring $\frac{1}{4}$ av de icke sakfällda.

¹⁴ Se *Radzinowicz: A Note on Methods of Establishing the Connexion between Economic Conditions and Crime, The Sociological Review, London 1939, Vol XXXI nr 3 s. 275.*

¹⁵ Jämför dock *Meyer: Die unbestraften Verbrechen, s. 7, Kriminalistische Abhandlungen, Heft XLVII, Leipzig 1941.* Meyer ger uttryck för den meningen, att man vid många brott genom en i detalj gående undersökning och analys av de särskilda faktorer som bestämma mörktalet kan uppnå praktiskt värdefulla resultat rörande den verkliga brottsligheten.

sade brott för alla slag av lagöverträdelser vore konstant under jämförelsetiden, skulle polisstatistikens tal giva en korrekt bild av den verkliga brottslighetens förändringar under samma tidrymd. En stegring av polisstatistikens siffror skulle med andra ord bero på en häremot svarande stegring av den verkliga brottsligheten. En av kriminalstatistikens föregångsmän, den belgiske astronomen och matematikern Adolphe Quételet, menade, att det förelåg ett sådant konstant förhållande ej blott mellan den verkliga brottsligheten och den synliga brottsligheten utan till och med mellan den verkliga brottsligheten och den av domstolarna fastslagna brottsligheten: »il existe un rapport à peu près invariable entre les délits commis et jugés et la somme totale inconnue des délits commis».¹⁶

Av vad som tidigare anförts rörande de skiftande faktorer, som inverka på frågan huruvida ett brott kommer till polisens kännedom eller icke, framgår, att något sådant konstant förhållande icke gärna kan föreligga, om man räknar med hela den sammanlagda brottsligheten. Anmälningssprocenten för många brottstyper måste uppenbarligen, där det är fråga om icke alltför korta tidsperioder, variera med hänsyn till att de faktorer, som i sin ordning inverka på anmälningssprocenten, under skiftande förhållanden göra sig gällande med olika styrka. Och därmed är det också klart, att man måste vara ytterligt försiktig att med utgångspunkt från polisstatistikens siffror draga några slutsatser rörande förändringarna i totalbrottsligheten. Verkko har särskilt framhållit, att en förskjutning av brottsligheten från brottstyper med låg anmälningssprocent till sådana med hög anmälningssprocent kan leda till en stark stegring av totalsumman av den redovisade brottsligheten utan att därför någon ökning av den verkliga totalbrottsligheten behöver ha kommit till stånd.¹⁷

Återstår då frågan vilket värde polisstatistiken har vid beräkandet av en kriminalitetsindex i fråga om de särskilda brottstyperna. Något allmänt svar kan icke givas härpå. Det är tydligt, att de ovan angivna omständigheter, som föranleda, att ett brott icke kommer till polisens kännedom, göra sig gällande med olika styrka alltefter brottstypen. Rent allmänt kan sägas, att ju ringare mörktalet kan anses vara vid brottstypen i fråga, desto mera rättvisande resultat ger en ur polisstatistiken beräknad kriminalitetsindex. I fråga om brottstyper med betydande mörktal (t. ex. fosterfördrivning) är det över huvud taget meningslöst att beräkna någon sådan index och även om mörktalet är jämförelsevis ringa, så kunna förändringar i det samma inträffa, som föranleda, att polisstatistikens siffror giva en missvisande bild av brottslighetens förändringar.

Vid bedömandet av frågan huruvida polisstatistiken kan användas vid beräkning av kriminalitetsindex för en viss brottstyp, har man därför att taga hänsyn till samtliga tidigare nämnda faktorer, som inverka på anmäl-

¹⁶ *Quételet: Physique Sociale ou Essai sur le Développement des Facultés de l'Homme*, Bruxelles 1869, Vol II, s. 250.

¹⁷ Se *Verkko: Kriminalstatistiken och den verkliga brottsligheten*, Nordisk Tidsskrift för Strafferet 1930, s. 100.

ningsfrekvensen, och varje brottsgrupp bör upptagas till särskild granskning ur dessa synpunkter.¹⁸

Uppdelningen av brotten i grupper vid den statistiska redovisningen

Av vad som nu anförs framgår önskvärdheten av att vid kriminalstatistikens redovisning av antalet begångna brott de olika brotten hållas isär och att man ej slår samman siffrorna till en total summa eller till alltför stora grupper. En sammanslagning till grupper är emellertid mycket vanlig i kriminologisk litteratur. I många fall är den — särskilt vid tidsjämförelser och vid internationella jämförelser — nödvändig, emedan jämförbarhet, bland annat på grund av ändringar och olikheter i lagstiftningen, ofta kan uppnås endast för grupper av brott.

Uppdelningen på olika brottsgrupper sker vanligen med hänsyn till brottets angreppsobjekt med huvudgrupperna: brott mot staten, brott mot enskild person och brott mot egendom. I ett frågeformulär från Förenta Nationerna har denna uppdelning utvidgats till att omfatta huvudgrupperna: brott mot person, brott mot familj, brott mot egendom, brott mot allmän sundhet och ordning, brott mot staten¹⁹; det visade sig emellertid i praktiken icke vara möjligt att genomföra en så långt gående uppdelning. En fördelning efter kriminologiska synpunkter, t. ex. med hänsyn till motivet för brottet, såsom skadelystnad, vinningssyfte, sexualbegär, kunde synas vara av betydligt större värde. En dylik användes stundom, så t. ex. finnes i den svenska fångvårdsstatistiken och i den norska kriminalstatistiken en fördelning på vinningsbrott, våldsbrott, sedlighetsbrott och andra brott.²⁰ Emellertid måste en sådan fördelning bliva synnerligen osäker, bland annat därför att alla till en viss brottstyp hörande brott måste hänföras till en och samma huvudgrupp, oaktat även ett annat motiv än det för brottsgruppen karakteristiska kan ha utlöst brottet.²¹ För övrigt kan mer än ett motiv ha varit av betydelse vid ett visst brott.

Brottslighetens tidsvariationer

Vid ett studium av brottslighetens tidsvariationer finner man till att börja med ett antal periodiska variationer med olika periodlängd. Man har funnit variationer mellan olika tider på året (årsvariationer), mellan olika veckodagar (veckovariationer) och mellan olika tider på dygnet

¹⁸ Undersökningar rörande de särskilda brottstyperna ha gjorts av bl. a. Verkko och Meyer i a. a. Verkko nämner som exempel på brott, där statistiken kan lämna upplysningar om huruvida brottsligheten är i avtagande eller tilltagande: mord, grov misshandel, rån, tjuvnad och vållande till annans död, samt såsom exempel på brott, där statistiken icke kan lämna någon sådan upplysning: ringa misshandel, barnamord, fosterfördrivning, sedlighetsbrott, våldtäkt, mened samt vissa viktiga kategorier av egendomsbrott såsom bedrägeri och förskingring.

¹⁹ United Nations Economic and Social Council. E/CN. 5/30/Rev. 1. Lake Success 11/12 1947.

²⁰ Fångvården åren 1946—1947, Stockholm 1948 s. 25 och 40.

Kriminalstatistikk 1949 og 1950, Oslo 1952 s. 24.

²¹ Enligt Radzinowicz: English Criminal Statistics, The modern approach to criminal Law, London 1948, s. 185, utvisar en år 1931 publicerad tysk analys rörande brottsmotiven hos 124 av tyska domstolar till döden dömda mördare, att i 48 % av fallen motivet var ekonomiskt, i 14 % sexuellt och i 17 % hat eller hämndlystnad.

(dygnsvariationer).²² När det gäller tillgreppsbroten, kan man som förklaring till årsvariationerna peka på att försörjningsmöjligheterna äro sämre under vintern, att åtskilliga lägenheter i städerna stå utan tillsyn under sommaren liksom sommarstugorna stå tomma under vintern. Vad beträffar veckovariationerna åter, är det uppenbart, att i fråga om vissa brott söndagsledigheten samt tiden för utbetalande av veckoavlönningen äro av betydelse. Dygnsvariationerna slutligen sammanhånga med nattmörkret och med arbetstidens förläggning. Omöjligt är icke, att en undersökning av brottsligheten, åtminstone i våra större städer, skulle visa även månatliga variationer, sammanhängande med alkoholransoneringen och avlöningsutbetalningarna.

Om man i erforderlig utsträckning eliminerar dessa periodiska variationer, finner man, att brottslighetskurvan företer dels tillfälliga oregelbundenheter, dels en utveckling på längre sikt. Långsiktsutvecklingen tilldrager sig alldeles särskilt intresse, då den är den enda tillgängliga mätaren av kriminalitetens utvecklingstendens.

Brottslighetens lokala variationer

Självfallet är, att en jämförelse i fråga om brottsligheten i olika delar av landet har tilldragit sig speciellt intresse i länder, som inrymma vitt skilda befolkningselement i olika landsdelar. I fråga om Sverige med dess i stort sett homogena befolkning, tilldrager sig skillnaden mellan tätorter och ren landsbygd samt mellan tätorter av olika storlek det största intresset. De vid dylika undersökningar vunna resultaten utvisa högre brottslighetssiffror i tätorterna än på rena landsbygden och högre siffror ju större tätorter det är fråga om. Mot dessa siffror har invänts, att polisväsendet är effektivare i tätorterna och att därför en större procent av de där begångna broten kommer till myndigheternas kännedom. Det har vidare framhållits, att åtskilliga av de inom tätorterna begångna broten förövas av personer, som äro bosatta på landsbygden. Å andra sidan förekomma även omständigheter, som verka i motsatt riktning, såsom stöldturnéer på landsbygden företagna av storstadsungdom. I vilken utsträckning brott begås av personer bosatta å annan ort än brottsorten kan i viss mån klarläggas genom att man undersöker hur stor procent av de uppklarade broten, som utgöres av fall, där gärningsmannen har sin hemort på annan plats.

Normkonflikternas betydelse för kriminaliteten (»immigrantkriminaliteten»)

Jämförelser beträffande kriminaliteten mellan den infödda befolkningen, immigranterna och de senares avkomlingar i olika generationer ha tilldragit sig mycket intresse i det stora immigrationslandet Förenta Staterna. I synnerhet amerikanska kriminologer ha också därav föranletts att uppstäl-

²² Jämför *Verkko*: Brottskalender, Nordisk Kriminalistisk Årsbok 1942—43, s. 258.

la teorien, att brottslighet kan hänga samman med konflikter mellan de beteendenormer vederbörande varit van att följa i det gamla landet och de därifrån starkt avvikande beteendenormer, som äro rådande i det nya landet.

Sellin har emellertid gjort gällande²³, att denna av normkonflikter påverkade immigrantkriminalitet endast är en del av ett större problem, nämligen det som rör betydelsen för kriminaliteten av normkonflikterna i allmänhet. Dylika normkonflikter kunna nämligen enligt Sellin uppkomma på tre olika sätt²⁴:

1. Genom ett samhälles fortgående utveckling bliva de gamla beteendenormerna mindre ändamålsenliga och måste ersättas med nya. Verkan härav blir naturligtvis starkare ju snabbare utvecklingen fortgår och ju mera genomgripande omvandlingar den medför. Denna företeelse synes dock knappast låta sig statistiskt undersökas.

2. Genom att personer flytta från en ort inom landet till en annan, främst då från en ren jordbruksbygd till mera urbaniserade samhällen, tvingas de att ändra sina en gång inlärdade beteendenormer. Denna typ av normkonflikter är av intresse på grund av det faktum, att i Sverige sedan många år pågår en ständig inflyttning från landsbygden till tätorter och från de mindre tätorterna till de större. Ifrågavarande normkonflikter synas lämpa sig för en statistisk undersökning, ehuru man, liksom då det gäller den tidigare nämnda undersökningen av tätorternas kriminalitet, måste nöja sig med att studera de brott, vilkas gärningsman är känd. Värdefulla jämförelsesiffror torde kunna erhållas med ledning av statistiska centralbyråns befolkningsregister.

3. Slutligen uppkomma dessa normkonflikter även genom flyttning från ett land till ett annat; konflikten förstärkes om, som ofta är fallet, flyttningen dessutom går i riktningen från jordbruksbygd till stad. Den omständigheten, att immigranten ej fullt behärskar det nya landets språk, har naturligen stor betydelse härvidlag. Detta slag av normkonflikter torde numera vara av intresse även för Sveriges vidkommande, eftersom vårt land under de senaste åren blivit ett immigrationsland. Någon mera ingående undersökning kan dock ej ifrågakomma för den löpande kriminalstatistikens del. Jämförelsesiffror saknas nämligen; när registreringen vid folkräkningarna endast omfattar vederbörandes nationalitet vid folkräkningstillfället, kan man ej få uppgift om antalet av dem, som inflyttat till Sverige och sedan blivit svenska medborgare.

Brottsstatistiken som upplysningskälla rörande kriminalpolisens effektivitet

I inledningen omnämndes, att brottsstatistiken bör innehålla uppgifter även om antalet uppklarade brott, enär detta är av intresse för att belysa kriminalpolisens effektivitet. Som uppklarade skola räknas ej endast de brott, som föranlett åtal, utan även en del av de å s. 21 nämnda fallen, näm-

²³ Sellin: i not 3 a. a.

²⁴ Av vad som senare (kap. IV s. 77) anföres framgår, att man torde kunna räkna ytterligare en fjärde typ av normkonflikter som betydelsefull ur kriminologisk synpunkt.

ligen då åtal uteblivit på grund av preskription, gärningsmannens undanhållande, hans död eller minderårighet, vidare då åklagaren meddelat åtalstergift samt slutligen sådana fall, då utredningen givit vid handen att brottslig gärning ej förelegat. Däremot bör man givetvis bland dessa fall ej medtaga sådana, där polisen anser sig ha funnit gärningsmannen men ej har lyckats skaffa tillräcklig bevisning för anställande av åtal.

Brottslingsstatistiken

Som redan tidigare i detta kapitel omnämnts (s. 15), kan brottslingsstatistiken tänkas lämna värdefulla bidrag till utforskandet av kriminalitetens orsaker. Eftersom brottslingsstatistiken främst har betydelse i detta avseende, synes det motiverat att något närmare redogöra för hithörande problem.

Orsaksforskningens möjligheter

Det torde vara uppenbart, att man aldrig i den meningen kan klarlägga orsakerna till en persons brottsliga handling, att vissa bestämda faktorer eller omständigheter kunna anges såsom de enda orsakerna till brottet. Att en person företager en viss handling, vare sig straffbar eller icke, utgör alltid resultatet av en inverkan från olika dels understödjande, dels motverkande krafter och inflytanden. Någon möjlighet att fullt klarlägga alla de olika omständigheter, som verkat understödjande på beslutet att begå brottet, torde ej finnas; orsaksfaktorerna äro alltför många och deras sätt att inverka alltför komplicerat. Även för den brottslige själv äro motiven och orsakerna till hans handlande ofta fördolda. Tilläggas må, att brottsligheten icke enbart är ett individuellt fenomen utan en massföreteelse och som sådan bl. a. betingad av förändringar i samhällets struktur och i de ekonomiska och tekniska levnadsförhållandena för individerna. Att förändringar i dessa avseenden kunna utgöra en gynnsam jordmån för en ökad kriminalitet liksom de ock kunna verka som incitament till en viss form av brottslighet är tydligt. I det sistnämnda avseendet må som exempel nämnas bilismens utveckling, som avspeglar sig i den stora ökningen av antalet bilstölder och rattfyllerier. Att dessa allmänna sociala orsaksfaktorer till väsentlig del undandragå sig exakt utforskning torde vara tydligt. Härigenom kompliceras orsaksproblemet när det gäller brottsligheten som individuellt fenomen.

Ett fullständigt teoretiskt klarläggande är emellertid icke nödvändigt för det praktiskt kriminologiska arbetet. Vad man därvid i första hand måste syfta till är att påvisa några av de faktorer, som verkat brottsbefrämjande. Om man genom kriminalstatistiken funnit, att en viss faktor förekommer i större utsträckning bland personer, som begått ett visst brott, än bland andra människor, anser man sig kunna antaga, att faktorn verkar brottsbefrämjande, och lägga detta antagande såsom en arbetshypotes till grund för såväl kriminologien som för kriminalpolitiska åtgärder.

Den uppfattningen har emellertid framlagts, att även om man godtager det nu angivna målet för den kriminologiska orsaksforskningen, kan på

grund av ofullständigheten hos kriminalstatistikens primärmaterial ingen eller blott ringa hjälp härvidlag lämnas av denna forskningsgren. Man pekar på redan tidigare i detta kapitel behandlade fakta, nämligen dels att undersökningarna angående mörktalet visar, att endast en ringa del av det verkliga antalet begångna brott kommer till myndigheternas kännedom, dels att erfarenheterna från de länder, som publicera polisstatistik, givit vid handen, att långt ifrån alla de till myndigheternas kännedom komma brotten uppklaras. Eftersom endast gärningsmännen till de uppklarade brotten kunna medtagas i brottslingsstatistiken, utgör den grupp av brottslingar, vilkas egenskaper kriminalstatistiken undersöker och redovisar, således endast ett mindre urval av dem, som begått brott. Många författare framhålla, att man ej vet *hurvida* detta urval är representativt och att det måste anses vara mycket möjligt, att urvalet *icke* är representativt.²⁵

Om man också måste godtaga denna uppfattning och alltså utgå från att den del av brottslingsklientelet, vilken kriminalstatistiken har möjlighet att undersöka, åtminstone i vissa avseenden kan skilja sig från resten av detta klientel, är det likväl icke för den skull nödvändigt att antaga, att en sådan skillnad föreligger beträffande just brottslighetens orsaker. Det har gjorts gällande, att brottslingar i goda ekonomiska omständigheter ha större möjligheter än obemedlade lagöverträdare att genom en uppgörelse med målsägaren undgå polisanmälan och lagföring. Om detta är riktigt, skulle uppenbarligen sådana brottsorsaker, som hänföra sig till dåliga ekonomiska förhållanden, förekomma i större utsträckning bland de i statistiken redovisade brottslingarna än bland brottslingsklientelet i dess helhet. Vidare, därest risken för upptäckt är större för en brottsling med låg intelligens, kunde detta medföra, att kriminalstatistiken skulle komma att bland de redovisade brottslingarna uppvisa för hög proportion av dylika personer. Det kan också tänkas, att vid speciella brottstyper, särskilt sådana med högt mörktal, kunna förekomma brottsorsaker, som icke eller endast i obetydlig utsträckning bliva representerade bland de i kriminalstatistiken redovisade brottslingarna.

Det ligger i sakens natur, att det icke är möjligt att bestämt angiva i vilka hänseenden och i vilken utsträckning de icke avslöjade brottslingarna skilja sig från de sakfällda. Även om dessa skillnader skulle vara betydande, så följer dock ej därav att orsaksforskning och annan kriminalstatistisk analys av de sakfällda brottslingarna skulle vara utan värde. Åtgärder, varigenom uppkomsten av de hos de sakfällda brottslingarna konstaterade orsaksfaktorerna motarbetas, måste nämligen antagas komma att verka sänkande ej blott på den redovisade brottsligheten utan även på den icke redovisade brottsligheten. Till och med om de brottslighetsorsaker, som med kriminalstatistikens hjälp skulle kunna påvisas bland de sakfällda brottslingarna,

²⁵ Se *Sheldon Glueck: Crime and Justice*, Boston 1936 s. 175, där som motivering härför uttalas, att de, som hamna i fängelserna, när allt kommer omkring, utgöras av sådana brottslingar, som blivit gripna, åtalade, sakfällda och dömda, därför att de haft otur, äro obegåvade eller sakna inflytande.

Jämför även *Sutherland* i not 3 a. a. s. 45, enligt vilken den selektiva inverkan av anhållanden och frihetsberövanden gör, att uppgifterna från polis- och fångvårdsmyndigheter bli en ofullständig informationskälla beträffande brottslingarnas egenskaper.

endast i ringa utsträckning skulle förekomma bland de brottslingar, som ej avslöjas, kan man vänta sig, att åtgärder, som leda till minskad frekvens av de konstaterade brottsorsakerna, skola sänka siffrorna för åtminstone den uppdagade brottsligheten. Redan detta skulle ju ur samhällets synpunkt vara av värde.

Även om man alltså torde vara berättigad att tillmäta kriminalstatistikens siffror högt värde för den kriminologiska orsaksforskningen, böra dess resultat likväl ej, som tidigare i stor utsträckning skett, övervärderas. Man får ej glömma, att kriminalstatistiken aldrig kan giva någon direkt upplysning om orsakssammanhang. Detta har många gånger förbisetts av kriminologer, som alltför okritiskt begagnat kriminalstatistikens material. Nämnda förhållande har säkerligen starkt bidragit till den kritik, som från många håll har riktats mot kriminalstatistiken. Vad denna vetenskapsgren kan prestera är i första hand att lämna svar av följande två typer: 1) *Av de personer, som ha en viss faktor, t. ex. alkoholism, ha p_1 % övertygats om ett visst brott, t. ex. misshandel, under undersökningsperioden men av de personer, som icke ha denna faktor, ha endast p_2 % under samma tid övertygats om detta brott;* och 2) *Hos de personer, som under undersökningsperioden övertygats om misshandel, förekommer alkoholism i p_3 % av fallen, men hos de personer, som under samma tid icke övertygats om misshandel, endast i p_4 % av fallen.* Huruvida nu den omständigheten, att p_1 är större än p_2 resp. p_3 större än p_4 , beror på att alkoholismen (ensam eller i förening med andra faktorer) förorsakat brottsligheten eller på att brottsligheten förorsakat alkoholismen eller på att både brottsligheten och alkoholismen förorsakats av en eller flera andra faktorer, det är frågor på vilka kriminalstatistiken i allmänhet ej kan giva något svar oavsett hur stor skillnaden mellan procentsiffrorna är. Rent teoretiskt kan man ej ens utsluta möjligheten, att den undersökta faktorn och brottsligheten äro helt oberoende av varandra eller att faktorn i själva verket motverkar brottsligheten, ehuru dess verkan neutraliserats av en eller flera andra faktorer, vare sig dessa äro kända genom kriminalstatistiken eller ej. Som ovan framhållits kan det praktiska kriminologiska arbetet emellertid nöja sig med en sannolikhetsbedömning av faktorns betydelse.

I detta sammanhang må framhållas, att även om man i ett speciellt fall har ansett sig kunna utgå från att det föreligger ett orsakssammanhang mellan förekomsten av en viss faktor och kriminaliteten, så måste man för att kunna praktiskt utnyttja denna kunskap i kriminalitetsförebyggande syfte i många fall dessutom söka klarlägga på vad sätt faktorn utövat sin inverkan.

Vilka brottslingar skola omfattas av brottslingsstatistiken?

Huvudkällan för den svenska brottslingsstatistiken har hittills varit domstolsstatistiken, som omfattar dömda och straffriförklarade. Enligt de sakkunnigas mening bör även i fortsättningen brottslingsstatistiken främst bygga på domstolsstatistiken (däri inberäknad statistiken över personer, som erhållit strafföreläggande).

Antalet personer, som omfattas av denna statistik, är mycket stort, år 1952 193 000²⁶. Det synes emellertid ur kriminologisk synpunkt ej påkallat att skaffa mera ingående uppgifter om samtliga dessa. De som främst tilldraga sig kriminologernas intresse äro lagöverträdare, som begått allvarligare brott. Det är i fråga om dessa personer, som en utförlig statistisk redovisning erfordras i brottslingsstatistiken. I fråga om den stora massan av personer, som begått mindre allvarliga brott, synes det tillräckligt, om det lämnas en redovisning av ett fåtal faktorer såsom kön och ålder samt brottets art. En sådan begränsning i omfattningen av brottslingsstatistiken är för övrigt nödvändig av praktiska och ekonomiska skäl.

Vilka dömda personer skola omfattas av den utförliga brottslingsstatistiken?

Om man utgår från att den mera omfattande redovisningen av brottslingarna sålunda skall begränsas till att gälla enbart den svårare kriminaliteten, uppstår frågan, hur man med hänsyn till principiella och praktiska synpunkter skall verkställa avgränsningen. Flera möjligheter äro härvidlag tänkbara. Man kan genom hänvisning till lagrum uttryckligen ange de brott, som anses vara av den allvarliga beskaffenhet, att en utförlig statistisk redovisning av brottslingens egenskaper bör lämnas. En annan möjlighet är att utan angivande av de särskilda lagrummen föreskriva, att rapporteringen skall avse de personer, som begått brott för vilka straffmaximum uppgår till viss höjd. Slutligen kan man låta den i det konkreta fallet ådömda reaktionen bli avgörande. Det är denna sista metod, som för närvarande användes, i det den utförliga redovisningen avser de personer, som rapporterats till straffregistret, dvs. i huvudsak de fall, då vederbörande dömts till ovillkorligt frihetsberövande eller erhållit villkorlig dom.

Mot de två förstnämnda metoderna kan man rikta den invändningen, att om strafflatituden för ett visst brott omfattar såväl böter som frihetsstraff, det ej är lämpligt att utförligt rapportera samtliga fall, enär i så fall i det redovisade materialet komma att ingå även personer, som begått endast obetydliga brott, vilka föranlett ringa bötesstraff. Mot den förstnämnda metoden kan dessutom anföras, att den nödvändiggör upprättandet av en katalog över olika lagrum, vilken måste överses, då nya straffbestämmelser tillkomma eller de gamla ändras eller upphävas. De sakkunniga finna sålunda, att den mest rationella lösningen vinnes, därest man vid avgränsningen liksom hittills tager hänsyn till den i det särskilda fallet ådömda reaktionen.

Därest denna princip skall tillämpas, ligger det nära till hands att även i fortsättningen låta den utförliga brottslingsstatistiken avse huvudsakligen de fall, då domstolen är skyldig att lämna uppgift till straffregistret. Eftersom straffregistret ej utformats med direkt tanke på kriminalstatistikens behov — dess huvudsakliga uppgift är att giva åklagarmyndigheter och domstolar upplysningar om ådömda bestraffningar och därmed likställda åtgärder, som äro erforderliga för en rätt tillämpning av strafflagens regler om iteration, konkurrens och förverkande, samt för bedömning av huruvida viss påföljd lagligen må eller skall tillämpas — medför denna hopkopp-

²⁶ Därav 81 000 dömda och 112 000, som erhållit strafföreläggande.

ling av straffregistret och kriminalstatistiken onekligen vissa olägenheter. Den föranleder bristande konsekvens i fråga om gränsdragningen — beträffande brott enligt 12 kap. samt 20—23 kap. skall uppgift lämnas, då domen avser bötesstraff ej understigande 60 dagsböter, medan i fråga om andra brott ingen uppgift skall lämnas om domar å bötesstraff (det är dock möjligt, att denna omständighet är av blott ringa praktisk betydelse). I ett av strafflagberedningen framlagt betänkande²⁷ har emellertid, i samband med förslag om ändringar av återfallsbestämmelserna i strafflagen 4 kap. 14 §, föreslagits den ändringen i straffregisterlagen, att straffuppgift icke längre skall avgivas i fråga om bötesdomar. Därest detta förslag genomföres, bortfaller den ovannämnda olägenheten. Av större vikt är, att bestämmelserna om när uppgift skall lämnas till straffregistret — och därmed alltså även till den utförliga brottslingsstatistiken — mer än en gång ändrats av skäl, som ej ha något samband med den statistiska redovisningen. Givet är, att de ändringar, som föranledas av ändrade strafflatituder — t. ex. att frihetsstraff införes i skalan för ett tidigare bötesbrott resp. att bötesstraff införes i skalan för ett brott som tidigare endast kunnat medföra frihetsstraff — böra få inverka beträffande statistiken. Andra ändringar kunna däremot inverka ogynnsamt i statistiskt hänseende. Då t. ex. från år 1943 uppgifter beträffande snatteri ej längre skulle lämnas till straffregistret (annat än vid dom å fängelse eller å 60 dagsböter och däröver) innebar detta en minskning med 10—15 % av det till straffregistret redovisade klientelet. Fördelningen av olika faktorer inom den genom denna ändring borttagna gruppen är sannolikt ej identisk med fördelningen inom det kvarvarande klientelet. De i kriminalstatistiken lämnade siffrorna beträffande de nu avsedda brottslingarna äro sålunda icke jämförbara i fråga om tiden före och efter den 1 januari 1943. Alltför stor vikt bör emellertid ej tillmätas denna invändning. Sannolikheten för ändringar av sistnämnda slag i bestämmelserna om straffregistret torde avsevärt minskas, sedan den pågående revisionen av strafflagens speciella del blivit genomförd. Att praktiska skäl tala för ett bibehållande av sammankopplingen mellan kriminalstatistiken och straffregistret framgår av ett senare avsnitt av betänkandet (s. 113).

Från regeln, att den utförliga brottslingsstatistiken skall omfatta endast brottslingar, som registrerats i straffregistret, bör dock undantag göras på en punkt. Det måste nämligen anses nödvändigt, att den utförliga statistiken kommer att omfatta underåriga brottslingar, beträffande vilka åt barnavårdsnämnd eller styrelse för skola tillhörande barna- och ungdomsvården överlämnats att vidtaga åtgärd för den underåriges omhändertagande för skyddsuppfostran.^{27a}

Brottslingsstatistik beträffande personer, som erhållit åttalseftergift.

Det kan emellertid uppenbarligen icke vara tillräckligt, att brottslingsstatistiken baseras enbart på uppgifter från domstolarna. Den starka ut-

²⁷ Enhetligt frihetsstraff m. m. SOU 1953: 17.

^{27a} Att dessa fall ej skola registreras i straffregistret framgår av strafflagberedningens uttalande, se Kungl. Prop. 1952 nr 223 s. 91. Före den 1 juli 1954 skedde dylikt överlämnande genom villkorlig dom, vilken registrerades i straffregistret.

vecklingen av institutet åtalseftergift i fråga om unga lagöverträdare (beträffande gruppen 15—17 år tillämpas åtalseftergift vid allvarigare brottslighet i cirka 3/4 av fallen) gör det nödvändigt, att den utförliga brottslingsstatistiken kommer att omfatta jämväl personer, som erhållit åtalseftergift enligt följande lagrum: lagen om eftergift av åtal mot vissa underåriga den 19 maj 1944; lagen om samhällets barnavård m. m. den 6 juni 1924 44 § 3 mom. samt lagen om ungdomsfängelse den 15 juni 1935 19 §.

På samma sätt som i fråga om de av domstol dömda bör man göra en begränsning till de allvarigare fallen. För att uppgifterna i fråga om personer, som erhållit åtalseftergift, skola kunna jämföras med uppgifterna angående dömda personer är det uppenbarligen angeläget, att avgränsningen av de fall av åtalseftergift, för vilka utförliga uppgifter skola lämnas, sker enligt så vitt möjligt samma princip som kommer att användas beträffande domstolsfallen. Detta synes kunna realiseras endast på så sätt, att åklagaren måste göra en bedömning av vilken påföljd, som av domstolen skulle ådömts, om fallet föranlett åtal. Därest enligt åklagarens bedömande brottspåföljden skulle blivit antingen sådan, att domstolen haft att lämna straffuppgift, eller inneburit överlämnande av en underårig lagöverträdare till skydds-
uppföstran, skall han lämna utförliga statistiska uppgifter om brottslingen. En dylik bedömning torde i det övervägande flertalet fall icke komma att bereda åklagaren några svårigheter; det blir ju närmast fråga om att bortsortera »bötesfallen». Bedömningen kan visserligen tänkas bli något ojämn, men detta torde få anses gälla även beträffande domstolsavgörandena, eftersom likartade fall givetvis kunna föranleda olika reaktioner vid olika domstolar.²⁸

Självfallet bör dessutom liksom i fråga om de dömda uppgift lämnas även om samtliga personer, som erhållit åtalseftergift i andra fall, med angivande av kön och ålder samt brottets art. Dessa uppgifter komma att avse dels personer, som för ringa brott erhållit åtalseftergift enligt ovannämnda tre lagar, dels personer, som erhållit åtalseftergift enligt rättegångsbalken 20 kap. 7 § eller enligt 57 § nykterhetsvårdslagen den 27 juli 1954.

Vilka faktorer skola registreras?

I den kriminologiska litteraturen ha ett stort antal faktorer ansetts vara av intresse för orsaksforskningen och därför föranlett undersökningar (det torde röra sig om sammanlagt ett par hundra faktorer). I huvudsak bruka de indelas i tre stora grupper: 1) konstitutionella eller biologiska faktorer (t. ex. arvsfaktorer, psykisk abnormitet av olika slag); 2) miljöfaktorer eller sociala faktorer (t. ex. ekonomiska förhållanden, miljö under uppväxtåren); 3) situationsfaktorer (t. ex. berusning vid brottets begående, svår förolämpning från den, mot vilken brottet begicks). Av skäl, för vilka en redogörelse här nedan lämnas, kunna emellertid endast ett begränsat antal faktorer ifrågakomma för redovisning i den löpande statistiken. En grundförutsättning för en rapportering av faktorer är, att de utvalda faktorerna kunna klart avgränsas och att de begagnade termerna göras otvetydiga.

²⁸ Jämför t. ex. *von Eyben*: Strafdömdåling, Köpenhamn 1950, s. 467 f.

Endast faktorer, vilkas förhandenvaro kan objektivt konstateras, böra registreras.

För att en faktor lämpligen skall kunna statistiskt redovisas måste krävas, att det kan objektivt klarläggas, huruvida faktorn föreligger hos brottslingen eller icke, med andra ord: faktorns förhandenvaro eller icke-förhandenvaro skall kunna anknytas till objektivt konstaterbara fakta. På grund härav nödgas man utesluta många ytterst viktiga faktorer, vilka sammanhånga med en subjektiv bedömning, såsom t. ex. frågan om bristande känslkontakt under uppväxten. Som exempel på objektivt konstaterbara fakta må nämnas frågan huruvida en person har äktenskaplig börd. Detsamma gäller om ett sådant faktum som att domstolen straffriförklarar en person jämlikt SL 5:5. Svårigheten att objektivt konstatera huruvida en viss faktor föreligger har för övrigt lett till att vissa av de upplysningar, som skola lämnas i de nuvarande statistiska uppgifterna, ej bearbetas, så t. ex.: svag fattningsförmåga, lindrig sinnessjukdom, fallandesot osv.

Man måste begränsa sig till faktorer vilkas förhandenvaro kan konstateras utan alltför omfattande undersökningar.

Med hänsyn till arbetsbelastningen hos de myndigheter, som skola lämna uppgifterna (främst domstolar och åklagare), bör man i huvudsak begränsa sig till uppgifter, som ändock måste anskaffas för den utredning om brottet och brottslingen, som ingår såsom ett led i förundersökningen. I den mån det är önskvärt att redovisa även andra uppgifter, böra dessa i varje fall ej vara av den art, att de kräva besvärliga eller långvariga undersökningar. Detta villkor har ofta ett visst samband med det i förra stycket angivna, nämligen så att en faktors förekomst visserligen kan objektivt konstateras men att konstaterandet erfordrar en så omfattande undersökning, att man måste avstå från att medtaga faktorn. Så kan man t. ex. i allmänhet ej tänka sig att för statistiskt ändamål undersöka i vilken utsträckning själslig abnormitet, alkoholism, kriminalitet o. d. förekommer bland den brottsliga släktingar, eftersom ett objektivt konstaterande härav oftast skulle kräva avsevärt arbete och draga höga kostnader. Å andra sidan synes det ej vara otänkbart, att en sådan undersökning av brottslingens ekonomi, som brukar göras för bestämmande av dagsbotsbeloppet, kunde företagas i statistiskt syfte även i fall, då anledning icke finnes att antaga, att böter skola komma att utdömas.

Faktorns förhandenvaro resp. icke-förhandenvaro måste kunna konstateras beträffande en väsentlig del av de redovisade personerna.

I princip bör man givetvis eftersträva, att uppgift beträffande en viss faktors förhandenvaro resp. icke-förhandenvaro lämnas för samtliga de brottslingar, som omfattas av statistiken i fråga. Även om så ej kan ske, torde man emellertid ofta kunna utnyttja de erhållna siffrorna. En nödvändig förutsättning härför är emellertid, att det av de lämnade uppgifterna framgår, i hur många fall upplysning om faktorns förhandenvaro, ej kunnat lämnas. Materialet måste alltså kunna uppdelas i följande tre grupper: a)

brottslingar, hos vilka faktorn förekommer; b) brottslingar, hos vilka faktorn ej förekommer; c) brottslingar, beträffande vilka uppgift om faktorns förhandenvaro icke kan lämnas. Det är t. ex. tydligt, att vid en rapportering av huruvida gärningsmannen varit alkoholpåverkad vid brottets begående, kommer den myndighet, som lämnar uppgiften, att i vissa fall anse det klart, att dylik påverkan förelegat resp. icke förelegat, men i andra fall anse saken oviss. Visar det sig vid en bearbetning av materialet, att gruppen c) omfattar endast ett i förhållande till både grupp a) och grupp b) obetydligt antal, torde man i allmänhet kunna utgå från att undersökningen ger en riktig bild av storleksförhållandet mellan grupperna a) och b) — så t. ex. om vid en undersökning av 10 000 personer grupp a) omfattar 7 000 personer och grupp b) 2 900 men grupp c) endast 100. Undersökningen kan emellertid vara av praktiskt värde även i det fall att t. ex. grupp a) är dominerande så att grupperna b) och c) tillsammans utgöra endast en obetydlig del av materialet. Om sålunda grupp a) omfattar 9 700 personer, grupp b) 100 personer och grupp c) 200 personer, så innebär detta, att de personer, hos vilka faktorn förekommer, utgöra mellan 97 och 99 % av hela materialet, denna uppgift torde vara tillräckligt noggrant bestämd. Ju större del av materialet, som tillhör grupp c), desto mindre bli utsikterna, att man skall kunna draga några slutsatser angående förekomsten av den undersökta faktorn. Skulle t. ex. grupperna a) och b) tillsammans omfatta 5 000 personer och grupp c) 5 000 personer, kan man uppenbarligen icke av den gjorda undersökningen draga den slutsatsen, att proportionen av personer, hos vilka faktorn förekommer, är densamma för hela materialet som för de 5 000 för vilka uppgift lämnats.

Det är att märka, att den under denna punkt behandlade förutsättningen ej nödvändigt behöver vara uppfylld för samtliga brottslingsgrupper; i många fall är man intresserad av en faktors förekomst blott inom en viss grupp av brottslingar. Så är t. ex. frågan om förövaren varit påverkad av alkohol vid brottets begående naturligen av intresse beträffande våldsbrottslingar under det att den har föga betydelse i fråga om förskingrare.

Betydelsen av att jämförelsematerial kan erhållas.

En annan omständighet, som i korthet omnämnts redan tidigare (s. 19) och som torde ha sin största betydelse just beträffande brottslingsstatistiken, är möjligheten att anskaffa jämförelsematerial. Vid en på orsaksforskningen inriktad brottslingsstatistik är det nämligen ej tillräckligt, att man konstaterar i vilken utsträckning en viss faktor förekommer bland brottslingarna, man måste också för jämförelsens skull kunna konstatera i vilken utsträckning den förekommer bland totalbefolkningen.²⁹ Tyvärr gäller beträffande ett stort antal av de faktorer, som äro av intresse för orsaksforskningen, att några siffror för totalbefolkningen ej finnas tillgängliga. Denna omständighet försvårar i hög grad ett effektivt utnyttjande av de uppgifter, som kunna erhållas ur kriminalstatistiken. I första hand bör man där-

²⁹ Strängt taget borde jämförelsen göras mellan de personer, som begått brott, och dem, som icke begått brott. Den sistnämnda gruppen kan dock ej särskiljas i den tillgängliga statistiken. Detta har emellertid ej någon praktisk betydelse, eftersom de personer, som begått grövre brott, torde utgöra endast en ringa del av befolkningen.

för i fråga om brottslingarna registrera de faktorer beträffande vilka jämförelsematerial kan erhållas från den årliga befolkningsstatistiken, de periodiska folkräkningarna samt befolkningsregistret. Emellertid bör man även om dylikt jämförelsematerial icke står till buds, dock ej avstå från registreringen av sådana faktorer, vilkas förhandenvaro är av intresse att få klarlagd. Jämförelsesiffror kunna nämligen i vissa fall erhållas genom särskilda stickprovsundersökningar. I andra fall kunna beträffande vissa faktorer slutsatser dragas genom att man sammanställer kriminalstatistikens siffror med vetenskapliga forskningsresultat eller andra kända fakta. Så kan t. ex. ske i fråga om inverkan av alkoholförtäring, där uppenbarligen den medicinska forskningen i fråga om alkoholens inverkan är av stor betydelse. Slutligen är det i många fall av lika stort värde att jämföra olika grupper av brottslingar sinsemellan som att jämföra dem med totalbefolkningen. Det kan t. ex. vara av intresse att jämföra frekvensen av alkoholpåverkan hos förövare av olika slag av brott ävensom att göra jämförelse mellan en viss faktors förekomst hos förstagångsförbrytare och hos återfallsförbrytare.

Internationella förslag rörande urvalet av faktorer, som böra redovisas.

Såsom ett förhållande värt att taga hänsyn till vid bestämmandet av vilka faktorer, som böra redovisas, må slutligen nämnas de internationella strävandena mot en enhetlig anordning av kriminalstatistiken i de olika länderna beträffande de uppgifter, som skola läggas till grund för orsaksforskningen. En av internationella statistiska institutet och internationella straffrätts- och fängelsekommissionen gemensamt tillsatt kommission avgav 1936 ett betänkande³⁰, vilket för de nordiska ländernas vidkommande bearbetats av en kommitté tillsatt av de nordiska kriminalistföreningarna.³¹ Förenta Nationernas ekonomiska och sociala råd har i en resolution år 1951³² begärt, att generalsekretariatet skall utarbeta anvisningar, som visa minimikraven i fråga om kriminalstatistikens utformning. Detta arbete torde dock ännu ej ha lett till några resultat.

Brottslingsstatistikens betydelse för reaktionssystemet och för dettas utformning

De för brottslingsstatistiken insamlade uppgifterna ha slutligen betydelse i ett avseende, som icke sammanhänger med orsaksforskningen. Dessa uppgifter utgöras ju till sin huvuddel av ett konstaterande av i vilken utsträckning ett antal olika egenskaper förekomma hos brottslingarna. Kunskap här om är ibland av värde vid planläggningen av straffverkställigheten. Skulle brottslingsstatistiken t. ex. visa, att en betydande del av dem, som ådömts frihetsstraff, äro alkoholmissbrukare, så innebär detta en anvisning om att

³⁰ *Schäfer*: Directives pour l'élaboration des statistiques criminelles dans les divers pays, Haag 1936.

³¹ Förslag beträffande åtgärder för åvägabringande av större enhetlighet i de nordiska ländernas kriminal- och fängvårdsstatistik, Stockholm 1941.

³² Document E/2152, Resolution 390 (XIII) F.

fångvårdens anstaltssystem bör så anordnas och dess personal så utbildas att någon form av nykterhetsvård kan komma till stånd under straffverkställigheten för denna del av klientelet.³³

Reaktionsstatistiken

Denna gren av statistiken erbjuder i allmänhet ej sådana svårigheter som de båda föregående. Det bör emellertid framhållas, att det är angeläget, att uppgifterna från domstolar och åklagare om de beslutade reaktionerna givas med nödig fullständighet. Vid villkorlig dom böra sålunda angivas eventuella villkor, som förenats med domen, och vid åtalseftergift bör av uppgiften framgå vilka åtgärder, som i samband med åtalseftergiften vidtagits, såsom omhändertagande för skyddsuffostran, varning etc.

Som en särskild typ av reaktionsstatistiken torde man kunna räkna straffmättningsstatistiken i egentlig mening, dvs. en statistik, i vilken straffen graderas efter sin stränghet. En dylik statistik syftar främst till att klargöra olika domstolars straffmättningspraxis samt hur straffmätningen förändras under tidens lopp.³⁴ Den moderna utvecklingen av det straffrättsliga reaktionssystemet har dock i hög grad försvårat en sådan statistik och minskat värdet därav. I fråga om ett flertal viktiga reaktionsformer (t. ex. villkorligt anstånd med straffs ådömande, åtalseftergift, ungdomsfängelse) gäller, att någon kvantitativ jämförelse mellan påföljdernas stränghet inom samma reaktionsform ej är möjlig. En jämförelse ur svårhetssynpunkt olika reaktionsformer emellan kan uppenbarligen ej heller alltid ske.

Verkställighetsstatistiken

Beträffande denna statistiks innehåll må hänvisas till vad som anförts i den inledande översikten (s. 15).

Medan det i fråga om de tidigare behandlade grenarna av kriminalstatistiken kan synas vara ganska självfallet, att statistiken skall grunda sig på uppgifter från samhällets straffrättstillämpande organ, är detta ej lika klart i fråga om verkställighetsstatistiken. Numera gäller nämligen, att såsom brottspåföljd användes ej endast straff utan även i stor utsträckning socialvård. Villkorlig dom kan sålunda vara förenad med föreskrift om lagöverträdarens överlämnande till nykterhetsvård, sinnessjukvård eller annan medicinsk vård. Domstolen kan överlämna åt barnavårdsnämnd att vidtaga åtgärder för lagöverträdarens omhändertagande för skyddsuffostran. En förutsättning för åtalseftergift kan vara, att lagöverträdaren omhändertages av barnavårdsnämnd eller intages på alkoholistanstalt. Vid straffriförklaring enligt SL 5: 5 omhändertages den straffriförklarade i de flesta fall för sinnessjukvård. Man har alltså att taga ställning till frågan, huruvida uppgifter angående dylika slag av verkställighet skola medtagas i verkställighetsstatistiken. Även om sådana uppgifter äro av kriminologiskt intresse, synes det likväl vara principiellt riktigare, att i kriminalstatistiken endast medtaga sådan verkställighet, som ankommer på de straffrättstillämpande organen

³³ Se *Sheldon Glueck*: i not 25 a. a. s. 182/3.

³⁴ Se t. ex. Betänkande ang. nykterhetstillståndet under krigsåren, SOU 1944: 3 s. 291.

och låta barnavård, nykterhetsvård och annan medicinsk vård av lagöverträdare redovisas inom socialstatistiken. Jämväl praktiska skäl tala härför.

Eftersom verkställighetsstatistiken i huvudsak måste avse personer, som underkastas någon form av behandling såsom samhällsreaktion — vare sig denna behandling sker i samband med ett frihetsberövande genom intagning å fångvårdsanstalt eller som vid villkorlig dom utan dylikt frihetsberövande — kommer den att baseras främst på uppgifter från fångvårdsanstalter och skyddskonsulenter, därtill komma beträffande bötesbetalningen uppgifter från länsstyrelser och utmätningsmän.

Återfallsstatistiken

Införandet av en återfallsstatistik torde få anses vara en av de mest angelägna uppgifterna vid en reformering av den svenska kriminalstatistiken. Det väsentliga syftet med en dylik statistik är, att den skall lämna upplysningar, som kunna tjäna till ledning för bedömandet av de olika reaktionsformernas värde ur behandlingssynpunkt. Emellertid är det uppenbart, att återfallsstatistiken ej kan lämna ett bestämt svar på frågan om vilken av två behandlingsformer som är den andra överlägsen, då det gäller att förebygga återfall, eftersom klientelen i allmänhet icke äro jämförbara.³⁵ Bedömningen av den brottsliges beskaffenhet (särskilt av risken för återfall) har nämligen stor betydelse vid valet mellan olika reaktionsformer. Om t. ex. en jämförelse mellan villkorlig dom och frihetsstraff visar lägre återfalls-siffror för personer, som erhållit villkorlig dom, så behöver detta icke bero på att kriminalvård i frihet skulle vara effektivare än anstaltsbehandling. Den villkorliga domen kommer nämligen till användning just i fråga om ett klientel, för vilket man redan från början anser sig kunna räkna med en lägre återfallsrisk. Även om man alltså, med hänsyn till den olika sammansättningen av de brottslingsgrupper, på vilka de skilda reaktionsformerna komma till användning, måste iakttaga försiktighet vid bedömningen av statistikens resultat, torde, om en viss reaktionsform visar sig ge mycket låga siffror för återfall, detta likväl indicera en utvidgad användning av densamma, under det att omvänt den omständigheten, att återfall äro mycket vanliga vid en viss reaktionsform, kan vara ett skäl till att inskränka användningen av denna reaktionsform eller omlägga behandlingen inom densamma.

Även till orsaksforskningen torde återfallsstatistiken kunna lämna bidrag. Den möjliggör sålunda jämförelser mellan återfallsbrottslingar och brottslingar, som icke återfallit, i avseende på de olika faktorer, som registreras i brottslingsstatistiken. Vidare möjliggöras jämförelser mellan variationerna hos återfallsbrottsligheten och hos förstagångsbrottsligheten.

Det må slutligen nämnas, att den registrering av brottslingarna, som utgör en nödvändig förutsättning för uppläggandet av en återfallsstatistik, möjliggör uppläggandet av vad de sakkunniga kallat ett kriminalstatistikarkiv. Detta kan användas för en framsortering av vissa grupper av brottslingar t. ex. yrkesbrottslingar. Det framsorterade materialet kan sedan utnyttjas vid olika specialundersökningar.

³⁵ I vissa fall torde dock en dylik jämförelse vara möjlig, såsom då fråga är om användande av ungdomsfängelse resp. tidsbestämt frihetsstraff för unga brottslingar.

Kap. II. DEN SVENSKA KRIMINALSTATISTIKENS HISTORIA OCH NUVARANDE ORGANISATION

Kortfattad historik¹

Som den svenska rättsstatistikens och därmed kriminalstatistikens födel-
seår brukar man räkna år 1830, ehuru vissa kriminalstatistiska uppgifter,
nämligen om antalet avrättade och antalet i fängelse insatta, lämnats redan
tidigare i det s. k. tabellverket. Enligt ett kungl. brev den 21 maj 1830 skulle
de under hov- och överrätterna lydande domstolarna varje år insända upp-
gifter om antalet under föregående år anhängiggjorda brottmål. Senare ut-
sträcktes denna skyldighet även till överrätterna.

De kriminalstatistiska uppgifterna publicerades till att börja med i justiti-
tiestatsministerns berättelser angående brottmål men ingingo senare
(fr. o. m. 1857/8) i avdelningen Rättsväsendet i serien Bidrag till Sveriges
officiella statistik samt fr. o. m. 1913/4 i den nya serien Sveriges officiella
statistik.

Från 1830-talet lämnades även statistiska uppgifter från fångvården om
personer intagna i fångvårdsanstalter. Enligt 1835 års instruktion skulle
styrelsen över fångelser och arbetsinrättningar, sedermera fångvårdsstyrel-
sen, avgiva årsberättelser. Från år 1859 ingingo dessa årsberättelser i Bi-
drag till Sveriges officiella statistik såsom avdelningen Fångvården samt
fr. o. m. årgång 1911 i den nya serien Sveriges officiella statistik.

I de från domstolarna enligt 1830 års brev avgivna uppgifterna lämnades
i tabellariska sammandrag upplysning om de tilltalades ålder, kön och brott
samt om huruvida brottet begåtts under »dryckenskap». Uppgifterna läm-
nades ej blott om de sakfällda utan även om de frikända och om personer,
vilkas mål ställts på framtiden. De använda formulären upptogo emellertid
kolumner endast för de vanligaste brotten och saknade kolumn för »övriga
brott». Den på grundval av dessa uppgifter utarbetade statistiken torde där-
för ha varit mycket ofullständig.

År 1837 fastställdes emellertid nya formulär, vilka omfattade samtliga
brott och jämväl i övrigt medförde förbättringar i statistiken.

¹ En utförligare redogörelse för den svenska kriminalstatistikens historia återfinnes i Statis-
tiska kommitténs betänkande: Sveriges officiella statistik och dess allmänna organisation, Stock-
holm 1910, s. 15, 27, 31 samt s. 288 f. Se även *Grönlund*: Den svenska rättsstatistikens
hundraårsminne, Statsvetenskaplig tidskrift 1933 s. 133 f.

Från och med år 1842 genomfördes principen, att flertalet personuppgifter beträffande brottslingarna skulle lämnas i huvudsak endast i fråga om dem, som åtalats för svårare brott.

Sedan de använda formulären flera gånger ändrats, främst i fråga om specificeringen av brotten — särskilt införandet av den nya strafflagen år 1865 nödvändiggjorde en genomgripande omarbetning av brottspecificeringen — utarbetade särskilda kommitterade en ny plan för rättsstatistiken. I anslutning till denna plan fastställdes år 1879 nya formulär till primäruppgifter för kriminalstatistiken. I fråga om personer, som dömts för svårare brott, liksom i fråga om personer, vilkas sak ställts på framtiden, insändes till att börja med särskilda statistiska uppgifter. Sedan straffregistret inrättats, genom lag den 17 oktober 1900, lades de till registret insända uppgifterna till grund för statistiken. Denna omfattade fortfarande även personer, som frikänts. För dessa användes särskilda statistiska uppgifter. I fråga om andra personer än de, som tilltalats för grövre brott, utgjordes primärmaterialiet alltså endast av tabellariska sammandrag.

Den nuvarande organisationen av kriminalstatistiken härrör i huvudsak från år 1913. Vid denna omorganisation avskaffades sista resten av det ända sedan år 1830 tillämpade systemet med tabellariska sammandrag upprättade av domstolarna. Även i fråga om lindriga brott baserades kriminalstatistiken på individualuppgifter. Bland övriga ändringar, som vidtogos, må nämnas, att statistiken över lagöverträdarnas personliga förhållanden inskränktes till att gälla endast de för svårare brott dömda samt att bearbetningen av det kriminalstatistiska primärmaterialiet, vilken tidigare ägt rum inom justitiedepartementet, överflyttades till statistiska centralbyrån. Dessutom utvidgades registreringen i straffregistret till att omfatta även personer, som dömts till tvångsarbete. Härigenom blev det möjligt att i kriminalstatistiken lämna en redovisning jämväl av de till tvångsarbete dömda, något som skett fr. o. m. år 1920. Statistiska kommittén (se not 1) hade föreslagit en återfallsstatistik, men någon dylik statistik infördes icke.

Genom samarbete mellan statistiska centralbyrån och riksåklagarämbetet har det under senare år varit möjligt att i kriminalstatistiken jämväl intaga vissa uppgifter om meddelade åttelseftergifter.

Slutligen infördes från år 1950 en på uppgifter från polis- och åklagarmyndigheter baserad statistik över brott, som kommit till polisens kännedom, samt över personer, som av polis- eller åklagarmyndighet varit misstänkta för brott.

Översikt av den svenska kriminalstatistikens nuvarande organisation²

Den nuvarande svenska kriminalstatistiken kan i huvudsak anses bestå av polisstatistik, domstolsstatistik och fångvårdsstatistik.

² Utförligare redogörelser för de olika statistikgrenarnas nuvarande organisation återfinnas i de följande kapitlen III—VI och IX—XI.

Polisstatistiken

Den s. k. polisstatistiken, som grundar sig på primäruppgifter från åklagare och polismyndigheter, omfattar brottsstatistik och brottslingsstatistik.

För varje kvartal och för varje kalenderår avgivas specificerade uppgifter dels om antalet till polisens (eller åklagarens) kännedom komna brott mot strafflagen (utom fylleri och förargelseväckande beteende), dels ock om antalet överträdelser av andra författningar, såvida frihetsstraff ingår i straffskalan. I årsrapporterna angives dessutom antalet uppklarade brott m. m.

De brottslingsstatistiska uppgifterna, som ingå i årsrapporterna, avse för brott misstänkta personer. Fördelade efter resultatet av förundersökningen lämnas en åldersuppdelning samt uppgift om antalet misstänkta, som icke voro svenska medborgare.

Polisstatistiken är avsedd att även giva viss ledning beträffande kriminalpolisens och åklagarnas arbetsbörda. Den omfattar därför dessutom vissa uppgifter, som helt eller huvudsakligen tjäna detta ändamål.

Domstolsstatistiken m. m.

Den på uppgifter från domstolarna baserade kriminalstatistiken innehåller uppgifter om brotten, brottslingarna och de ådömda reaktionerna.

Domstolsstatistiken lämnar således uppgifter om antalet fall, då personer åtalats för brott, med angivande av utgången av åtalet. Beträffande sakerförklarade lämnas vissa uppgifter avsedda för brottslingsstatistiken och reaktionsstatistiken.

Därest domen föranleder insändande av straffuppgift från domstolen till det hos fångvårdsstyrelsen förda straffregistret (sådan uppgift insändes i huvudsak, då den brottslige dömes till frihetsberövande, erhåller villkorlig dom eller straffriförklarar), utarbetas de statistiska primäruppgifterna hos straffregistret på grundval av domstolarnas straffuppgifter. Primäruppgifterna innehålla förutom upplysningar om tillämpade lagrum och ådömd reaktion jämväl ett ganska stort antal uppgifter om den dömdes personliga egenskaper och förhållanden, tidigare kriminalitet och undergångna samhällsreaktioner m. m.

I fråga om andra brott än straffregisterbrott utgöras primäruppgifterna av särskilda, för rättsstatistiken avsedda formulär, som insändas av domstolarna, av de för bötesindrivningen av domstolar eller åklagare upprättade saköreslängderna samt — beträffande tullmål — av de hos generaltullstyrelsen förvarade domarna. I de nu avsedda fallen redovisas endast tillämpat lagrum, lagöverträdarens kön samt den ådömda reaktionen. Vid brott mot strafflagen utom fylleri och förargelseväckande beteende redovisas därjämte antalet dömda, som vid brottets begående ej fyllt 18 år.

Tillsammans med uppgifterna från domstolsstatistiken publiceras även en sammanställning av uppgifter, som via straffregistret insänts från läns-

styrelser och vissa poliskammare, beträffande personer, som dömts till tvångsarbete.

Under senare år har i allt större utsträckning, speciellt i fråga om ungdomar, lagstiftningen öppnat möjlighet för åklagaren att eftergiva åtal. Där- est hänsyn ej tages härtill vid utarbetandet av kriminalstatistiken, kommer denna att lämna en missvisande bild av brottslighetens utveckling. I den gäl- lande kungl. kungörelsen den 22 oktober 1948 angående rättsstatistiken fin- nas inga föreskrifter om uppgifter till kriminalstatistiken beträffande åtals- eftergifter. För riksåklagarämbetets övervakande verksamhet insändas emel- lertid från de allmänna åklagarna vissa uppgifter angående åtalseftergifts- fallen och dessa uppgifter ha ställts till statistiska centralbyråns förfogande för kriminalstatistiken. Sedan vissa förbättringar i de avlämnade uppgif- terna föreskrivits av riksåklagarämbetet efter samråd med kriminalstati- stikutredningen, redovisas numera i kriminalstatistiken samtliga åtalsefter- gifter utom sådana, som meddelats enligt RB 20:7 punkt 2 (sammanträf- fande av brott).

Fångvårdsstatistiken

I fångvårdsstyrelsens årsberättelser ingå vissa kriminalstatistiska upp- gifter utarbetade på grundval av centrala fångregistret och rapporter från skyddskonsulenterna.

I fråga om personer, som undergå frihetsberövande, lämnas uppgift om tillämpat lagrum, personliga egenskaper och förhållanden, den ådömda reaktionen samt vissa uppgifter angående villkorlig frigivning m. m.

Även beträffande personer som erhållit villkorlig dom med övervakning lämnas vissa uppgifter.

Kap. III. BROTTSSSTATISTIKEN

Den svenska brottsstatistikens nuvarande utformning

Redovisning av begångna brott sker för närvarande endast i polisstatistiken. För tiden t. o. m. år 1948 har dylik redovisning lämnats även i domstolsstatistiken, men statistiska centralbyrån har, med hänsyn till bristerna hos domstolsstatistikens nuvarande primärmaterial i fråga om uppgifterna om de begångna brotten, för tiden därefter funnit denna redovisning kunna ersättas av polisstatistikens.

Redovisningen av brott i polisstatistiken¹

Genom kungl. kungörelsen den 10 februari 1950 angående kriminalstatistiska uppgifter från polismyndigheter m. fl. infördes för första gången en polisstatistik för hela Sverige. Enligt denna kungörelse skola vissa statistiska uppgifter avgivas dels kvartalsvis av landsfogdar och andra polischefer, dels årligen av statsåklagare, distriktsåklagare och tullåklagare.

Kvartalsuppgifterna äro avsedda att ligga till grund för en snabbstatistik, som visar brottslighetens utveckling i olika delar av landet. De upptaga antalet inom uppgiftslämnarens tjänstgöringsområde begångna brott, som under kvartalet kommit till polisens (och åklagarnas) kännedom genom angivelse eller på annat sätt och oberoende av om någon viss person är misstänkt för brottet. Också fall, där angivelsen sedermera visat sig falsk eller ogrundad eller där antagandet, att brott förelegat, eljest visat sig oriktigt, skola medtagas i redovisningen. — Vid uppläggningsen av polisstatistiken utgick man från att uppgift icke skulle lämnas om obetydliga förseelser, enär dessa å ena sidan ur kriminologisk synpunkt vore av mindre intresse och å andra sidan kunde giva en falsk bild av den egentliga brottslighetens omfattning och utveckling. I det senare avseendet är nämligen att uppmärksamma, att antalet brott och förseelser, enligt vad erfarenheten visar, vid den allmänna diskussionen brukar läggas samman till en totalsumma. Därest de obetydliga förseelserna medtoges i en dylik summa, skulle de genom sitt stora antal komma att dominera den bild statistiken ger. För att undvika denna olägenhet beslöt man, att redovisningen skulle omfatta samtliga brott mot strafflagen med undantag av fylleri och förargelse-

¹ Jämför *Groth*: Polisstatistik, Sociala Meddelanden 1950 nr 5 s. 344.

väckande beteende, under det att i fråga om brott, som ej upptagits i strafflagen, redovisningen skulle begränsas till sådana brott, för vilka frihetsstraff ingår i straffskalan. Brotten specificeras, strafflagsbrotten i 51 grupper och övriga brott i 8 grupper. Brotten rubriceras i enlighet med åklagarens ansvarsyrkande (hänsyn tages sålunda ej till domstols dom även om sådan förelegat vid tiden för redovisningen) eller, där åklagaren vid tiden för redovisningen ännu icke tagit ställning till ansvarsfrågan, med ledning av vad som vid denna tid är i saken känt. Där vid tiden för redovisningen ett fall befunnits icke vara brott, redovisas fallet såsom det slag av brott, som dessförinnan förmenats ha förelegat. Omfattar en och samma förundersökning olika brott, tillhörande skilda grupper å formulären, redovisas samtliga brott. Om flera personer såsom gärningsmän eller delaktiga medverkat till samma brott, räknas detta i statistiken som endast ett brott.

De *årliga uppgifterna* omfatta samma slag av brott och ha samma brotts-specifikation som kvartalsuppgifterna. De bestå av dels uppgifter om antalet under året till polisens (och åklagarnas) kännedom komna brott, dels en redovisning av brottsfall, som uppklarats under året. Såsom uppklarade redovisas fall i vilka: 1) brott konstaterats icke föreligga; 2) gärningen konstaterats ha blivit begången av person, som vid dess utförande ännu icke fyllt 15 år; 3) åtal, strafföreläggande eller åtalseftergift åtminstone preliminärt beslutats; eller 4) gärningsmannen uppdagats, men frågan om åtal förfallit på grund av dödsfall, sinnessjukdom, oanträffbarhet eller preskription och anledning till ytterligare förundersökning icke finnes. Däremot får ett brottsfall icke redovisas som uppklarat blott därför att undersökningsledaren personligen är övertygad om vem den skyldige är utan att dock tillräckliga skäl föreligga för den misstänktes ställande under åtal. Utom hela antalet under året uppklarade brottsfall anges även: a) hur många av de uppklarade fallen, som kommit till polisens kännedom före det år, redovisningen avser; b) hur många fall, som befunnits icke vara brott; samt c) antalet fall, i vilka från början tydlig anvisning lämnats på den vid förundersökningens avslutande misstänkte (den sistnämnda uppgiften har uppenbarligen ringa intresse ur kriminalstatistisk synpunkt, men anses kunna ha ett visst värde såsom ägnad att belysa polis- och åklagarmyndigheternas arbetsbörda). Antalet uppklarade fall, som kommit till polisens kännedom under tidigare år, är ej uppdelat efter år, varunder fallet kommit till polisens kännedom.

Redovisningen av brott i domstolsstatistiken²

Domstolsstatistikens brottsredovisning omfattade till och med år 1948 de lagöverträdelser, vilka slutligt avgjorts i första instans eller för vilka strafföreläggande utfärdats. Härvid genomfördes en mer eller mindre långt gå-

² Jämför *Groth*: Den officiella svenska kriminalstatistikens organisation, innehåll och arbetsmetoder, Statsvetenskaplig Tidskrift 1947 nr 3 s. 177.

ende fördelning å grupper efter de i målet åberopade lagrummen. För varje sådan grupp angavs totala antalet behandlade brott fördelade på tre undergrupper: 1) brott för vilka personer sakfällts eller erhållit strafföreläggande; 2) brott för vilka personer åtalats men ej sakfällts i mål, där talan upptagits till prövning (dvs. åtalet ogillat); samt 3) brott för vilka personer åtalats men ej sakfällts i mål, där talan ej upptagits till prövning (dvs. där talan avvisats av formella skäl). I fråga om de båda senare grupperna redovisades det lagrum, enligt vilket åklagaren yrkat ansvar. Dessutom redovisades antalet brott av olika slag, vilka föranlett straffröreläggande. Uppgifterna hämtades främst ur de uppgifter rörande slutligt avgjorda brottmål, som domstolarna skola lämna enligt kungl. kungörelsen den 22 oktober 1948 angående rättsstatistiken, samt ur de av domstolarna samt, beträffande strafföreläggandena, av åklagarna upprättade saköreslängderna. I fråga om sådana brott, som föranlett insändande av straffuppgift till straffregistret (dvs. vissa allvarigare brott), användes därjämte de s. k. straffregisterutdragen. I fråga om bötesdomar i tullmål användes hos generaltullstyrelsen förvarade domsavskrifter. Beträffande samtliga i detta stycke omnämnda handlingar lämnas en närmare redogörelse å s. 58 f.

På grund av det använda primärmaterialets beskaffenhet var denna statistik behäftad med vissa brister. I de fall, där en person samtidigt åtalats eller dömts enligt flera olika lagrum, framgår ej av primärmaterialet huruvida en eller flera brottsliga handlingar förelegat. Vidare gäller att, då fråga är om flerfaldig brottslighet enligt ett och samma lagrum (t. ex. flera förskingringsbrott), av primärmaterialet icke alltid framgår hur många brott, som förelegat enligt lagrummet. På grund av dessa svårigheter skedde redovisningen så att *ett* brott ansågs föreligga varje gång en vid redovisningen specificerad grupp av lagrum tillämpats. Då en person samtidigt dömts för flera brott enligt samma lagrum eller samtidigt dömts enligt olika lagrum, vilka emellertid redovisades under samma grupp, kom detta således vid redovisningen att räknas som allenast ett brott. Å andra sidan, om en person samtidigt dömts enligt flera lagrum, som vid redovisningen tillhörde olika grupper, kom detta att räknas som ett brott för varje specificerat lagrum även om det var ett och samma handlingskomplex, som befunnits brottsligt ur flera synpunkter.

På grund av dessa brister, som sammanhånga med 1938 års lagstiftning om sammanträffande av brott, har den angivna redovisningsmetoden betraktats som en nödfallsutväg. Då en bättre brottsstatistik numera kan erhållas ur de polisstatistiska uppgifterna, redovisar statistiska centralbyrån fr. o. m. år 1949 i domstolsstatistiken endast det lagrum, som i fällande dom eller i strafföreläggande tillämpats för huvudbrottet.

Brottsstatistiken i de nordiska grannländerna

Brottsstatistiken i Danmark

Den danska brottsstatistiken bygger i huvudsak endast på uppgifter från polismyndigheterna.³

Uppgift lämnas om antalet förbrytelser, som anmäls eller på annat sätt kommit till polisens kännedom. Med förbrytelse avses brott mot »borgerlig straffelov» utom bettleri och lösdriveri. Brotten, som specificeras efter strafflagsparagrafer, redovisas fördelade på: 1) huvudstaden; 2) öarna i övrigt; samt 3) Jylland. De båda senare grupperna ha därjämte uppdelats på städer och landsbygd. Därutöver angives även antalet under året uppklarade brott av olika slag, fördelade på: 1) huvudstaden; 2) öarna i övrigt; 3) Jylland.

Dessutom redovisas i domstolsstatistiken antalet domfällanden efter de olika strafflagsparagraferna med angivande av huruvida en viss tillämpad paragraf avsett huvudbrott eller bibrott.

Brottsstatistiken i Finland

Den finländska brottsstatistiken, som omfattar alla slag av lagöverträdelser, består liksom den svenska av uppgifter dels från polismyndigheterna, dels från domstolarna.

Brott, som under redogörelseåret kommit till polisens kännedom, redovisas länsvis fördelade å städer, köpingar och landsbygd.⁴ Dessutom redovisas hur många av dessa brott, som uppklarats under året, med uppdelning å polisdistrikt. Med uppdelning å städer och landsbygd ha vidare de under året till polisens kännedom komna olika brotten fördelats på grupperna: 1) fall, som lett till åtal; 2) uppklarade genom konstaterande att brott icke förelegat; 3) på annat sätt uppklarade; 4) ouppklarade. Slutligen har med uppdelning på städer och landsbygd visats antalet brott av olika slag, som kommit till polisens kännedom under olika månader av året.

I den finländska domstolsstatistiken⁵ angives antalet brott av olika slag, för vilka åtal skett samt för vilka sakfällning skett.

Norge

Den norska kriminalstatistiken lämnar inga uppgifter om antalet brott.

³ Kriminalstatistik 1951, Köpenhamn 1954.

⁴ Brottslighet, som kommit till polisens kännedom åren 1951 och 1952, Helsingfors 1954.

⁵ Brottsligheten åren 1938—1944, II Rättslig kriminalstatistik, Helsingfors 1952.

De sakkunnigas förslag beträffande brottsstatistiken

a. Till polisens kännedom komma brott

1. Vilka brott bör redovisningen omfatta?

Polisstatistikens uppgifter om antalet till polisens kännedom komma brott, avse främst att visa omfattningen av den synliga brottsligheten samt dennas variationer i tid och rum. Härvidlag äro givetvis siffrorna för den svårare brottsligheten från kriminologisk synpunkt av störst intresse. Det är därför motiverat att i statistiken endast medtaga sådana lagöverträdelser, som kunna anses indicera en mera allvarlig kriminalitet. Därest de redovisade siffrorna omfatta alla slag av lagöverträdelser, kan detta, med hänsyn till att bagatellförseelserna äro mycket talrika och kunna visa en stark variation från år till år, leda till en felaktig uppfattning om den egentliga kriminalitetens omfattning och förändringar. I vissa länder föranleder detta inga svårigheter, enär lagöverträdelserna äro i lagar och författningar klassificerade efter svårhetsgrad (t. ex. i Frankrike: crime, délit och contravention). Någon dylik officiellt fastslagen uppdelning finnes emellertid numera ej i Sverige.

Den nuvarande redovisningen omfattar, såsom ovan angivits, dels strafflagsbrott utom fylleri och förargelseväckande beteende, dels sådana i strafflagen ej upptagna brott, varå frihetsstraff kan följa. Någon anledning till invändning mot att samtliga strafflagsbrott med angivet undantag redovisas torde ej finnas. I strafflagen kriminaliseras visserligen även andra brott än fylleri och förargelseväckande beteende, för vilka straffskalan endast upptager böter eller för vilka regelmässigt endast böter ådömas. Det är emellertid därvid i många fall fråga om brott med så obetydlig frekvens, att deras medtagande icke spelar någon roll ur statistisk synpunkt (t. ex. olovligt brukande eller fyndförseelse). Andra relativt ofta förekommande strafflagsbrott, för vilka regelmässigt endast böter ådömas, böra redovisas statistiskt därför att de måste anses tyda på en potentiell samhällsfarlighet hos förövaren (t. ex. snatteri, misshandel). — Vad däremot angår redovisningen av lagöverträdelser utanför strafflagens område, så föranleder den hittills tillämpade principen att redovisning sker av alla överträdelser, så snart frihetsstraff ingår i straffskalan, att siffrorna i stor utsträckning komma att avse lindrigare brottsfall, för vilka regelmässigt endast böter ådömas, så t. ex. vårdslöshet i trafik, som icke är att anse som grov (trafikbrottslagen 1 § 1 st.).

Ett bättre mått på den svårare kriminaliteten synes man erhålla, om statistiken inskränkes till att omfatta, förutom såsom nu strafflagsbrott utom fylleri och förargelseväckande beteende, endast vissa grövre trafikbrott, nämligen grov vårdslöshet i trafik (trafikbrottslagen 1 § 2 st.), rattfylleri (trafikbrottslagen 4 §) samt s. k. smitning (trafikbrottslagen 5 §). Att man genom en sådan inskränkning skulle få en mera rättvisande bild av den svå-

rare kriminaliteten, torde framgå av följande siffror hämtade ur 1952 års kriminalstatistik. För brott mot strafflagen utom fylleri och förargelseväckande beteende sakfälldes nämnda år 22 619 personer. Av dessa dömdes 10 603, dvs. 48 % till annat straff än böter. Exakta siffror beträffande de nyssnämnda grövre slagen av trafikbrott finnas ej tillgängliga, men det framgår av statistiken, att omkring 2 000 personer dömts till annat straff än böter för brott mot vägtrafikförfattningarna. Detta torde utgöra mer än 50 % av samtliga för grövre trafikbrott dömda. I fråga om övriga brott (dvs. fylleri och förargelseväckande beteende samt alla brott utanför strafflagen med undantag av de nyss nämnda) gäller däremot att av omkring 167 000 sakfälda endast 242 dvs. mindre än 0,2 % dömts till annat straff än böter.

Utöver den nu föreslagna redovisningen av den svårare brottsligheten är det emellertid i åtskilliga fall önskvärt att för tillgodoseende av speciella intressen erhålla särskilda uppgifter om antalet till polisens kännedom komna brott mot vissa författningar eller grupper av författningar (alltså oberoende av strafflatituden i det tillämpliga lagrummet). Det torde sålunda vara av intresse att erhålla upplysning om antalet trafikbrott över huvud, brott mot skattestrafflagen, fall av underlåtenhet att inbetala avdragen källskatt, brott mot författningar angående rusdrycker och pilsnerdricka, smugglingsbrott, brott mot bestämmelserna om narkotiska ämnen och beredningar. Vissa av dessa brott äro redan nu upptagna å polisstatistikformulären, men den nuvarande redovisningen omfattar, som av det föregående framgår, endast brott mot sådana bestämmelser inom ifrågavarande författningar, i vilkas straffskala frihetsstraff ingår (sålunda medtagas icke t. ex. brott mot trafikbrottslagen 2 § och 3 § 1 och 2 st.). Brott mot de nu angivna författningarna böra emellertid redovisas särskilt. Vid publiceringen bör framhållas, att siffrorna icke äro jämförbara med dem, som, enligt vad ovan föreslagits, avse den svårare brottsligheten, varför någon sammanläggning med dessa siffror icke bör göras.

2. Specificeringen av brotten.

Vid bestämmandet av hur detaljerad uppdelningen på olika slag av brott skall göras, måste man taga hänsyn till att det många gånger kan vara svårt för uppgiftslämnaren att, på det stadium förundersökningen vid tiden för uppgiftens avgivande befinner sig, exakt angiva tillämpligt lagrum, ehuru han utan svårighet kan fastställa, att brottet hör till en viss grupp av lagrum. Man bör därför icke fordra en lika utförlig brottspecificering i polisstatistiken som i domstolsstatistiken. Av denna anledning redovisas för närvarande i polisstatistiken t. ex. stöld och grov stöld gemensamt och likaså sammanföras samtliga brott mot 22 kap. strafflagen till en grupp.

Nämnas må att frågan om specificeringen av brotten tilldragit sig intresse i den internationella diskussionen om möjligheten att konstruera en kriminalitetsindex, som skulle kunna användas för jämförelser mellan olika länders brottslighet. Med utgångspunkt från frågan om mörktalets inverkan

har Verkko framhållit⁶, att jämförelser mellan frekvenserna för brott med höga mörktal äro värdelösa. Specificeringen borde därför göras tillräckligt ingående så att man kan få uppgift om frekvenserna för de brottstyper, som kunna antagas ha låga mörktal. Såsom dylika brott anger Verkko: mord (och dråp), grov misshandel, rån, tjuvnad och vållande till annans död. Verkko framhåller även, att försök till sådana brott ej böra redovisas tillsammans med de fullbordade brotten, enär mörktalet torde vara mycket högt vid försöksbrott. Mot det sistnämnda kan invändas, att frekvensen för de försök, som komma till polisens kännedom, ofta är så låg att det ur statistisk synpunkt kan anses betydelselöst huruvida de redovisas för sig eller tillsammans med de fullbordade brotten. Det är givet, att dessa synpunkter kunna ha betydelse för polisstatistikens utformning även bortsett från de internationella jämförelserna.

En i viss mån motsatt uppfattning om hur långt man bör gå i fråga om uppdelningen på olika brott har framförts av Marc Ancel.⁷ Enligt hans uppfattning bör man, med hänsyn till de stora skiljaktigheterna mellan brottsdefinitionerna i olika länder, för underlättandet av internationella jämförelser sammanföra brotten i grupper, tillräckligt omfattande för att täcka skillnaderna mellan olika länders rättssystem.

Det är uppenbart, att en sådan ingående specificering, som påfordras av Verkko, utan svårighet medger bildande av större grupper, därest dessa skulle anses lämpligare för internationella jämförelser.

Här må nämnas, att Förenta Nationernas generalsekretariat av ekonomiska och sociala rådet fått i uppdrag att för möjliggörande av internationellt jämförbara kriminalstatistiska uppgifter söka uppnå en enhetlig definition av följande brottsgrupper⁸: 1) brottsligt dödande; 2) svår misshandel; samt 3) rån och inbrott.

Det av straffrättskommittén framlagda förslaget till brottsbalk⁹ torde inom de närmaste åren komma att läggas till grund för lagstiftning och medföra viktiga ändringar i reglerna om de olika brotten. De sakkunniga ha emellertid ansett sig icke böra omarbota polisstatistikens brottskatalog i enlighet med brottsbalksförslaget. Sådana ändringar, som erfordras, då brottsbalken träder i kraft, torde icke komma att bereda några svårigheter. Samma principer för specificeringen, som ha tillämpats vid utformandet av den nuvarande polisstatistiken torde även därvid böra tillämpas.

Med anledning av de hittills vunna erfarenheterna av polisstatistiken vilja de sakkunniga på följande punkter föreslå en utökad specificering¹⁰:

1) Brott enligt 18 kap. strafflagen:

Heterosexuell otukt (1—9 §§)

Därav: med person under 15 år

⁶ Verkko: Kriminalstatistiken och den verkliga brottsligheten, Nordisk Tidsskrift for Strafferet 1930, s. 100.

⁷ Ancel: Observations on the International Comparison of Criminal Statistics, International Review of Criminal Policy 1952 nr 1, s. 47.

⁸ Document E/2152, Resolution 390 (XIII) F.

⁹ Förslag till brottsbalk, SOU 1953: 14.

¹⁰ Angående den nuvarande brottspecificeringen i polisstatistiken se Groth: Brott som kommit till polisens kännedom år 1952, Statistisk Tidskrift 1954 nr 1 s. 36.

Homosexuell otukt (10—10a §§)

Därav: med person under 15 år

Sedlighetssårande handling (13 §)

Därav: exhibitionism

Övriga brott

2) Brott enligt 20 kap. strafflagen:

Stöld, även grov (1, 4, 10 §§) x

Därav: medelst sprängning eller svetsning
övriga fall av inbrottsstöld

Snatteri och boдрäkt (2, 3 §§) x

Tillgrepp av bilar (1—4, 6, 10 §§)

Tillgrepp av motorcyklar (1—4, 6, 10 §§)

Tillgrepp av mopeder (1—4, 6, 10 §§)

Tillgrepp av cyklar (1—4, 6, 10 §§)

Rån (5, 10 §§)

Övriga brott x

Till de ovan med x markerade grupperna bör fogas en not av följande lydelse: Utom tillgrepp av bilar, motorcyklar, mopeder och cyklar.

3) Brott enligt 21 kap. strafflagen:

Utpressning (4, 8 §§)

Ocker (5, 8 §§)

Håleri o. d. (6 §)

Bedrägeri och övriga brott

Därav: restaurant-, hotell- och droskbedrägerier

4) Brott enligt 22 kap. strafflagen:

Förskingring m. m. (hela kap.)

Därav: olovligt förfogande över motorfordon inköpt på avbetalning
(4 §)

olovligt förfogande över avbetalningsgods i andra fall (4 §).

3. Brottslighetens tidsvariationer.

Polisstatistikens kvartalsuppgifter måste av praktiska skäl avse de under kvartalet till polisens kännedom komna brotten och ej de under kvartalet begångna brotten. Någon missvisning av praktisk betydelse torde ej uppstå härigenom. Sådana brott som t. ex. bedrägeri och förskingring komma visserligen ofta först lång tid efter begåendet till polisens kännedom, men tidsdifferensen har i dessa fall ingen praktisk betydelse, eftersom antalet brott av denna typ icke brukar förete regelbundna tidsvariationer. Å andra sidan gäller, att de brott, vilkas frekvens erfarenhetsmässigt förete mera regelbundna korttidsvariationer och där det alltså vore önskvärt att få rapport om den exakta tidpunkten för brottens begående, t. ex. våldsbrotten¹¹, i flertalet fall komma till polisens kännedom ganska snart efter begåendet.

¹¹ Enligt *Verkko*: Brottskalender, Nordisk Kriminalistisk Årsbok 1942—43, s. 258 f. visa våldsbrotten särskilt hög frekvens under lördagar och söndagar, vidare ha de högre frekvens under sommaren än under vintern osv.

Skillnaden mellan tidpunkten för brottets begående och den tidpunkt, då brottet kommit till polisens kännedom, är av betydelse väsentligen för de brott, vilkas frekvens företer en regelbunden periodicitet, och beträffande dessa brott har tidsdifferensen huvudsakligen den verkan, att en del av de i slutet av ett kvartal begångna brotten komma att redovisas först närmast påföljande kvartal.

Om man vill erhålla mera exakta uppgifter om brottslighetens tidsvariationer, synas två vägar tänkbara. Det från teoretisk synpunkt mest tillfredsställande vore, att polismyndigheterna ålades att rapportera, inom vilken tidsperiod ett brott blivit begånget, i stället för att som nu rapportera, inom vilken tidsperiod polismyndigheten fått kännedom om brottet. Även om man bortser från att det i många fall kan vara förenat med svårighet för polismyndigheten att, innan brottet uppklarats, ange tidpunkten för dess begående, är det uppenbart, att en dylik redovisning skulle bli synnerligen betungande för polismyndigheterna. Samtidigt skulle den komma att försena statistikens publicering, eftersom denna ej skulle kunna ske förrän uppgifterna för en viss tidsperiod föreligga något så när fullständiga. Enligt de sakkunnigas mening är värdet av en dylik redovisning av brotten med fördelning efter tiden för deras begående icke så stort, att det kan anses uppväga nämnda olägenheter.

Ett annat sätt att erhålla mera exakta tidsuppgifter för brottens begående skulle vara att låta redovisningsperioderna omfatta kortare tidrymder än ett kvartal. Härvid får emellertid den ovan nämnda omständigheten, att brotten måste redovisas för den tidsperiod, då de kommit till polisens kännedom, ökad betydelse. Ju kortare redovisningsperioden göres desto större del av de redovisade brotten kommer att utgöras av brott begångna före redovisningsperioden och desto större del av de under perioden begångna brotten kommer att redovisas först under en senare redovisningsperiod. Tydligt är, att man ej kan komma så långt på denna väg. De sakkunniga anse dock önskvärt, att redovisning lämnas för månad i stället för som nu för kvartal. Vid bearbetningen av statistiken bör därvid hänsyn tagas till att uppdelningen på månader har betydelse endast i fråga om de brottstyper, för vilka gäller, att de begångna brotten relativt snabbt komma till polisens kännedom. Av praktiska skäl — bl. a. för att minska arbetet med kontrollen av att uppgifterna vederbörligen komma in — böra uppgifterna emellertid liksom nu ingivas kvartalsvis men med siffrorna för kvartalet uppdelade på månaderna.

4. Brottslighetens lokala variationer.

De lokala variationer hos brottsligheten, som tilldraga sig särskilt intresse, äro skillnaderna mellan den brottslighet, som förövas å landsbygden, och den, som begås i tätorter av olika storlek. Enligt det av internationella statistiska institutet och internationella straffrätts- och fängelsekommissionen gemensamt framlagda förslaget¹² rörande de för orsaksforskningen erfor-

¹² Schäfer: Directives pour l'élaboration des statistiques criminelles dans les divers pays, Haag 1936.

derliga uppgifterna och enligt den bearbetning av detta förslag, som gjorts av den förut nämnda av de nordiska kriminalistföreningarna tillsatta kommittén¹³, skulle antalet brott fördelas å följande fem grupper efter kommunernas invånarantal: 1) 500 000 och däröver; 2) 100 000—500 000; 3) 20 000—100 000; 4) 2 000—20 000; 5) mindre än 2 000. Mot denna uppdelning kan anföras, att den synes mindre lämplig för svenska förhållanden. Därest en fördelning skall ske med hänsyn till kommunernas storleksordning, borde grupperna 2, 3 och 4 uppdelas ytterligare. Mot en dylik uppdelning efter storleksordningen kan vidare invändas, att kommunens invånarantal ej bör vara enbart avgörande för vilken kategori brottsorten skall tillhöra. Inom kommuner med relativt högt invånarantal förekomma nämligen i stor utsträckning områden av ren landsbygdskaraktär (Karlskoga stad har t. ex. en folkmängd om 32 000 fördelad på 430 km², dvs. endast 74 invånare per km²). Å andra sidan förekomma befolkningsagglomerationer även i kommuner med lägre invånarantal än 2 000.

En ändamålsenligare uppdelning mellan tätorter och landsbygd skulle erhållas genom tillämpning av de principer, som använts vid 1950 års folkräkning.¹⁴ Vid denna indelades riket i tätorter och glesbebyggda områden. Tätorterna i sin tur fördelades i grupper efter invånarantal. Tätorternas avgränsning från omgivande glesbebyggelse skedde därvid icke efter administrativa gränser utan med hänsyn till den faktiska bebyggelsen. Inom en och samma kommun kunna således finnas dels en eller flera tätorter, dels glesbebyggda områden. Så omfattar t. ex. Stockholms stad dels tre tätorter, dels områden med glesbebyggelse. Till de tre tätorterna höra emellertid även, helt eller delvis, Sundbybergs, Solna och Nacka städer samt Huddinge och Järfälla kommuner. En annan tänkbar metod, som likaledes tillämpas inom befolkningsstatistiken, vore att skilja mellan städer och landsbygd samt att därvid fördela landskommunerna i A-, B-, C- och D-kommuner. D-kommuner äro sådana, i vilka minst 2/3 av befolkningen bor i tätorter. Fördelningen på A-, B- och C-kommuner sker med hänsyn till hur stor procent av befolkningen, som livnär sig av jordbruk med binäringar: minst 75 % A-kommun; 50—75 % B-kommun; mindre än 50 % C-kommun.

Eftersom den nuvarande redovisningen ansluter sig till uppgiftslämnarnas tjänstgöringsområden skulle en tillämpning av någon av de i föregående stycke angivna metoderna komma att avsevärt öka polismyndigheternas arbete med brottsstatistiken. Flertalet av de områden, för vilka uppgifterna lämnas, omfatta nämligen flera kommuner eller någon gång delar av flera kommuner. En rapportering kommunvis förutsätter alltså, att polismyndigheterna föra en särskild redovisning för varje kommun. Särskilt besvärlig skulle givetvis den första metoden ställa sig, eftersom man vid en tillämpning av denna i stor utsträckning måste uppdelas t. o. m. inom samma kommun begångna brott på skilda redovisningar.

¹³ Förslag beträffande åtgärder för åvägabringande av större enhetlighet i de nordiska ländernas kriminal- och fängvårdsstatistik, Stockholm 1941. Se s. 30.

¹⁴ Folkräkningen 1950: I.

Ur praktisk synpunkt torde det därför vara önskvärt, att redovisningen liksom hittills ansluter sig till uppgiftslämnarnas tjänstgöringsområden (dvs. i huvudsak landsfiskalsdistrikten samt städer, som icke ingå i landsfiskalsdistrikt) och att en uppdelning av dessa områden i redovisningshänseende sker endast i undantagsfall. När det gäller brottslighetens lokala variationer, är det självfallet av störst intresse att få belyst brottslighetens förekomst inom de mera betydande tätorterna. Med hänsyn till de stora svårigheter en särskild redovisning av de mindre tätorternas brottslighet, enligt vad ovan sagts, skulle medföra för polismyndigheterna, torde man böra nöja sig med att särskilt redovisa brottsligheten endast i kommuner med ett invånarantal av minst 20 000. Ett sådant redovisningssystem synes välla ytterst små praktiska svårigheter, eftersom flertalet städer med mer än 20 000 invånare bilda egna redovisningsdistrikt, varför särskilda uppgifter redan nu lämnas för dessa städer. I fråga om tre dylika städer, nämligen Karlskoga, Mölndal och Trollhättan, gäller emellertid, att landsfiskalsdistriktet omfattar även andra områden än staden. För Karlskoga och Trollhättans landsfiskalsdistrikt torde därför dubbla uppgifter böra avgivas, den ena avseende staden, den andra distriktet i övrigt. Däremot torde detta ej bli nödvändigt beträffande Mölndal. Redovisningen av brottsligheten i Stockholm och Göteborg synes nämligen böra omfatta ej blott själva staden utan även sådana därinvid liggande städer och landsfiskalsdistrikt, som kunna anses tillhöra storstadens bebyggelseområde trots att de ligga utanför stadens administrativa gränser (»Storstockholm», »Storgöteborg»). Något motsvarande har ej föreslagits beträffande Malmö, enär de till denna stad gränsande landsfiskalsdistrikten icke synas ha den karaktär, att en samredovisning kan anses påkallad. Naturligtvis kunna även andra kommuner än städer ha högre invånarantal än 20 000. Enligt 1950 års folkräkning var detta fallet med Huddinge, Gällivare och Skellefteå landskommun. Huddinge bör enligt det ovan anförda redovisas tillsammans med resten av det landsfiskalsdistrikt det tillhör under Storstockholm. Vad angår Gällivare och Skellefteå landskommun, så torde de icke böra medtagas bland de större tätorterna; den höga folkmängden beror nämligen på att kommunerna omfatta ett flertal smärre tätorter (antalet invånare pr km² var vid slutet av år 1950 i Gällivare 1,4 och i Skellefteå landskommun 15).

De sakkunniga föreslå således i fråga om rapporteringen endast den ändringen, att särskilda rapporter i allmänhet böra avgivas för städer med mer än 20 000 invånare. Denna regel skulle för närvarande medföra att städerna Karlskoga och Trollhättan borde vid rapporteringen skiljas från återstoden av landsfiskalsdistriktet. Statistiska centralbyrån bör bemyndigas, att i framtiden föreskriva dylika åtgärder, som kunna komma att påkallas av befolkningsförhållandena och distriktsindelningen. Vid redovisningen bör en uppdelning ske på följande grupper: 1) Storstockholm; 2) Storgöteborg; 3) Malmö; 4) städer med en folkmängd av 50 000—100 000; 5) städer med en folkmängd av 20 000—50 000 (och ej redovisade under grupperna 1 eller 2); 6) övriga områden (med uppdelning å län).

b. Brott, som föranlett dom eller strafföreläggande

Det synes uppenbart, att den t. o. m. år 1948 lämnade brottsredovisningen i domstolsstatistiken icke var tillfredsställande (jämför s. 45). Som av den givna redogörelsen framgår skedde nämligen ingen verklig rapportering av antalet brott.

Emellertid torde det vara av intresse att få en redovisning jämväl av brott, som lett till fällande dom eller till strafföreläggande. Vad angår lindriga förseelser är emellertid det kriminologiska intresset icke så stort, att det kan motivera de höga kostnader en dylik omfattande rapportering skulle medföra. De sakkunniga anse sig därför böra föreslå en verklig brottsredovisning endast i fråga om de grövre brotten. Vid grövre brottslighet (i huvudsak sådan som föranlett dom å ovillkorligt frihetsberövande eller villkorlig dom) skall, såsom närmare utvecklas i följande kapitel s. 58, domstolen avgiva en straffuppgift till straffregistret. I dylika fall bör den statistiska redovisningen omfatta en fullständig redogörelse för antalet och arten av de i domen avsedda brotten. Till samma grupp böra föras de fall, då domen avser skyddsuppfostran (dessa fall registreras ej i straffregistret; jfr s. 32 not 27a). Beträffande övriga brottsfall torde det vara tillräckligt att som nu angiva det lagrum, som för huvudbrottet tillämpats i domen eller strafföreläggandet.

De sakkunniga föreslå därjämte följande i fråga om statistiken över grövre brott.

1. Specificeringen av brotten.

I straffuppgiften angivas de lagparagrafer domstolen tillämpat, varför specificeringen efter tillämpligt lagrum kan göras så ingående, som anses önskvärt. Det torde emellertid i vissa fall vara av intresse att särskilja olika brottsformer inom ett och samma lagrum. De sakkunniga föreslå följande specificeringar.

1) I fråga om sedlighetsbrott synes böra särskilt angivas, huruvida angreppet riktat sig mot en person under 15 år, därest detta icke framgår redan av tillämpat lagrum.

2) I fråga om tjuvnadsbrott och egenmäktigt förfarande bör särskilt angivas, huruvida tillgreppet avsett automobil, motorcykel, moped eller cykel.

3) I fråga om bedrägeri och bedrägligt beteende bör särskilt angivas, huruvida det varit fråga om s. k. hotell-, restaurant- eller droskbedrägeri.

4) I fråga om olovligt förfogande bör särskilt angivas, huruvida förfogandet gällt avbetalningsgods, och i så fall även huruvida fråga varit om motorfordon, som inköpts på avbetalning.

Vissa på detta sätt specificerade uppgifter lämnas redan nu i polisstatistiken, men en dylik specifikation bör göras också i uppgifterna från domstolar och åklagare. Det är nämligen önskvärt att få veta hur många personer, som övertygas om dylika handlingar, och att kunna ställa samman dessa uppgifter med olika uppgifter till brottslingsstatistiken, t. ex. för att kunna visa hur biltillgreppen fördela sig på olika åldersgrupper.

2. Brottslighetens tidsvariationer.

I fråga om brott, som lett till fällande dom, föreligger uppenbart större möjlighet än i fråga om brott, vilkas utredning ännu icke är avslutad, att erhålla noggranna uppgifter om tiden för brottets begående. De praktiska svårigheterna för en redovisning av denna tidpunkt torde dessutom vara betydligt mindre vid domstolsstatistiken än vid polisstatistiken. Trots att polisstatistiken omfattar även en stor mängd brott, som icke lett till eller icke kunna leda till fällande dom, och således skulle utgöra ett fullständigare primärmaterial anse de sakkunniga därför att i uppgifterna till domstolsstatistiken bör, där det är möjligt, angivas tidpunkten för brottets begående.

3. Brottslighetens lokala variationer.

Även i fråga om de lokala variationerna bör domstolsstatistiken användas för ett mera ingående studium än polisstatistiken ger möjlighet till. Det synes lämpligt, att där icke stanna vid en så grov uppdelning som den i fråga om polisstatistiken tillämpade utan rapporten bör ange den kommun, där brottet begicks. Dessa uppgifter bli av särskilt intresse därför att en sammanställning kan göras med gärningsmannens bostadsort (se s. 84).

c. Brott, som föranlett åtalseftergift

De sakkunniga anse, att de fall, då åtalseftergift meddelats, i statistiskt hänseende böra jämföras med de fall, som föranlett dom. Åtalseftergifterna böra därför delas i två grupper, i fråga om den första böra fullständiga uppgifter lämnas, i fråga om den andra mera summariska (en närmare redogörelse för denna uppdelning finnes i kap. I å s. 33).

1. Brott begångna av unga lagöverträdare, som för dem erhållit åtalseftergift enligt lagen den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga, lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård m. m. 44 § 3 mom. eller lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse 19 §, därest brottet enligt åklagarens uppfattning vid lagföring skulle föranlett skyddsuppfostran eller påföljd, som skall rapporteras till straffregistret.

För dessa fall böra utförliga uppgifter lämnas om brottens antal och art samt om tid och ort för deras begående, allt enligt de principer, som angivits ovan under b.

2. Övriga brott för vilka åtalseftergift meddelats.

Denna grupp skulle komma att omfatta följande fall:

1) Brott för vilka åtalseftergift meddelats enligt något av de under c 1 angivna lagrummen och vilka enligt åklagarens uppfattning icke ha ovan angivna karaktär.

2) Brott för vilka åtalseftergift meddelats enligt rättegångsbalken 20:7 punkt 1 (bagatellförseelser) eller punkt 2 (vissa fall av brottskonkurrens);

3) Brott för vilka åtalseftergift meddelats enligt lagen den 27 juli 1954 om nykterhetsvård 57 § (begångna av personer, som intagits eller frivilligt ingått å allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare).

I fråga om denna grupp torde man kunna nöja sig med att för varje åtals-
 eftergift ange vilket lagrum, som är tillämpligt på huvudbrottet.

d. Brott, för vilka enligt beslut av åklagaren åtal ej skall anställas på grund av sinnessjukdom e. d. hos gärningsmannen

Dessa fall böra redovisas på samma sätt som de ovan under c 2 nämnda brott, för vilka åtal eftergivits.

e. Lagöverträdelser begångna av minderåriga

De sakkunniga anse det böra klarläggas i vilken omfattning kriminaliserade handlingar av olika slag begåtts av personer under straffmyndighets-
 åldern. En undersökning, som gjorts av kriminalpolisen i Stockholm, omfattande de personer under 15 år, som under åren 1950 och 1951 övertygats om dylika handlingar (1950 500 personer och 1951 436 personer), synes tyda på att det icke föreligger några svårigheter att för de av minderåriga begångna lagöverträdelserna ange tillämpliga lagrum trots att lagföring ej skett. De typer av lagöverträdelser, som förekommo, utgjordes nämligen uteslutande av stölder, av tillgrepp av bilar och motorcyklar samt av skadegörelser (enligt SL 19 och 24 kap.).

Rapport om lagöverträdelsernas art bör lämnas av polischefen i det distrikt, där handlingen begåtts.

Kap. IV. BROTTSLINGSSTATISTIKEN

Den svenska brottslingsstatistikens nuvarande utformning

Den statistiska redovisning av olika lagöverträdarens personliga förhållanden, som för närvarande sker i vårt land, avser följande grupper:

a. Personer, som misstänkts för brott (uppgifter från åklagarna i samarbete med polisen);

b. Personer, som dömts för brott — härunder inräknade personer, som erhållit strafföreläggande, — eller straffriförklarats enligt SL 5:5 (uppgifter från domstolarna och åklagarna);

c. Personer, som erhållit åttelseftergift enligt vissa bestämmelser (uppgifter från åklagarna); samt

d. Personer, som intagits å fångvårdsanstalt eller erhållit villkorlig dom med övervakning (uppgifter från fångvårdsmyndigheterna).

a. För brott misstänkta personer

Bland de uppgifter, som jämlikt den förut nämnda kungl. kungörelsen den 10 februari 1950 angående kriminalstatistiska uppgifter från polismyndigheter m. fl. skola avgivas för kalenderår av statsåklagare, distriktsåklagare och tullåklagare, ingår enligt det av statistiska centralbyrån fastställda formuläret en viss redovisning av personer, som skäligen misstänkts för brott. Såsom sådana skola anses personer, som anhållits för brott eller vid förhör underrättats om misstanken (RB 23:18) eller vidgått brott och med vilka polis eller åklagare tagit befattning under året. Uppgift lämnas om den misstänktes ålder, då han först hördes som skäligen misstänkt (tre grupper: under 18 år, 18 men ej 21 år och 21 år eller däröver), samt kön. Vidare anges huru många av de misstänkta, som icke äro svenska medborgare, med fördelning efter kön. För samtliga de nu nämnda grupperna lämnas dessutom en redovisning av resultatet av förundersökningen enligt följande:

1) Åtal har beslutats.

2) Den misstänkte har ej åtalats på grund av

a) strafföreläggande;

b) åttelseftergift o. d.;

c) dödsfall, oanträffbarhet, preskription;

d) sinnessjukdom o. d.;

e) att gärningsmannen varit under 15 år vid gärningens begående;

- f) att saken slutligt överlämnats till annan åklagare;
- g) att brott visats ej föreligga (den misstänkte oskyldig eller förfarandet ej brottsligt) eller bevisningen befunnits otillräcklig.

Även denna uppdelning giver som synes vissa uppgifter om de misstänkta personliga förhållanden; se grupperna 2) d) och e).

b. Personer, som dömts för brott eller erhållit strafföreläggande eller strafffriförklarats

Med avseende å den statistiska redovisningen av dessa personer kan man urskilja fem grupper, som skilja sig dels i fråga om de faktorer, som redovisas, dels i fråga om de handlingar, som användas såsom primärmaterial. Den väsentligaste skillnaden i fråga om de redovisade faktorerna sammanhänger med vad som ovan (s. 31) anförts angående nödvändigheten av att inskränka den mera omfattande redovisningen till personer, som begått allvarligare brott. Följande grupper förekomma:

- 1) Personer, för vilka med anledning av domen straffuppgift skall sändas till straffregistret;
- 2) Personer, vilka dömts till böter enligt strafflagen — för andra brott än fylleri (SL 11:10) och förargelseväckande beteende (SL 11:11) — eller enligt tryckfrihetsförordningen och för vilka straffuppgift icke skolat insändas;
- 3) Personer, som dömts till böter för fylleri eller förargelseväckande beteende eller för överträdelse av andra författningar än strafflagen eller tryckfrihetsförordningen, dock ej personer, som ådömts böter villkorligt eller enligt tullförfattningarna;
- 4) Personer, som erhållit strafföreläggande (utom enligt tullförfattningarna);
- 5) Personer, som i tullmål dömts till böter (ej villkorlig dom) eller erhållit strafföreläggande enligt tullförfattningarna.

Dessa olika grupper komma att behandlas var för sig här nedan.

Statistiska centralbyrån har, för att bortarbota eftersläpningen i kriminalstatistikens publicering, i avvaktan på en omläggning av densamma, fr. o. m. år 1949 genomfört en kraftig inskränkning i antalet redovisade uppgifter. Det har därför ansetts lämpligt att redogöra även för den redovisning, som utarbetats för åren närmast före 1949.

1. Personer, för vilka med anledning av domen straffuppgift skall sändas till straffregistret.

Enligt lagen om straffregister åligger det domstol i första instans att till registret insända uppgifter beträffande personer:

- a) som dömts till dödsstraff, straffarbete eller fängelse eller med tillämpning av SL 12, 20, 21, 22 eller 23 kap. till dagsböter ej under 60 eller med tillämpning av SL 5:2 till böter för brott, varå enligt lag kan följa straffarbete, eller med tillämpning av SL 5:6 till böter;

- b) som erhållit villkorlig dom;
- c) som dömts till ungdomsfängelse;
- d) som dömts till förvaring eller internering i säkerhetsanstalt;
- e) som genom dom förklarats vara övertygade om någon med straff belagd gärning men i anseende till sinnessjukdom ej kunnat till ansvar fällas;
- f) som erhållit villkorlig dom och för vilka prövotiden förlängts;
- g) som erhållit villkorlig dom och för vilka anståndet förklarats förverkat;

h) för vilka förordnande meddelats, att ungdomsfängelse eller förvaring eller internering i säkerhetsanstalt skall träda i stället för annan påföljd eller avse jämväl annat brott än det, för vilket dömts till ungdomsfängelse, förvaring eller internering;

i) som erhållit villkorlig dom och för vilka anståndet förklarats skola avse jämväl annat brott;

j) som erhållit villkorlig frigivning och för vilka förklarats, att det förut ådömda straffet skall avse jämväl annat brott; eller

k) som erhållit villkorlig frigivning, vilken sedermera förklarats förverkad.

Straffuppgifterna användas ej direkt för statistiskt ändamål, men sedan de inkommit till straffregistret, som föres hos fångvårdsstyrelsen, göras där enligt särskilt formulär avskrifter av dem (s. k. straffregisterutdrag) beträffande omständigheter av betydelse för kriminalstatistiken (namnuppgift ingår ej). Dessa avskrifter översändas till statistiska centralbyrån, där de användas såsom primärmaterial för nämnda statistik.

Straffregisterutdragen innehålla nedan under 1—25 angivna uppgifter rörande lagöverträdarna. Vissa av dessa uppgifter bearbetas dock ej.

- 1) Kön.
- 2) Kyrkobokföringsort (bearbetas ej).
- 3) Yrke eller befattning (bearbetas ej). Redovisades t. o. m. år 1948 beträffande män med 4 grupper under socialgrupp I, 6 grupper under socialgrupp II och 6 grupper under socialgrupp III samt beträffande kvinnor med 1 grupp under vardera av socialgrupperna I och II samt 3 grupper under socialgrupp III. Dessutom redovisades som en särskild grupp de s. k. negativa yrkena: lösdrivare m. fl.
- 4) Födelseår, -månad och -dag. Redovisning sker särskilt för män och särskilt för kvinnor av åldern vid brottets begående (15—17, 18—20, 21—24, 25—29, 30—39, 40—49, 50—59 år samt 60 år och däröver). En kombinerad fördelning efter ålder, kön och civilstånd utföres också.
- 5) Födelseort (bearbetas ej).
- 6) Föräldrars yrke (bearbetas ej).
- 7) Födelse inom eller utom äktenskap (bearbetas ej). T. o. m. år 1948 redovisades de utom äktenskap födda, fördelade efter kön.
- 8) Civilstånd. Redovisas med särskiljande av ogifta, gifta och förut gifta. Fr. o. m. år 1951 kommer beträffande sistnämnda grupp att särskilt angivas antalet fränskilda.

- 9) Nationalitet (bearbetas ej).
 - 10) Trosbekännelse (bearbetas ej).
 - 11) Bildningsgrad (bearbetas ej). Redovisades t. o. m. år 1948 i 5 grupper.
 - 12) Tillämpade lagrum.
 - 13) Tiden för brottets begående (beaktas endast för erhållande av uppgift om brottslingens ålder vid tiden för brottets begående, se punkt 4).
 - 14) Nödständig belägenhet, svår förolämpning, rusigt tillstånd (bearbetas ej).
 - 15) Kronisk alkoholism (bearbetas ej).
 - 16) Kroppsligt lyte (bearbetas ej).
 - 17) Svag fattningsförmåga (bearbetas ej).
 - 18) Lindrig sinnessjukdom (bearbetas ej).
 - 19) Fallandesot (bearbetas ej).
 - 20) Annan sjukdom (bearbetas ej).
 - 21) Senilitet (bearbetas ej).
 - 22) Antalet föregående i straffregistret intagna straffällningar.
 - 23) Beträffande närmast föregående i straffregistret intagen straffällning: Brotts art och det ådömda straffet (bearbetas ej). Redovisades t. o. m. år 1948.
 - 24) Antal gånger tvångsarbete förut ådömts (bearbetas ej). T. o. m. år 1948 redovisades antalet personer, som förut ådömts tvångsarbete.
 - 25) Beträffande närmast föregående ådömda tvångsarbete: Anledningen till tvångsarbetet och det ådömda tvångsarbetets längd (bearbetas ej).
- Då fråga är om villkorlig dom å förvandlingsstraff för böter, förverkande av sådan dom eller uppgift enligt h), i) eller j) ovan lämnas dock endast de under punkterna 1, 2, 3, 4, 5, 9 och 12 angivna upplysningarna.
- Vad ovan sagts om bearbetning och redovisning avser ej gruppen under e) (de straffria). I fråga om dessa personer innehålla de kriminalstatistiska berättelserna nämligen mindre utförliga uppgifter.

2. Personer, vilka dömts till böter enligt strafflagen för andra brott än fylleri (11:10) och förargelseväckande beteende (11:11) eller enligt tryckfrihetsförordningen och för vilka straffuppgift ej skolat insändas.

Jämlikt kungl. kungörelsen den 22 oktober 1948 angående rättsstatistiken skola domstolarna lämna uppgifter till nämnda statistik enligt formulär, som fastställts av Kungl. Maj:t. Ett av dessa (formulär 8) avser uppgifter rörande slutligt avgjorda brottmål. De däri lämnade upplysningarna skola ligga till grund ej blott för kriminalstatistiken utan även för statistiken över domstolarnas verksamhet. Formuläret avser huvudsakligen slutligt avgjorda mål om brott enligt allmänna strafflagen, dock ej fylleri och förargelseväckande beteende.

För tiden fr. o. m. år 1949 bearbetas nämnda formulär icke för brottslings-

statistikens räkning utan erforderliga uppgifter härför hämtas ur saköreslängderna enligt punkt 3 nedan.

Följande uppgifter kunna erhållas ur formulär 8:

- 1) Kön.
- 2) Antalet fall, där den tilltalade vid brottets begående ej uppnått 18 års ålder.
- 3) Lagöverträdelser.
- 4) Tiden för brottets begående.

3. Personer, som dömts till böter för fylleri eller förargelseväckande beteende eller för överträdelse av andra författningar än strafflagen eller tryckfrihetsförordningen, dock ej personer, som ådömts böter villkorligt eller enligt tullförfattningarna.

Enligt kungl. förordningen den 14 december 1917 angående indrivning och redovisning av böter skola böter, som av domstol eller annan ämbetsmyndighet ådömas, uppföras i saköreslängd. Bestämmelsen gäller dock ej böter ådömda enligt tullförfattningarna.

Fr. o. m. år 1949 utgöra saköreslängderna primärmaterial även för den statistiska redovisningen av de under punkt 2 ovan nämnda personerna.

Följande uppgifter kunna erhållas:

- 1) Kön (med ledning av namnuppgiften).
- 2) Lagöverträdelser.
- 3) Titel eller yrke (bearbetas ej).
- 4) Födelsetid (bearbetas ej).

4. Personer, som erhållit strafföreläggande (utom enligt tullförfattningarna).

Enligt kungl. kungörelsen den 19 december 1947 med närmare föreskrifter om strafföreläggande skall åklagare för varje månad upprätta saköreslängd, upptagande de av honom utfärdade strafförelägganden, som under månaden godkänts. Böter, som förelagts enligt tullförfattningarna, redovisas dock ej i saköreslängd (se nedan).

Följande uppgifter kunna erhållas:

- 1) Kön (med ledning av namnuppgiften).
- 2) Lagöverträdelser.
- 3) Titel eller yrke (bearbetas ej).
- 4) Födelsetid (bearbetas ej).

5. Personer, som i tullmål dömts till böter (ej villkorlig dom) eller erhållit strafföreläggande enligt tullförfattningarna.

Uppgifterna erhållas ur tullanstalternas till generaltullstyrelsen insända konfiskationsjournaler med anteckningar om strafförelägganden och av-

skrifter av domar. Uppgifter om kön och lagöverträdelse extraheras och bearbetas.

6. Sammanfattning beträffande grupperna 1—5 ovan.

Som av ovanstående framgår, lämnas i fråga om den under punkt 1 behandlade svårare brottsligheten, straffregisterbrottsligheten, relativt utförliga upplysningar om brottslingarna. I fråga om den lindriga brottsligheten, punkt 2—5, lämnas däremot endast ett fåtal uppgifter (i huvudsak endast angående lagöverträdelsens art och brottslingens kön samt dessutom, för tiden t. o. m. år 1948, i viss utsträckning uppgift om huruvida brottslingen vid brottets begående var under 18 år.

c. Personer, som erhållit åtalseftergift

Några författningsbestämmelser om skyldighet att avgiva och bearbeta statistiska uppgifter rörande personer, som erhållit åtalseftergift, finnas ej. För riksåklagarämbetets kontrollerande verksamhet insändas emellertid från de allmänna åklagarna vissa uppgifter beträffande flertalet fall av åtalseftergift. Dessa uppgifter ha bearbetats av statistiska centralbyrån, varigenom möjliggjorts, att en statistik över åtalseftergifter under de senare åren kunnat intagas i de kriminalstatistiska berättelserna. På grund av att uppgifterna ej varit avsedda för statistiskt bruk och dessutom i fråga om vissa typer av åtalseftergift ej omfattat samtliga fall har denna statistik blivit synnerligen knapphändig. Efter samråd med de sakkunniga har emellertid riksåklagarämbetet utfärdat ändrade föreskrifter beträffande de uppgifter, som skola lämnas. Dessa föreskrifter, som avse tiden fr. o. m. år 1951, ha möjliggjort, att uppgifterna till riksåklagarämbetet om åtalseftergift kunna, i avvidan på en mera genomgripande reform, bättre än förut utnyttjas för statistiskt ändamål. Den statistiska redovisning av åtalseftergifter, som blivit möjlig genom nu nämnda föreskrifter, avser följande grupper:

1) Åtalseftergifter enligt RB 20:7 punkt 1 (bagatellföreselser) beslutade av allmän åklagare. Däremot erhållas inga uppgifter om åtalseftergifter enligt RB 20:7 punkt 2 (vissa fall av brottskonkurrens), som beslutats av allmän åklagare.

2) Åtalseftergifter enligt lagen den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga (15—17-åringar).

3) Åtalseftergifter enligt lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård m. m. 44 § 3 mom. (för skyddsuppfostran omhändertagna).

4) Åtalseftergifter enligt lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse 19 § (till ungdomsfängelse dömda).

5) Åtalseftergifter enligt lagen den 12 juni 1931 om behandling av alkoholister 49 a § (å alkoholistanstalt omhändertagna).

6) Därtill kommer, oberoende av den ovannämnda redovisningen genom riksåklagarämbetet, åtalseftergifter enligt RB 20:7 punkt 1 (bagatellför-

seelser) och punkt 2 (vissa fall av brottskonkurrens) beslutade av tullåklagare.

En närmare redogörelse för innebörden av denna gruppering och de nu föreliggande möjligheterna att statistiskt redovisa de olika grupperna följer här nedan.

1. Personer, som enligt RB 20:7 punkt 1 (bagatellförseelser) erhållit åtalseftergift av allmän åklagare.

Dessa åtalseftergifter avse fall, då å brottet icke kan följa svårare straff än böter och det är uppenbart, att den misstänktes lagföring ej är påkallad ur allmän synpunkt. Syftet med stadgandet är att möjliggöra eftergift av åtal vid ringare brott, särskilt vid smärre förseelser mot ordningsbestämmelser o. d.

Eftergift beviljas av vederbörande åklagare, i regel distriktsåklagaren.

Riksåklagarämbetet erhåller halvårsvis rapporter från de allmänna åklagarna angående ifrågasatta och meddelade åtalseftergifter enligt detta lagrum (samtliga fall av bötesbrott). Rapporterna angiva i huru många fall åtal resp. åtalseftergift beslutats. Fallen redovisas dels i två åldersgrupper (gräns 18 år vid brottets begående), dels i fyra brottsgrupper, nämligen: 1) fylleri och förargelseväckande beteende; 2) trafikförseelser; 3) överträdelser av ordningsföreskrifter i rusdrycks- och pilsnerförfattningar; 4) övriga förseelser.

2. Personer, som erhållit åtalseftergift enligt lagen den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga (15—17-åringar).

Nämnda lag är tillämplig å personer, som förövat brott före uppnåendet av 18 års ålder. Med hänsyn till bestämmelserna i RB 20:7 punkt 1 (se ovan) avser den dock icke brott, varå endast bötesstraff kan följa. Någon annan begränsning i fråga om brottet finnes emellertid ej utan lagen kan tillämpas även beträffande grova brott.

Till grund för lagen ligger främst en önskan att bespara unga lagöverträdare de skadliga verkningar, som lagföring och dom anses kunna medföra för dem.¹

Beslut om åtalseftergift enligt 1944 års lag fattas av vederbörande statsåklagare, dock ha vissa stadsfiskaler i större städer erhållit personligt bemyndigande av riksåklagarämbetet att besluta i statsåklagarens ställe. Dessutom gäller (jämlikt 11 § 2 mom. i landsfiskalsinstruktionen samt 9 § 1 mom. i stadsfiskalsinstruktionen), att distriktsåklagare må pröva fråga om eftergift av åtal för vissa trafikförseelser.

1944 års lag är emellertid icke tillämplig å person, som vid tiden för åtalsfrågans bedömande för skyddsuffostran intagits i skola tillhörande barna- och ungdomsvården, undergår ungdomsfängelse eller intagits å all-

¹ Jämför *Strahl m. fl.*: Om påföljder för brott, Stockholm 1948, s. 30.

män alkoholistanstalt. Dylika personer kunna erhålla åtalseftergift enligt här nedan under 3—5 refererade bestämmelser.

Prövning, huruvida åtalseftergift bör meddelas, skall äga rum i alla fall, då brott begåtts av person, som ej fyllt 18 år (se dock grupperna 3—5 nedan). Resultatet av prövningen rapporteras halvårsvis från åklagaren till riksåklagarämbetet. Rapporterna angiva, huruvida åtalseftergift meddelats eller icke, samt innehålla för varje fall följande uppgifter: a) tillämpligt lagrum för brottet eller, om flera brott begåtts, för huvudbrottet²; b) kön; c) födelseår; d) år, då brottet begicks; e) huruvida barnavårdsnämnden hörts i fallet; f) åtgärd, som vidtagits i samband med att åtal eftergivits. I fall, då barnavårdsnämndens yttrande införskaffats, bifogas därjämte ett protokoll över ärendets handläggning, vilket refererar det huvudsakliga av barnavårdsnämndens yttrande.

3. Personer, som erhållit åtalseftergift enligt barnavårdslagen 44 § 3 mom. (för skyddsuppfostran om händertagna).

Därest någon, som för skyddsuppfostran intagits i skola tillhörande barna- och ungdomsvården, begår brott före den slutliga utskrivningen, skall till särskild prövning upptagas frågan, huruvida åtal skall anställas eller åtalseftergift meddelas. Det kan vara fråga om brott, som begåtts före intagningen å anstalt, under vistelse å anstalt, under rymning från anstalt eller under tid, då vederbörande är villkorligt utskriven från anstalt. Inga begränsningar i fråga om brottets art eller svårhetsgrad finnas i lagen. Med hänsyn till bestämmelserna i barnavårdslagens 22 och 46 §§ kan stadgandet i 44 § 3 mom. — teoretiskt sett — bli tillämpligt beträffande personer, som vid brottets begående fyllt 15 men ej 24 år. Dess huvudsakliga tillämpningsområde äro dock åldersgrupperna 15—17 år (i främsta rummet) och 18—20 år.

Avsikten med bestämmelsen är att öppna möjlighet att underlåta åtal i sådana fall, där ett åtal skulle vara olämpligt eller onödigt med hänsyn till den pågående eller kanske redan avslutade behandlingen.³

Prövningen ankommer på statsåklagarna, ehuru även för dessa fall vissa stadsfiskaler i större städer erhållit personligt bemyndigande av riksåklagarämbetet att besluta i statsåklagarens ställe.

Åklagare, som är behörig att meddela åtalseftergift, varom nu är fråga, skall varje halvår till riksåklagarämbetet insända utdrag därom ur åklagardiariet. Av dessa skola följande uppgifter framgå: 1) tillämpligt lagrum för brottet resp. huvudbrottet²; 2) vederbörandes ålder vid begäendet av det

² Avgörandet av frågan, vilket brott, som skall betraktas som huvudbrott, skall i anslutning till den inom statistiska centralbyrån tillämpade praxis ske med hänsyn till strafflatitudens maximum. Ha två eller flera brott med samma straffmaximum blivit begångna, skall det brott, som i det konkreta fallet bedömes som det svåraste, angivas såsom huvudbrott.

³ Jämför *Strahl m. fl.*: a. a. s. 36.

första av de i beslutet angivna brotten; 3) huruvida åtal beslutats eller icke; 4) vidtagen åtgärd, då åtal ej skett.

4. Personer, som erhållit åtalseftergift enligt ungdomsfängelselagen 19 § (till ungdomsfängelse dömda).

Därest en lagöverträdare, som ådömts ungdomsfängelse, begår brott före frigivningen eller tillsynstidens utgång, skall till särskild prövning upptagas frågan, huruvida åtal skall anställas eller eftergivnas. Det kan vara fråga om brott, som begåtts innan intagningen i ungdomsfängelse, under vistelse i ungdomsfängelse, under rymning från ungdomsfängelse eller under tid, då vederbörande är utskrivnen på prov. Det huvudsakliga tillämpningsområdet är åldersgruppen 18—20 år, ehuru bestämmelsen kan bli tillämplig även i fråga om personer, som begått brott i åldern 15—17 år före intagningen i ungdomsfängelse, samt — med hänsyn till lagens 1 och 12 §§ — jämväl i fråga om personer, som fyllt 21 år.

I fråga om syftet med ifrågavarande åtalseftergiftsprövning, vilka åklagare, som ha beslutanderätt i frågan, samt redovisningen gäller vad som ovan under 3. anförts angående åtalseftergifter enligt barnavårdslagen 44 § 3 mom.

5. Personer, som erhållit åtalseftergift enligt alkoholistlagen 49 a §⁴ (å alkoholistanstalt omhändertagna).

Därest person, som enligt meddelat beslut intagits å allmän alkoholistanstalt eller frivilligt ingått å sådan anstalt och därvid förbundit sig att kvarstanna å anstalten ett år, begår brott före utskrivningen från anstalten, skall till särskild prövning upptagas frågan, huruvida åtal skall anställas eller åtalseftergift meddelas. Det kan vara fråga om brott, som begåtts före intagningen å alkoholistanstalt, under vistelse på sådan anstalt, under rymning därifrån eller under försökspermission därifrån. Stadgandet är däremot icke tillämpligt å person, som begått brott under en efter utskrivningen följande övervakningstid. Vad angår brottets svårhetsgrad gäller beträffande lagöverträdare, som vid överträdelsen ännu icke fyllt 18 år, ingen begränsning. Beträffande äldre personer är stadgandet emellertid tillämpligt endast om å det begångna brottet enligt lag icke kan följa högre straff än böter eller fängelse i sex månader.

Det må nämnas, att detta stadgande i praktiken tillämpas så gott som uteslutande vid fall av fylleri eller förargelseväckande beteende.

I fråga om syftet med ifrågavarande åtalseftergiftsprövning, vilka åklagare, som ha beslutanderätt i frågan, samt redovisningen gäller vad som ovan under 3. anförts angående åtalseftergift enligt barnavårdslagen 44 § 3 mom.

⁴ Motsvarar nykterhetsvårdslagen 57 §.

6. Personer, som enligt RB 20:7 punkt 1 (bagatellförseelser) och punkt 2 (sammanträffande av brott) erhållit åtalseftergift av tullåklagare.

I motsats till de stadganden om åtalseftergift, för vilka redogöres ovan under 2—5, gäller beträffande åtalseftergift enligt RB 20: 7, att beslut där- om kan fattas av varje åklagare, ej endast av allmän åklagare. När dylik åtalseftergift beslutats av tullåklagare, göres anteckning härom i den ovan under b 5 omnämnda konfiskationsjournalen, varifrån de för statistiken erforderliga uppgifterna sålunda kunna hämtas.

Märkas bör, att den på detta sätt erhållna redovisningen omfattar samtliga av tullåklagare beslutade åtalseftergifter enligt RB 20: 7, alltså ej blott enligt paragrafens första punkt utan även enligt andra punkten, vilka sistnämnda åtalseftergifter ej redovisas av de allmänna åklagarna.

d. Personer, som intagits å fängvårdsanstalt eller erhållit villkorlig dom med övervakning

I fängvårdsstyrelsens årsberättelse »Fängvården» ingå utom administrativ statistik och verkställighetsstatistik även sammanställningar av vissa med ledning av centrala fängregistret⁵ sammanställda statistiska uppgifter angående olika faktorer beträffande personer, som intagits å fängvårdsanstalt för att undergå straffarbete, fängelse (ej bötesförvandlingsstraff), förvaring eller ungdomsfängelse eller som ställts under övervakning på grund av villkorlig dom.

1. Personer, som intagits å fängvårdsanstalt för att undergå straffarbete, fängelse (ej bötesförvandlingsstraff) eller förvaring.

Följande uppgifter redovisas:

- a) Brottets art (om flera brott begåtts, redovisas det, som ansetts som huvudbrott, dvs. i regel det brott för vilket straffskalan är strängast);
- b) Kön;
- c) Födelse inom eller utom äktenskap;
- d) Bildningsgrad;
- e) Ålder, dels vid strafftidens början för de under redovisningsperioden nykomna, dels vid redovisningsperiodens slut för de då kvarvarande;
- f) »Familjeförhållanden», dvs. civilstånd;
- g) Huruvida den intagne har barn;
- h) Födelseort;
- i) Kyrkobokföringsort;

⁵ Ett hos fängvårdsstyrelsen fört register över bl. a. personer, som intagits i fängvårdsanstalt för undergående av straffarbete, fängelse, ungdomsfängelse, förvaring eller internering.

j) »Föregående asocialitetsyttringar», dvs. tidigare undergångna samhällsreaktioner av vissa slag;

k) Yrke.

Beträffande de förvarade lämnas dock ej uppgift enligt punkt g).

2. Personer, som intagits å fängvårdsanstalt för att undergå ungdomsfängelse.

Följande uppgifter redovisas:

a) Brottets art;

b) Kön;

c) Ålder vid intagandet;

d) »Föregående asocialitetsyttringar», dvs. tidigare undergångna samhällsreaktioner av vissa slag;

e) Huruvida den intagne vid sinnesundersökning eller summarisk läkarundersökning ansetts vara av sinnesbeskaffenhet, som avviker från det normala.

3. Personer, som ställts under övervakning på grund av villkorlig dom.

Följande uppgifter redovisas:

a) Brottets art;

b) Kön;

c) Ålder vid övervakningens början;

d) »Tidigare asocialitet», dvs. tidigare undergångna samhällsreaktioner av vissa slag.

Beträffande dem, som i rättegången sinnesundersökts, lämnas därjämte uppgift om sinnestillståndet enligt undersökningsläkarens diagnos.

Utländsk brottslingsstatistik

I fråga om anordningen av brottslingsstatistiken skilja de olika länderna sig betydligt från varandra. Som ett allmänt omdöme torde kunna sägas, att uppgifterna beträffande de dömda vanligen äro mindre fullständiga än de, som lämnats i den svenska statistiken t. o. m. år 1948. I vissa fall redovisas dock i utlandet faktorer, om vilka i Sverige antingen primäruppgifter ej lämnas eller sådana uppgifter visserligen lämnas men ej bearbetats. Sådana faktorer äro: huruvida brottslingens föräldrar äro i livet; trosbekännelse⁶; nationalitet⁶; språk; ras (i några asiatiska länder); födelseort⁶; bostadsort⁶; brottsort; tiden för brottet⁶; förmögenhetsförhållanden; alkoholpåverkan vid brottets begående⁶; alkoholism⁶; motiv för brottet; huruvida brottslingen begått brottet ensam eller tillsammans med andra.

För brottslingsstatistiken i Danmark, Finland och Norge redogöres i korthet här nedan.

⁶ Primäruppgifter lämnas i Sverige beträffande de i straffregistret intagna men bearbetas ej.

Brottslingsstatistiken i Danmark

De danska kriminalstatistiska berättelserna⁷ innehålla uppgifter rörande brottslingarna, som erhållas dels från polisen, dels från domstolarna.

Från polisen härröra uppgifter om personer, som erhållit åtalseftergift (frafald af tiltale). Beträffande dessa personer lämnas uppgift om brottets art samt om brottslingens kön.

Domstolsstatistiken omfattar endast personer, som dömts för överträdelse av »borgerlig straffelov». Uppgifterna avse: 1) brottets art; 2) kön; 3) ålder; 4) civilstånd; 5) yrke; 6) tidigare brottslighet. Vidare redovisas personer, som erhållit åtalseftergift, fördelade efter brott och kön.

Liksom i Sverige lämnar även i Danmark fångvårdens arbetsredogörelse⁸ vissa brottslingsstatistiska uppgifter. Dessa avse dock endast de å fångvårdsanstalt intagna. För dem angivas: 1) brottets art; 2) kön; 3) ålder; 4) födelse inom eller utom äktenskap; 5) uppfostran (i fem grupper: a. hos föräldrar; b. hos släktingar; c. hos främmande; d. på uppfostringsanstalt; e. under social omvårdnad i andra fall); 6) civilstånd; 7) trossamfund; 8) hemort; 9) yrke; 10) tidigare samhällsreaktioner.

Brottslingsstatistiken i Finland

I den finländska polisstatistiken⁹ lämnas uppgifter om personer, mot vilka åtal har väckts, med fördelning efter brott. Särskild uppgift lämnas för följande fyra grupper: 1) tidigare straffade; 2) personer i åldern 15—17 år; 3) personer i åldern 18—20 år; 4) personer, som vid brottets begående varit påverkade av alkohol.

Uppgifterna från domstolarna¹⁰ angiva för samtliga dömda brottets art och den dömdes kön och ålder samt därtill ytterligare uppgifter i fråga om huvudsakligen två grupper nämligen: 1) personer, som dömts till döden eller till tukthus eller fängelse; 2) personer, som på grund av bristande tillräknelighet förklarats strafflösa.

1) Beträffande de till döden eller till tukthus eller fängelse dömda lämnas uppgift om: a) brottets art; b) kön; c) ålder; d) födelse inom eller utom äktenskap; e) civilstånd; f) trosbekännelse; g) modersmål; h) bildningsgrad; i) förmögenhetsförhållanden; j) yrke; k) födelseort; l) hemort; m) brottsort; n) alkoholpåverkan vid brottstillfället; o) tiden för brottet; p) tidigare samhällsreaktioner.

2) Beträffande de strafflösförklarade lämnas uppgift om: a) brottets art; b) kön; c) ålder; d) modersmål.

Dessutom angivas kön och ålder för 15—17-åringar, som på grund av sin ungdom ej dömts till straff.

⁷ Kriminalstatistik 1951, Köpenhamn 1954.

⁸ Beretning om fængselsvæsenet i Danmark 1938—1942, Köpenhamn 1954.

⁹ Brottslighet, som kommit till polisens kännedom åren 1951 och 1952, Helsingfors 1954.

¹⁰ Brottsligheten åren 1938—1944, II Rättslig kriminalstatistik, Helsingfors 1952.

I en särskild tredje del¹¹ av den finländska kriminalstatistiken lämnas uppgifter om personer, som undergå straff. Denna publikation har tidigare tjänat som komplettering till domstolsstatistiken beträffande de till ovillkorligt frihetsstraff dömda. De ovan under domstolsstatistiken punkt 1 nämnda uppgifterna om födsel inom eller utom äktenskapet, civilstånd, trosbekännelse, förmögenhetsförhållanden och yrke beträffande dessa personer ha nämligen överförts dit från och med år 1942 efter att tidigare ha publicerats i den tredje delen. Huruvida denna ändring kommer att medföra någon omläggning av den tredje delen framgår ej eftersom den senaste årgången av denna avser år 1937. Denna innehåller följande uppgifter: a) brottets art; b) kön; c) modersmål; d) ålder; e) yrke; f) födelse inom eller utom äktenskapet; g) civilstånd; h) beträffande gifta och förut gifta, huruvida vederbörande hade barn; i) trosbekännelse; j) bildningsgrad; k) förmögenhetsvillkor.

Den finländska fångvårdens arbetsberättelser innehålla ej några brottslingsstatistiska uppgifter.

Brottslingsstatistiken i Norge

Den norska kriminalstatistiken¹² lämnar uppgifter om dömda personer och om personer, som erhållit åtalseftergift (påtaleunntatelse).

Beträffande personer, som dömts för »forbrytelser», redovisas: a) brottets art; b) kön; c) ålder; d) tidigare straffad eller ej; e) civilstånd; f) social ställning; g) yrke, och beträffande dem, som dömts för förseelser, endast den dömdes kön. Utförligare personuppgifter beträffande de för »forbrytelser» dömda komma framdeles att lämnas. Med »forbrytelser» förstås straffbara handlingar, som äro upptagna i strafflagens andra del, ävensom i andra lagar omförmälda straffbelagda handlingar, för såvitt de kunna såsom huvudstraff föranleda »fängsel» över 3 månader eller »hefte» över 6 månader eller förlust av offentlig tjänst.

I fråga om personer, som erhållit åtalseftergift, angivas brottets art samt brottslingens kön.

De norska fångvårdsberättelserna¹³ innehålla uppgifter rörande de på straffanstalt intagna, nämligen om: a) brottets art; b) kön; c) ålder; d) civilstånd; e) hemort; f) tidigare straff.

Internationella förslag rörande vilka faktorer, som böra redovisas i brottslingsstatistiken

I den internationella diskussionen rörande kriminalstatistikens utformning har huvudintresset kommit att knytas till den för orsaksforskning avsedda brottslingsstatistiken samt till återfallsstatistiken. Detta torde sam-

¹¹ Brottsligheten år 1937, III Personer, som undergå straff, Helsingfors 1941.

¹² Kriminalstatistikk 1949 og 1950, Oslo 1952.

¹³ Fengselsstyrets Årbok 1931—1950, Oslo 1954.

manhånga med att de svårigheter för en internationell kriminalstatistik, vilka bero på olikheterna mellan länderna i avseende å strafflagstiftningen, ha mindre betydelse för dessa båda statistikgrenar. Man har därför ansett det lämpligt att utarbeta en plan för det minimum av uppgifter angående brottslingarna, som böra ingå i alla länders kriminalstatistik.

För detta ändamål tillsattes en blandad kommission av internationella statistiska institutet och internationella straffrätts- och fängelsekommissionen. Kommissionen avgav år 1936 ett betänkande¹⁴, som bl. a. innehöll förslag om vilka brottslingsstatistiska uppgifter kriminalstatistiken borde omfatta. Detta förslag, som godkändes av de båda organisationerna, har sedermera för de nordiska ländernas vidkommande bearbetats av en kommitté tillsatt av de nordiska kriminalistföreningarna. Enligt kommitténs år 1939 framlagda förslag¹⁵ skulle redovisningen för de nordiska ländernas vidkommande omfatta följande faktorer:

- a) Kön.
- b) Ålder vid tidpunkten för brottet.
- c) Civilstånd vid tidpunkten för brottet.
- d) Nationalitet (endast två grupper: inhemsk och utländsk).
- e) Yrke vid tidpunkten för brottet.
- f) Platsen för brottet (efter kommunens storleksklass).
- g) Återfall.

De sakkunnigas överväganden angående vilka faktorer, som kunna komma i fråga för redovisning i brottslingsstatistiken

Som tidigare framhållits (s. 31), bör man beträffande brottslingsstatistikens omfattning skilja mellan två huvudgrupper brottslingar, den ena bestående av personer, som begått grövre brott, och den andra bestående av övriga lagöverträdare. I fråga om den första gruppen föreslås en utförligare rapportering av olika faktorer, medan i fråga om den andra gruppen rapporteringen bör avse endast brottets art samt brottslingens kön och ålder. Den genomgång av ett antal faktorer, som göres här nedan, tager sikte endast på dem, som begått grövre brott.

I diskussionen här nedan upptagas icke alla de faktorer, som skulle kunna tänkas ifrågakomma för rapportering. Som förut nämnts (s. 33), ha inom den kriminologiska litteraturen ett mycket stort antal faktorer undersökts. Flertalet av dem lämpa sig av skäl, som utvecklats i kap. I (s. 33 f.), ej för redovisning i den löpande statistiken. Vissa av dessa skulle möjligen kunna studeras genom särskilt anordnade specialundersökningar, medan beträffande andra värdet av en undersökning torde få anses så ringa, att

¹⁴ *Schäfer*: Directives pour l'élaboration des statistiques criminelles dans les divers pays, Haag 1936.

¹⁵ Förslag betr. åtgärder för åvägabringande av större enhetlighet i de nordiska ländernas kriminal- och fängvårdsstatistik, Stockholm 1941.

det ej motsvarar kostnaden. Här upptagas till diskussion i huvudsak endast sådana faktorer, som mera allmänt anses vara av kriminologiskt intresse.

De faktorer, som i detta sammanhang äro av vikt, bruka inom den kriminologiska litteraturen indelas i konstitutionella faktorer, miljöfaktorer och situationsfaktorer; de sistnämnda hänföra sig till den aktuella situationen vid tiden för brottets begående eller närmast dessförinnan. Härutöver gäller naturligtvis, att arten och antalet av de brott, som föranlett rapporteringen, äro av största betydelse för bedömningen av brottslingens person. Beträffande återfallsförbrytare torde man dessutom böra taga hänsyn jämväl till de samhällsingripanden, som skett på grund av den tidigare kriminaliteten (reaktionsfaktorer). Det måste nämligen antagas, att den behandling, som en person undergått på grund av tidigare brottslighet, utövar inflytande på hans laglydighet i fortsättningen. Ehuru vissa invändningar kunna riktas mot denna indelning av brottslingarnas faktorer, främst den att vissa konstitutionella faktorer kunna ha betydelse även ur miljösynpunkt, har det dock ansetts lämpligt att för överskådlighetens skull använda densamma i den fortsatta framställningen.

a. Brottet

1. *Brottets art* samt 2. *Antalet begångna brott av olika slag*. En rapportering av dessa faktorer är enligt vad tidigare (s. 54) anförts erforderlig för brottsstatistiken. Det är emellertid uppenbart, att de äro av största vikt jämväl för brottslingsstatistiken.

3. *Brottsorten*. En redovisning av brottsorten enbart för sig är väl av intresse för brottsstatistiken men knappast för brottslingsstatistiken. I vissa länder lämnas emellertid i brottslingsstatistiken uppgifter om den ort, där brottet begåtts, i kombination med uppgifter om brottslingens hemort vid tiden för brottets begående. Syftet härmed är att belysa i vilken utsträckning brotten i tätorterna begås av personer, som äro bosatta på landsbygden, och vice versa. En dylik sammanställning av brottsorten med bostadsorten vid tiden för brottet bör göras även i den svenska brottslingsstatistiken (jämför c 9 s. 84). På grund därav blir den i kap. III föreslagna redovisningen av brottsorten av betydelse även för brottslingsstatistiken. Som av nämnda kapitel framgår, föreslå de sakkunniga, att rapporten skall angiva den kommun, där brottet begåtts.

b. Konstitutionella faktorer

1. *Ärftlig belastning*. Företagna undersökningar på detta område ha avsett att fastställa frekvensen av vissa faktorer inom lagöverträdarens släkt.

Ett flertal olika faktorer — sinnessjukdom, sinnesslöhet, annan psykisk abnormitet, alkoholism, kriminalitet — ha undersökts, dels var för sig, dels också sammanförda till en s. k. totalbelastning.

Vissa kriminologer ha skilt mellan direkt belastning (hos ascendenter) och kollateral belastning (hos syskon och andra sidoordnade släktingar). Undersökningar ha gjorts beträffande föräldrar, syskon och barn samt även beträffande mera avlägsna släktingar till lagöverträdaren, ofta utan någon klar begränsning beträffande vilka som skulle medtagas.

Ett krav, som oundgängligen måste uppfyllas för att en dylik undersökning skall lämna ett rättvisande resultat, är, att de släktingar, som undersökas, skola vara släkt med den brottslige på likartat sätt. Det går sålunda exempelvis icke att jämföra förekomsten av en viss faktor hos en persons syskon med dess förekomst hos en annan persons kusiner, ty kusiner härstamma även från andra personer än dem från vilka den brottslige och hans syskon härstamma. Ytterligare torde man böra fordra, att undersökningen skall avse ett lika antal släktingar för varje brottsling. Ju större antal släktingar undersökningen omfattar, desto större blir nämligen sannolikheten för att ett eventuellt förefintligt ärftligt anlag skall komma till synes bland dem.¹⁶ Därest en jämförelse skall göras, som omfattar t. ex. syskonkretsar med dels 3, dels 9 syskon, måste för att resultatet skall bli rättvisande undersökningen avse slumpvis utvalda grupper om 3 personer ur var och en av de senare syskonkretsarna.

Med hänsyn till vad nu sagts torde man, därest över huvud taget uppgifter om ärftligheten skola lämnas i den löpande statistiken, böra begränsa dessa uppgifter till att avse endast föräldrarna, möjligen också far- och morföräldrarna.

Av olika skäl torde det emellertid vara praktiskt ogörligt att genomföra en löpande statistik över förekomsten inom släkten av sådana faktorer som sinnessjukdom, sinnesslöhet, annan psykisk abnormitet och alkoholism, även om den inskränkes till den brottsliges föräldrar. Bl. a. kommer undersökaren att i allmänhet bliva hänvisad till att grunda sina uttalanden på mer eller mindre okontrollerbara uppgifter. De fall, då någon av ifrågavarande faktorer kan anses vara objektivt iakttagbar, t. ex. därigenom att vederbörande är eller har varit underkastad anstaltsvistelse eller annat samhällsingripande på grund av faktorn, torde vara relativt få.

Vad därefter angår förekomsten av kriminalitet hos den brottsliges föräldrar, ligger saken annorlunda till, i den mån man inskränker sig till den legalt konstaterade kriminaliteten. Det är då fråga om en objektivt iakttagbar faktor, som, när det gäller grövre brottslighet, dessutom finnes registrerad i straffregistret. En redovisning i den löpande statistiken erbjuder emellertid även i detta fall stora svårigheter. Namnbyten och flyttningar, båda-

¹⁶ Antag t. ex. att det är fråga om ett anlag, som nedärves enligt en enkel Mendelsk regel, så att det i medeltal kommer till synes i 1/4 av fallen, och att undersökningen avser syskon. Vid ett material, där undersökningsobjekten ha vardera 10 syskon, kan man då räkna med att faktorn kommer till synes i 93 % av antalet syskonkretsar; om däremot varje undersökningsobjekt har endast 1 syskon, kan man ej vänta, att faktorn skall synas i mera än 25 % av syskonkretsarna. Det är uppenbart, att tillförlitliga siffror beträffande faktorernas ärftlighet ej kunna väntas vid en undersökning, som gäller sambandet mellan den brottslige och hans syskon, utan att hänsyn tagits till syskonkretsarnas storlek. Därest undersökningen omfattar även andra släktingar, bliva förhållandena mera komplicerade men samma huvudprincip står fast.

dera antagligen särskilt vanliga just bland de kriminella elementen, försvåra ett sammanställande av föräldrars och barns akter i straffregistret. De fall, då denna faktor med lätthet kan konstateras hos den föregående generationen, nämligen då brottslingen vistas eller under sin uppväxt vistats hos en fader eller moder, som är känd som kriminell, ha för övrigt ringa intresse för belysning av frågan om kriminaliteten är ärftligt betingad, när i dylikt fall även miljöfaktorerna måste göra sig gällande.

Det är tydligt, att de anförda svårigheterna komma att i ännu högre grad göra sig gällande, därest det skulle bli fråga om att utsträcka undersökningen till den brottsliges far- och morföräldrar.

Med hänsyn till vad ovan anförts synes en undersökning av den ärftliga belastningens betydelse för kriminaliteten icke lämpa sig för den löpande kriminalstatistiken. På grund av denna frågas stora intresse ur kriminologisk synpunkt må dock framhållas, att det vore av värde, om statistiska specialundersökningar komme till stånd på detta område.

2. *Kön.* På grund av de betydande kvantitativa och kvalitativa skillnaderna mellan den manliga och den kvinnliga kriminaliteten är en redovisning av lagöverträdarens kön uppenbarligen nödvändig.

3. *Ålder vid brottets begående.* Även denna faktor är av stor betydelse. Då rapporten avser flera brott begångna vid olika tider, bör man lämpligen utgå från åldern vid det första i rapporten upptagna brottet.

I befolkningsstatistiken anges åldern beräknad till skillnaden mellan det löpande året och födelseåret. Denna metod lämpar sig emellertid ej för kriminalstatistiken, när de i lag fastställda, straffrättsligt relevanta åldersgränserna (15, 18, 21 år) avse den exakta åldern. Inom kriminalstatistiken bör man alltså redovisa antalet fyllda år. Denna olikhet mellan kriminalstatistiken och befolkningsstatistiken hindrar icke jämförelser mellan antalet brottslingar i viss ålder och hela befolkningen i samma ålder; man bör dock vid sådana jämförelser helst begagna befolkningsstatistikens siffror för medelfolkmängden. För att säkerställa att i kriminalstatistiken åldern redovisas efter antalet fyllda år synes man, liksom för närvarande sker, böra rapportera brottslingens födelseår och -dag samt tiden för brottet resp. för det första av de i rapporten avsedda brotten. På grundval av dessa uppgifter erhållas vid bearbetningen av materialet de önskade åldersuppgifterna.

4. *Fysiska defekter.* På grund av Lombrosos teorier om »den födde brottslingen» tilldrogo sig dessa faktorer — medfödda lyten och missbildningar ävensom allehanda »degenerationstecken» — under slutet av 1800- och början av 1900-talet stor uppmärksamhet. Intresset minskades dock i samma mån, som man frångick Lombrosos uppfattning. På senare tid har man emellertid ånyo från två skilda utgångspunkter börjat intressera sig för den kriminologiska betydelsen av kroppsliga defekter. I första hand har man tänkt, att dessa kunna försämra vederbörandes försörjningsmöjligheter och därigenom förmå honom till brott. För det andra har man diskuterat inverkan på vederbörandes psyke av lyten och missbildningar. Man har antagit, att dylika personer lätt gripas av en känsla av underlägsenhet och

fientlighet gentemot de normalt utrustade. För att då kunna hävda sig bland kamraterna kan vederbörande söka vinna beundran och ryktbarhet inom sin krets genom djärvhet och skicklighet vid brottsliga företag eller också genom att visa sig ha gott om pengar, eventuellt anskaffade på illegalt sätt.

En redovisning i kriminalstatistiken av alla de i litteraturen diskuterade hithörande faktorerna (exempelvis vänsterhänthet, stamning, avskräckande fulhet) är givetvis ej möjlig. Även om man skulle nöja sig med en redovisning enbart av verkliga lyten, möta svårigheter från två skilda synpunkter. Dels måste man räkna med att endast de fall, i vilka lytet är tydligt märkbart, komma att rapporteras i tillfredsställande utsträckning — bäraren av ett lyte söker ju ofta dölja detta så mycket som möjligt —, dels saknar man, sedan lyten ej längre redovisas i folkräkningarna, användbart jämförelsematerial. De uppgifter angående antalet lytta personer, som kunna erhållas från olika organisationer, torde nämligen icke vara så tillförlitliga, att de kunna användas. De sakkunniga anse därför, att dessa faktorer ej lämpa sig för den löpande statistiken. I samband med bearbetningen av det kriminalstatistiska materialet skulle emellertid specialundersökningar med vissa års mellanrum kunna göras på det sätt att man från pensionsstyrelsen införskaffar uppgifter om hur många bland straffregisterbrottslingarna, som åtnjuta invalidpension resp. blindtillägg, och därefter jämför de erhållna talen med totala antalet personer, som åtnjuta dylika förmåner. Eventuellt skulle man kunna låta en sådan undersökning omfatta även personer, som på grund av lyte erhålla livränta från riksförsäkringsanstalten.

5. *Ras.* Med hänsyn till att det svenska folket torde vara jämförelsevis homogent ur rassynpunkt synes det icke föreligga något intresse av att få denna för övrigt högst svårbedömbara faktor redovisad i kriminalstatistiken.

6. *Konstitutionstyp.* Man har trott sig finna, att det skulle föreligga ett samband mellan lagöverträdarens konstitutionstyp och arten av den brottslighet han gör sig skyldig till. På grund av klassificeringssvårigheterna synes denna faktor ej lämpa sig för en redovisning.

7. *Sinnessjukdom, sinnesslöhet och andra fall av defekt intelligens, psykisk abnormitet, neuroser och liknande störningar.* Dessa omständigheter ha stor betydelse som kriminalitetsfaktorer, men då man på grund av deras svårbestämbarhet icke kan räkna med att de skulle komma att rapporteras med någon högre grad av tillförlitlighet och fullständighet, synas de icke böra medtagas i den löpande statistiken.

Möjligen skulle specialundersökningar beträffande långtidsfångar kunna göras med anlitan av fångvårdsmyndigheternas material från verkstälighetsundersökningarna. Hänsyn borde därvid tagas även till uppgifter om vederbörandes skolgång t. ex. till avgångsbetyg från folkskolan enligt folkskolestadgan 48 §.

Redovisning kan emellertid ske av fall, då brottet enligt företagen sinnesundersökning begåtts under inflytande av: a) sinnessjukdom; b) sinnesslöhet; c) annan själslig abnormitet av så djupgående natur, att den måste anses jämställd med sinnessjukdom; d) sådant utan gärningsmannens eget

förvållande tillfälligt iråkat tillstånd, att han varit från sina sinnens bruk. Rapporten bör angiva vilket av dessa fyra fall, som förelegat.

8. *Inresekreteriska sjukdomar.* Även beträffande dessa, som för övrigt ofta stå i nära samband med de i punkt 7 nämnda omständigheterna, gäller, att man på grund av svårigheten att konstatera faktorns förekomst icke kan räkna med en tillfredsställande rapportering.

9. *Alkoholism.* Av synnerligen stort intresse är att få klarlagt i vilken utsträckning missbruk av alkohol — varifrån är att skilja spritpåverkan vid det aktuella brottets begående (se nedan under d 3 s. 87) — förekommer bland personer, som gjort sig skyldiga till grövre brott. Uppgifter om »kronisk alkoholism» hos brottslingen skola redan enligt nu gällande bestämmelser lämnas i straffuppgifterna (s. 60), men dessa upplysningar bearbetas ej. I det övervägande antalet straffuppgifter lämnas intet svar på frågan om förhandenvaron av »kronisk alkoholism», men man vet ej om detta beror på att uppgiftslämnaren ansett, att alkoholism ej föreligger eller på att han ej kunnat bilda sig någon uppfattning i saken. Som framhållits redan i inledningskapitlet (s. 34), kunna således några resultat av värde ej erhållas genom en bearbetning av de uppgifter, som för närvarande lämnas.

Då termen alkoholism i det allmänna språkbruket har en obestämd innebörd, föreslå de sakkunniga, att man i anslutning till nykterhetsvårdslagen i stället begagnar termen alkoholmissbruk och att man vidare till ledning för uppgiftslämnarna ger anvisning om vad som i kriminalstatistiken skall förstås med alkoholmissbruk. Härvid torde det vara erforderligt, att man anknyter till vissa objektivt konstaterbara fakta, som sammanhånga med alkoholmissbruket. Såsom ett dylikt faktum erbjuder sig det förhållandet, att samhällets nykterhetsvårdande organ vidtagit åtgärder mot någon på grund av hans alkoholmissbruk. Hänsyn synes dock ej böra tagas till sådana ingripanden, som ha karaktären endast av hjälpåtgärder (14 § nykterhetsvårdslagen den 27 juli 1954) utan blott till de mera allvarliga ingripandena: ställande under övervakning samt tvångsintagning å vårdanstalt (15 och 18 §§).¹⁷

För att lagöverträdaren skall redovisas som alkoholmissbrukare bör den vidtagna åtgärden (ställande under övervakning eller intagning å vårdanstalt) uppenbarligen icke ha ägt rum alltför lång tid före brottets begående.

¹⁷ Såsom förutsättning för dessa mera kvalificerade åtgärder kräves enligt 15 och 18 §§ i nykterhetsvårdslagen, att alkoholmissbrukare »till följd av sitt missbruk befinnes

a) vara farlig för annans personliga säkerhet eller kroppsliga eller själsliga hälsa eller för eget liv, eller

b) utsätta någon, som han är skyldig att försörja, för nöd eller uppenbar vanvård eller eljest grovt brista i sina plikter mot sådan person, eller

c) ligga det allmänna, sin familj eller annan till last, eller

d) vara ur stånd att taga vård om sig själv, eller

e) föra ett för närboende eller andra grovt störande levnadssätt;

eller att alkoholmissbrukare

»blivit dömd för minst tre under de två senast förflutna åren begångna gärningar, innefattande fylleri, brott, som i 26 kap. 13 eller 14 § strafflagen sägs, därest han vid brottets begående varit berusad av starka drycker, så att det framgått av hans åtbörder eller tal, eller brott, som avses i 4 § lagen den 28 september 1951 om straff för vissa trafikbrott, därest brottet varit en följd av förtäring av starka drycker, eller

utan att söka ärligen försörja sig för ett kringflackande liv».

De sakkunniga vilja föreslå, att såsom alkoholmissbrukare skall i brottslingsstatistiken redovisas den, som på grund av alkoholmissbruket under det löpande kalenderåret eller under de tre närmast föregående kalenderåren ställts under övervakning enligt 15 § nykterhetsvårdslagen eller tvångsintagits å allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare enligt 18 § i denna lag. Av praktiska skäl torde denna »observationsperiod» böra räknas med utgångspunkt icke från brottets begående utan från domfällandet (åtalseftergiftsbeslutet).

De erforderliga uppgifterna torde åklagaren kunna inhämta från länsnykterhetsnämnden, som bör åläggas att på begäran lämna dylik upplysning.

c. Miljöfaktorer

1. *Utomäktenskaplig börd.* Tidigare undersökningar tyda på att brottslighetssiffrorna äro avsevärt högre för de utom äktenskap födda personerna än för de inom äktenskap födda. Det synes därför önskvärt, att förhållandet i brottslighetshänseende mellan dessa båda befolkningsgrupper även i fortsättningen blir belyst genom kriminalstatistiken.

För närvarande skall enligt det för straffuppgifterna fastställda formuläret rapporteringen avse födelse inom eller utom äktenskap (rapporten grundar sig i detta avseende på den brottsliges egna upplysningar). Emellertid får man ej förbise att, därest faktorn bestämmes på detta sätt, redovisningen kan komma att giva missvisande resultat. Ett stort antal av de utom äktenskap födda barnen erhålla nämligen äktenskaplig börd genom att föräldrarna ingå äktenskap efter barnets födelse. Om, såsom oftast torde vara fallet, äktenskapet ingås inom ej alltför lång tid efter födelsen, synes barnets läge kunna anses jämfäst med ett inom äktenskap fött barn. I statistiken bör i stället skillnad göras mellan personer med och personer utan äktenskaplig börd. En dylik ändring innebär en fördel även därigenom att anteckning om börden kommer att finnas i kyrkobokföringens personakter, varför tillförlitlig upplysning därom kommer att kunna erhållas utan svårighet. För detta ändamål kan plats lämpligen beredas för sådan upplysning å det formulär, som jämlikt kungl. kungörelsen den 9 april 1926 skall användas för uppgifter från prästerskapet i och för utredning angående brott.¹⁸

Jämförelsesiffror för totalbefolkningen torde kunna erhållas med ledning av det hos statistiska centralbyrån förda befolkningsregistret.

2. *Nationalitet.* Tidigare (s. 26) har nämnts den, särskilt i Förenta Staterna, studerade frågan om »immigrantkriminaliteten». Då immigrationen till Sverige numera är avsevärd, synes det vara av kriminologiskt intresse att undersöka brottsligheten bland de inflyttade och deras avkomlingar. En utförlig undersökning härav kan dock ej ske i den löpande statistiken på grund av att materialet är ofullständigt. I befolkningsstatistiken redovisas visserligen särskilt personer, som icke äro svenska medborgare, men icke

¹⁸ Under en övergångsperiod måste dock denna uppgift grunda sig på den brottsliges egna upplysningar i de fall, då anteckning om börden ej finnes i kyrkobokföringens personakt.

personer, som efter inflyttningen naturaliserats; det är därför icke möjligt att beräkna relativa brottslingsfrekvensen bland immigranter och deras avkomlingar. Med hänsyn härtill torde man böra nöja sig med att i kriminalstatistiken redovisa endast brottslingens nationalitet vid brottets begående, därest han då icke var svensk medborgare.

3. *Förhållanden under brottslingens uppväxt.* Den moderna sociologiska vetenskapen har i allt högre grad kommit att betona barnålderns betydelse för individens framtida utveckling. Det synes därför önskvärt, att brottslingsstatistiken redovisar en del faktorer, som kunna ge upplysningar om förhållanden under brottslingens uppväxt.

a) *Uppfostran utanför föräldrahemmet.* Inom barnpsykologien har framhävts den vikt en tillfredsställande känslolokontakt med omgivningen har för att barnet skall kunna utvecklas harmoniskt. Svårigheter i detta avseende torde ofta föreligga vid anstaltsuppfostran. Statistiken bör visa huruvida uppfostran intill 15 års ålder huvudsakligen skett 1) i föräldrahemmet; 2) i fosterhem; 3) å anstalt. Några jämförelsesiffror för totalbefolkningen kunna visserligen ej erhållas annat än genom specialundersökningar, men uppgifterna kunna användas för jämförelse mellan förstagångsbrottslingar och återfallsbrottslingar.

b) *Antalet uppfostringsenheter.* I många fall har uppfostran skett enligt mer än ett av de tre alternativen i nästföregående stycke eller också har barnet vistats å flera anstalter eller i flera fosterhem. Hit torde böra räknas även det fall att efter skilsmässa eller dödsfall den make, som har vårdnaden om barnet, gift om sig. Givet är att det i dylika fall kan uppstå svårighet att ernå tillfredsställande känslolokontakt, vartill eventuellt kommer olägenheten av att olika uppfostrare kunna tillämpa skilda uppfostringsnormer. Den senare omständigheten kan för barnet medföra en normkonflikt, vilken som en fjärde typ skulle kunna ställas vid sidan av de av Sellin angivna, härövan (s. 27) omnämnda tre typerna av dylika konflikter. Vid en redovisning av dessa förhållanden skulle man kunna använda beteckningen »uppfostringsenhet» för att ange en viss tids uppfostran i någon av de under a) ovan angivna miljöerna. Då en kortvarig uppfostran i en viss miljö i allmänhet torde ha mindre betydelse, synes uppfostringsenheten böra omfatta en tidrymd av minst ett år. Den statistiska redovisningen synes därför lämpligen böra avse antalet uppfostringsenheter med minst ett års varaktighet före 15 års ålder. I fråga om jämförelsesiffror gäller vad som sagts i nästföregående stycke.

c) *Upplöst hem.* Den omständigheten, att föräldrahemmet av en eller annan anledning upplöses, har betydelse för barnets utveckling ej blott därigenom att den medför en förändring i fråga om uppfostringsenheterna utan även därigenom att själva den dramatiska händelsen — upplösningen — kan göra ett djupt och bestående intryck på barnet. Detta gäller naturligtvis speciellt, om upplösningen förorsakats av en brytning mellan föräldrarna. Statistiken bör därför ge upplysning om antalet fall, då äktenskapet mellan brottslingens föräldrar innan brottslingen fyllt 15 år upplöst genom

dödsfall, skilsmässa, hemskillnad eller faktisk separation, med fördelning efter sättet för upplösningen och efter brottslingens ålder vid tiden för upplösningen. Även i fråga om denna faktor kunna jämförelsesiffror anskaffas från befolkningsregistret.

d) *Bosättningsorten under uppväxten.* De sakkunniga anse det önskvärt att de av Sellin¹⁹ påvisade normkonflikter, som uppkomma genom den inrikes omflyttningen, studeras i brottslingsstatistiken. Av särskilt intresse torde härvidlag vara flyttning från landsbygd till tätort eller från mindre tätort till större, speciellt då brottslingen vuxit upp på landsbygden eller i en liten tätort och senare flyttat till en stor tätort. I en del länder redovisas uppgifter om brottslingens födelseort i kombination med hans hemort vid tiden för brottets begående. För belysning av den angivna frågan är emellertid enligt de sakkunnigas mening brottslingens födelseort av underordnad betydelse. Vad som är av intresse är den ort, som kan anses karakterisera de förhållanden under vilka brottslingen växt upp. Eftersom barn till föräldrar, som äro bosatta å landsbygden, i stor utsträckning redovisats som födda i stad (där lasarett med förlossningsavdelning finnes) och omvänt, torde födelseorten ge blott ringa ledning i detta hänseende. Dessutom kan hemmet ha flyttats från födelseorten redan innan barnet nått den ålder, att det i nämnvärd utsträckning mottagit intryck från omgivningen utanför hemmet. Förhållandena under brottslingens uppväxt torde bäst klarläggas genom en redovisning av bosättningsorten under uppväxten. Sannolikt spela dock de första åren av barnets liv relativt liten roll, enär barnet under denna tid icke mottager nämnvärda intryck från förhållandena utom hemmet. För den skull föreslå de sakkunniga, att redovisning sker icke av födelseorten utan av den huvudsakliga bosättningsorten under brottslingens skolpliktsålder. Denna bör i redovisningen sammanställas med bostadsorten vid brottets begående. Jämförelsesiffror i fråga om totalbefolkningen torde så småningom kunna erhållas med hjälp av befolkningsregistret. Anmärkningsvis må nämnas att uppgift om födelseorten likväl bör lämnas i rapporten, enär denna uppgift användes av straffregistret för identifieringen.

e) *Täta byten av bostadsort.* Denna faktor har ansetts kunna ha betydelse för kriminaliteten på flera sätt. Barnets utveckling kan bli lidande av att det ständigt ryckes ur en miljö till en annan med brytande av gjorda kontakter. Dylika täta flyttningar kunna tänkas ådagalägga en viss ostadighet och svårighet att anpassa sig hos familjeförsörjaren, vilka egenskaper kunna tänkas utöva ett ogynnsamt inflytande på den, som växer upp inom familjen. Det är även möjligt, att de nämnda egenskaperna kunna bero på arvsanlag, vilka kunna ha övergått till avkomlingarna.

Någon möjlighet att tillfredsställande redovisa denna faktor i den löpande kriminalstatistiken torde emellertid icke finnas.

f) *Ekonomiska förhållanden i hemmet under uppväxten.* På grund av svårigheten att finna objektivt konstaterbara kriterier på dessa förhållanden torde det icke vara möjligt att medtaga denna faktor i den löpande kri-

¹⁹ Sellin: Culture Conflict and Crime, New York 1938.

minalstatistiken. Det skulle nämligen här gälla en bedömning av en mångfald fakta, såsom familjefaderns och andra familjemedlemmars inkomster och utgifter, tillgångar och skulder, familjens storlek m. m. och dessutom skulle det ofta bli fråga om fakta tillhörande en långt tillbaka liggande tid.

g) *Moraliska och psykologiska förhållanden i hemmet.* Att dessa förhållanden utöva inflytande på de ungas utveckling är ställt utom tvivel, men det ter sig svårt att inordna dem i kriminalstatistiken, i varje fall i den löpande kriminalstatistiken. Svårigheterna göra sig framför allt gällande i fråga om möjligheten att erhålla tillförlitliga upplysningar. Möjligen skulle en specialundersökning kunna göras, och detta kunde då lämpligen ske i samband med undersökningen av de ovan under b 1 nämnda omständigheterna.

h) *Uppfostringssvårigheter i hemmet och skolan.* Förekomsten av sådana svårigheter utgör en faktor, som är av stort intresse ur kriminologisk synpunkt. Från många håll har påvisats, att en mycket stor del av brottslingarna redan som barn visat asociala tendenser.²⁰ Det torde emellertid icke vara möjligt att för den löpande kriminalstatistiken erhålla verkligt tillförlitliga primäruppgifter om dessa förhållanden. Även denna faktor synes därför böra studeras genom specialundersökningar.

i) *Antalet syskon.* Det har gjorts gällande, att personer utan syskon skulle visa högre kriminalitetsfrekvens än andra. Spörsmålet synes ej vara av den betydelse, att någon statistisk redovisning i den löpande statistiken är påkallad.

I detta sammanhang må nämnas, att man ifrågasatt, att äldsta resp. yngsta barnet skulle visa högre kriminalitetsfrekvens än de övriga. Icke heller denna faktor torde vara av sådant intresse, att den bör statistiskt redovisas.

4. *Civilstånd.* Som redan förut nämnts har för tiden t. o. m. år 1950 änklingar, änkor och frånskilda sammanförts till en grupp i den svenska kriminalstatistiken. Då utländska erfarenheter giva vid handen, att kriminalitetssiffrorna äro betydligt högre bland de frånskilda än bland änklingar och änkor, synes det önskvärt, att dessa båda grupper redovisas var för sig. Några praktiska svårigheter möta ej och jämförelsesiffror från totalbefolkningen kunna erhållas ur befolkningsstatistiken.

Enligt det förut berörda internationella förslaget (s. 70) skulle gruppen frånskilda omfatta jämväl dem, som leva skilda utan att ha erhållit skilsmässa. Konsekvensen synes då fordra, att man som gifta redovisar dem, som stadigvarande sammanbo utan att ha ingått äktenskap. Då det i fråga om båda dessa grupper torde bli svårt att få tillförlitliga uppgifter samt därtill kommer att jämförelsematerial saknas, synes en dylik omgruppering ej böra vidtagas i den svenska kriminalstatistiken.

²⁰ Se t. ex. *Glueck: One Thousand Juvenile Delinquents*, Cambridge U. S. A. 1939, s. 95 f. Beträffande 643 undersökta unga brottslingar hade man kunnat konstatera asocialt uppträdande redan före 9 års ålder i 37 % av fallen, före 11 års ålder i 63 % och före 13 års ålder i 84 %. Jfr även *Beskow: Vilka skolbarn kan bli kriminella som vuxna?* i *Folkskollärarnas tidning* 1949 nr 37 s. 4 och den i *Nordisk Tidskrift for Kriminalvidenskab* 1949 s. 28 publicerade skrivelsen från den norska statistiska centralbyrån.

5. *Bildningsgrad*. För tiden t. o. m. år 1948 ha brottslingarna redovisats fördelade å fem grupper, nämligen: 1) varken läs- eller skrivkunnighet; 2) endast läskunnighet; 3) endast läs- och skrivkunnighet; 4) vanlig folkskolebildning; 5) högre bildningsgrad. Det förefaller knappast vara av behovet påkallat att skilja mellan grupperna 1—3. I dessa tre grupper redovisades 1948 endast resp. 19, 1, 0 personer. Under nuvarande skolförhållanden synes en uppdelning lämpligen böra ske å följande tre grupper:

1) Högre skolbildning (personer, som genomgått folkhögskola, högre folkskola, kommunal eller praktisk mellanskola, realskola, högre flickskola, gymnasium osv.);

2) Genomgången folkskola (personer med avgångsbetyg enligt folkskolestadgan 47 och 47 a §§; till folkskolan räknas jämväl fortsättningsskola och därmed jämställd skola); samt

3) Övriga (härunder ingå bl. a. personer med avgångsbetyg från folkskolan enligt folkskolestadgan 48 §).

Därest den i princip beslutade skolreformen genomföres, kommer real-skolan att ingå i folkskolan. En ändrad uppdelning måste då komma till stånd. Grupp 3, som skall omfatta främst personer med så dåliga kunskaper, att de ej kunnat få normalt avgångsbetyg från folkskolan, kvarstår. Däremot torde grupp 1 böra omfatta endast personer med skolbildning utöver den nioåriga folkskolan, dvs. personer, som efter folkskolan genomgått gymnasium, teknisk skola, handelsskola osv.

6. *Yrke och socialklass*. Den gruppering, som i den svenska kriminalstatistiken gjorts för tiden t. o. m. år 1948 (se s. 59) och som ansluter sig till uppdelningen i valstatistiken, kan ej anses tillfredsställande och tillåter ej heller jämförelser med den i befolkningsstatistiken gjorda fördelningen av totalbefolkningen.

Enligt den s. k. blandade kommissionens förslag (se s. 70) skulle redovisning ske av den näringsgren, inom vilken brottslingen är verksam, med uppdelning på följande 9 grupper:

1) Jordbruk och skogsbruk, fiske.

2) Gruvdrift, industri.

3) Handel, transport och kommunikationer, hotell- och restaurantverksamhet.

4) Armé och flotta.

5) Offentlig tjänst.

6) Fria yrken.

7) Huslig tjänst.

8) Yrken av obestämt slag.

9) Personer utan yrke.

Detta förslag är emellertid numera föråldrat. Yrkesredovisningen i kriminalstatistiken bör, såsom också framhålls av den blandade kommissionen, ansluta sig till den inom befolkningsstatistiken använda uppdelningen, så att siffror kunna erhållas, som visa den relativa brottslingsfrekvensen inom olika yrkesgrupper. Frågan om yrkesredovisningen i befolkningsstatistiken

har nyligen behandlats vid internationella överläggningar. Vid den senaste svenska folkräkningen, år 1950, verkställdes redovisningen i enlighet med de resultat, som uppnåtts vid dessa överläggningar. Samma principer böra därför tillämpas i kriminalstatistiken, så att direkta jämförelser kunna göras med siffrorna för totalbefolkningen. Det är anledning att förmoda, att andra länder komma att gå till väga på liknande sätt.

Den yrkesstatistik, som förekommer inom befolkningsstatistiken, omfattar nio olika redovisningar. Av dessa synas dock endast de fem för vilka en kortfattad redogörelse lämnas nedan, kunna komma i fråga för den löpande kriminalstatistiken. De sakkunniga vilja framhålla, att de anse de båda grupperingar, som angivas under 1) och 3), som de viktigaste. Det synes emellertid önskvärt, att rapporteringen av yrket göres på ett sätt, som möjliggör en tillämpning av samtliga fem redovisningsgrunder. Ett genomförande härav kommer icke att innebära nämnvärt merarbete för uppgiftslämnarna. De erforderliga upplysningarna införskaffas nämligen redan nu i flertalet fall vid förundersökningen resp. personundersökningen, då den lagfördes levnadsomständigheter utredas.

Anmärkas må, att den synnerligen ingående uppdelning i en mångfald undergrupper, som tillämpas i befolkningsstatistiken, icke synes erforderlig för kriminalstatistikens del. En redovisning motsvarande befolkningsstatistikens huvudgrupper torde i allmänhet vara tillräcklig, även om det i vissa fall, särskilt vid redovisningen av individualyrkena under 3) nedan, kan vara lämpligt att särskilt redovisa vissa speciella yrken såsom t. ex. chaufför.

- 1) Vid folkräkningen skiljer man i första hand mellan
 - a) egentliga yrkesutövare;
 - b) medhjälpare familjemedlemmar;
 - c) andra familjemedlemmar; samt
 - d) självständiga yrkeslösa.

Uppenbart är, att varje person måste tillhöra en av dessa grupper. Av grupperna räknas a) och b) såsom hörande till den förvärvsarbetande befolkningen, medan c) och d) räknas såsom hörande till den icke förvärvsarbetande befolkningen. För att en person skall räknas som familjemedlem fordras, att han är besläktad med huvudpersonen eller med dennes make samt är bosatt och har sin huvudsakliga kost hos huvudpersonen. Såsom medhjälpare anses familjemedlem, som mera regelbundet biträder i huvudpersonens yrke. Om exempelvis huvudpersonen är jordbrukare, betraktas hustrun som medhjälpare, därest jordbruksarbete (t. ex. mjölkning) tager större delen av hennes arbetstid i anspråk. Till självständiga yrkeslösa räknas bland andra f. d. yrkesutövare. Elever (studerande) som under utbildningstiden deltaga i utövandet av visst yrke (t. ex. kadetter, sjuksköterskeelever, verkstadselever och lärlingar inom hantverksyrken) behandlas som yrkesutövare, såvida de ej äro skrivna såsom medlemmar i annans familj. Andra elever räknas som yrkeslösa. Yrkeslösa personer under 15 år

räknas, då de äro bosatta i familj, som familjemedlemmar även om de icke äro besläktade med huvudpersonen eller med dennes make. I andra fall räknas de som självständiga yrkeslösa.

2) Beträffande förvärvsarbetande eller f. d. förvärvsarbetande personer och deras familjemedlemmar, dvs. de personer, som ingå i grupperna 1 a och 1 b, samt en del av personerna i grupperna 1 c och 1 d, göres i folkräkningen en uppdelning efter *yrkesställning (socialklass)* i följande tre huvudgrupper

- a) företagare;
- b) tjänstemän; och
- c) arbetare.

Såsom företagare anses person vilken som huvudyrke utövar yrkesverksamhet, som ej utgör anställning hos annan. Uppmärksammas bör, att en och samma yrkesbenämning (t. ex. fiskare, direktör, plåtslagare) kan avse såväl företagare som tjänsteman och arbetare.

Avgränsningen mellan företagare och anställda bereder endast undantagsvis svårigheter. Det kan exempelvis vara tveksamt, om en agent skall vara att anse som företagare eller som anställd. Gränsdragningen mellan de båda huvudgrupperna av anställda, nämligen tjänstemän och arbetare, är däremot ofta vansklig. Man får söka ledning i arbetets natur samt taga hänsyn till om vederbörande har att utöva befäl eller ej och om han tillhör sådan kategori av anställda vilka i regel äro anslutna till tjänstemanna- eller arbetarorganisation.

Som »arbetare» anses även banvakter, stationskarlar, brevbärare, servitörer, servitriser, brandmän. Städerskor och tvätterskor räknas som arbetare även i de fall, då de icke äro anställda hos en viss arbetsgivare utan arbeta på olika håll. Hushållerska eller husföreståndarinna, som är anställd hos arbetare, räknas alltid själv som arbetare. Detsamma gäller hushållerska hos en företagare eller tjänsteman, men husföreståndarinna hos en dylik person räknas till kategorien tjänstemän. Hembitråde anses som arbetare.

Medhjälpande familjemedlemmar kunna tillhöra antingen tjänstemanna- eller arbetarpersonalen. Deras yrkesställning (socialklass) bestämmes efter samma grunder, som gäller för de i egentlig mening anställda. En hemmansägares son, som utför jordbruksarbete åt fadern, räknas således som arbetare; dottern till en advokat, som tjänstgör som kontorist på faderns byrå, tillhör kategorien »övriga tjänstemän». I dessa fall är familjens huvudperson företagare, vilket ju de medhjälpande familjemedlemmarna däremot inte äro. Andra familjemedlemmar än medhjälpande anses ha samma yrkesställning som familjens huvudperson.

I fråga om f. d. företagare, f. d. tjänstemän och f. d. arbetare, vilka samtliga jämte andra ingå i gruppen självständiga yrkeslösa och deras familjemedlemmar, gäller i tillämpliga delar vad som anförts beträffande den yrkesverksamma befolkningen.

3) Den tredje grupperingen i folkräkningen yrkesstatistik avser *indivi-*

dualyrken. Samtliga personer redovisas under någon av följande huvudgrupper.

A. Förvärvsarbetsande befolkning och dennas familjemedlemmar.

- a) Teknisk personal samt lärare.
- b) Utövare av fria yrken m. m.
- c) Företagsledare, personer med administrativt arbete, kontorsgöromål m. m.
- d) Militär personal (ej civilmilitär).
- e) Personer med försäljningsarbete.
- f) Jordbrukare, fiskare, skogsarbetare m. fl.
- g) Gruvarbetare, bergssprängare m. fl.
- h) Personer, som föra fordon, lokomotiv, fartyg.
- i) Hantverkare.
- j) Personer, som utföra tjänster (serviceyrkena).
- k) Personer tillhörande andra yrken.
- l) Personer tillhörande ej identifierbara eller ej uppgivna yrken.

B. Självständiga yrkeslösa och deras familjemedlemmar.

Lärlingar räknas till det individualyrke, som de efter slutad lärlingstid beräknas komma att tillhöra.

4) Befolkningen fördelas vidare efter *näringsgren* (verksamhetsområde).

Samtliga personer redovisas under någon av följande huvudgrupper.

- A) Jordbruk med binärningar.
- B) Gruvbrytning.
- C) Industri och hantverk.
- D) Samfärdsel.
- E) Handel.
- F) Offentliga tjänster m. m.
- G) Husligt arbete.
- H) Ospecificerad verksamhet.

Huvudmannens sysselsättning är bestämmande för såväl hans som hans familjemedlemmars placering i schemat över näringsgrenarna.

5) Anställda personer fördelas även efter anställningens art å sådana som ha

1. statlig anställning;
2. kommunal anställning;
3. anställning med halvofficiell karaktär;
4. enskild anställning, ej i arbetsgivarens kost;
5. enskild anställning i arbetsgivarens kost; samt
6. anställning av ej uppgivet slag.

De sakkunniga anse denna uppdelning alltför ingående för kriminalstatistikens vidkommande. Man torde kunna nöja sig med en fördelning på följande tre grupper

1. statlig anställning;
2. kommunal anställning;
3. annan anställning.

För att statistiska centralbyrån skall ha möjlighet att genomföra en redovisning enligt dessa fem grupperingar kräves av uppgiftslämnaren endast att han lämnar en noggrant specificerad uppgift angående lagöverträdarens ställning i yrkeshänseende, t. ex. chaufför vid enskild mekanisk verkstad, kran-skötare i Stockholms hamn, hustru till tapetsereare vid statens järnvägars verkstäder, biträde i faderns järnhandel. Insortering i de olika grupperna verkställs sedan av statistiska centralbyrån vid bearbetningen.

7. *Täta yrkesbyten* och

8. *Bristfällig yrkesutbildning*. Dessa båda faktorer äro av stort intresse, enär de skulle kunna belysa den viktiga skillnad i fråga om brottslighet man trots sig finna mellan två grupper av personer, nämligen å ena sidan sådana som inneha en god ställning inom yrket, utföra ett kvalificerat arbete etc. (dessa personer torde oftast ha åtnjutit praktisk eller teoretisk yrkesutbildning), och å andra sidan sådana, som endast utföra okvalificerat arbete, vilket icke erfordrar någon speciell utbildning. Yrkesbyten torde vara vanligare inom den sistnämnda gruppen än bland personer, som utföra ett ansvarsfullt arbete. Svårigheterna att säkert konstatera och att redovisa de båda faktorerna synas emellertid hindra, att de undersökas i den löpande kriminalstatistiken.

9. *Bostadsort vid tiden för brottet*. En tidigare (s. 26) omnämnd svårighet vid jämförelsen mellan kriminaliteten hos personer bosatta i tätorter och på landsbygden härrör därur att en del av de i tätorter begångna brotten ha förövats av personer, som äro bosatta å landsbygden och endast tillfälligt uppehållit sig i tätorten, samt vice versa. Belysning av denna fråga vinnes genom att man sammanställer uppgifterna om orten för brottet och om bostadsorten vid tiden för brottet.

Som tidigare nämnts [c 3 d) s. 78] har bostadsorten betydelse även för klarläggandet av den inrikes omflyttningens sammanhang med kriminaliteten. Den skall för detta ändamål sammanställas med den huvudsakliga bostättningsorten under brottslingens skolpliktsålder.

Eftersom det i viss utsträckning torde förekomma, att personer äro kyrkobokförda å en ort men ha sin verkliga bostad å en annan eller sakna fast bostad, synes uppgiftslämnaren böra i den utsträckning det är möjligt angiva den verkliga bostadsorten, ej kyrkobokföringsorten.

10. *Ekonomiska förhållanden vid tiden för brottet*. Med hänsyn till det stora intresse, som kriminologerna tillmäta frågan om de ekonomiska förhållandenas betydelse för brottsligheten, är det önskvärt, att brottslingens ställning i ekonomiskt hänseende redovisas i den löpande kriminalstatistiken.

Det är uppenbart, att det i vissa fall erbjuder svårigheter att klarlägga brottslingens ekonomiska förhållanden. Det är ofta ej tillräckligt att erhålla upplysning om brottslingens inkomst; även den inkomst som uppbäres av andra medlemmar av familjen kan vara av betydelse. Därtill kommer, att i många fall inkomstläget ej är ensamt avgörande för en persons ekonomiska ställning. Härvid äro nämligen sådana faktorer som t. ex. för-

mögenhetsinnehav, skuldsättning och antal familjemedlemmar m. m. av betydelse.

Redan nu beräknas emellertid i vissa fall, efter företagen utredning om vederbörandes ekonomi, en uppgift, som kan anses vara ett mått på den dömdes ekonomiska ställning, nämligen vid bestämmande av bötesstraff i form av dagsböter, då dagsboten fastställs. Dagsboten skall enligt 2 kap. 8 § strafflagen fastställas »efter ty prövas skäligen med hänsyn till den sakfällades inkomst, förmögenhet, försörjningsskyldighet och ekonomiska förhållanden i övrigt». Enligt 4 § förundersökningskungörelsen den 19 december 1947 skall under förundersökningen utredning om lagöverträdarens inkomst- och förmögenhetsförhållanden äga rum, därest anledning finnes antaga, att dagsböter kunna komma att ådömas.

De sakkunniga föreslå att dagsboten användes i kriminalstatistiken som mått på brottslingens ekonomiska ställning. För detta ändamål bör dagsbottsavgift avgivas även i sådana mål, där brottet kan antagas föranleda strängare straff än böter. Det härav föranledda merarbetet torde bli ganska ringa, enär redan för närvarande dagsbottsavgift torde infordras i alla fall, där det ej är uteslutet, att dagsböter kunna komma att ådömas. För övrigt torde en dylik ekonomisk utredning stundom vara av visst intresse för reaktionens bestämmande t. ex. för frågan om skadestånd. Den synes därför böra ingå som ett normalt led i förundersökningen. Med ledning av dagsbottsblanketten borde ett dagsbottsbelopp beräknas enligt vanligen tillämpade regler och rapporteras.

Måhända är det icke nödvändigt att årligen verkställa en fördelning av brottslingarna efter deras ekonomiska förhållanden; det synes vara tillräckligt, om en sådan göres exempelvis vart femte år.

11. *Asocialitet hos andra maken.* Därest en högre kriminalitetsfrekvens kan påvisas hos personer, vilkas make visat kriminalitet, alkoholism eller annan asocialitet, skulle detta förhållande kunna tänkas ha två skilda förklaringsgrunder. Dels kan samlivet med den belastade maken ha verkat moraliskt nedbrytande på den andre, dels kan en selektion tänkas ha ägt rum vid valet av make, därigenom att personer med dåliga anlag skulle kunna ha benägenhet att knyta förbindelse med andra av samma slag. Faktorn synes emellertid icke vara av sådan betydelse, att man behöver taga hänsyn till den i den löpande kriminalstatistiken.

En specialundersökning angående kriminalitet hos andra maken kan i stället göras med hjälp av straffregistret.

12. *Medlemskap i liga.* Speciellt samhällsfarlig måste den organiserade kriminaliteten, den s. k. ligabrottsligheten²¹, anses vara. Såsom liga brukar man beteckna en sammanslutning i asocialt syfte med en relativt fast sammanhållning kring någon eller några ledare. I de yngre åldrarna bildas ofta ofogsligor, som bedriva skadegörelse, bland de äldre är ligan vanligen inriktad på förmögenhetsbrott av olika slag, särskilt tillgrepp. Ett statistiskt

²¹ Se »Ligabrottsligheten» utgiven av Centralförbundet för Socialt Arbete, Stockholm 1941.

klarläggande av ligabrottslighetens betydelse och utveckling skulle självfallet vara av stort intresse, men uppgiften torde på grund av svårigheten att klart definiera denna faktor och att säkert konstatera dess förekomst ej lämpa sig för den löpande kriminalstatistiken.

13. *Antalet medverkande vid brottets begående.* Denna faktor bör medtagas, enär redovisningen av densamma belyser frekvensen av två skilda brottslingstyper, nämligen den, som plägar begå brott ensam, och den, som vid brottets utförande plägar samverka med annan. Till den sistnämnda gruppen hör i allmänhet »ligabrottslingen».

Primäruppgiften bör angiva, huruvida brottslingen varit ensam vid brottets utförande eller haft medverkande. Det första av dessa alternativ bör anses vara för handen endast om det förelegat i avseende å samtliga de i primäruppgiften avsedda brotten.

14. *Tidigare kriminalitet.* Vid sidan av de upplysningar, som kunna vinnas genom införandet av en verklig återfallsstatistik (se s. 38), äro även de upplysningar av intresse, som erhållas genom fortlöpande uppgifter om den brottslighet, som dömda personer tidigare gjort sig skyldiga till. Med ledning av dylika uppgifter vinnes exempelvis kännedom om huruvida en ökad frekvens av visst slag av brott beror på ett ökat antal förstagångsförbrytare eller på en ökning av antalet återfall. Visar statistiken för ett visst år ett högt antal förstagångsbrottslingar, ger detta anledning till att man bör räkna med ett högt antal återfall under de följande åren. Ur praktisk fångvårdssynpunkt — för planläggningen av anstalter och ordnandet av differentieringsmöjligheter — är det av vikt att lära känna ifrågavarande fördelning av brottslingsklientelet.

Redovisningen bör angiva ej endast, att brottslingen tidigare begått brott utan även arten av detta brott. Naturligtvis kan redovisningen avse endast sådana tidigare brott, som föranlett en registrering av brottslingen (dvs. grövre brott).

15. *Anstaltsbehandling eller särskild tillsyn vid tiden för brottet.* Under senare år har den offentliga diskussionen ofta sysslat med frågan i vad mån den brottslighet, som kommer till synes, förövas av personer, som undergå behandling på kriminalvårdens eller socialvårdens anstalter eller erhålla vård i frihet av kriminalvårds- eller socialvårdsorgan. Det torde vara av värde, att kriminalstatistiken lämnar upplysning härom. Någon svårighet att anordna en sådan redovisning föreligger ej. Den bör avse följande förhållanden.

A. Anstaltsbehandling.

- a) Tidsbestämt frihetsstraff (straffarbete, fängelse).
- b) Förvaring eller internering.
- c) Ungdomsfängelse.
- d) Ungdomsvårdsskola (skyddsuppfostran).
- e) Vårdanstalt för alkoholmissbrukare.
- f) Sinnessjukhus.
- g) Annan anstaltsbehandling (tvångsarbetsanstalt, arbetshem).

B. Vård i frihet.

- a) Villkorlig dom med övervakning.
- b) Villkorlig frigivning med tillsyn.
- c) Utskrivning på prov från ungdomsfängelse.
- d) Utskrivning på prov från förvaring eller internering.
- e) Tillsyn enligt barnavårdslagen.
- f) Tillsyn enligt nykterhetsvårdslagen.
- g) Försöksutskrivning från sinnessjukhus.
- h) Utskrivning från tvångsarbete.

d. Situationsfaktorer

1. *Förberett eller tillfälligt brott.* Ur kriminologisk synpunkt vore det självfallet av intresse att få statistiskt belyst, i vilken utsträckning begångna brott bero på att lagöverträdaren låtit sig ledas av en tillfällig impuls eller handlat enligt en tidigare uppgjord plan. Svårigheterna att erhålla tillförlitliga primäruppgifter härom torde vara alltför stora för att man skulle kunna medtaga denna faktor i statistiken. Den grupp brottslingar, för vilken säker uppgift ej kan lämnas, skulle med all sannolikhet bli så stor, att några slutsatser ej skulle kunna dragas av redovisningen.

2. *Motivet för brottet.* Härom gäller detsamma som sagts i fråga om punkt 1 ovan.

3. *Alkoholpåverkan vid brottstillfället.* Intresset av att få denna faktors betydelse vid olika slag av brottslighet statistiskt belyst är enligt de sakkunnigas mening så stort, att den bör medtagas i statistiken trots svårigheten att erhålla tillförlitliga primäruppgifter. Den brottsliges egna uppgifter i fråga om alkoholpåverkan vid brottstillfället torde ofta vara missvisande. Svårigheterna att erhålla riktiga uppgifter torde dock vara minst beträffande brott, i fråga om vilka man kan utgå ifrån att alkoholen har störst betydelse, nämligen våldsbrott och tillgreppsbrott.

Uppdelning bör ske i tre grupper: 1) påverkad; 2) ej påverkad; 3) frågan kan ej med säkerhet besvaras. Avser rapporten flera brott och har påverkan förelegat endast vid en del av dessa, bör förhållandet vid huvudbrottets begående vara avgörande. Om flera av brotten äro att anse som huvudbrott, bör man taga hänsyn till vad som gäller beträffande flertalet av dessa.

4. *Masspsykos.* Sådan kan givetvis ha haft betydelse för vissa brott, särskilt våldsbrott. Enär faktorn endast mera sällan torde vara för handen och då det torde vara svårt att få tillförlitliga primäruppgifter, bör denna faktor ej medtagas.

5. *S. k. farliga situationer* (svår förolämpning, osedvanligt stark frestelse, ringa risk för upptäckt m. fl.)²². De sakkunniga anse svårigheterna att objektivt klarlägga denna faktors existens vara alltför stora för att den skulle kunna medtagas i statistiken.

²² Jämför *Kinberg*: Les situations psychologiques précriminelles révélatrices des caractères de l'état dangereux, *Theoria* Vol. XVI, 3; 1950, s. 190.

6. *Brottslingens offer.* Frågan om förhållandet mellan brottslingen och hans offer har tilldragit sig stor uppmärksamhet i den nyaste amerikanska och engelska litteraturen.²³ Man har därvid utgått från det faktum att vid vissa brott regelbundet föreligga speciella omständigheter, som hänföra sig till offret, såsom fallet är exempelvis vid bedrägeri av typen »sol och vår». Diskussionen torde emellertid ännu icke ha nått därhän, att den löpande kriminalstatistiken kan anses lämpad för redovisning av dessa frågor.

e. Reaktionsfaktorer

1. *Tidigare samhällsreaktioner på grund av kriminalitet.* Då en brottsling, som rapporteras till kriminalstatistiken på grund av grövre brott, redan vid ett tidigare tillfälle övertygats om dylikt brott, synes det önskvärt, att rapporten anger ej endast vilka grövre brott vederbörande förut begått (angående detta se c 14 s. 86) utan även vilka samhällsreaktioner, som föranletts av de tidigare grövre brotten. Bäst vore, om en dylik redovisning kunde omfatta samtliga förut tillämpade reaktioner. Emellertid torde en sådan redovisning av praktiska skäl bli alltför betungande, varför man bör inskränka sig till att rapportera den närmast föregående reaktionen.²⁴ Vid redovisningen bör dock hänsyn tagas icke blott till de av domstol ådömda reaktionerna utan även till åtalseftergifter.

I detta sammanhang må nämnas en metod för att siffermässigt redovisa tidigare undergångna frihetsberövanden genom en enda storhet kallad in-
 terneringstätheten.²⁵ Denna skulle vara lika med $\frac{It \cdot 100}{Kt}$, där It är den totala strafftid vederbörande tidigare avtjänat och Kt är tiden från det första konstaterandet av en lagöverträdelse till dagen för den aktuella domen. Ett högt värde på denna storhet visar, att den tidigare kriminaliteten antingen bestått av svåra brott med lång strafftid eller också av ett stort antal lindriga brott med kortare strafftider. En allvarlig olägenhet är emellertid just, att dessa båda alternativ bliva jämställda. Visserligen kan man säga, att det i båda fallen är fråga om en allvarlig form av kriminalitet, men om man tar hänsyn till prognosynpunkten, kunna de icke anses likvärdiga. Dessutom kan hänsyn icke tagas till reaktioner, som icke innefatta frihetsberövanden.

2. *Tidigare samhällsreaktioner på grund av annan asocialitet än kriminalitet.* I statistiken redovisades t. o. m. år 1948 förut undergången tvångsarbete. Det skulle givetvis vara värdefullt, om man kunde erhålla uppgifter om alla de olika samhällsreaktioner, för vilka brottslingen på grund av visad asocialitet tidigare varit föremål. Då dylika uppgifter skulle förutsätta alltför vidlyftiga och tidsödande undersökningar, synes man böra avstå från att redovisa denna faktor.

²³ Se t. ex. *von Hentig: The Criminal and his Victim*, New Haven 1948.

²⁴ Dessa uppgifter skola ej rapporteras av domstolarna utan genom straffregistrets försorg påföras den statistiska uppgift, som från domstolarna skall sändas via straffregistret till statistiska centralbyrån (se kap. XIII s. 138).

²⁵ *Christiansen: Kriminelle levnadslöb*, Nordisk Tidsskrift for Strafferet 1942, s. 15.

f. Sammanfattning

Av det föregående framgår, att de sakkunniga anse följande faktorer lämpade för löpande redovisning i den utförliga brottslingsstatistiken:

1. Brottsens eller brottens art (s. 71).
2. Antalet begångna brott av olika slag (s. 71).
3. Brottssort (s. 71).
4. Kön (s. 73).
5. Ålder vid brottets begående (s. 73).
6. Arten av konstaterad psykisk sjukdom eller abnormitet (s. 74).
7. Åtgärd enligt nykterhetsvårdslagen 15 eller 18 § under det löpande kalenderåret eller de närmast föregående tre kalenderåren (s. 75).
8. Utomäktenskaplig börd (s. 76).
9. Nationalitet, för andra än svenskar (s. 76).
10. Uppfostran utanför föräldrahemmet (s. 77).
11. Antalet uppfostringsenheter (s. 77).
12. a) Upplöst hem (s. 77).
b) Ålder vid upplösningen (s. 77).
13. Bosättningsort under uppväxtåren (s. 78).
14. Civilstånd (s. 79).
15. Skolbildning (s. 80).
16. a) Yrkesutövare eller ej (s. 81).
b) Företagare, tjänsteman eller arbetare (s. 82).
c) Individualyrke (s. 82).
d) Näringsgren (s. 83).
e) Anställningens art (s. 83).
17. Bostadsort vid tiden för brottet (s. 84).
18. Ekonomiska förhållanden vid tiden för brottet (s. 84).
19. Antalet medverkande vid brottets begående (s. 86).
20. Tidigare kriminalitet (s. 86).
21. Anstaltsbehandling eller särskild tillsyn vid tiden för brottet (s. 86).
22. Alkoholpåverkan vid brottstillfället (s. 87).
23. Tidigare samhällsreaktioner på grund av kriminalitet (s. 88).

Nedan följa de sakkunnigas förslag till rapportering beträffande de olika grupperna av brottslingar.

De sakkunnigas förslag beträffande brottslingsstatistiken för olika grupper av brottslingar

a. Personer misstänkta för brott (primärmaterial från polis- och åklagarmyndigheterna).

Av den tidigare (s. 57) lämnade redogörelsen för polisstatistiken, i vad den avser personer, som misstänkts för brott, framgår, att denna statistik omfattar dels vissa uppgifter om de misstänkta personliga förhållanden, dels ock uppgifter om resultatet av den inledda förundersökningen. Någon

ändring av denna rapportering synes icke vara påkallad. Redovisningen bör liksom hittills avse personer, som anhållits för brott eller vid förhör under rättats om misstanken (RB 23:18) eller vidgått brott och med vilka polis eller åklagare tagit befattning under året. Följande uppgifter böra lämnas:

1. Kön;
2. Ålder, då vederbörande först hördes som skäligen misstänkt;
3. Svensk eller utländsk nationalitet; samt
4. Resultatet av förundersökningen.

b. Personer, som dömts för brott, erhållit strafföreläggande eller straffriförklarats enligt SL 5:5

1. Personer, för vilka med anledning av domen straffuppgift skall insändas till straffregistret, samt underåriga, som överlämnats till skyddsuppfostran (primärmaterial från domstolarna).

För ifrågavarande lagöverträdare föreslås, att uppgift skall lämnas beträffande faktorerna 1—5 och 7—23 samt, vad angår straffriförklarade personer, jämväl beträffande faktorn 6 (s. 89).

2. Personer, som dömts för brott i övriga fall eller erhållit strafföreläggande (primäruppgifter dels direkt från domstolarna, dels ur saköreslängderna samt hos generaltullstyrelsen).

Redovisningen bör avse endast följande faktorer:

1. Brottets eller brottens art;
2. Kön; samt
3. Ålder vid brottets begående.

c. Personer, som erhållit åtalseftergift

1. Unga lagöverträdare, som erhållit åtalseftergift enligt lagen den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga, lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård m. m. 44 § 3 mom. eller lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse 19 §, därest brottet enligt åklagarens uppfattning vid lagföring skulle föranlett skyddsuppfostran eller påföljd, som skall rapporteras till straffregistret (primärmaterial från åklagarmyndigheterna).

Som framgår av inledningskapitlet (s. 32), anse de sakkunniga det vara nödvändigt, att den utförliga brottslingsstatistiken kommer att omfatta fall av åtalseftergift, som meddelats enligt nämnda lagar, därest brottet är att anse som grovt. För ifrågavarande lagöverträdare föreslås, att uppgifter skola lämnas beträffande de ovan (s. 89) angivna faktorerna 1—5 och 7—23 (faktorn 6 medtages ej här).

2. Övriga personer, som erhållit åtalseftergift (primärmaterial från åklagarmyndigheterna och hos generaltullstyrelsen).

Denna grupp omfattar till en början unga lagöverträdare, som erhållit åtalseftergift enligt någon av de under c 1 angivna lagarna utan att brottet dock varit av den svårhetsgrad, att enligt vad ovan angivits utförlig rapportering skall ske. Vidare ingå i gruppen personer, som erhållit åtalseftergift enligt lagen den 27 juli 1954 om nykterhetsvård 57 § (å allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare omhändertagna). Slutligen omfattar gruppen dels personer, som erhållit åtalseftergift enligt rättegångsbalken 20:7 punkt 1 (bagatellförseelser), dels ock personer, som erhållit åtalseftergift enligt rättegångsbalken 20:7 punkt 2 (vissa fall av brottskonkurrens). Dessa sistnämnda fall redovisas för närvarande icke på något sätt.

De till gruppen hörande personerna böra jämföras med de under b 2 angivna. I fråga om de i detta avsnitt behandlade fallen av åtalseftergift böra alltså endast följande faktorer rapporteras:

1. Brottets eller brottens art;
2. Kön; samt
3. Ålder vid brottets begående.

d. Personer, beträffande vilka åklagaren beslutat att, på grund av sinnessjukdom eller dylikt, åtal ej skall anställas (primärmaterial från åklagarmyndigheterna).

Enligt praxis kan åklagaren, därest det är ställt utom allt tvivel, att en lagöverträdare på grund av sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan i SL 5:5 med sinnessjukdom jämförd själslig abnormitet är straffri, och det därjämte är uppenbart, att åtal icke är påkallat ur allmän synpunkt, besluta, att åtal ej skall anställas. Enligt uppgift i polisstatistiken för år 1952 utgjorde under nämnda år antalet sådana fall 913.

Beträffande dylika lagöverträdare synes redovisning böra lämnas i samma omfattning som beträffande personer, som erhållit åtalseftergift i de under c 2 nämnda fallen. Dock bör uppgift lämnas jämväl om vilken form av psykisk abnormitet — sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan själslig abnormitet av så djupgående natur, att den måste anses jämförd med sinnessjukdom — som föranlett, att åtal ej anställts. Uppgifterna skola således avse:

1. Brottets eller brottens art;
2. Kön;
3. Ålder vid brottets begående; samt
4. Den form av psykisk abnormitet — sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan, med sinnessjukdom jämförd, själslig abnormitet — som föranlett, att åtal ej anställts.

e. Personer, som vid lagöverträdelsens begående icke uppnått straffmyndighetsåldern (primärmaterial från polismyndigheterna).

I polisstatistiken lämnas för närvarande uppgift om antalet för brott misstänkta personer under 15 år, med uppdelning efter kön. År 1952 hade sålunda i 7 816 fall åtal underlåtit, enär gärningsmannen var under 15 år

vid gärningens begående. En personstatistisk redovisning av dessa minderåriga borde i och för sig vara av kriminologiskt intresse. Många undersökningar tyda nämligen på att en betydande del av de straffmyndiga brottslingarna redan som barn visat kriminella tendenser.

En omständighet, som starkt minskar värdet av en personstatistik beträffande icke straffmyndiga lagöverträdare, är emellertid, att man torde kunna utgå från att redovisningen inte skulle kunna bli representativ. Lagöverträdelser, som begås av barn, torde nämligen endast i begränsad och mycket växlande omfattning bli kända för polisen. De fall, som komma till polisens kännedom, torde i huvudsak vara sådana som då en minderårig på bar gärning gripits av polisen eller då anmälaren ej känt till vem som begått brottet eller då en minderårig varit inblandad i brott begånget av straffmyndig person. Därest det redan från början är känt för målsäganden, att gärningsmannen är minderårig, torde polisanmälan endast undantagsvis ske. Mörktalet kan på grund av det nu anförda antagas spela en betydligt större roll, då det gäller minderåriga lagöverträdare än beträffande lagöverträdare i allmänhet.

Mot en statistisk redovisning av olika personliga faktorer beträffande de minderåriga talar jämväl det faktum att, även om lagöverträdelserna visserligen i många fall utgör ett indicium på kriminella tendenser hos vederbörande, det å andra sidan ofta är fråga om okynne eller tanklöshet.

Med hänsyn till vad ovan anförts ha de sakkunniga funnit sig böra föreslå, att rapporteringen begränsas till att avse endast:

1. Lagöverträdelsernas art;
2. Kön; samt
3. Ålder vid lagöverträdelsernas begående.

f. Personer, som begått brott beträffande vilka föreskrifter om särskild åtalsprövning meddelats

I fråga om vissa slag av brott är föreskrivet, att särskild prövning skall ske, huruvida åtal skall anställas. Åtalsprövningen ankommer därvid, alltefter brottets karaktär, på Kungl. Maj:t, riksåklagaren eller statsåklagare. I ett fall, nämligen när fråga är om åtal mot riksdagsman för gärning eller yttrande i denna hans egenskap, skall tillstånd lämnas av den kammare han tillhör. Bestämmelser av nu angivet slag återfinnas för närvarande i:

RF 110 § (åtal mot riksdagsman för gärning eller yttrande i denna hans egenskap);

SL 1: 1 och 3 a (av svensk medborgare utom riket begånget brott, som icke begåtts å svenskt fartyg och icke riktar sig mot Sverige eller svensk medborgare utom riket);

1: 2 och 3 a (av utlänning utom riket begånget brott, som är riktat mot Sverige eller mot svensk medborgare);

1: 3 (person, som begått brott, för vilket han utom riket undergått straff eller annan ansvarspåföljd);

8: 13 (olovlig underrättelseverksamhet, kränkande av främmande makt, olovlig värvning);

9: 10 (vissa högmålsbrott);

14: 26 (fosterfördrivning, utförd av kvinnan själv);

14: 45 (vissa misshandelsbrott mot vissa närstående, därest angivelse ej skett);

20: 12 (annat brott enligt SL 20 kap. än grov stöld och rån, därest det är riktat mot vissa närstående och angivelse ej skett);

21: 11 st. 1 (annat brott enligt SL 21 kap. än grovt bedrägeri, därest det är riktat mot vissa närstående och angivelse ej skett);

21: 11 st. 2 (oredligt förfarande);

22: 10 st. 1 (annat brott enligt SL 22 kap. än grov förskingring, därest det är riktat mot vissa närstående och angivelse ej skett);

22: 10 st. 2 (olovligt förfogande, olovligt brukande); samt

24: 6 (åverkan, tagande av olovlig väg).

I det av straffrättskommittén framlagda förslaget till brottsbalk (SOU 1953: 14) föreslås en stark utvidgning av åklagarnas diskretionära prövningssrätt. Beträffande några tiotal brott skulle sålunda gälla, att brottet ej må åtalas av åklagare, med mindre åklagaren finner åtal påkallat ur allmän synpunkt. I strafflagberedningens betänkande om enhetligt frihetsstraff m. m. (SOU 1953: 17) föreslås införande av en allmän bestämmelse om rätt för riksåklagaren att eftergiva åtal. Båda dessa lagförslag bearbetas för närvarande inom justitiedepartementet.

Till grund såväl för de nu gällande som för de föreslagna föreskrifterna om särskild åtalsprövning ligger den tanken att, även om en gärning faller under ett visst straffbud, omständigheterna i det särskilda fallet kunna vara sådana, att av allmänna skäl ett ingripande från samhällets sida icke är påkallat. Med hänsyn härtill synes någon redovisning av gärningsmännen i brottslingsstatistiken icke erforderlig.

g. Fångvårdsmyndigheternas redovisning

För närvarande redovisas personer, som ådömas ovillkorligt frihetsberövande, dels i samband med domen (i domstolsstatistiken), dels vid verkställighetens påbörjande och därefter varje år så länge vederbörande är intagen å fångvårdsanstalt (i fångvårdsstatistiken). Likartat är förhållandet med personer, som erhållit villkorlig dom med övervakning. En sådan dubbelredovisning synes icke erforderlig. Det torde alltså vara tillräckligt, att dessa brottslingar redovisas i brottslingsstatistiken i enlighet med vad som föreslagits ovan (b 1 s. 90).

Givet är dock, att i verkställighetsstatistiken böra redovisas vissa personuppgifter om brottslingarna för att tjäna som bakgrund till de övriga uppgifterna i denna statistik (se kap. VI).

Kap. V. REAKTIONSSTATISTIKEN

Den svenska reaktionsstatistikens nuvarande utformning

Redovisningen av beslutade reaktioner sker för närvarande främst i domstolsstatistiken. Vissa uppgifter beträffande domar å ovillkorligt frihetsberövande samt villkorliga domar lämnas i fångvårdsstatistiken. Slutligen lämna åklagarna rapporter om beviljade åtalseftergifter.

Redovisningen i domstolsstatistiken av domar och strafförelägganden

Domstolsstatistiken innehåller uppgifter om de straff och andra påföljder, som ådömts i första instans eller ålagts genom strafföreläggande. Uppgifterna hämtas i fråga om de domar, som föranlett insändande av straffuppgift till straffregistret, ur de s. k. straffregisterutdragen. Upplysningar om arten av ådömt straff återfinnas i viss utsträckning även i de uppgifter rörande slutligt avgjorda brottmål, som domstolarna skola lämna enligt kungl. kungörelsen den 22 oktober 1948 angående rättsstatistiken. Slutligen gäller, att ovillkorligt ådömda böter, med bötesbelopp och antal dagsböter angivna, finnas upptagna i saköreslängderna resp., i fråga om tullmål, i konfiskationsjournalerna hos generaltullstyrelsen (en närmare redogörelse för samtliga dessa handlingar finnes i kap. IV s. 58 f.). Ådömt fängelse och straffarbete redovisas i de statistiska berättelserna fördelat efter tidslängd, medan däremot ingen uppdelning göres därstädes efter bötesbelopp eller antal dagsböter.

Redovisningen i fångvårdsstatistiken av domar

Domar, som avse ovillkorligt frihetsberövande.

I fångvårdsstyrelsens berättelser lämnas beträffande straffarbetsfångar och fängelsefångar utom sådana, som avtjäna förvandlingsfängelse, uppgifter om strafftidens längd. I fråga om förvarade anges den av domstol bestämda minsta tiden för förvaring.

Villkorliga domar med övervakning.

Beträffande villkorliga domar med övervakning lämnas av fångvårdsstyrelsen uppgifter om fördelningen på de båda typerna: 1) villkorligt anstånd

med straffs verkställande; och 2) villkorligt anstånd med straffs ådömande. Båda grupperna äro uppdelade med hänsyn till om i domen lämnats föreskrift enligt 8 § lagen om villkorlig dom eller ej. I fråga om personer, vilkas övervakning tagit sin början under en viss redovisningsperiod, anges dessutom: 1) därest domen avser villkorligt anstånd med straffets verkställande, det ådömda straffets art och längd (jämte uppdelning med hänsyn till om föreskrift enligt 8 § lagen om villkorlig dom lämnats eller ej); och 2) därest domen innehåller föreskrifter enligt 8 § lagen om villkorlig dom, arten av dessa föreskrifter (jämte uppdelning med hänsyn till om domen avser anstånd med verkställandet eller med ådömandet).

Redovisningen av åtalseftergifter

Åtalseftergifter enligt RB 20:7 punkt 1.

Antalet beslutade dylika åtalseftergifter framgår av de tidigare omnämnda rapporterna (s. 63) från de allmänna åklagarna till riksåklagarämbetet samt av de hos generaltullstyrelsen inhämtade uppgifterna.

Åtalseftergifter enligt lagen den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga, lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård m. m. 44 § 3 mom., lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse 19 § eller lagen den 12 juni 1931 om behandling av alkoholister 49 a §.

Som av föregående kapitel framgår (s. 63 f.) rapporteras dylika åtalseftergifter halvårsvis från vederbörande åklagare till riksåklagarämbetet. I fråga om 1944 års lag visa dessa rapporter i vilka fall åtalseftergift meddelats samt huruvida i samband med beslutet om åtalseftergift någon särskild åtgärd beslutats såsom t. ex. omhändertagande för skyddsuppfostran, övervakning av barnavårdsnämnd, varning. Beträffande övriga lagar visa rapporterna i vilka fall åtalseftergift meddelats samt huruvida i samband därmed lagöverträdaren återförts till anstalt.

Reaktionsstatistiken i de nordiska grannländerna

Reaktionsstatistiken i Danmark

De danska kriminalstatistiska berättelserna¹ lämna i fråga om brott mot »borgerlig straffelov», utom bettleri och lösdriveri, upplysning om straffets art och längd med fördelning på strafflagsparagrafer. En särskild redovisning lämnas för villkorliga domar av vilken framgår det ådömda straffets art och längd samt prövotidens längd. I fråga om domar för bettleri och

¹ Kriminalstatistik 1951, Köpenhamn 1954.

lösdriveri angives det ådömda straffet. Även åtalseftergifterna (frafald av tiltale) redovisas med angivande av strafflagsparagraf samt den bestämmelse enligt vilken åtalseftergift beviljats. Slutligen må nämnas, att uppgift lämnas om hela antalet i första instans åtalade, inklusive sådana, som åtalats enligt andra författningar än »borgerlig straffelov», och om resultatet av åtalet samt, i de fall då den åtalade befunnits skyldig, om arten av ådömt straff.

I den danska fångvårdens arbetsredogörelse² angives för de å olika typer av anstalter intagna den ådömda strafftidens längd.

Reaktionsstatistiken i Finland

Den finländska domstolsstatistiken³ visar för samtliga brott tagna över ett antalet ådömda straff av olika slag. I fråga om domar å tukthus- eller fängelsestraff lämnas dessutom en fördelning efter strafftidens längd.

I den del av den finländska kriminalstatistiken⁴, som omfattar personer, som undergå straff, lämnas uppgifter om strafftidens längd för såväl vid redovisningsårets början kvarvarande som under redovisningsåret nyintagna tukthus- resp. fängelsefångar.

Reaktionsstatistiken i Norge

Den norska kriminalstatistiken⁵ lämnar i fråga om domar på grund av »forbrytelser» (ang. innebörden av detta uttryck se s. 69) för olika grupper av brott en fördelning på olika straff med angivande beträffande fängelsestraffen av strafftidens längd och beträffande bötesstraffen av beloppets storlek. För åtalseftergifter (påtaleunntatelse) angives brottets art och den bestämmelse, enligt vilken åtalseftergift medgivits.

De norska fångvårdsberättelserna⁶ slutligen visa strafftidens längd för de under året nyintagna fångarna.

De sakkunnigas förslag beträffande reaktionsstatistiken

a. Inledning

I fråga om reaktionsstatistiken föreslå de sakkunniga endast relativt obetydliga ändringar av de statistiska primäruppgifterna.

Som av kap. I framgår (s. 15) bör reaktionsstatistiken bland annat klarlägga i vad mån lagöverträdarens ungdom inverkar på valet och utformningen av reaktionen. Detta leder till vissa konsekvenser beträffande redovisningen av de beslutade reaktionerna. Vid redovisningen inom brottslings-

² Beretning om fængselsvæsenet i Danmark 1938—1942, Köpenhamn 1954.

³ Brottsligheten åren 1938—1944, II Rättslig kriminalstatistik, Helsingfors 1952.

⁴ Brottsligheten år 1937, III Personer som undergå straff, Helsingfors 1941.

⁵ Kriminalstatistikk 1949 og 1950, Oslo 1952.

⁶ Fængselsstyrets Årbok 1931—1950, Oslo 1954.

statistiken av olika faktorer hos brottslingen brukar man redovisa dessa faktorer tillsammans med bl. a. vederbörandes ålder. Det är regel att man i dylika fall rättar sig efter brottslingens ålder vid brottets begående och icke efter åldern vid reaktionens bestämmande. Det torde vara lämpligt att också vid redovisningen av reaktionsformerna och av reaktionens närmare innehåll i första hand taga hänsyn till åldern vid brottets begående. En dylik redovisningsmetod synes också vara fullt tillfredsställande i fråga om äldre brottslingar; en skillnad på t. ex. något eller några år mellan vederbörandes ålder vid brottets begående och vid reaktionsbeslutet torde nämligen i fråga om sådana brottslingar ej ha någon betydelse för beslutet (i detta sammanhang bortses från det förhållandet, att valet av reaktionsform, i fråga om både äldre och yngre brottslingar, kan påverkas av den omständigheten, att då lagföring sker, lång tid förflutit från brottets begående). Helt annat blir förhållandet, då fråga är om lagöverträdare i de yngsta åldersklasserna. Därest en person, som vid 17 års ålder begått ett brott, vid reaktionens bestämmande uppnått t. ex. 18 års ålder, kan denna omständighet ha avgörande betydelse för valet av reaktionsform. Speciellt inverkar härvidlag, att en viss ålder vid tiden för domfällandet kan utgöra förutsättningen för tillämpandet av viss brottspåföljd; en ung lagöverträdare kan sålunda dömas till ungdomsfängelse endast om han vid tiden för domen fyllt 18 år. Det synes därför önskvärt, att redovisningen av reaktionen i kombination med brottslingens ålder vid brottets begående för de yngre åldersklasserna (t. ex. upp till och med 20 år) kompletteras med en redovisning av reaktionen i kombination med brottslingens ålder vid reaktionsbeslutet. Detta gäller för samtliga reaktionsformer.

Beträffande redovisningen av reaktionerna för grövre brott synes en avsevärd utökning av de publicerade uppgifterna önskvärd. För varje brotts- typ bör redovisas kombinerat: a) ålder vid brottets begående (3 grupper: 15—17 år; 18—20 år; 21 år och däröver); b) förstagångs- eller återfalls- brottsling; c) reaktionsform; d) strafftiden (för ordinära frihetsstraff). — Då fråga är om personer, som under a) redovisats i endera av de två lägsta åldersgrupperna, bör dessutom, i överensstämmelse med vad i föregående stycke sagts, redovisning ske av åldern vid reaktionsbeslutet (3 grupper: 15—17 år; 18—20 år; 21 år och däröver).

b. Redovisningen av domar och strafförelägganden

1. Domar avseende ovillkorligt frihetsberövande (straffarbete, fängelse, ungdomsfängelse, förvaring, internering).

Dylika domar rapporteras av domstolarna i straffuppgifterna och återfinnas i de utdrag ur straffregistret, som tillställas statistiska centralbyrån. De böra angivas å de utförliga statistiska uppgifter, som enligt föregående kap. skola avgivas av domstolarna (s. 90). Någon utökning eller ändring av uppgiftsskyldigheten synes ej påkallad.

2. Domar genom vilka åt barnavårdsnämnd eller styrelse för skola tillhörande barna- och ungdomsvården överlämnats att vidtaga åtgärd för en underårig lagöverträdarens omhändertagande för skyddsuppföstran.

Av vad som föreslagits ovan i kap. III (s. 54) och IV (s. 90) framgår, att de sakkunniga anse dessa fall böra jämnställas med dem, i vilka straffuppgift skall avgivas. Utförlig statistisk uppgift bör således avgivas och denna skall givetvis angiva även den ådömda reaktionen.

3. Villkorliga domar.

Även villkorliga domar rapporteras i straffuppgifterna. I de till statistiska centralbyrån inkommande straffregisterutdragen angives huruvida domen avser anstånd med straffets ådömande eller anstånd med straffets verkställande. I det senare fallet angivas även straffart och, för frihetsstraff, strafftidens längd.

För att en fullständig redogörelse för användningen av villkorlig dom skall möjliggöras böra i de statistiska uppgifterna angivas även huruvida domen innehåller förordnande om övervakning och huruvida domen är förordnad med föreskrift enligt 8 § lagen om villkorlig dom samt för sistnämnda fall vilken eller vilka föreskrifter, som givits.

4. Domar avseende suspension eller avsättning samt disciplinstraff.

Rapporten bör visa i fråga om disciplinstraff, huruvida reaktionen utgör arrest eller disciplinbot, samt i fråga om avsättning och suspension, huruvida även böter ådömts. Dock gäller, att redovisning ej bör ske av sådana fall, då disciplinstraff ålagts av befattningshavare vid krigsmakten, även om målet därefter handlagts av domstol.

5. Domar avseende ovillkorligt ådömda böter samt strafförelägganden.

I första hand synes det tillräckligt, att liksom för närvarande en redovisning sker av antalet bötesfall vid olika slag av brott.

Med hänsyn till strafföreläggandenas betydelse vid bedömandet av domstolarnas och åklagarnas arbetsbörda bör emellertid en särskild redovisning lämnas av antalet strafförelägganden med angivande av antalet fall, i vilka ett strafföreläggande ej godkänts av den, som fått föreläggandet. På grund av syftet med denna redovisning synes någon uppdelning på olika brott ej vara nödvändig. Rapporterna böra lämnas av åklagarna till statistiska centralbyrån.

6. Straffriförklaringar enligt SL 5:5.

Jämväl straffriförklaringar rapporteras i straffuppgifterna. Det synes vara av intresse att få veta, huruvida vederbörande läkare förklarar vårdbehov föreligga eller ej. Dessutom bör angivas, huruvida den straffriförklarade vid domen var häktad eller ej; detta senare därför att de häktade, därest vårdbehov föreligger, få kvarstanna å fångvårdsanstalt till dess de kunna tagas in å sinnessjukhus. Dessa upplysningar böra därför ingå i den statistiska uppgiften.

c. Redovisningen av åtalseftergifter

Beträffande åtalseftergifterna enligt RB 20:7 gäller för närvarande, att rapporterna angående åtalseftergifter enligt första punkten i detta lagrum icke medgiva en tillfredsställande uppdelning på olika brott, samt vidare att åtalseftergifter enligt lagrummets andra punkt icke rapporteras. Därest de förslag, som framlagts i kap. III s. 55 och IV s. 90, genomföras, erhålles härigenom den erforderliga rapporteringen.

I fråga om övriga former av åtalseftergift synes ur reaktionsstatistisk synpunkt inga ändringar erfordras.

Kap. VI. VERKSTÄLLIGHETSSTATISTIKEN

Den svenska verkställighetsstatistikens nuvarande utformning

Statistik över verkställigheten av de beslutade reaktionerna publiceras endast i fångvårdsstyrelsens arbetsberättelser, som omfatta redogörelser för fångvårdsanstalternas och skyddskonsulentorganisationens verksamhet. Utöver administrativ statistik innehålla dessa berättelser även vissa kriminalstatistiska uppgifter.

Verkställighet av ovillkorligt ådömt frihetsberövande

Som redan tidigare omnämnts (kap. IV s. 66 och kap. V s. 94) innehålla fångvårdsstyrelsens arbetsberättelser vissa statistiska uppgifter om de å fångvårdsanstalt intagna och om de ådömda reaktionerna.

Beträffande själva straffverkställigheten lämnas upplysningar om antalet vidtagna disciplinära åtgärder av olika slag, om permission och om frigång.

Slutligen redogöres för vissa omständigheter, som hänga samman med straffverkställighetens avslutande. I fråga om straff- och fängelsefångar lämnas sålunda uppgift om antalet obligatoriska och fakultativa villkorliga frigivningar, om huruvida frigivningen förbundits med tillsyn ävensom en redogörelse för de olika föreskrifter, varmed den villkorliga frigivningen kan ha förknippats. Beträffande de till förvaring dömda, som utskrivits på prov, meddelas uppgifter om anstaltstiden utöver minsta tiden, om arbetsanställning efter anstaltsvistelsens slut samt om kyrkobokföringsort före intagningen och vistelseort efter utskrivningen. För ungdomsfängelsefångar, som utskrivits på prov, anges anstaltstiden dels för de första gången provutskrivna, dels för de efter återintagning provutskrivna.

Verkställighet av villkorliga domar med övervakning

För dessa fall innehålla fångvårdsstyrelsens berättelser endast uppgifter om de dömda och om domarna (se kap. IV s. 67 och kap. V s. 94) medan däremot inga uppgifter lämnas om förhållanden under provotiden.

Verkställighetsstatistiken i de nordiska grannländerna

Verkställighetsstatistiken i Danmark

I den danska fångvårdens berättelser¹ lämnas beträffande de från olika fångvårdsanstalter frigivna uppgift om huruvida frigivningen skett efter utståndet straff eller på prov (villkorlig frigivning) eller på grund av benådning. Samtliga frigivna fördelas efter de åtgärder, som vidtagits i anslutning till frigivningen (t. ex. förpassning ur riket). Dessutom anges antalet frigivna, vilkas straff verkställts enbart i form av cellstraff.

Personer, som frigivits på prov eller på grund av benådning, redovisas med fördelning efter de villkor, som ställts för frigivningen, efter begångna brott samt efter tidigare kriminalitet.

Verkställighetsstatistiken i Finland

De finländska fångvårdsberättelserna² redogöra för antalet disciplinstraff och deras art samt visa dessutom hur många fångar som ålagts disciplinstraff 1, 2, 3 osv. gånger. Uppgift lämnas även om antalet i fångvårdsanstalterna begångna brott, som beivrats inför domstol.

Antalet rymningar anges liksom ock antalet rymningar, som återförts.

Beträffande villkorligt frigivna lämnas uppgifter om huruvida frigivningen förenats med övervakning, om förverkande av villkorlig frigivning och om förlängning av prövotiden.

Verkställighetsstatistiken i Norge

De norska fångvårdsberättelserna³ redogöra för antalet disciplinstraff och deras art.

Beträffande de under året frigivna lämnas uppgifter, som utvisa, huruvida frigivningen skett efter avslutat straff, på prov eller på grund av benådning.

En redovisning lämnas även av antalet personer, som återintagits efter frigivning på prov, med fördelning efter anledningen till återintagningen och efter den tid, som förflutit mellan frigivning och återintagning.

De sakkunnigas förslag beträffande verkställighetsstatistiken

a. **Ovillkorligt ådömt frihetsberövande** (straffarbete, fängelse, ungdomsfängelse, förvaring, internering).

Som av det föregående framgår, publiceras för närvarande de till verkställighetsstatistiken hörande uppgifterna i fångvårdsstyrelsens arbetsberättelser. Dessa berättelser innehålla därjämte, förutom administrativ statistik, vissa personstatistiska (se kap. IV s. 66) och reaktionsstatistiska (se kap. V s. 94) uppgifter.

De sakkunniga anse lämpligt, att sammanförandet av arbetsredogörelse och kriminalstatistik i huvudsak upphör. Fångvårdsstyrelsens arbetsberät-

¹ Beretning om fængselsvæsenet i Danmark 1938—1942, Köpenhamn 1954.

² Fångvården 1938, Helsingfors 1939.

³ Fængselsstyrets Årbok 1931—1950, Oslo 1954.

telser synas för framtiden böra innehålla administrativ statistik samt redogörelser för de inom fångvården eventuellt utförda statistiska specialundersökningarna. Till den administrativa statistiken hänföres därvid redovisningen av antalet på fångvårdsanstalter av olika slag intagna personer, av nyintagna, återintagna och avgångna. Till denna redovisning bör ansluta sig en löpande redogörelse för vissa förhållanden å fångvårdsanstalterna, nämligen dels disciplinära åtgärder, permissioner och frigång (sådana uppgifter lämnas redan nu), dels rymningar och under anstaltstiden begångna nya brott. Självfallet ha dessa uppgifter, ehuru de främst avse att belysa fångvårdens verksamhet, även ett visst intresse ur kriminalstatistisk synpunkt.

Vad därefter angår den till den egentliga kriminalstatistiken hörande, löpande verkställighetsstatistiken bör densamma icke såsom för närvarande avse vad som under ett visst kalenderår inträffat å fångvårdens anstalter utan hänföra sig till de straffade personerna. Den bör därför utarbetas med ledning av uppgifter, som skola lämnas först, då verkställigheten avslutats och man alltså kan få en överblick över allt, som inträffat med den dömda under verkställighetstiden. Den population som skall undersökas, kommer alltså att bestå av de personer, för vilka straffverkställigheten avslutats ett visst år.

Följande uppgifter böra lämnas:

- a) Tidsintervallet mellan domen och verkställighetens början.
- b) Strafftiden, dels den av domstol i första instans ådömda strafftiden, som redovisats i reaktionsstatistiken, dels, därest den ådömda strafftiden ej överensstämmer med den verkliga undergångna strafftiden, denna senare tid med angivande av orsaken till skillnaden mellan dessa båda tider, såsom avräknande av häktningstid, ändring av domen i högre instans, nåd, villkorlig frigivning.
- c) Tid för vistelse å slutet resp. öppen anstalt.
- d) Sysselsättningsgren under anstaltsvistelsen.
- e) Antal rymningar, med angivande av huruvida nya brott begåtts och av brottsart.
- f) Antal skötta resp. misskötta permissioner med angivande av arten av misskötsamhet.
- g) Antal skötta resp. misskötta frigångsperioder med angivande av arten av misskötsamhet.
- h) Uppförande och arbetsvillighet i anstalten.
- i) Brott begångna under själva anstaltsvistelsen, varvid särskilt bör angivas, huruvida anstalten var slutet eller öppen.
- j) Villkorlig frigivning fördelad på fakultativ och obligatorisk och med angivande av huruvida frigivningen förenats med tillsyn eller ej.
- k) Föreskrifter jämlikt 8 § lagen om villkorlig frigivning i samband med frigivningen.
- l) Under prövotiden meddelat förordnande om tillsyn.
- m) Beslut om upphörande av tillsyn.
- n) Meddelande, ändring eller upphävande under prövotiden av föreskrift jämlikt 8 § lagen om villkorlig frigivning.

- o) Förlängning av prövotiden.
- p) Varning.
- q) Tagande i förvar.
- r) Förverkande av villkorligt medgiven frihet.
- s) Brott under prövotiden.

I fråga om punkterna l), o), p), q), r) samt, då fråga är om ändring eller meddelande av föreskrift, jämväl punkten n) bör tillika angivas, huruvida anledningen till vidtagen åtgärd är nytt brott eller annan misskötsamhet.

I fråga om uppgifternas lämnande bör följande gälla.

Från fångvårdsstyrelsen bör uppgift lämnas, då villkorlig frigivning förklaras förverkad eller prövotiden förlänges.

Uppgifterna rörande anstaltsvistelsen böra lämnas av styresmannen för den fångvårdsanstalt, å vilken vederbörande vid frigivningen var intagen, medan uppgifterna om prövotiden böra lämnas av skyddskonsulenten i den mån möjlighet därtill finnes samt i övrigt av fångvårdsstyrelsen.

Vad ovan sagts om villkorlig frigivning avser även utskrivning på prov från ungdomsfängelse, internering eller förvaring. De sakkunniga ha utgått från att, i enlighet med av fångvårdsstyrelsen framlagda förslag, även tillsynen å denna grupp kommer att anförtros åt skyddskonsulenterna.

Vid redovisningen av ovan angivna uppgifter rörande verkställigheten böra dessa sammanställas med vissa uppgifter ur brottslingsstatistiken. Eftersom statistiska centralbyrån redan i samband med domen erhållit personstatistiska uppgifter för vederbörande, behöva dessa ej särskilt anskaffas för verkställighetsstatistiken.⁴ Endast i fråga om civilstånd, vilket kan ha ändrats under verkställigheten, bör särskild uppgift lämnas av styresmannen eller skyddskonsulenten i rapporten om verkställigheten.

b. Villkorliga domar med övervakning

Även i fråga om villkorliga domar bör gälla, att fångvårdsstyrelsens arbetsberättelse skall i huvudsak innehålla endast den administrativa statistik, som erfordras för att visa skyddskonsulentorganisationens verksamhet.

En verkställighetsstatistik i egentlig mening bör i analogi med vad som föreslagits i fråga om frihetsberövande, upprättas med ledning av uppgifter, som skola lämnas först efter prövotidens slut. Denna statistik bör, mot en bakgrund av uppgifter ur person- och reaktionsstatistiken (inkomna till statistiska centralbyrån vid domen), redovisa följande under prövotiden inträffade omständigheter:

- a) Förordnande om övervakning.
- b) Beslut om upphörande av övervakning.
- c) Ändring, upphävande eller meddelande av föreskrift jämlikt 8 § lagen om villkorlig dom.
- d) Förlängning av prövotiden.
- e) Varning.

⁴ Rapporterna om verkställigheten skola sändas till statistiska centralbyrån via straffregistret, där de förses med ett identifieringsnummer, som gör det möjligt att sammanföra dem med de tidigare rapporterna om samma brottsling (se s. 114).

f) Förverkande av anståndet.

g) Brott under prøvotiden.

I fråga om punkterna a), d), e), f) samt, då fråga är om ändring eller meddelande av föreskrift, jämväl punkten c) bör tillika angivas huruvida anledningen är nytt brott eller annan misskötsamhet.

Dessa uppgifter böra lämnas av skyddskonsulenten, dock att därest en villkorlig dom förklarats förverkad eller prøvotiden förlängts, uppgift därom bör insändas från domstolen.

c. Villkorliga domar utan övervakning

Om vid villkorlig dom prøvotiden gått till ända utan att övervakning förekommit och utan att den villkorliga domen förklarats förverkad eller prøvotiden förlängts, måste verkställighetsstatistiken baseras helt på de uppgifter, som inkommit till statistiska centralbyrån vid domen.

Om villkorlig dom ej förenats med övervakning, men förordnande om övervakning meddelats under prøvotiden, bör den statistiska redovisningen ske i enlighet med vad som föreslagits ovan under b.

Om slutligen en dylik villkorlig dom förklarats förverkad eller prøvotiden förlängts, bör uppgift därom i likhet med vad som föreslagits ovan under b tillställas statistiska centralbyrån från domstolen via straffregistret.

d. Ovillkorligt ådömda böter samt böter enligt strafförelägganden

Sedan ett bötesstraff ålagts, kunna i avseende å verkställigheten tre möjligheter föreligga: a) böterna betalas antingen frivilligt eller efter tvångsåtgärder: införsel i avlöning, pension eller livränta; utmätning; b) böterna betalas ej utan förvandlas; och c) böterna betalas ej, men förvandling kommer icke till stånd. Det synes önskvärt, att man statistiskt klarlägger i vilken utsträckning ålagda böter betalas och, där så icke sker, huruvida förvandling förekommer eller ej. I den kriminalpolitiska diskussionen har nämligen yrkats på en utökad användning av bötesstraff dels såsom ersättning för de kortvariga frihetsstraffen, dels såsom en ytterligare påföljd i vissa fall vid frihetsstraff. Det är emellertid tydligt, att bötesstraffets värde som reaktion mot brottsligheten i väsentlig grad beror på den utsträckning, i vilken böterna erläggas eller förvandlas.⁵ Det torde även vara av intresse att undersöka, huruvida vår humana förvandlingslagstiftning medför, att böter ej betalas.

Om man bortser från de fall, då villkorligt förvandlingsstraff ådömes, sker för närvarande ingen som helst rapportering till statistiska centralbyrån angående bötesverkställigheten.

Av det ovan sagda framgår, att det vore av stort kriminalpolitiskt intresse att erhålla en redovisning av bötesbetalningen. Hänsyn måste emellertid tagas till den arbetsbelastning en dylik undersökning skulle medföra för länsstyrelserna och utmätningsmännen. Med hänsyn härtill synes man böra be-

⁵ *Strahl*: Något om böter, Nordisk Tidskrift for Kriminalvidenskab, 1951 s. 218 f.

gränsa sig till att företaga en statistisk undersökning av bötesbetalningen enligt här nedan angivna grunder endast med vissa års mellanrum (t. ex. vart tionde år). Då dylik redovisning skall äga rum, bör föreskrift härom lämnas i särskild kungörelse.

A. Redovisning bör lämnas beträffande samtliga *böter ådömda av domstol* eller *ålagda genom strafföreläggande* av: a) antalet bötesdomar och strafförelägganden; b) antalet dagsböter och dagsbotens storlek eller i fråga om omedelbart i penningar ådömda böter, bötesbeloppet. I redovisningen böra ådömda och förelagda böter skiljas.⁶

B. Vidare bör redovisning av samma uppgifter ske beträffande *erlagda* böter med angivande tillika av om betalning skett frivilligt, efter utmätning eller efter införsel. Även här böra ådömda och förelagda böter skiljas.

C. Redovisning av *icke erlagda* böter. För ställningstagande till frågan om redovisningen av icke erlagda böter kräves en redogörelse för hur enligt gällande rätt skall förfaras, då böter icke erläggas.

Då förfallna böter ej frivilligt erläggas, skall i första hand försök göras att indriva dem genom utmätning eller genom införsel. Dock gäller enligt bötesverkställighetslagen 4 § att, därest den bötfällde enligt meddelat beslut intagits å allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare eller frivilligt ingått å sådan anstalt och därvid förbundit sig att kvarstanna å anstalten ett år, böter icke må uttagas, om de avse före intagandet begånget brott, utgörande fylleri eller förargelseväckande beteende, men ej tillika annat brott.

Därest böterna ej kunna uttagas genom utmätning eller införsel, uppkommer frågan om en förvandling av böterna. I detta avseende kan en uppdelning lämpligen göras i fem grupper, för vilka olika regler om förvandling gälla.

Grupp 1. *Vissa böter få enligt lag ej förvandlas.* Bestämmelser härom finnas i t. ex. lagen 14 juni 1907 om nyttjanderätt till fast egendom 2 kap. 69 §. Från denna grupp bortses i det följande, då den saknar betydelse ur kriminalpolitisk synpunkt.

Grupp 2. *Bötesförvandling är i regel utesluten vid intagning (i vissa fall vid frivilligt ingående) å vissa anstalter.* Där någon enligt meddelat beslut intagits å allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare eller tvångsarbetsanstalt eller för skyddsuppfostran i skola tillhörande barna- och ungdomsvården eller där någon frivilligt ingått å allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare och därvid förbundit sig att kvarstanna å anstalten ett år, gäller enligt bötesverkställighetslagen 9 §,

att beslut om förvandling, som meddelats före intagandet, förfaller;

att böter, som ådömts före intagandet, ej få förvandlas; samt

att böter, som ådömts efter intagandet men före utskrivningen, få förvandlas endast om anstaltens styrelse det påkallar.

⁶ Enligt en av *Strahl* vid den nordiska straffrättskonferensen i Reykjavik 1950 framlagd undersökning, vilken avsåg bötesstraff, som under april 1949 ådömts av Stockholms rådhusrätt (502 fall), samt bötesförelägganden, som under samma tid meddelats av åklagarmyndighet i Stockholm (1 092 fall), hade intill utgången av april 1950 de ådömda böterna betalats i 64 % av fallen och de förelagda böterna i 91 % av fallen.

Grupp 3. *Bötesförvandling är utesluten, redan då förordnande meddelats om intagning å allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare.* Innan åklagaren för talan om förvandling av böter, som ådömts någon för gärning innefattande fylleri, brott, som i 26 kap. 13 eller 14 § strafflagen sägs, därest vederbörande vid brottets begående varit berusad av starka drycker, så att det framgått av hans åtbörder eller tal, eller brott, som avses i 4 § lagen den 28 september 1951 om straff för vissa trafikbrott, därest brottet varit en följd av förtäring av starka drycker, eller för sådan gärning jämte annat brott, skall åklagaren, därest den bötfällda blivit dömd för minst tre under de två senast förflutna åren begångna gärningar, som nyss sagts, enligt bötesverkställighetslagen 11 § (jämför 8 § andra stycket) anmäla förhållandet hos vederbörande nykterhetsnämnd. Därest nämnden inom två månader gjort ansökan hos länsstyrelsen om den bötfälldes intagande å allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare och på grund därav genom lagakraftvunnet beslut förordnande meddelats om dylikt intagande, förfaller frågan om böternas förvandling. I annat fall skola böterna förvandlas.

I motsats till vad som gäller för grupp 2 ovan, förfaller sålunda frågan om böternas förvandling redan i och med att lagakraftvunnet *förordnande meddelats om intagning å allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare.* För tillämpning av bestämmelserna för grupp 2 erfordras däremot, att intagning i de där angivna anstalterna verkligen kommer till stånd.

Grupp 4. *»Bagatellböter» förvandlas i regel ej.* Böter, som ej överstiga 5 dagsböter resp. 25 kronor (och ej äro hänförliga under punkterna 1—3 ovan), skola enligt bötesverkställighetslagen 8 § icke förvandlas, där ej »omständigheterna föranleda till antagande att den bötfällda av tredska eller uppenbar vårdslöshet underlåtit gälda böterna eller att straffets verkställighet erfordras för hans tillrättaförande».

Här är vidare att märka, att en förvandling, som eljest skolat komma till stånd, kan uteslutas på grund av dödsfall, preskription, oanträffbarhet eller senare dom å livstids straffarbete.

Grupp 5. *Övriga böter skola i princip förvandlas* (bötesverkställighetslagen 7 §).

Märkas bör emellertid, att ett beslut om förvandling av böter till fängelse ej nödvändigtvis behöver föranleda verkställighet av förvandlingsstraffet. Jämlikt 4 § lagen om villkorlig dom kan nämligen genom villkorlig dom beviljas anstånd med förvandlingsstraffets verkställande, såframt omständigheterna ej föranleda till antagande, att den bötfällda av tredska eller uppenbar vårdslöshet underlåtit gälda böterna eller att straffets verkställighet erfordras för hans tillrättaförande.

Även beträffande böter tillhörande denna grupp gäller dessutom att dödsfall, preskription, oanträffbarhet eller senare dom å livstids straffarbete kan föranleda, att beslut om förvandling ej kommer till stånd.

Med utgångspunkt från de nu angivna föreskrifterna rörande förfaringsättet, då böter icke blivit erlagda, föreslå de sakkunniga i fråga om den statistiska redovisningen av bötesbetalningen följande.

De uppgifter, som enligt vad ovan under A och B föreslagits (s. 105) skola lämnas beträffande samtliga böter, böra redovisas fördelade på de fem angivna grupperna. För de till grupperna 2—5 hörande fall, då böterna ej erlagts, äro emellertid dessa uppgifter ej tillräckliga. Det är nämligen önskvärdt, att man får veta, huruvida beslut om förvandling av obetalda böter meddelats eller icke samt i senare fallet skälen härför. I fråga om grupp 2 torde det dessutom vara av intresse att få veta i vilken utsträckning före intagningen meddelade förvandlingsbeslut förfalla. På grund härav böra följande uppgifter lämnas.

I fråga om grupp 2 anges, huruvida beslut om förvandling meddelats men förfallit eller beslut om förvandling ej kommit till stånd. För båda dessa undergrupper redovisas huruvida omhändertagande skett å allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare (enligt beslut eller frivilligt), å tvångsarbetsanstalt eller å skola tillhörande barna- och ungdomsvården.

Beträffande grupp 3 torde det vara tillräckligt med en uppgift om antalet fall, där förvandling ej skett på grund av att förordnande om intagning å allmän vårdanstalt för alkoholmissbrukare meddelats.

Fallen i grupp 4 (»bagatellböter») böra fördelas på:

- a) Fall, där beslut om förvandling meddelats;
- b) Fall, där beslut om förvandling ej meddelats, när den bristande bötesbetalningen ej berott på tredska eller uppenbar vårdslöshet och förvandlingsstraffets verkställighet ej heller erfordrats för lagöverträdarens tillrättaförande;
- c) Fall, där frågan om förvandling ej upptagits till prövning på grund av dödsfall, preskription, oanträffbarhet eller senare dom å livstids straffarbete.

I fråga om grupp 5 slutligen bör följande uppdelning göras:

- a) Fall, där beslut om ovillkorlig förvandling meddelats;
- b) Fall, där beslut om förvandling meddelats men genom villkorlig dom anstånd beviljats med förvandlingsstraffets verkställande;
- c) Fall, där frågan om förvandling ej upptagits till prövning på grund av dödsfall, preskription, oanträffbarhet eller senare dom å livstids straffarbete.

Uppgifter om ådömda och förelagda böter kunna hämtas ur saköreslängderna. Redogörelse för de erlagda böterna kan lämnas av vederbörande utmätningsman. I de fall, då böter ej erlagts, skall beslut om avkortning eller avskrivning meddelas av vederbörande länsstyrelse, från vilken uppgifter om dylika fall alltså kunna erhållas.

Det i föregående stycke sagda gäller dock ej för böter, som ådömts eller förelagts enligt tullförfattningarna. Erforderliga upplysningar rörande dessa fall kunna erhållas ur de hos generaltullstyrelsen befintliga konfiskationsjournalerna. Dessa böter intaga en särställning på grund av att vederbörande tulltjänsteman vid förseelsens upptäckande brukar avfordra den felande i förskott det bötesbelopp, som kan beräknas bli utdömt eller ålagt. Sådana böter bli därför i stor utsträckning betalda. Av nu angivna skäl bör särskild redovisning lämnas för denna typ av böter.

Kap. VII. ÅTERFALLSSTATISTIKEN

Inledning

I direktiven för utredningen har såsom en brist i den svenska kriminalstatistiken särskilt angivits, att en statistik över återfall i brott saknas. De sakkunniga anse för sin del införandet av en dylik statistik vara en av de mest angelägna uppgifterna vid en reformering av den svenska kriminalstatistiken. Tidpunkten synes dessutom vara särskilt lämplig för införandet av en återfallsstatistik. Avsikten är, att den av straffrättskommittén föreslagna brottsbalken inom en nära framtid skall träda i kraft. Man torde kunna räkna med, att lagstiftningen rörande de särskilda brotten därefter under en relativt lång tid ej kommer att undergå några väsentligare ändringar. Dessutom har reaktionssystemet under de senaste decennierna genomgått en intensiv utveckling. Det är därför av särskilt intresse att genom en återfallsstatistik vinna upplysning om resultatet av det nya reaktionssystemet. Det må vidare framhållas, att Sverige, då det gäller en dylik statistik, befinner sig i ett gynnsammare läge än flertalet andra länder. En noggrann registrering har sedan lång tid tillbaka skett av personer, som begått allvarligare brott; straffregistret är av måttlig storlek och föres centralt; slutligen har varken folkbokföringen eller straffregistreringen rönt någon bestående menlig inverkan av krigsförhållanden.

Principerna för en återfallsstatistik

Det må till en början anmärkas, att man i kriminalstatistiken talar om återfall i brott endast, då en person, *sedan hans brottslighet blivit av domstol eller åklagare* (i samband med beslut om åtalseftergift) *konstaterad*, begår ett nytt brott. Återfall föreligger däremot icke, då det upptäcker, att en person, som tidigare icke dömts eller erhållit åtalseftergift för brott, vid olika tidpunkter begått brott, eller då en person begår nytt brott under tiden för utredningen av ett förut begånget brott.

De i många länder, däribland Sverige, förekommande uppgifterna om huru många av de under ett visst år sakfällda, som dömts för första, andra, tredje osv. gången, utgöra icke någon återfallsstatistik. Även om man sätter antalet av de under året för andra, tredje osv. gången dömda i relation till hela antalet under samma år dömda, så kan det erhållna relativ-

talet icke användas som ett mått på återfallsbrottsligheten eller dess variationer i rum och tid. Ett på detta sätt uträknat procenttal påverkas nämligen i väsentlig grad av ett flertal i detta sammanhang ovidkommande omständigheter t. ex. variationer i den straffmyndiga befolkningens numerär.

Principerna för en verklig återfallsstatistik framlades år 1893 av den tyske kriminalstatistikern Köbner¹ på uppdrag av internationella kriminalistföreningen. Dessa principer ha sedermera utnyttjats för ett stort antal speciella undersökningar i olika länder, bland vilka för Sveriges vidkommande må nämnas undersökningar av Dahlberg och Lindberg² samt av Groth.³

Enligt Köbners tankegång bör man vid beräkandet av återfallsprocenten ställa antalet för återfall dömda i relation icke till totalantalet under samma år dömda utan till antalet återfallskapabla, dvs. till antalet av de personer, som under samma tid haft möjlighet att återfalla. Till de återfallskapabla räknade Köbner personer, som varit straffade en eller flera gånger, såvida de ej genom dödsfall, emigration eller frihetsberövanden av olika slag (t. ex. i fångvårdsanstalt, tvångsarbetsanstalt eller sinnessjukhus) voro förhindrade att begå brott. De återfallskapabla uppdelades i återfallskapabla av första, andra osv. graden, varmed avsågs, att vederbörande tidigare straffats en, två osv. gånger.

Det må här anmärkas, att den återfallsprocent, som i enlighet med nu angivna principer redovisas i en återfallsstatistik, alltid kommer att bli lägre än den verkliga. Nämda förhållande sammanhänger bl. a. med att en mängd brott icke bli uppklarade eller ens upptäckta. Om nämligen en lagförd brottsling, som är återfallskapabel, ånyo begår brott utan att brottet blir uppklarat, blir detsamma självfallet icke beaktat i återfallsstatistiken. Denna kommer alltså att registrera ett mindre antal återfall än det verkliga. Denna omständighet föranleder således att den återfallsprocent, som redovisas blir lägre än den verkliga.⁴ I samma riktning inverkar den omständigheten, att man, som framgår av vad nedan (s. 117) anföres, ej har möjlighet att taga hänsyn till alla de fall, då återfallskapacitet är utesluten på grund av t. ex. sjukdom, och därför alltid kommer att räkna med ett för högt antal återfallskapabla.

Internationella förslag beträffande återfallsstatistiken

På grundval av Köbners ovannämnda arbete lät internationella kriminalistföreningen år 1894 utarbета en promemoria⁵ med riktlinjer för en praktiskt och vetenskapligt tillfredsställande återfallsstatistik.

¹ Köbner: Die Methode einer wissenschaftlichen Rückfallsstatistik als Grundlage einer Reform der Kriminalstatistik, Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft Band XIII, s. 615.

² Dahlberg och Lindberg: Om frekvensen av återfall i brott i SOU 1944: 50 s. 339.

³ Groth: Återfall i brott åren 1921—1940, SOU 1947: 71.

⁴ Däremot saknar det med den ovan givna definitionen på återfall uppenbarligen betydelse, om en brottsling ej blir upptäckt vid begäendet av det första brottet, ty såsom av det ovan anförda framgår, föreligger återfall i återfallsstatistisk mening endast då hans tidigare brottslighet blivit i laga ordning konstaterad.

⁵ von Mayr, Garçon und Köbner: Promemoria betreffend die Organisation der Rückfallsstatistik, Mitteilungen der Internationalen Kriminalistischen Vereinigung, Band 5, s. 181.

I främsta rummet förordades en direkt tillämpning av det Köbnerska förslaget, som gick ut på att de personer, som under utgångsåret avtjänat sitt första, andra osv. straff, skulle följas framåt i tiden ett visst antal år, varvid deras brottslighet under denna tid skulle registreras.

För sådana länder, där det mötte alltför stora praktiska svårigheter — t. ex. på grund av decentralisering av straffregistret, bristfällig folkbokföring etc. — att på ovannämnda sätt kontrollera inträffade återfall hos personer, som begått brott, föreslog man ett approximativt förfarande, som överensstämmer med de i befolkningsstatistiken använda metoderna och icke förutsätter individuell kontroll av varje särskild brottsling. Sålunda skulle man med vissa års mellanrum (lämpligen vid tidpunkten för de vanliga folkräkningarna) utföra en räkning av de i straffregistret intagna personer, som vid räkningstillfället voro återfallskapabla, med fördelning på olika grader av återfallskapacitet (samt givetvis med fördelning efter ålder, kön osv.). För att möjliggöra en beräkning av medelantalet återfallskapabla av en viss grad under vart och ett av de mellan folkräkningarna infallande kalenderåren skulle man dessutom för varje sådant år registrera ändringarna i antalet återfallskapabla, alltså antalet personer, som under året blivit återfallskapabla eller upphört att vara återfallskapabla. Antalet återfall under varje år skulle därefter ställas i relation till det sålunda för varje år beräknade medelantalet återfallskapabla under året.

De nordiska kriminalistföreningarnas förslag

En subkommitté, utsedd av de nordiska kriminalistföreningarnas delegerade, framlade år 1939 ett förslag⁶ beträffande återfallsstatistiken, i anslutning till direktiv från en blandad kommission, tillsatt av internationella statistiska institutet och internationella straffrätts- och fängelsekommissionen.

Förslaget, som anges vara utarbetat i anslutning till internationella kriminalistföreningens principer, avser, att man skall utgå från de under en tioårsperiod enligt lagakraftvunna domar straffade förstagångsförbrytarna och följa dem dels under denna tioårsperiod, dels under ytterligare minst en tioårsperiod och därvid registrera deras återfall. Antalet personer, som inom olika återfallsgrader återfallit i brott, skulle sättas i relation till det antal personer, som kunnat återfalla i brott inom motsvarande återfallsgrader, och relativtal rörande återfallsfrekvensen på detta sätt uträknas.

Återfallsstatistik i andra länders kriminalstatistik

Trots att, som framgår av det ovan anförda, riktlinjerna för en verklig återfallsstatistik förelågo utarbetade redan för 60 år sedan, och fastän registrering av personer, som begått grövre brott, i någon form förekommer i de flesta kulturstater, är det endast ett fåtal länder, som infört en löpande åter-

⁶ Förslag beträffande åtgärder för åvägabringande av större enhetlighet i de nordiska ländernas kriminal- och fängervårdsstatistik, Stockholm 1941, s. 10.

fallsstatistik. I regel har man på grund av de praktiska svårigheterna nöjt sig med att angiva relativa antalet återfallsbrottslingar bland de varje år dömda personerna, ehuru denna proportion, såsom tidigare framhållits, icke ger någon uppfattning om återfallsbrottsligheten. Särskilt i de större länderna, vilkas straffregister äro av väldig omfattning och vilka dessutom vanligen ha straffregistret lokalt uppdelat, möta många och svåra problem, då det gäller att i praktiken utarbeta en verklig återfallsstatistik. Hittills torde en löpande återfallsstatistik ha utarbetats endast i Danmark, Norge och Tyskland.

Den danska återfallsstatistiken

I den danska kriminalstatistiken lämnades återfallsstatistiska uppgifter för åren 1897—1932; några dylika uppgifter ha däremot icke lämnats i de kriminalstatistiska publikationerna för år 1933 och senare. Denna danska återfallsstatistik⁷ avsåg endast första återfallet. Man utgick från dem, som under ett visst år dömts för första gången, och undersökte hur många, som återfölla (dvs. blevo dömda på nytt) under samma och varje följande kalenderår till och med det tionde efter det, då den första domen fälldes.

Den norska återfallsstatistiken

Fængselsstyret i Norge publicerade redan i början av 1900-talet siffror över återfallsbrottsligheten bland personer, som intagits i straffanstalterna för straffarbete under åren 1876—1895, så vitt angick återfall före 31 mars 1901. Liknande uppgifter ha publicerats även för senare tid. Mera omfattande undersökningar ha gjorts beträffande personer, som efter omedelbart ådömt frihetsstraff frigivits under åren 1923—1926 och 1933—1936.⁸ Dessa båda grupper av personer ha följts under 10 år (gruppen 1923—1926) resp. 3 år (gruppen 1933—1936). En motsvarande undersökning för den följande tioårsperioden, dvs. av de under åren 1943—1946 frigivna har ej företagits, enär en dylik statistik på grund av krigsförhållandena ansetts sakna intresse. Huruvida återfallsstatistiken kommer att fortsättas och en undersökning alltså göras beträffande personer, som frigivas under åren 1953—1956, är ännu icke avgjort.

Den tyska återfallsstatistiken

I Tyskland infördes en återfallsstatistik år 1894, men den upphörde vid första världskrigets utbrott och har sedan ej återupptagits.⁹ Man använde två skilda metoder, vilka kallades »vorblickende Statistik» respektive »rückblickende Statistik». En närmare redogörelse för de båda metoderna lämnas å omstående sida.

⁷ Danmarks statistik. Danmarks Retspleje. Den borgerlige Retspleje 1926—35 og Strafferetsplejen 1926—32, Köpenhamn 1939, s. 49.

⁸ Kriminalstatistikk 1923 og 1924, Oslo 1927; 1935 og 1936, Oslo 1938; 1939 og 1940, Oslo 1942.

⁹ Roesner: Vorbestraftenstatistik. Handwörterbuch der Kriminologi, Berlin 1936, s. 1005. Kriminalstatistik für das Jahr 1901, Berlin 1904, s. I 26 och 1911, Berlin 1913, s. I 17.

De sakkunnigas förslag beträffande återfallsstatistiken

a. Framåtblickande och tillbakablickande återfallsstatistik

Som anmärktes vid omnämmandet av den tyska återfallsstatistiken kan en återfallsstatistik anordnas enligt två olika metoder. Å ena sidan kan man utgå från en årsgrupp återfallskapabla (dvs. från de personer, som under ett visst år blivit återfallskapabla) och följa denna grupp framåt i tiden ett visst antal år för att registrera de återfall, som inträffa inom gruppen. Man kan kalla en sådan statistik för en *framåtblickande återfallsstatistik*. Å andra sidan kan man utgå från antalet återfall under ett visst år och ställa detta i relation till antalet personer, som under året kunnat återfalla i brott, dvs. varit återfallskapabla (*tillbakablickande återfallsstatistik*).

Den förra typen — den framåtblickande återfallsstatistiken — bör utformas så att den lämnar upplysningar om återfallsprocenten för olika grupper av brottslingar, fördelade med hänsyn till den använda reaktionsformen (t. ex. åtalseftergift enligt 1944 års lag, ungdomsfängelse, ovillkorligt frihetsstraff). Den bör vidare kunna bidra till ett närmare studium av återfallsbrottsligheten och dess orsaker. För sistnämnda ändamål bör det undersökta klientelet fördelas i grupper med hänsyn till förekomsten av vissa faktorer (jfr s. 38), varefter återfallsprocenten beräknas för varje sådan grupp. Vidare kan en jämförelse göras mellan brottslingar, som återfallit och som ej återfallit, i avseende på frekvensen av vissa faktorer.

Den tillbakablickande återfallsstatistiken ägnar sig icke lika väl att belysa återfallsbrottslighetens orsaker. Däremot kan densamma användas för att giva ett mått på återfallsbrottslighetens omfattning under varje särskilt år. Därigenom erhålles en jämförelse mellan utvecklingen av totalbrottsligheten och av återfallsbrottsligheten.

Ehuru den framåtblickande återfallsstatistiken av skäl, som ovan anförts, torde få anses som den värdefullaste, anse de sakkunniga, med hänsyn till att utarbetandet av jämväl en tillbakablickande återfallsstatistik torde erfordra relativt ringa merarbete, att båda metoderna böra komma till användning inom den svenska kriminalstatistiken.

b. Den framåtblickande återfallsstatistiken

1. Vilka brottslingars skola omfattas av en återfallsstatistik? Hur skola de registreras?

En återfallsstatistik är givetvis av störst intresse i fråga om sådana lagöverträdare, som begått grövre brott, och detta oberoende av om det begångna brottet — i det följande kallat förbrottet — föranlett en dom eller en åtalseftergift. Med hänsyn till att det är av särskilt stort intresse att klarlägga återfallsbrottsligheten hos unga lagöverträdare, måste återfallsstatistiken liksom brottslingsstatistiken vid grövre brottslighet omfatta ej blott de av domstol dömda utan även personer, som erhållit åtalseftergift enligt lagen den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga, lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård m. m. eller lagen den 15 juni 1935 om

ungdomsfängelse, därest åklagaren anser att det begångna brottet vid lagförelse skulle föranlett skyddsuffostran eller påföljd, som skall rapporteras till straffregistret (jfr s. 33). Beträffande den ur kriminologisk synpunkt viktigaste gruppen, nämligen de yngsta lagöverträdarna, torde ofta gälla, att vederbörande erhållit åtalseftergift en eller flera gånger, innan han på grund av en dom rapporteras till straffregistret. Att en sådan person, när han första gången av domstol ådömes påföljd, som föranleder rapportering till straffregistret, skulle i återfallsstatistiken behandlas som förstagångsförbrytare, vore uppenbarligen missvisande.

Med hänsyn till vad inledningsvis (s. 112) anförts därom att ett av återfallsstatistikens ändamål är att möjliggöra jämförelser mellan förekomsten av olika faktorer hos återfallsbrottslingar och hos brottslingar, som ej återfallit, gäller vidare, att en återfallsstatistik bör avse sådana lagöverträdare, beträffande vilka utförliga statistiska personuppgifter äro tillgängliga.

Båda de angivna synpunkterna — att förbrottet skall vara av grövre slag och att utförliga personuppgifter om brottslingen skola finnas tillgängliga — leda till att återfallsstatistiken bör anknytas till den utförliga brottslingsstatistiken (se s. 90).

För att en återfallsstatistik skall kunna uppläggas är en registrering av brottslingarna en nödvändig förutsättning. En dylik statistik kan därför omfatta endast sådana lagöverträdare, som redan nu registreras med anledning av sina brott eller beträffande vilka en registrering för återfallsstatistiskt ändamål kan antagas vara möjlig att genomföra. Den nu uppställda förutsättningen medför inga svårigheter i fråga om brottslingar, vilka dömts till påföljd, som skall rapporteras till straffregistret. Annorledes förhåller det sig emellertid med personer, som dömts till skyddsuffostran eller erhållit åtalseftergift. Även om det begångna brottet är av den karaktär, att domstolen resp. åklagaren, enligt vad ovan (s. 90) föreslagits, skall avgiva utförliga personuppgifter till brottslingsstatistiken, är det för brottslingsstatistikens vidkommande ej nödvändigt, att namnuppgift lämnas. För att personer, som dömts till skyddsuffostran eller erhållit åtalseftergift, skola kunna medtagas i återfallsstatistiken är det däremot ofrånkomligt att införa en registrering av namnen. Eftersom en sådan registrering syftar till att möjliggöra ett sammanförande av de statistiska uppgifter, som inkommit vid förbrottet, med dem, som inkommit vid återfallet, måste registreringen av dylika personer ske på samma ställe, där de dömda registreras, alltså i straffregistret. Härvid bör emellertid framhållas, att registreringen av personer, som dömts till skyddsuffostran eller erhållit åtalseftergift, skall avse enbart statistiskt ändamål. Dessa uppgifter få alltså ej utgöra någon upplysningskälla för myndigheter och andra rörande en lagöverträdarens tidigare brottslighet.

Tillvägagångssättet vid den nu föreslagna registreringen av personer, som dömts till skyddsuffostran eller erhållit åtalseftergift, och vid uppgifternas avlämnande för statistisk bearbetning, synes, i korthet angivet, böra bliva följande.

Samtliga till den utförliga brottslingsstatistiken avgivna rapporter höra, försedda med namnuppgift, insändas till straffregistret, där de åsättas ett särskilt identifieringsnummer. I fråga om de uppgifter, som avgivnas av domstol, då underårig dömts till skyddsuppfostran, ävensom de av åklagarna avgivna uppgifterna gäller, att namn och övriga identifieringsuppgifter införas endast å ett registerkort i straffregistrets s. k. slagningsregister, men någon akt upplägges ej i själva straffregistret. Sedan den del av statistikuppgiften, som upptager namnet, frånskilts hos straffregistret, vidarebefordrar registret den återstående delen, som försetts med det ovannämnda identifieringsnumret, till statistiska centralbyrån. Hos straffregistret kommer således att finnas endast vederbörandes namn och andra för identifieringen erforderliga uppgifter, men inga uppgifter om den brottslighet, som föranlett domen resp. åtalseftergiften. Statistiska centralbyrån å andra sidan har uppgifter om brottsligheten och utförliga personstatistiska uppgifter men saknar andra identifieringsuppgifter än det nyssnämnda numret.

I fråga om alla statistiska uppgifter, som vidarebefordras från straffregistret till statistiska centralbyrån, gäller att, om vederbörande person redan tidigare förekommer i »slagningsregistret» skall identifieringsnumret åsättas uppgiften. Statistiska centralbyrån får härigenom möjlighet att sammanföra alla uppgifter, som avse en och samma brottsling, och dymedelst åstadkomma underlag för en återfallsstatistik.

Självfallet är, att en registrering på grund av dom å skyddsuppfostran eller på grund av åtalseftergift icke får komma till synes i de utdrag ur straffregistret, som tillställas domstolar och andra myndigheter (ej ens i de fullständiga utdragen). Icke heller kommer den att inverka på vederbörandes möjlighet att erhålla bevis om att han ej förekommer i straffregistret. Se vidare härom kap. XVII s. 175.

I enlighet med det ovan anförda bör den svenska återfallsstatistiken enligt de sakkunnigas uppfattning omfatta följande två grupper:

- a) Personer, som dömts för brott av sådan svårhetsgrad, att straffuppgift skall insändas till straffregistret;
- b) Underåriga, beträffande vilka domstol överlämnat åt barnavårdsnämnd eller styrelse för skola tillhörande barna- och ungdomsvården att vidtaga åtgärd för omhändertagande för skyddsuppfostran;
- c) Unga lagöverträdare, som erhållit åtalseftergift enligt lagen den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga, lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård m. m. eller lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse, därest brottet enligt åklagarens uppfattning vid lagföring skulle föranlett skyddsuppfostran eller påföljd, som skall rapporteras till straffregistret.

Den svenska kriminalstatistiken tager av praktiska skäl hänsyn endast till domar i första instans. Det vore givetvis mer rationellt att basera kriminalstatistiken enbart på lagakraftvunna domar oavsett om de meddelats i första eller i högre instans. Detta synes i varje fall böra göras vid

bestämmandet av den population, som skall omfattas av återfallsstatistiken. Några praktiska svårigheter torde nämligen tillämpningen av denna regel icke medföra, eftersom observationstiden föreslås bli relativt lång (se s. 119).

2. När skall återfallskapacitet anses inträda?

En viktig fråga är den, huruvida brottslingar skola betraktas som återfallskapabla under tid, då de på grund av den vistelse i fångvårdsanstalt, som föranletts av förbrottet, ej ha samma faktiska möjligheter att begå nytt brott som då de vistas på fri fot. Köbner utgick från att brottslingen under den tid, då han undergår frihetsstraff, saknar återfallskapacitet. Enligt denna uppfattning skulle med andra ord återfallskapaciteten inträda först sedan brottslingen frigivits efter utståndet straff. Ett sådant resonemang är naturligt, då reaktionssystemet är så anordnat, att den enda frihetsberövande reaktionsform, som tillämpas, utgöres av frihetsstraff på slutan anstalt under viss, i domen bestämd tid eller under livstid, låt vara att fången även under anstaltstiden har vissa möjligheter att begå brott, såsom t. ex. våldsbrott mot fångvårdspersonalen eller tillgrepp under rymning. Förhållandena i vårt land äro emellertid i detta avseende numera annorlunda. Medan tidigare i fråga om de flesta typerna av frihetsberövanden säkerhetssynpunkten hade ett dominerande inflytande, har nu behandlings-synpunkten trätt i förgrunden. Detta har medfört, att även en intagning å en av fångvårdens slutna anstalter ej i samma mening som tidigare har en rent fysiskt brottsförhindrande verkan. Den intagne har möjligheter att återfalla såväl då han uppehåller sig å den slutna anstalten som under vistelse utanför densamma vid permissioner. Ännu större bli helt naturligt möjligheterna till återfall, då straffverkställighet sker å öppen anstalt. Därtill kommer att man — vid de längre frihetsstraffen — utom genom öppna anstalter även genom arbete utanför anstalten (frigång) samt genom villkorlig frigivning söker ordna så att återgången till friheten sker gradvis. Härigenom ökas också gradvis den intagnes möjligheter att återfalla. Med hänsyn till det nu anförda ligger det nära till hands att vid dom på ovillkorlig frihetsberövande låta återfallskapaciteten inträda omedelbart efter domen; detta i synnerhet som det av praktiska skäl är otänkbart att låta andra temporära hinder för återfall såsom sjukdom o. d. utesluta återfallskapacitet. Å andra sidan kan mot den angivna ståndpunkten invändas, att det knappast synes lämpligt, att i återfallshänseende med varandra såsom likvärdiga jämföra den tid, varunder den brottslige varit intagen å fångvårdsanstalt, och den, då han återfått sin frihet. Även med de moderna behandlingsformerna är dock återfallskapaciteten normalt i större eller mindre grad inskränkt under anstaltsvistelsen och sannolikt äro jämväl frestelserna att begå brott långt mindre. Härtill kommer, att återfallsstatistiken syftar till att i den mån det låter sig göra, belysa verkan av den ådömda samhällsreaktionen. Denna synpunkt tillgodoses bäst därigenom att man räknar brottslingen som återfallskapabel först då verkställigheten nått så

långt, att han erhållit fullständig eller så gott som fullständig frihet. De sakkunniga ha därför funnit sig böra stanna vid Köbners princip, att vid dom på ovillkorligt frihetsberövande den straffade skall anses vinna återfallskapacitet först vid frigivningen, dvs. om en person under avtjänande av t. ex. straffarbete begår nytt brott, så räknas detta ej som återfall. Hänsyn bör tagas till frigivningen, även om den endast är villkorlig, men vid redovisningen av resultaten bör vid villkorlig frigivning särskilt angivas i vilken utsträckning återfall skett redan under prövotiden.

Vad nu sagts gäller i fråga om fängelse, straffarbete, ungdomsfängelse, förvaring och internering. Beträffande ungdomsfängelse erfordras dock en komplettering. I återfallsstatistiken för personer dömda till ungdomsfängelse synes hänsyn böra tagas jämväl till brott begångna under anstaltstiden (dvs. efter domen å ungdomsfängelse men före utskrivningen från anstalten). Det är nämligen av vikt, att återfallsstatistiken kan ge siffror ägnade att belysa resultatet av denna behandlingsform. Eftersom många av de till ungdomsfängelse dömda brottslingarna på grund av nya brott, begångna under anstaltstiden, överföras från denna behandlingsform till vanligt tidsbestämt straff, skulle återfallsstatistiken, om den uteslutande toge hänsyn till brott, som begåtts efter ungdomsfängelsetiden av personer, som vid slutet av denna tid utskrivits på prov eller frigivits, kunna ge anledning till felaktiga omdömen om resultatet av ungdomsfängelsebehandlingen.

Då domen är villkorlig eller innebär, att barnavårdsnämnd skall vidtaga åtgärd för skyddsuppfostran, eller då åtal eftergivits, synes det vara lämpligast att räkna brottslingen som återfallskapabel från den dag, då domen eller åtal eftergiftsbeslutet meddelades. Visserligen kan det även i dessa fall förekomma, att brottslingen intages å anstalt t. ex. skola tillhörande barna- och ungdomsvården för undergående av behandling, men dessa behandlingsformer äro i allmänhet anordnade på ett sådant sätt, att möjligheterna att begå nya brott ej nämnvärt inskränkas. Därtill kommer, att det tillämpade systemet med försöksutskrivningar och återintagningar medför stora praktiska svårigheter att klarlägga under vilka tider vederbörande vistats på anstalt och alltså skulle anses icke vara återfallskapabel. Man bör därför icke låta dylika anstaltsvistelser utesluta återfallskapacitet. Vad angår den tillsyn, som kan vara föreskriven t. ex. i en villkorlig dom, torde den kunna jämföras med den, som förekommer vid villkorlig frigivning, och alltså i enlighet med den princip, som förordats i fråga om de ovillkorliga frihetsberövandena, icke inverka på återfallskapaciteten. Liksom i fråga om villkorlig frigivning bör emellertid även i fråga om villkorlig dom av redovisningen framgå, om och i vad mån återfall skett under respektive efter prövotiden.

I den framåtblickande återfallsstatistiken skall en årsgrupp brottslingar, dvs. de personer, som under ett visst år blivit återfallskapabla, följas framåt i tiden. I enlighet med vad ovan anförts, skulle en sådan årsgrupp alltså komma att bestå av de personer, som under året: a) frigivits — ovillkorligt eller villkorligt — efter att ha undergått straffarbete, fängelse, ung-

domsfängelse, internering eller förvaring; b) erhållit villkorlig dom; c) enligt dom överlämnats till barnavårdsnämnd för skyddsuppfostran; eller d) erhållit åtalseftergift för straffregisterbrott enligt någon av de tre ovan (s. 114) angivna lagarna. Därtill komma såsom en särskild grupp de personer, som under året dömts till ungdomsfängelse.

3. Omständigheter, som utesluta återfallskapacitet.

Icke blott intagning i fångvårdsanstalt utan också andra omständigheter kunna mer eller mindre fullständigt utesluta den faktiska möjligheten att återfalla.

Till en början torde det få anses självfallet, att sådana temporära inskränkningar i återfallskapaciteten, som föranledas av sjukdom, intagning i sinnessjukhus, utlandsvistelse m. m., av praktiska skäl icke kunna rapporteras och att man således vid beräkningen av återfallsstatistiken icke kan taga hänsyn till dem.

Man får därför inskränka sig till att konstatera, att eftersom de nämnda omständigheterna inverka sänkande på antalet återfallskapabla, kommer detta antal, då hänsyn icke tages till dylika hinder för återfall, att i beräkningarna ingå med alltför högt värde. Vid beräkningen av återfallsprocenten utgör antalet återfallskapabla nämnaren; om man vid beräkningarna måste använda ett högre antal än det verkliga, blir den funna återfallsprocenten lägre än den verkliga. Dessa omständigheter komma således att liksom den omständigheten, att många brott ej uppklaras, föranleda, att den funna återfallsprocenten blir för låg.

De nämnda praktiska svårigheterna föreligga emellertid icke i fråga om två andra omständigheter, som utesluta återfall, nämligen emigration och dödsfall.

a) Emigration.

Emigrationen har sannolikt tidigare, när den hade större omfattning än nu, haft relativt stor betydelse för antalet återfallskapabla, i synnerhet som emigrationen främst omfattade personer i de yngre åldersklasserna, där brottslighetstalen äro högst. Åtminstone för närvarande torde emellertid emigrationen ej ha någon större betydelse i detta avseende, då den dels har ganska ringa omfattning (1951 emigrerade 16 580 personer), dels till stor del består av reemigration, i det att till Sverige komma flyktingar från olika länder åter utflytta. I stor utsträckning söka för övrigt numera de olika länderna hindra immigration av straffade personer och härigenom har emigrationens betydelse för antalet återfallskapabla ytterligare minskat. De sakkunniga anse därför, att för närvarande vid utarbetandet av återfallsstatistiken hänsyn icke behöver tagas till emigrationen.

I detta sammanhang må nämnas, att även immigrationen erbjuder problem för återfallsstatistiken. Bland immigranterna finnas nämligen personer, som tidigare begått brott i sitt gamla hemland. Därest de sedermera

begå brott i Sverige, kan hänsyn ej tagas till tidigare kriminalitet (i de flesta fall är denna omöjlig att konstatera) utan de komma att räknas som förstagångsförbrytare.

b) Dödsfall.

Enär en del av de personer, som enligt punkt 1 ovan skola omfattas av återfallsstatistiken, på grund av dödsfall icke kunna återfalla, kommer antalet återfall, dvs. täljaren i det bråk, varur återfallsprocenten beräknas, att bli lägre än den skulle varit, om samtliga de till den observerade gruppen hörande personerna levat under hela observationsperioden. För att få ett riktigt resultat måste man vid beräkningen taga hänsyn till att dödsfallen i verkligheten föranleda en minskning även i nämnaren till ovannämnda uttryck, dvs. i antalet återfallskapabla.¹⁰ I en del undersökningar har man vid beräkningen av antalet återfallskapabla sökt taga hänsyn till dödsfallens inverkan genom att på de återfallskapabla tillämpa de värden på dödligheten, som erhållas ur dödlighetstabellerna. Därest, som tidigare i allmänhet antagits, dödligheten bland brottslingarna skulle vara högre än dödligheten bland hela befolkningen i motsvarande åldersklasser, skulle man med en sådan korrektion erhålla en fortfarande något för låg återfallsprocent.¹¹ Det bör dock nämnas, att den tidigare ganska allmänt omfattade åsikten, att brottslingarnas dödlighet är högre än totalbefolkningens, ej kan anses säkerställd.

Emellertid utgöra exakta dödlighetsuppgifter ej ett nödvändigt villkor för återfallsstatistiken; i viss utsträckning kan man nöja sig med beräknade siffror. I nu ifrågavarande avseende må till en början framhållas, att de yngre åldersklasserna, till vilka en stor del av brottslingarna höra, ha så låg dödlighet, att dennas inverkan på återfallsprocenten blir relativt liten. Vidare gäller, att i de fall, då man i återfallsstatistiken redovisar brottslingsgrupper, som äro numerärt stora, skillnaden mellan den verkliga och den ur dödlighetstabellerna beräknade dödligheten knappast har någon betydelse. Det är i sådana fall tillräckligt att beräkna dödligheten approximativt under antagande att brottslingarna ha samma dödlighet, som finnes redovisad i dödlighetstabellerna för hela befolkningen. Vid den mera ingående undersökning av återfallsbrottsligheten och återfallsbrottslingarna, som erfordras för ett rätt utnyttjande av återfallsstatistiken, måste man emellertid kunna göra en uppdelning av de registrerade även i relativt små grupper. Men om grupperna bliva mindre, komma givetvis slumpvariationerna i dödsfallens fördelning att få större betydelse. I fråga om smärre grupper kan därför bristande hänsynstagande till den verkliga dödligheten inom respektive grupper leda till avsevärda förskjutningar i siffrorna.

¹⁰ Antag att 1 000 personer avtjäna frihetsstraff och att 100 av dessa dö vid frigivningen. Om av de överlevande 450 återfalla blir återfallsprocenten, därest hänsyn ej tages till dödsfallen, $100 \cdot \frac{450}{1\,000} = 45\%$. Den verkliga återfallsprocenten är däremot uppenbarligen $100 \cdot \frac{450}{900} = 50\%$.

¹¹ Därest man i det i not 10 givna exemplet antager, att enligt dödlighetstabellen 50 av de 1 000 personerna borde dö vid frigivningen, och räknar med detta vid återfallsprocentens beräkning, får man $100 \cdot \frac{450}{950} = 47,4\%$ dvs. ett värde som är bättre än det, som beräknats utan hänsynstagande till dödligheten, men som alltjämt är för lågt.

Med hänsyn till vad som nu anförts, anse de sakkunniga det vara av ordna så att straffregistret erhåller uppgifter om inträffade dödsfall möter synnerlig vikt, att man vid beräkningarna utgår från den verkliga dödligheten. Skall så ske, måste alla dödsfall rapporteras till straffregistret. Att ordna så att straffregistret erhåller uppgifter om inträffade dödsfall möter knappast några praktiska svårigheter. Lämpligaste sättet synes vara, att de uppgifter om avlidna, som pensionsstyrelsen erhåller, utlånas till straffregistret. En sådan rapportering kommer ej endast att resultera i ett riktigare värde på återfallsprocenten utan även att lämna material för ett studium av frågan om dödligheten bland grövre brottslingar. De sakkunniga äro väl medvetna om att en sådan rapportering kommer att medföra en ökning av arbetet inom straffregistret, bestående däri att uppgifterna över de avlidna måste gås igenom och de akter och registerkort, som avse i registret och slagningsregistret förekommande avlidna personer, utsorteras. Emellertid torde denna arbetsökning delvis komma att kompenseras därav att antalet aktuella registerakter kraftigt beskäres. I detta avseende har en överslagsberäkning visat, att om ett nystartat straffregister årligen skulle tillföras 5 000 nya personer med approximativt samma åldersfördelning som bland straffregisterbrottslingarna år 1946, skulle registret, då jämviktsläge uppnåtts (dvs. då den årliga avgången är 5 000), omfatta cirka 300 000 personer, om utsorteringen skedde vid 90 års ålder (som för närvarande är föreskrivet), men endast cirka 200 000, om utsorteringen skedde vid dödsfallet och dödligheten bland brottslingarna vore lika med dödligheten bland män enligt 1931—40 års dödlighetstabeller. Än större skulle denna skillnad bli om brottslingarnas dödlighet, såsom ofta antages, verkligen är större än dödligheten inom befolkningen i allmänhet.

Ur arbetsbesparingssynpunkt synes det lämpligast, att man i huvudsak låter utsorteringen ur straffregistret ske enbart då dödsfall rapporterats, och alltså icke kombinerar denna utsortering med en årlig utsortering av akter och registerkort för personer, i fråga om vilka viss tid förflutit från det uppgivna födelseåret. Med ganska långa tids mellanrum (10—20 år) kunde dock en genomgång företagas för utsortering av akter och registerkort för personer, beträffande vilka minst nittio år förflutit från det uppgivna födelseåret. De därvid utsorterade akterna och korten, som torde bli ganska få, skulle huvudsakligen komma att avse personer, som på grund av emigration ej anmälts som döda eller som på grund av någon felaktighet ej avförts vid dödsfallets rapportering.

De sakkunniga vilja i detta sammanhang ifrågasätta huruvida icke ett utnyttjande av födelsenumren vid registreringen i straffregistret skulle komma att medföra vissa praktiska fördelar, varför möjligheten härav borde undersökas.

4. Observationstiden.

Flera skäl tala för att observationstiden för återfall i brott begränsas. Dels medför en lång observationstid ökat arbete och högre kostnader, dels dröjer det längre, innan undersökningen av en viss årsgrupp kan avslutas och re-

sultaten offentliggöras. Det är vidare att beakta, att enligt vad erfarenheten visar, den relativa återfallsfrekvensen är störst under de första åren och därefter snabbt sjunker. Den ökning av den beräknade återfallsprocenten, som framkommer vid en längre observationstid, kommer därför att bli va allt mindre för varje år, varmed observationstiden förlänges.¹² På grund härav torde en bestämning av återfallsprocenten med fullt tillräcklig noggrannhet kunna göras redan efter några få års observationstid.

De sakkunniga ha stannat för att föreslå en observationstid av tre år. Huvudskälet härför har varit önskvärdheten av att så snart som möjligt kunna redovisa resultaten. Visserligen skulle det vara möjligt att även med en längre observationstid ordna bearbetningen på sådant sätt, att resultaten för t. ex. den första treårsperioden redovisades för sig. En sådan anordning skulle emellertid föranleda ett icke obetydligt merarbete, vilket med hänsyn till vad i föregående stycke anförts ej kan anses motiverat. Det torde emellertid vara önskvärt, att man med regelbundna mellanrum tillämpar en längre observationstid för vissa årsgrupper. En årsgrupp per decennium kunde därför lämpligen följas under tio år. Även i fråga om denna årsgrupp bör dock en redogörelse för den första treårsperioden lämnas.

5. Vilka brott skola räknas som återfall?

Vid bedömandet av vilka brott, som skola räknas som återfall, göra sig samma synpunkter gällande, som framlagts under punkt 1 i fråga om vilka personer, som skola omfattas av återfallsstatistiken. För återfallsbrott bör i avseende å svarhetsgraden gälla samma kriterier som för förbrottet.

Såsom återfall skola således betraktas brott, som föranleda

a) dom av sådant innehåll, att uppgift därom skall insändas till straffregistret;

b) dom, varigenom överlämnas åt barnavårdsnämnd eller styrelse för skola fillhörande barna- och ungdomsvården att vidtaga åtgärd för en underårig lagöverträdarens omhändertagande för skyddsuppfostran;

c) åtalseftergift enligt lagen den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga, lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård m. m. eller lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse, därest brottet enligt åklagarens uppfattning vid lagföring skulle föranlett skyddsuppfostran eller påföljd, som skall rapporteras till straffregistret.

Som tidigare angivits, bör man vid bestämmandet av den population återfallsstatistiken skall omfatta, dvs. antalet återfallskapabla, utgå från domar, som vunnit laga kraft. Om denna regel skulle följas även beträffande återfallet, skulle detta medföra en avsevärd försening av statistiken, enär man under denna förutsättning icke kunde bearbeta materialet förrän laga kraft inträtt. Med hänsyn till den tidsfrist av ett kalenderår efter det sista observationsårets slut, som föreslås nedan under punkt 6, torde det lämpligaste vara, att man i fråga om återfallet tager hänsyn till den sista dom, som meddelats före utgången av detta kalenderår. Den ökning i arbetet, som för-

¹² Se t. ex. *Groth*: a. a. tab. 24 och 25.

anledes härav, torde vara obetydlig. Frågan har för övrigt ingen större praktisk betydelse, enär första instansens domar endast jämförelsevis sällan ändras. Såsom exempel må nämnas, att år 1950 frikände hovrätterna 78 personer, som sakfällts av underrätt, och sakfällde 121 personer, som av underrätt frikänkts. Antalet mål, i vilka det av underrätt ådömda straffet ändrades av hovrätt, uppgick nämnda år till 694. Dessa uppgifter avse emellertid samtliga domar även sådana, som icke gälla straffregisterbrottslingar, varför antalet fall, där ändringen kunnat påverka registreringen i straffregistret, måste vara mindre. Till jämförelse kan anföras, att antalet personer, som samma år dömdes i första instans för straffregisterbrott utgjorde 9 569.

Därest villkorlig dom eller villkorlig frigivning förverkas av annan anledning än nytt brott, skall detta självfallet icke räknas som återfall.

6. När skall återfallet anses ha inträffat?

Två alternativ finnas i fråga om den tidpunkt, då man i återfallsstatistiken skall anse, att återfall har inträffat, nämligen dagen för brottets begående eller dagen för domen i första instans respektive för beslutet om åtalseftergift. Därest återfallet ansågs ske å dagen för domen respektive beslutet om åtalseftergift, skulle detta medföra den fördelen, att undersökningen kunde avslutas ganska snart efter sista observationsårets slut. En sådan metod skulle emellertid giva missvisande resultat. Eftersom en stundom ganska lång tid förflyter mellan brottet och domen (åtalseftergiften), skulle ett stort antal brott, särskilt de, som begåtts under slutet av observationstiden, icke komma att medräknas bland återfallen. Denna metod skulle därför giva för låga siffror på återfallsbrottsligheten. Det är dessutom sannolikt, att felets storlek ej skulle bli konstant utan komma att variera från år till år.

Teoretiskt riktigare är att räkna med dagen för brottets begående. De under observationstiden begångna brotten lagföras emellertid i stor utsträckning först senare och en fullständig redovisning skulle därför avsevärt försena statistiken. Med hänsyn till att de praktiska synpunkterna nödvändiggöra en begränsning, föreslå de sakkunniga, att återfall skall anses ha skett vid tidpunkten för brottets begående men att man inom återfallsstatistiken skall räkna endast med de återfall, som konstaterats genom dom (åtalseftergift), som meddelats senast under kalenderåret efter det sista observationsårets slut. Den siffermässiga betydelsen av denna inskränkning torde, såvitt den treåriga observationstiden angår, bli klarlagd om, som föreslagits under punkt 4, en årsgrupp per decennium följes under tio år.

7. Vilka faktorer skola studeras i återfallsstatistiken?

Tidigare har nämnts (s. 112), att återfallsstatistikens uppgift ej bör inskränkas till att klarlägga återfallsprocenten för olika grupper av brottslingar, bestämda med hänsyn till personliga egenskaper, förbrottets art, reaktionsformen vid förbrottet etc. Däri bör ingå även en jämförelse mellan återfallsbrottslingar och brottslingar, som ej återfallit, i avseende på fre-

kvensen av olika faktorer av kriminologiskt intresse. Härvid, liksom även när fråga blir om uppdelning av populationen i olika grupper vid beräkningen av återfallsprocenten, gäller, att det föreslagna användandet av de utförliga uppgifterna till brottslingsstatistiken såsom primärmaterial för återfallsstatistiken möjliggör ett flertal undersökningar av kriminologiskt intresse. Samtliga de uppgifter, som, enligt vad som föreslagits i kap. IV, V och VI, skola rapporteras, kunna därigenom användas inom återfallsstatistiken.

Studiet av de olika faktorerna (t. ex. ålder, civilstånd, yrke) bör i första hand avse förhållandena vid tiden för förbrottet. I vissa fall kan det emellertid vara av intresse att se i vad mån ändring skett i vederbörandes personliga förhållanden. Detta gäller naturligen särskilt i fråga om personer, som återfallit ett flertal gånger. Beträffande dessa torde det sålunda vara påkallat att undersöka t. ex. i vilken utsträckning yrkesväxling skett. Man bör även jämföra förbrottet och de olika återfallen i avseende å brottsarten för att klargöra dels huruvida vid upprepade återfall en övergång sker till andra slag av brott eller från lindrigare till grövre former av samma slags brott, dels i vilken utsträckning personer specialiserat sig på en viss typ av brott.

8. Återfall av olika grader.

Det är uppenbart, att man inom återfallsstatistiken bör hålla i sär återfall av olika grader. Första åtalseftergiften eller domen medför återfallskapacitet av första graden; första återfallet medför återfallskapacitet av andra graden med återfallet som förbrott; andra återfallet medför återfallskapacitet av tredje graden med andra återfallet som förbrott; osv.

De återfallsstatistiska beräkningarna böra utföras särskilt för var och en av dessa olika grader.

c. Den tillbakablickande återfallsstatistiken

I den framåtblickande återfallsstatistiken, för vilken nu redogjorts, utgår man från den grupp personer, som under ett visst kalenderår blivit återfallskapabla, och undersöker antalet återfall, som inträffar inom denna grupp under ett visst antal kommande kalenderår. I den tillbakablickande statistiken utgår man från antalet av de personer, som under ett visst kalenderår — observationsåret — återfallit, och ställer detta antal i relation till antalet personer, som under detta år varit återfallskapabla, dvs. till de personer, som inom ett visst antal kalenderår före observationsåret blivit och vid observationsårets början fortfarande äro återfallskapabla eller som blivit återfallskapabla under observationsåret.

Vid beräkningen av antalet under observationsåret återfallskapabla har man att utgå från de årsgrupper av återfallskapabla brottslingar, som enligt de ovan under b 1 (s. 112) och b 2 (s. 115) angivna principerna varje år skola bildas för den framåtblickande återfallsstatistiken. Av praktiska och även principiella skäl bör man icke medräkna personer, vilkas återfallskapacitet

inträtt för mycket lång tid sedan. De sakkunniga föreslå, att såsom återfalls-kapabla under observationsåret böra betraktas de till förenämnda årsgrup-per hörande personer, vilkas återfallskapacitet inträtt tidigast under tion-de kalenderåret före observationsåret, därest den alltjämt ägde bestånd vid början av sistnämnda år. Jämväl personer, vilkas återfallskapacitet inträtt under själva observationsåret, böra inräknas i det antal återfallskapabla med vilket antalet recidivister under samma år skall jämföras. Åtalseftergift eller dom, som i och för sig skulle medföra återfallskapacitet men som med-delats längre tillbaka i tiden än tionde kalenderåret före observationsåret, bör alltså lämnas ur räkningen.

I fråga om vilka brott, som skola räknas som återfall, tillämpas de prin-ciper, som angivits ovan under b 5 (s. 120) och b 6 (s. 121). Som återfall räknas sålunda brott av viss svårhetsgrad, som begåtts under observations-året och konstaterats genom dom eller åtalseftergift senast under kalender-året efter observationsåret.

Enär med den tillbakablickande återfallsstatistiken endast åsyftas att er-hålla ett mått på återfallsbrottslighetens allmänna omfattning, finnes ingen anledning att företaga någon ingående uppdelning av de återfallskapabla i olika grupper. Det torde vara fullt tillräckligt med siffror fördelade efter kön och åldersgrupper, varjämte naturligtvis återfall av olika grad måste hållas i ård (jämför b 8 s. 122).

d. Speciella återfallsundersökningar

Den omständigheten, att återfallsstatistiken, enligt vad ovan omförmälts, bygger på straffregistret, utgör intet hinder för specialundersökningar angå-ende återfall beträffande särskilda brott, för vilka någon rapport till straff-registret normalt icke skall lämnas. Sålunda kan, om det anses vara av in-tresse att erhålla återfallssiffror beträffande ett visst slag av brott t. ex. exhibitionism, föreskrift utfärdas, att domstolar och åklagare under visst antal år skola lämna namnförsedda statistiska primäruppgifter beträffande personer, som dömts eller erhållit åtalseftergift för detta brott. Dessa upp-gifter angående domar och åtalseftergifter böra lämnas på formulär av sam-ma typ, som nedan (s. 139 resp. 142) föreslås beträffande domar å skydds-uppfostran resp. åtalseftergifter. De skola liksom dessa sändas till straff-registret, där de åsättas identifieringsnummer i en särskild nummerserie och införas i det s. k. slagningsregistret. Därefter borttages den del av upp-giften, som innehåller namnet m. m., varefter återstoden av uppgiften vi-darebefordras till statistiska centralbyrån. Med ledning av dessa uppgifter kan man därefter klarlägga i vilken utsträckning personer, som lagförts för det brott, som avses i undersökningen, återfalla i samma brott.

Kap. VIII. KRIMINALSTATISTIKARKIVET

I kap. III—V ha de sakkunniga föreslagit, att utförliga statistiska uppgifter om brottet (kap. III), brottslingen (kap. IV) och den beslutade reaktionen (kap. V) skola lämnas till statistiska centralbyrån i fråga om personer, som dömts för straffregisterbrott eller beträffande vilka domstol förordnat, att barnavårdsnämnd eller styrelse för skola tillhörande barna- och ungdomsvården skall vidtaga åtgärd för omhändertagande för skyddsuppfostran. Samma uppgifter skola lämnas beträffande personer, som erhållit åtal eftergift enligt lagen den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga, lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård m. m. eller lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse, därest åklagaren anser att brottet vid lagföring skulle föranleda skyddsuppfostran eller påföljd, som skall rapporteras till straffregistret.

Vidare föreslås i kap. VI i fråga om personer, som dömts ovillkorligt till frihetsberövande eller erhållit villkorlig dom, att vissa uppgifter, som avse straffets verkställande och omständigheter under verkställighetstiden, likaledes skola lämnas till statistiska centralbyrån. Detsamma gäller enligt kap. IX uppgifter om beviljad nåd, som avser påföljd, varom straffregistret skall innehålla upplysning, samt enligt kap. XI uppgifter om domar å tvångsarbete.

I kap. VII föreslås för att möjliggöra en återfallsstatistik, att de personer, om vilka uppgifter sålunda lämnats, skola erhålla ett identifieringsnummer i straffregistret. De statistiska uppgifter, som sålunda inkommit till straffregistret, skola därefter, sedan de försetts med identifieringsnummer, överlämnas från straffregistret till statistiska centralbyrån. Identifieringsnumret utgöres av det nummer varunder vederbörande brottsling första gången införts i straffregistrets slagningsregister (på grund av dom eller på grund av åtal eftergift). De uppgifter, som lämnas till statistiska centralbyrån, innehålla, enligt vad av kap. VII (s. 114) framgår, ingen namnuppgift.

Genom att alltså samtliga uppgifter, som avse viss brottsling, komma att vara försedda med ett och samma identifieringsnummer — men ingen namnuppgift — blir det möjligt att i statistiska centralbyrån sammanföra alla uppgifter rörande en viss brottsling till en personakt. Dessa akter komma således att, så vitt angår den grövre brottsligheten, lämna upplysning om brottslingarnas hela kriminella karriär.

Det synes uppenbart, att det av dessa personakter bildade arkivet, som enligt vad av ovanstående framgår kan anses utgöra en biprodukt av återfallsstatistiken, bör kunna bli en givande källa för statistiska specialundersökningar rörande kriminaliteten. Detta arkiv, för vilket föreslås benämningen kriminalstatistikarkivet, blir i själva verket mera lämpat för dylika undersökningar än straffregistret, enär det utöver de i straffregistret befintliga uppgifterna kommer att innehålla även upplysningar om domar å skyddsuppfostran och om åtal eftergifter samt om verkställighet av ådömda frihetsberövanden och av villkorliga domar. En annan fördel med kriminalstatistikarkivet är, att det icke innehåller namnuppgifter å de berörda personerna. Sekretesskäl behöva därför icke försvåra dess utnyttjande.

Kap. IX. STATISTIK ÖVER NÅDEÄRENDEN

Inledning

Enligt § 26 regeringsformen äger Konungen att i brottmål göra nåd, mildra livsstraff samt återgiva ära och till kronan förverkat gods. Över ansökningar om nåd skall Konungen beträffande mål av beskaffenhet att kunna tillhöra regeringsrättens eller kammarrättens slutliga prövning höra regeringsrätten men beträffande andra mål högsta domstolen. Konungens beslut fattas i statsrådet. På den brottslige ankommer att emottaga den nåd, Konungen förunnat honom, eller undergå det straff, vartill han blivit dömd.

Nådeärendena ha tidigare icke tilldragit sig någon större uppmärksamhet. Sedan under de senaste decennierna antalet nådeärenden ökat såväl absolut taget som i förhållande till antalet till urbota straff dömda personer¹, ha de emellertid kommit att tilldraga sig stort intresse. Sålunda framställdes vid 1947 års riksdag en interpellation angående nådeinstitutets användning varjämte vid 1950 års riksdag herr Herlitz väckte en motion² om utarbetande av en redogörelse för nådeinstitutets tillämpning under senare tid. Motionen bifölls ej, men i första lagutskottets yttrande ingick följande uttalande³:

I betraktande av att nådeinstitutet — varmed utskottet här och i det följande endast avser sådana nådeärenden, i vilka högsta domstolen avgiver yttrande — under de senaste årtiondena otvivelaktigt erhållit en ökad betydelse, skulle det emellertid, icke minst för lagstiftningsarbetet och den kriminologiska forskningen, vara till gagn, om en ökad insyn i hithörande frågor kunde beredas. Den officiella statistiken lämnar redan nu vissa uppgifter om nådeärendena. Mot denna redovisning kan dock invändas att statistiken dels utkommer sent, dels ock är väl knapphändig. Uppgift saknas sålunda om sådana viktiga förhållanden som de brott vid vilka nåd förekommit samt innehållet i nådebesluten (total eller partiell nåd, av nåd meddelad villkorlig dom m. m.). En förbättring av denna statistik vore därför önskvärd. Tänkbart vore att kriminalstatistikutredningen kunde upptaga dessa spörsmål till behandling. Beslut härom torde emellertid ankomma på Kungl. Maj:t, något initiativ från riksdagens sida synes icke påkallat.

Slutligen må nämnas att benådningsrättens användning på grund av en framställd interpellation behandlats även av 1954 års riksdag.⁴

¹ En utförlig statistisk redogörelse för tillämpningen av nådeinstitutet finnes i *Groth: Nåd i brottmål*, SOU 1953: 22. En ingående redogörelse för praxis i nådeärenden lämnas i *Nelson: Brotts och nåd*, Köpenhamn 1953.

² F. K. 1950 nr 96.

³ Första lagutsk. 1950 nr 12 s. 7.

⁴ Andra kamm. prot. 1954 nr 12 s. 9 och nr 20 s. 7.

Den nuvarande svenska statistiken över nådeärenden

Enligt kungl. kungörelsen den 22 oktober 1948 angående rättsstatistiken skall nedre justitierevisionen lämna uppgift till statistiska centralbyrån rörande varje avgjord nådeansökan som handlagts av högsta domstolen. I sådana fall då Kungl. Maj:t använt sin befogenhet att meddela nåd beträffande brottspåföljd, varom straffregistret skall innehålla upplysning, skall justitierevisionen dessutom enligt 4 § lagen den 17 oktober 1900 om straffregister sända uppgift om beslutet till straffregistret. Från straffregistret brukar i dessa fall ett särskilt utdrag angående beviljad nåd tillställas statistiska centralbyrån. Med ledning av de från justitierevisionen direkt till statistiska centralbyrån lämnade uppgifterna utarbetas en statistik betecknad »Av högsta domstolen handlagda nådeansökningar».⁵ I denna statistik angivas med fördelning efter påföljden: hela antalet personer, för vilka nåd söktes; de ådömda straffens fördelning på domstolsinstanserna; tiden mellan domstolens utslag och Kungl. Maj:ts beslut i nådeärendet; huruvida högsta domstolens yttrande över nådeansökningen avgivits i sammanhang med prövning av fullföljd talan eller ej; huruvida ansökningen bifallits (helt eller delvis), ej till prövning upptagits eller avslagits; samt huruvida Kungl. Maj:ts beslut meddelats i överensstämmelse med högsta domstolens hemställan eller med avvikelse därifrån.

Vissa nådeansökningar handläggas ej av högsta domstolen utan av regeringsrätten. I fråga om dessa lämnas inga rättsstatistiska primäruppgifter och de komma således ej att redovisas i statistiken. Eftersom hela antalet nådeansökningar av denna art, vilka efter regeringsrättens inrättande (1909) bifallits, enligt en av första lagutskottet år 1950 inhämtad upplysning⁶ torde understiga 20, är en statistisk bearbetning av detta material åtminstone för närvarande meningslös. Ifrågakarande ärenden torde för övrigt vara av ringa eller intet kriminologiskt intresse.

Statistiska uppgifter om nådeinstitutet i de nordiska grannländerna

Danmark

I den danska fångvårdsberättelsen⁷ redogöres för antalet fångar, som frigivits på grund av benådning, med fördelning efter kön och undergången påföljd samt efter: a) olika villkor för benådningen; b) brottet (i 6 grupper); c) huruvida den benådade tidigare varit ådömd frihetsstraff eller ej.

⁵ Denna statistik publiceras ej i de kriminalstatistiska berättelserna utan i berättelserna om domstolarnas och de exekutiva myndigheternas verksamhet.

⁶ Första lagutsk. utl. 1950 nr 12 s. 7.

⁷ Beretning om fængselsvæsenet i Danmark 1938—1942, Köpenhamn 1954.

Finland

I den finländska fångvårdsberättelsen⁸ redogöres, med fördelning efter kön, för antalet fångar, som på grund av benådning frigivits. Särskild uppgift lämnas om hur många, som villkorligt frigivits på grund av benådning.

Norge

I den norska fångvårdsberättelsen⁹ redovisas endast antalet fångar, som på grund av benådning frigivits.

De sakkunnigas förslag till statistik över nådeärenden

Då de sakkunniga härefter övergå till att framställa förslag till en förbättrad nådestatistik, ha de ansett det falla utanför sitt uppdrag att redogöra för den aktuella användningen av nådeinstitutet och de anmärkningar som eventuellt kunna framställas mot denna praxis och mot formerna för nådeärendenas handläggning. De sakkunniga hänvisa i denna del till den redogörelse som lämnats av Nelson i ovannämnda arbete.

Det väsentliga syftet med en statistik över nådeärendena bör vara, att belysa hur nådeinstitutet tillämpas av Kungl. Maj:t. Med hänsyn till den omfattning, i vilken nådeärendena numera förekomma, har denna fråga ej enbart statsrättslig utan även kriminalpolitisk betydelse.

Om statistiken skall kunna lämna upplysning om nådeinstitutets användning och betydelse, bör den behandla både de fall, då nåd beviljats, och de fall, då ansökningen avslagits. Antalet av de ansökningar, som ej upptagits till prövning, bör redovisas, men någon specificering erfordras ej för dessa ansökningar. Övriga ansökningar böra i första hand redovisas med hänsyn till vad som avses med dem, exempelvis i följande huvudgrupper:

1. Nåd i fråga om bötesstraff (ansökningen kan avse t. ex. fullständig befrielse från straffet eller nedsättning av detsamma).

2. Nåd i fråga om förvandlingsstraff (ansökningen kan avse t. ex. befrielse från straffet; villkorligt anstånd med dess verkställande; utsättande av ny frist, inom vilken böterna skola erläggas).

3. Uppskov med verkställigheten av straffarbete, fängelse, ungdomsfängelse, förvaring eller internering.

4. Nåd i annat avseende i fråga om straffarbete, fängelse, ungdomsfängelse, förvaring eller internering, som ej börjat verkställas (ansökningen kan avse t. ex. hel befrielse; villkorligt anstånd med verkställigheten av ådömd påföljd; nedsättning av tiden; villkorlig dom; avräkning av häktningstid; förklaring att villkorlig dom ej skall vara förverkad; m. m.).

5. Nåd i fråga om straffarbete, fängelse, ungdomsfängelse, förvaring eller internering, sedan verkställigheten påbörjats (ansökningen kan avse t. ex.

⁸ Fångvården 1933, Helsingfors 1939.

⁹ Fengselsstyrets Årbok 1931—1950, Oslo 1954.

nedsättning av tiden; villkorlig frigivning; villkorligt anstånd med avtjänande av återstående påföljd; avräkning av häktningstid).

6. Ändring i föreskrifter meddelade i villkorlig dom eller vid villkorlig frigivning.

7. Nåd i fråga om disciplinstraff.

8. Nåd i fråga om ådömt tvångsarbete.

9. Nåd i andra avseenden (ansökningen kan avse t. ex. befrielse från konfiskation, vederlag, avsättning, suspension).

Inom grupperna 4 och 5 bör en redovisning ske efter påföljdens art (fängelse, straffarbete, ungdomsfängelse, förvaring, internering) samt i fråga om fängelse och straffarbete jämväl efter strafftidens längd.

En gruppering efter huvudlagen av de brott, som föranlett påföljd, för vilken nåd sökes, bör även ske. Det kan t. ex. vara av intresse att få veta hur många ansökningar, som avse påföljd för rattfylleribrott.

Av statistiken bör även framgå vilken instans (underrätt, hovrätt, högsta domstolen), som slutligen dömt beträffande den straffrättsliga påföljden. Därvid bör högsta domstolen räknas som dömande instans, då ansökan om prövningstillstånd gjorts men avslagits.

Vad därefter angår innebörden av Kungl. Maj:ts beslut i nådeärendet, bör en redovisning ske med angivande av huruvida ansökningen avslagits, delvis bifallits eller helt bifallits. Vidare bör en redovisning ske efter högsta domstolens ståndpunktstagande (dels huruvida högsta domstolen helt avstyrkt ansökningen resp. helt eller delvis tillstyrkt den, dels huruvida Kungl. Maj:ts beslut avviker från resp. överensstämmar med högsta domstolens hemställan). Beträffande det närmare innehållet av nådebeslutet är det av särskilt intresse, att det klarlägges, huruvida i samband med beviljande genom nåd av villkorlig dom och villkorlig frigivning speciella föreskrifter lämnas. Även förekomsten av villkor för den beviljade nåden bör redovisas så t. ex. då som villkor för befrielse från förvandlingsfängelse ställes, att böterna betalas inom viss angiven tid.

I nådebesluten lämnas ingen upplysning om de skäl, som legat till grund för Kungl. Maj:ts avgörande. Det ligger också i sakens natur, att nådebeslut icke gärna kunna motiveras på ett sätt, som lämpar sig för statistisk bearbetning. I de flesta fall är det nämligen uppenbart, att ett flertal olika omständigheter inverkat på nådeärendets utgång utan att man kan angiva, att någon eller några varit avgörande. Det är som regel fråga om en helhetsbedömning av de personliga omständigheterna.

En redogörelse torde även böra lämnas beträffande den omfattning, i vilken Kungl. Maj:t, sedan högsta domstolens yttrande avgivits, inhämtat yttrande från myndighet t. ex. genom förordnande om personundersökning.

Samtliga de upplysningar, som, enligt vad ovan föreslagits, skola lämnas, böra intagas i uppgifterna från nedre justitierevisionen. I de fall, då beviljad nåd avser påföljd, varom straffregistret skall innehålla upplysning, föreslås att dessa uppgifter skola sändas från justitierevisionen till straffregistret, där de åsättas det i kap. VII (s. 114) föreslagna identifieringsnumret

och vidarebefordras till statistiska centralbyrån. Identifieringsnumret gör det möjligt att utnyttja uppgifterna för återfallsstatistiken samt att låta dem ingå i kriminalstatistikarkivets personakter. I övriga fall skola uppgifterna sändas direkt från justitierevisionen till statistiska centralbyrån.

Bör särskild återfallsstatistik anordnas beträffande personer, som beviljats nåd?

Möjlighet att utarbeta statistik över återfallsfrekvensen hos personer, som beviljats nåd, föreligger givetvis i fråga om de fall, då nådebeslutet föranlett rapport till straffregistret, dvs. då brott, vars påföljd avses med nådeansökningen, varit straffregisterbrott, och även återfallet utgöres av dylikt brott. Syftet med en dylik återfallsstatistik skulle vara att klarlägga, huruvida återfallsprocenten hos de benådade är högre eller lägre än hos andra lagöverträdare, som dömts till liknande straff. Enär, som ovan framhållits, i de flesta fall ett mycket stort antal olika omständigheter torde inverka vid fattandet av ett nådebeslut, synes det ej vara av något större intresse att klarlägga återfallsprocenten bland de benådade. Den omständigheten, att nämnda procent visade sig högre eller lägre än motsvarande procentsats för ej benådade brottslingar, torde ej kunna ge anledning till några slutsatser av kriminologiskt värde. En speciell återfallsstatistik beträffande benådade synes därför icke vara motiverad.

Sammanfattning av förslaget

De sakkunniga föreslå att i fråga om samtliga avgjorda nådeärenden, som behandlats av högsta domstolen, följande uppgifter böra avgivas från nedre justitierevisionen:

- 1) Domstol, som i första instans dömt i målet;
- 2) År och dag för domen i första instans;
- 3) Domstol i högsta instans, som dömt beträffande den straffrättsliga påföljden¹⁰;
- 4) År och dag för domen i den under 3) angivna domstolen;
- 5) Det eller de brott domen avsett;
- 6) Adömd reaktion;
- 7) Födelsetid och -ort;
- 8) Nådeansökningen gjord av
 - a) den dömde;
 - b) annan;
- 9) Nådeansökningens innebörd (jämför s. 127);
- 10) Högsta domstolens hemställan angående nådeansökningen avgiven
 - a) i sammanhang med prövning av fullföljd talan;
 - b) utan sammanhang med dylik prövning;
- 11) År och dag för avgivandet av högsta domstolens hemställan;

¹⁰ Högsta domstolen, därest ansökan om prövningstillstånd gjorts men avslagits.

- 12) Yttrande inhämtat från myndighet, sedan högsta domstolens hemställan avgivits;
- 13) Ansökningen
 - a) ej till prövning upptagen;
 - b) avslagen;
 - c) delvis bifallen;
 - d) helt bifallen;
- 14) Innebörden av Kungl. Maj:ts beslut;
- 15) Högsta domstolens hemställan innebar
 - a) att ansökningen helt avstyrktes;
 - b) att ansökningen helt eller delvis tillstyrktes;
- 16) Kungl. Maj:ts beslut
 - a) överensstämmer med högsta domstolens hemställan;
 - b) avviker från högsta domstolens hemställan.

Vissa av de ovan angivna uppgifterna ha ej tidigare nämnts i detta kapitel. Anledningen till att de medtagits är den, att uppgifterna från nedre justitierevisionen om avgjorda nådeärenden äro avsedda ej endast för en statistik av den art, som här föreslagits, utan även som primärmaterial för statistiken över domstolarnas verksamhet.

Därest nådebeslutet innebär efterskänkande eller mildrande av straff eller annan påföljd, varom straffregistret skall innehålla upplysning, föreslås att uppgiften från nedre justitierevisionen sändes till straffregistret tillsammans med den i 4 § lagen den 17 oktober 1900 om straffregister föreskrivna uppgiften. Den statistiska uppgiften förses hos straffregistret med det identifieringsnummer brottslingen erhållit i straffregistret och vidarebefordras sedan till statistiska centralbyrån.

Kap. X. KRIMINALSTATISTIK, SOM UTARBETAS AV KONTROLLSTYRELSEN OCH AV GENERALTULLSTYRELSEN

Kriminalstatistik utarbetas för närvarande ej endast av statistiska centralbyrån och fängvårdsstyrelsen utan även av kontrollstyrelsen och generaltullstyrelsen. Den av generaltullstyrelsen utarbetade statistiken omfattar dock endast några få uppgifter.

Kontrollstyrelsen

Primärmaterialet till den av kontrollstyrelsen utarbetade kriminalstatistiken utgöres av uppgifter, som lämnas till det hos styrelsen förda straffregistret från: a. domstolar; b. åklagare; c. bestraffningsberättigade befattningshavare vid krigsmakten; d. poliskollegier och polischefer.

a. Uppgifter till kontrollstyrelsen skola enligt 1 § kungl. kungörelsen den 17 juni 1938 ang. skyldighet för domstolar m. fl. att meddela uppgifter till ledning för systembolagens verksamhet insändas från domstol, då någon fälles till ansvar för:

fylleri,

olovlig försäljning av rusdrycker eller olovligt tillhandagående med anskaffande av sådana drycker,

förseelse, som avses i 28, 29 eller 30 § förordningen ang. försäljning av pilsnerdricka, i 9 § förordningen d. 1 juni 1923 ang. förbud mot införsel till och försäljning inom riket av exportöl eller i 8 § kungörelsen d. 27 juli 1923 ang. införsel till och försäljning inom riket av exportöl för särskilda ändamål,

brott mot 19, 20 eller 21 § förordningen ang. tillverkning av brännvin,

brott mot 22 eller 23 § förordningen ang. handel med skattefri sprit,

brott mot 11 § 1 eller 2 mom. förordningen ang. vissa alkoholhaltiga preparat m. m.,

brott mot lagen med särskilda bestämmelser ang. olovlig befattning med spritdrycker och vin eller lagen om utsträckt tillämpning av sagda lag,

framförande av motorfordon under påverkan av alkoholhaltiga drycker eller

annan straffbelagd handling, som enligt vad utredningen visar begåtts under påverkan av alkoholhaltiga drycker.

b. Då utfärdat strafföreläggande blivit godkänt, skall åklagaren enligt 6 § kungl. kungörelsen den 19 december 1947 med närmare föreskrifter om strafföreläggande jämförd med den under a anförda bestämmelsen, insända uppgift till kontrollstyrelsen om föreläggandet avser sådant brott, som nämnts under a.

c. Bestraffningsberättigad befattningshavare vid krigsmakten skall enligt 2 § i 1938 års under a nämnda kungörelse insända uppgift till kontrollstyrelsen, då disciplinstraff ålagts någon »för:

fylleri eller

förseelse mot 26 kap. 13 eller 14 § strafflagen, i fall då den straffskyldige vid förseelsens begående varit berusad av starka drycker, så att det framgått av hans åtbörder eller tal».

d. Enligt 2 § i 1938 års kungörelse skall vidare poliskollegium eller polischef insända uppgift till kontrollstyrelsen, då någon belagts med disciplinstraff för fylleri.

De ovan under a—d angivna uppgifterna, som bearbetas såvitt angår fyllerifallen, innehålla följande upplysningar, som kunna vara av statistiskt intresse:

- 1) Domstolens eller myndighetens namn.
- 2) Födelseid.
- 3) Födelseförsamling (bearbetas ej).
- 4) Yrke eller sysselsättning (enligt samma uppdelning, som användes i valstatistiken och i uppgifterna till fångvårdsstyrelsens straffregister).
- 5) Kyrkobokföringsort (bearbetas ej).
- 6) Datum för domen eller för godkännandet av strafföreläggande.
- 7) Ädömt eller förelagt straff.
- 8) Ort, där brottet begåtts.
- 9) Datum för brottets begående.
- 10) Tillämpade lagrum.
- 11) Huruvida vederbörande är motboksinnnehavare.
- 12) Motboksinnehavares inköpsrätt pr månad eller kvartal.

De båda sistnämnda upplysningarna lämnas ej av den uppgiftsskyldige utan av vederbörande systembolag.

Utöver vad som framgår av ovanstående förteckning, sker en uppdelning efter kön, varjämte med ledning av straffregistrets uppgifter vissa undersökningar i fråga om återfallsbrottsligheten utföras.

Enligt 11 kap. 10 § strafflagen straffas berusning med annat än starka drycker på samma sätt som fylleri. Eftersom kontrollstyrelsens statistik är avsedd att omfatta endast berusning med starka drycker, redovisas i denna statistik icke fall, där annat berusningsmedel än starka drycker använts.

Den statistiska redovisningen omfattar samtliga fall av fylleri även om vederbörande samtidigt dömts för annat brott. Offentliggörandet sker i den av kontrollstyrelsen årligen utgivna publikationen »Rusdrycksförsäljningen m. m.».

Den ingående statistiska redovisningen av dessa fall (ungefär lika ingående som den redovisning statistiska centralbyrån för tiden t. o. m. år 1948 lämnade beträffande straffregisterbrottslingarna) är betingad icke därav att fylleriet är kriminaliserat utan av förseelsens betydelse ur nykterhetsvårdens synpunkt. Statistiken avser att vägleda de socialvårdande myndigheter, som arbeta på att motverka alkoholmissbruket, och har relativt obetydligt värde ur kriminologisk synpunkt.

Med hänsyn till det ovan angivna syftet med den av kontrollstyrelsen utarbetade statistiken ha de sakkunniga ansett sig sakna anledning att närmare granska anordningen av denna statistik eller utarbeta några förslag till ändringar i densamma.

De sakkunnigas förslag beträffande fylleristatistiken

Som framgår av en jämförelse mellan det nu anförda och kap. IV (s. 61), utarbetas för närvarande statistik över fyllerifallen både av statistiska centralbyrån och av kontrollstyrelsen. Vissa skillnader föreligga mellan omfattningen av statistiska centralbyråns redovisning och kontrollstyrelsens. Den senare avser samtliga fall av fylleri (på grund av starka drycker), vare sig vederbörande samtidigt dömts för annat brott eller ej. Därtill komma vissa fall av fylleri, som föranlett disciplinstraff ålagt i administrativ ordning. Centralbyrån åter redovisar de personer, som erhållit påföljd enligt 11 kap. 10 § strafflagen (även sådana som berusat sig med annat än starka drycker, s. k. »tablettfyllerister»), därest de icke samtidigt straffats för annat brott med strängare strafflatitud, i vilket fall de redovisas endast under detta senare brott. Även enligt de sakkunnigas förslag (s. 54 och 90) skall i statistiska centralbyråns kriminalstatistik ingå en redovisning av samtliga fyllerifall omfattande: överträdelsens art, lagöverträdarens kön och ålder samt den ådömda eller ålagda reaktionen.

Med hänsyn till det stora antalet fylleriförseelser — för år 1952 redovisade statistiska centralbyrån 35 124 fall och kontrollstyrelsen 42 463 fall — synes det önskvärt att ett sådant dubbelarbete, som nu sker, för framtiden undvikas. Eftersom statistiska centralbyråns primärmaterial — saköreslängderna — ej innehåller upplysningar om alla de omständigheter, som erfordras för kontrollstyrelsens statistik, synes en förenkling kunna ske endast på det sättet, att statistiska centralbyrån vid bearbetningen av saköreslängderna förbigår alla de fall, då en person dömts enbart för fylleri (år 1952 alltså 35 124 fall). I stället bör kontrollstyrelsen förse centralbyrån med de erforderliga uppgifterna rörande dessa fall. Enligt underhandsupplysning från kontrollstyrelsen föreligger ingen svårighet att lämna statistiska centralbyrån de för statistiken erforderliga uppgifterna om de fall, då en person dömts enbart enligt 11 kap. 10 § strafflagen. För att säkerställa, att dessa uppgifter komma att omfatta även de fall, då berusning skett med annat än starka drycker, bör en mindre ändring göras i 1 § av den ovan-

nämnda kungörelsen av den 17 juni 1938. Då i enlighet med framlagda planer¹ kontrollstyrelsens straffregister överflyttas till länsnykterhetsnämnderna, som skola förse styrelsen med de för fylleristatistiken erforderliga uppgifterna, bör motsvarande bestämmelse intagas i den författning, som kommer att reglera skyldigheten att avgiva uppgifter till länsnykterhetsnämnderna. Det innebär visserligen en inkonsekvens, att länsnykterhetsnämnderna skola erhålla uppgifter även om fylleri, som ej föranletts av alkoholhaltiga drycker, men de praktiska fördelarna böra bli avgörande i detta fall. Den föreslagna anordningen torde medföra en viss arbetsbesparing för statistiska centralbyrån.

Generaltullstyrelsen

Med utgångspunkt från de tullklareringsattester, som utfärdas i fråga om spritdrycker, som tagits i beslag enligt 1 kap. lagen den 20 juni 1924 med särskilda bestämmelser angående olovlig befattning med spritdrycker och vin eller enligt lagen den 27 november 1925 om utsträckt tillämpning av nämnda lag, upprättar generaltullstyrelsen kvartalsvis statistik över antalet dylika beslag samt kvantiteten beslagtagna varor. Dessa siffror tillställas statistiska centralbyrån, kontrollstyrelsen och socialstyrelsen.

Någon anledning till förändringar på denna punkt torde icke finnas.

¹ Kungl. prop. 1954 nr 151 s. 304.

Kap. XI. STATISTIK ÖVER PERSONER, SOM DÖMTS TILL TVÅNGSARBETE

Den nuvarande statistiken över personer, som dömts till tvångsarbete

Enligt 1 § lagen den 12 juni 1885 angående lösdrivares behandling må såsom lösdrivare behandlas person, som fyllt 21 år, om han

- 1) sysslolös stryker omkring från ort till annan utan medel till sitt uppehälle, därest ej omständigheterna ådagalägga, att han söker arbete;
- 2) eljest utan att äga medel till sitt uppehälle, underlåter att efter förmåga ärligen försörja sig och tillika för ett sådant levnadssätt, att våda därav uppstår för allmän säkerhet, ordning och sedlighet.

En lösdrivare erhåller i första hand varning (2 § 1 mom.) av stads- eller landsfiskal (i vissa städer kan enligt 16 § 2 st. varning meddelas av polismästare eller poliskommissarie). En meddelad varning omprövas av länsstyrelsen, som, därest varningen finnes befogad, skall kungöra den för polismyndigheterna (2 § 3 mom.). I vissa fall kan även länsstyrelse meddela varning (2 § 4 mom.).

Beträdes en person, innan två år förflutit sedan honom meddelad varning för lösdriveri blivit kungjord, ånyo med lösdriveri, kan länsstyrelsen döma honom till tvångsarbete från och med en månad till och med ett år eller i vissa fall högst tre år (3 § 2 mom.).

I stad med poliskammare, i vilken stadsfiskal icke är ledamot i egenskap av polismästare eller eljest (ett tiotal större städer), utövar poliskammaren den myndighet, som enligt vad ovan angivits tillkommer länsstyrelsen (16 § 1 st.).

Dessutom kan tvångsarbete ådömas även i vissa fall enligt 75 § lagen den 14 juni 1918 om fattigvården och enligt 72 § lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård m. m. Dessa bestämmelser sakna dock betydelse ur statistisk synpunkt — under femårsperioden 1946—1950 har tvångsarbete ådömts enligt annan bestämmelse än lösdrivarlagen i endast 1 fall.

Då länsstyrelse eller poliskammare dömt till tvångsarbete, skall enligt 2 § 1 mom. lagen den 17 oktober 1900 om straffregister uppgift härom tillställas straffregistret. På samma sätt, som enligt vad i kap. IV nämnts beträffande straffuppgifterna från domstolarna, gör man i straffregistret på

särskilt formulär avskrift av uppgiften (s. k. straffregisterutdrag). Dessa avskrifter, som omfatta i det närmaste samma upplysningar, som motsvarande handlingar beträffande personer dömda av domstol (se kap. IV s. 58), sändas till statistiska centralbyrån för att användas såsom primärmaterial för statistiken. För närvarande (sedan år 1947) bearbetas endast ett fåtal av de upplysningar, som ingå i dessa straffregisterutdrag. Statistiska centralbyrån lämnar numera en kombinerad redovisning efter ålder och kön med angivande tillika av huruvida den dömda tidigare ådömts tvångsarbete eller tidigare dömts för brott och därvid rapporterats till straffregistret.

De sakkunnigas förslag beträffande statistiken över personer, som dömts till tvångsarbete

Av flera skäl kunna lösdrivarlagens bestämmelser om tvångsarbete anses ha relativt ringa betydelse ur kriminalstatistisk synpunkt. Lagens avskaffande har länge varit under diskussion; tillämpningen av bestämmelserna är ej obligatorisk utan fakultativ, vilket föranlett, att praxis avsevärt varierar såväl från län till län som inom samma län vid olika tider; under senare tid har tendensen varit den, att man sökt undvika tillämpning av lösdrivarlagen för att i stället ingripa med sociala vårdåtgärder (t. ex. enligt alkoholistlagen). Antalet dömda personer är dessutom relativt litet — under femårsperioden 1946—50 i medeltal 45 per år.

Med hänsyn till vad ovan anförts, anse de sakkunniga sig icke ha anledning föreslå några ändringar vare sig beträffande uppgifterna angående personer, som dömts till tvångsarbete, eller beträffande den statistiska redovisningen av dessa.

För återfallsstatistiken torde det emellertid vara av intresse att bland de faktorer, som (enligt kap. VII s. 121) skola studeras, medtaga även uppgift om att vederbörande varit dömd till tvångsarbete. Det synes också vara önskvärt, att dylik uppgift finnes i kriminalstatistikarkivet.

De nuvarande uppgifterna till straffregistret böra därför utskrivas i två exemplar, det ena utan namnuppgift. Båda exemplaren sändas till straffregistret. Det för statistiskt ändamål avsedda exemplaret (som saknar namnuppgift) förses där med ett identifieringsnummer i enlighet med vad som föreslagits i kap. VII (s. 114) och vidarebefordras sedan till statistiska centralbyrån.

Kap. XII. PLANLÄGGNING OCH LEDNING AV KRIMINALSTATISTIKEN

Den kriminalstatistiska verksamheten bör som hittills ombesörjas av statistiska centralbyrån, till vilken primäruppgifterna från domstolar och andra myndigheter skola insändas. Avlämnandet av primäruppgifter samt dess bearbetning och resultatens publicering behandlas nedan i kap. XIII—XV.

Med hänsyn särskilt till de specialutredningar, som vid sidan av den löpande statistiken böra planläggas och utföras, kan ifrågasättas, huruvida icke statistiska centralbyråns rättsstatistiska avdelning bör förses med en rådgivande nämnd, vilken kan bidra med sakkunskap från skilda sociala och vetenskapliga områden, när det gäller att utvälja aktuella och kriminalpolitiskt viktiga problemkomplex för specialundersökningar. Det är å ena sidan av vikt, att nämnden icke göres alltför stor, om den på ett smidigt och effektivt sätt skall kunna fylla sin funktion. Å andra sidan måste den omfatta representanter dels för de uppgiftslämnande instanserna, dels för de organ, som skola utnyttja de statistiska resultaten på det straffrättsliga reformarbetets område. Såväl psykiatrisk-socialmedicinsk och sociologisk som straffrättslig-kriminalpolitisk expertis böra vara representerade i nämnden, varjämte i denna böra ingå talesmän för de grenar av praktisk kriminalvård och socialvård, som närmast beröras av varje särskild undersökning. Den närmare utformningen av den rådgivande nämndens sammansättning torde böra ankomma på Kungl. Maj:t. Kostnaden för dess verksamhet torde bliva obetydlig och inskränka sig till dagarvoden för de sammanträden med nämnden, som finnas erforderliga.

Den nu föreslagna nämnden bör komma till stånd även om den sedan länge aktuella frågan om en fastare organisation av den kriminologiska forskningen i vårt land bringas till en lösning inom de närmaste åren. Huru en dylik forskning än kan komma att organiseras, torde det vara av vikt, att ett kontaktorgan skapas till stöd för den kriminalstatistiska verksamheten, vars outhärlighet för forskningen och reformarbetet med en dylik utveckling av kriminologien kommer att än starkare accentueras än som eljest kan bliva fallet. I den rådgivande nämnden har då en eller flera representanter för de kriminologiska forskningsinstitutionerna sin givna plats.

Kap. XIII. PRIMÄRUPPGIFTERNA TILL KRIMINALSTATISTIKEN

I de föregående kapitlen ha angivits vilka olika uppgifter, som enligt de sakkunnigas förslag erfordras för kriminalstatistikens olika grenar. Här nedan har gjorts en sammanställning, som visar vilka uppgifter, som skola avgivas av de olika kategorierna av uppgiftslämnare, samt hur dessa uppgifter skola sammanföras i rapporter. Rapporterna skola i regel sändas direkt från uppgiftslämnaren till statistiska centralbyrån. I vissa fall, som särskilt angivits här nedan, skola rapporterna emellertid sändas till straffregistret för att efter viss handläggning där vidarebefordras till statistiska centralbyrån.

De sakkunniga ha ansett sig icke böra ingå på den rent tekniska utformningen av blankettformulären. Det synes lämpligast att statistiska centralbyrån erhåller uppdrag att — i förekommande fall i samråd med straffregistret — utarbeta förslag till formulären.

Uppgifter från domstolarna¹

Enligt kap. III—V (s. 54, 90, 97) skola i samband med fällande dom i första instans i brottmål en rad uppgifter lämnas till brottsstatistiken, brottslingsstatistiken och reaktionsstatistiken. Man har härvid att skilja mellan två grupper av uppgifter, nämligen å ena sidan sådana, som avse grövre brott, dvs. straffregisterbrott samt brott, som föranlett skyddsuppfostran, och å andra sidan övriga uppgifter. Vidare gäller, att det för den i kap. VI (s. 104) föreslagna verkställighetsstatistiken erfordras vissa uppgifter rörande villkorliga domar samt om ådömda böter. Slutligen skola enligt förslaget beträffande återfallsstatistiken i kap. VII (s. 114 och 120) uppgifter i vissa fall insändas även om domar i högre instans.

a. Uppgifter från domstol, som i första instans dömt i mål, varom uppgift skall lämnas till straffregistret

Innehållet av dessa uppgifter framgår av bil. 1 (s. 147). De sakkunniga föreslå, att domstolarna skola utskriva dessa i två exemplar, av vilka det ena avses som straffuppgift för straffregistret och det andra som primäruppgift för kriminalstatistiken. De två exemplaren skola vara lika med det undantaget att den dömdes namn icke skall förekomma på den statistiska uppgiften utan endast på straffuppgiften. Båda uppgifterna skola från dom-

¹ Avgivas i fråga om högsta domstolens domar av nedre justitierevisionen.

stolen sändas till straffregistret, där den statistiska uppgiften skall föras med anteckning om det identifieringsnummer, som skall möjliggöra dess sammanförande hos statistiska centralbyrån med andra uppgifter beträffande samma person (se kap. VIII s. 124). Därefter skall den statistiska uppgiften översändas från straffregistret till statistiska centralbyrån.

**b. Uppgifter från domstol, som i första instans överlämnat åt barnavårdsnämnd eller styrelse för skola tillhörande barna- och ungdomsvården att vidtaga åtgärd för en underårig lagöverträdarens omhändertagande för skydds-
uppfostran**

I dessa fall erfordras samma uppgifter, som angivits i den ovan under a nämnda bil. 1. Uppgiften behöver dock skrivas i endast ett exemplar, som sändes via straffregistret. I en särskild del av formuläret lämnas uppgift om brottslingens namn. Denna del frånskiljes hos straffregistret och den återstående delen, som omfattar de statistiska uppgifterna, föras med anteckning om det identifieringsnummer, som skall möjliggöra, att uppgiften sammanföres med andra uppgifter rörande samma person (se kap. VIII s. 124).

c. Uppgifter från domstol, som dömt i brottmål i högre instans (avsedda för återfallsstatistiken).

I sådana fall, då redan dom i lägre instans föranlett utförlig statistisk uppgift, måste jämväl den högre instansen insända dylik uppgift. Det synes emellertid vara onödigt, att därvid ånyo redovisa fakta, om vilka uppgift lämnats redan i samband med domen i lägre instans. Ett enklare formulär är därför tillräckligt, se bil. 2 (s. 149).

Därest domen i lägre instans ej föranlett utförlig statistisk uppgift, erfordras uppgifter från den högre instansen endast om dess dom föranleder sådan uppgift. I dylikt fall skola statistiska uppgifter avgivas enligt vad som angivits under a och b ovan.

Motsvarande regler torde böra tillämpas, därest ny dom fälles efter resning i målet.

d. Uppgifter från domstol, som i första instans dömt för brott utan att utförlig statistisk uppgift skall avgivas

I dessa fall erfordras för den löpande årliga statistiken endast uppgifter om:

- 1) Tillämpat lagrum;
- 2) Brottslingens kön;
- 3) Brottslingens ålder vid brottets eller, vid samtidig lagföring för flera brott, vid det första brottets begående; samt
- 4) Den ådömda reaktionens art.

I fråga om domar å böter erfordras dessutom för de i kap. VI föreslagna periodiska undersökningarna av bötesbetalningen uppgift om:

- 5) Antalet dagsböter och dagsbotens storlek eller, vid direkt i penningar ådömda böter, bötesbeloppet.

De sakkunniga föreslå, att i saköreslängderna skola införas uppgifter om lagöverträdarens kön samt om tiden för begäendet av det i domen avsedda brottet eller, vid flera brott, det första av dem. Därest så sker, kunna beträffande domar å böter samtliga ovan angivna uppgifter erhållas ur saköreslängderna (jämför dock nedan å s. 144 angående statistiska uppgifter från kontrollstyrelsen). Uppgifter om fall, då disciplinstraff ådömts, böra lämnas å listor med kolumner för de fyra faktorer, som enligt ovan skola redovisas. Har disciplinstraff ålagts av befattningshavare vid krigsmakten, skall fallet icke rapporteras, även om målet senare handlagts av domstol. Liknande listor böra användas för rapportering av de fall, då domen innebär avsättning eller suspension, men dessa listor böra innehålla en femte kolumn, som visar huruvida domen dessutom avsåg böter.

Ett genomförande av dessa förslag skulle medföra, att det jämlikt kungl. kungörelsen 22 oktober 1948 angående rättsstatistiken använda formulär 8 — uppgift rörande slutligt avgjorda brottmål — icke behöfve bearbetas för kriminalstatistiken annat än för beräkning av den s. k. sakfällningsprocenten. Däremot erfordras nämnda formulär även i fortsättningen för statistiken över domstolarnas verksamhet.

e. Uppgifter från domstol (eller övervakningsnämnd), som i fråga om villkorligt dömd förordnat om förlängning av prövotiden eller förklarat anståndet förverkat, ävensom från domstol, som förklarat villkorlig frigivning förverkad

Enligt lagen den 17 oktober 1900 om straffregister 2 § 1 och 2 mom. skall straffregistret underrättas om förordnande om förlängning av prövotiden för villkorligt dömd samt om förklaring, att anstånd med verkställigheten av ådömt straff eller med ådömande av straff skall vara förverkat. Detsamma gäller enligt 2 § 5 mom. i fråga om förverkande av villkorligt medgiven frihet. Dessa meddelanden böra utskrivas i två exemplar, av vilka det ena, som avses såsom statistisk uppgift, ej innehåller uppgift om brottslingens namn. Detta exemplar förses hos straffregistret med identifieringsnummer och registeraktnummer och vidarebefordras sedan till statistiska centralbyrån.

Uppgifter från nedre justitierevisionen

Redan tidigare, å s. 138, har nämnts, att uppgifter om högsta domstolens domar skola avgivas av nedre justitierevisionen.

Justitierevisionen skall emellertid också, som framgår av kap. IX (s. 129), avgiva statistiska primäruppgifter om avgjorda nådeärenden, som behandlats av högsta domstolen. Innehållet i dessa uppgifter framgår av bil. 3 (s. 150).

I vissa fall, nämligen då nådebeslutet innebär efterskänkande eller mildrande av straff eller annan påföljd, varom straffregistret skall innehålla upplysning, bör uppgiften utskrivas i två exemplar, vilka skola sändas till straffregistret för att därefter handläggas på samma sätt som uppgifterna om domar enligt punkt a s. 138.

Uppgifter från polismyndigheterna

Liksom för närvarande böra landsfogdarna samt cheferna för polisdistrikten avge kvartalsuppgifter angående antalet till polisens kännedom komna brott (kap. III s. 47 f.). Därtill böra emellertid, enligt vad tidigare föreslagits (kap. III s. 56 och IV s. 91), komma vissa uppgifter beträffande de fall, då brottslig gärning begåtts av minderårig. Slutligen skola uppgifter lämnas om tvångsarbete, som ådömts av poliskammare (kap. XI s. 136).

a. Kvartalsuppgifter angående brott, som kommit till polisens kännedom

Som av kap. III framgår ha de sakkunniga föreslagit vissa ändringar i fråga om dessa uppgifter.

De brott, som skola redovisas, ha delats i två grupper — den ena, som anses motsvara den svårare brottsligheten, omfattande strafflagsbrotten utom fylleri och förargelseväckande beteende samt vissa brott enligt trafikbrottslagen, den andra omfattande samtliga brott, oavsett svårhetsgraden, mot vissa specialförfattningar. Därjämte skola siffrorna angivas särskilt för varje månad i kvartalet. Hur brotten skola specificeras framgår av bil. 4 (s. 151).

Slutligen ha de sakkunniga uttalat sig för att i de fall, då i ett polisdistrikt såsom del ingår kommun med minst 20 000 invånare, särskilda uppgifter i vissa fall skola lämnas för sådan kommun. Med hänsyn till att ändringar kunna inträffa i fråga om befolkningsförhållandena torde det vara lämpligast, att statistiska centralbyrån bemyndigas att avgöra i vilka fall sådana särskilda uppgifter skola avge.

Kvartalsuppgifterna skola lämnas med ledning av polisens och åklagarnas diariéer och dagböcker.

b. Uppgifter rörande lagöverträdelse begångna av minderåriga

Då en lagöverträdelse visas ha blivit begången av en person, som vid begåendet ej uppnått straffmyndighetsåldern, handlägges ärendet av polisen och föranleder icke beslut från åklagarens sida. Uppgifterna härom böra därför avge av chefen för det polisdistrikt, där lagöverträdelsen begåtts. De böra lämnas årligen å listor med kolumner för:

- 1) Lagöverträdelsens art;
- 2) Lagöverträdarens kön; samt
- 3) Lagöverträdarens ålder vid lagöverträdelsens begående.

c. Uppgifter om personer, som dömts till tvångsarbete

I städer med poliskammare, vari stadsfiskalen icke är medlem, kan tvångsarbete ådömas av poliskammaren. Uppgift härom skall enligt gällande regler sändas till straffregistret. De sakkunniga föreslå ingen ändring häri eller i dessa uppgifters innehåll. Emellertid böra uppgifterna skrivas i två exemplar, som sändas till straffregistret för att därefter behandlas på samma sätt som uppgifterna om dömda personer enligt punkt a s. 138.

Uppgifter från åklagarna

Kriminalstatistiska uppgifter från åklagarna erfordras i följande fyra fall:

1. Den s. k. polisstatistikens årsuppgifter, dvs. uppgifter om antalet till polisens kännedom komna brott m. m. (kap. III s. 47 f.) samt vissa uppgifter om misstänkta personer (kap. IV s. 89).

2. Uppgifter rörande beviljade åtalseftergifter. Dessa uppgifter bliva av två olika typer beroende på brottets svårhetsgrad (kap. III s. 55, IV s. 90).

3. Uppgifter rörande strafförelägganden (kap. III s. 54, IV s. 90, V s. 98 och VI s. 104).

4. Uppgifter rörande fall, då enligt åklagarens beslut åtal ej skall anställas på grund av sinnessjukdom hos gärningsmannen (kap. III s. 56 och IV s. 91).

a. Årsuppgifter angående brott, som kommit till polisens kännedom, samt misstänkta personer m. m.

I fråga om brottsredovisningen gäller, att samma brottsspecifikation, som föreslagits ovan under punkt a s. 141 i fråga om kvartalsuppgifterna från polismyndigheterna, bör tillämnas (se bil. 4 s. 151). Särskilda årsuppgifter skola i vissa fall avgivas för kommuner med minst 20 000 invånare.

Beträffande redovisningen av de misstänkta personerna ha de sakkunniga icke föreslagit någon ändring.

Årsuppgifterna skola lämnas med ledning av polisens och åklagarnas diarier och dagböcker.

b. Uppgifter rörande åtalseftergifter, som beviljats unga lagöverträdare enligt lagen den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga, lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård m. m. 44 § 3 mom. eller lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse 19 §, därest brottet enligt åklagarens uppfattning vid lagföring skulle föranlett skyddsuffostran eller påföljd, som skall rapporteras till straffregistret

Innehållet av dessa uppgifter framgår av bil. 5 (s. 153). För att bliva användbara för återfallsstatistiken måste uppgifterna sändas till statistiska centralbyrån via straffregistret. I en särskild del av formuläret lämnas uppgift om brottslingens namn. Denna del frånskiljes hos straffregistret och den återstående delen, som omfattar de statistiska uppgifterna, förses med anteckning om det identifieringsnummer, som skall möjliggöra, att uppgiften sammanföres med andra uppgifter beträffande samma person (se kap. VIII s. 124).

c. Uppgifter rörande åtalseftergifter, som beviljats i andra fall än de ovan under b nämnda

Dessa uppgifter böra lämnas årligen å listor med kolumner för:

- 1) Lagrum, som vid lagföring kan antagas ha varit tillämpligt;
- 2) Lagöverträdarens kön;

3) Lagöverträdarens ålder vid brottets eller, då åtalseftergiften avser flera brott, vid det första brottets begående.

Å listorna bör även angivas huruvida åtalseftergiften har meddelats enligt: rättegångsbalken 20 kap. 7 § p. 1, rättegångsbalken 20 kap. 7 § p. 2, 1944 års lag, barnavårdslagen 44 § 3 mom., ungdomsfängelselagen 19 § eller nykterhetsvårdslagen 57 §.

d. Uppgifter rörande strafförelägganden

Av allmän åklagare genom strafföreläggande ålagda bötesstraff införas i särskilda saköreslängder. Därest de under punkt d s. 140 föreslagna ändringarna i formuläret till saköreslängder genomförs, kunna de under samma punkt anförda uppgifterna erhållas därur även för strafförelägganden. Se dock nedan å s. 144 angående uppgifter från kontrollstyrelsen.

Därutöver böra emellertid från åklagarna lämnas särskilda årliga uppgifter, som visa i hur många fall misstänkt vägrat godkänna ett strafföreläggande (kap. V s. 98).

e. Uppgifter rörande fall, då enligt åklagarens beslut åtal ej skall anställas på grund av sinnessjukdom eller annan psykisk abnormitet hos gärningsmannen

Dessa uppgifter böra lämnas årligen å listor med kolumner för:

- 1) Lagrum, som kan antagas tillämpligt vid lagföring;
- 2) Gärningsmannens kön;
- 3) Gärningsmannens ålder vid brottets eller, då åklagarens beslut avser flera brott, vid det första brottets begående; samt
- 4) Vilken form av psykisk abnormitet — sinnessjukdom, sinnesslöhet eller annan, med sinnessjukdom jämställd själslig abnormitet — som föranlett, att åtal ej anställts.

Uppgifter från de lokala fångvårdsmyndigheterna

Uppgifter från de lokala fångvårdsmyndigheterna erfordras främst för verkställighetsstatistiken (kap. VI s. 101 f.), men de avgivna uppgifterna äro avsedda att i viss utsträckning begagnas även för återfallsstatistiken (kap. VII s. 116). Uppgifterna skola avse dels personer, som underkastats frihetsberövande, dels personer, som erhållit villkorlig dom.

a. Uppgifter beträffande personer, som undergått frihetsberövande

För återfallsstatistiken erfordras i första hand, att uppgifter lämnas om såväl villkorlig som slutlig frigivning. Då fråga är om villkorlig frigivning (resp. utskrivning på prov från ungdomsfängelse, förvaring eller internering), erfordras dessutom såväl för återfallsstatistiken som för verkställighetsstatistiken, att uppgifter lämnas vid slutet av prövotiden (resp. tillsynstiden) beträffande person, som under någon del av prövotiden stått under tillsyn.

Därest vederbörande skulle avlida under anstaltstiden eller under prövotiden, bör uppgift insändas om dödsfallet.

Uppgifterna vid frigivningen böra avgivas av styresmannen för den fångvårdsanstalt, å vilken vederbörande vid frigivningen var intagen. Deras innehåll framgår av bil. 6 (s. 153).

Uppgifterna vid prövotidens (resp. tillsynstidens) slut böra avgivas av skyddskonsulenten i den mån detta är möjligt och i övrigt av fångvårdsstyrelsen. Deras innehåll framgår av bil. 7 (s. 154).

Därest fångvårdsstyrelsen i fortsättningen kommer att föra ett centralt fångregister eller därest fångvårdsstyrelsen eljest för egna undersökningar önskar erhålla dessa uppgifter, kunna de skrivas i två exemplar, varvid vederbörandes namn utsättes endast på det för fångvårdsstyrelsen avsedda exemplaret. Båda exemplaren sändas till straffregistret, där det för statistiska centralbyrån avsedda exemplaret förses med anteckning om det identifieringsnummer, som skall möjliggöra, att uppgiften sammanföres med andra uppgifter beträffande samma person (se kap. VIII s. 124).

b. Uppgifter beträffande personer, som erhållit villkorlig dom och stått under övervakning

Dessa uppgifter böra avgivas av skyddskonsulenterna. Deras innehåll framgår av bil. 8 (s. 155).

I fråga om uppgifternas anordning och insändande böra samma regler tillämpas, som föreslagits ovan under punkt a.

Uppgifter från kontrollstyrelsen

Som av kap. X framgår (s. 133), föreslå de sakkunniga, att erforderlig statistik beträffande fylleriförseelserna bör utarbetas hos kontrollstyrelsen. Denna bör årligen tillställa statistiska centralbyrån en sammanställning, som för alla fall, då under året böter ådömts eller förelagts för enbart fylleri, visar lagöverträdarens kön och hans ålder vid förseelsens begående.

Uppgifter från generaltullstyrelsen

Vissa fall av bötesstraff redovisas icke i de under punkt d s. 139 och punkt d s. 143 nämnda saköreslängderna, nämligen sådana, då böter ådömts eller ålagts enligt vissa tullförfattningar. De statistiska uppgifterna för dessa fall införskaffas för närvarande genom att personal från statistiska centralbyrån hos generaltullstyrelsen går igenom vederbörliga handlingar. Eftersom detta system hittills fungerat tillfredsställande torde anledning ej finnas att vidtaga någon ändring.

Uppgifter för en undersökning av bötesbetalningen kunna erhållas ur konfiskationsjournalerna. Beslut om avskrivning av dylika böter fattas av generaltullstyrelsen.

Uppgifter från länsstyrelserna

Från länsstyrelserna erfordras dels uppgifter om ådömt tvångsarbete (kap. XI s. 136), dels vissa uppgifter för de periodiska undersökningarna om bötesbetalningen (kap. VI s. 107).

a. Uppgifter om personer, som dömts till tvångsarbete

De sakkunniga föreslå ingen ändring i uppgifternas innehåll. Emellertid böra de utskrivas i två exemplar och sändas till straffregistret för att där- efter handläggas på samma sätt som uppgifterna om dömda personer enligt punkt a s. 138.

b. Uppgifter om avskrivna och avkortade böter

Då böter, som ådömts eller förelagts under tidsperiod, för vilken under- sökning av bötesbetalningen skall ske, avskrivits eller avkortats, bör vederbörande länsstyrelse lämna statistisk uppgift å listor med följande kol- umner:

- 1) Å brottet tillämpat lagrum;
- 2) Antalet dagsböter och dagsbotens storlek eller, vid direkt i penningar ådömda eller förelagda böter, bötesbeloppet;
- 3) Belopp som avkortats eller avskrivits;
- 4) Anledningen till avkortningen eller avskrivningen;
- 5) Böterna ådömda eller förelagda.

Dylika uppgifter böra avgivas vid slutet av varje år, varunder avkortning eller avskrivning skett av böter, som ådömts eller ålagts under den tidspe- riod, som skall undersökas.

Uppgifter från utmätningsmännen

Statistiska uppgifter från utmätningsmännen erfordras endast för de pe- riodiska undersökningarna av bötesbetalningen (kap. VI s. 107).

Då böter, som ådömts eller förelagts under tidsperiod, för vilken dylik undersökning skall ske, antingen till fullo inbetalts eller också avskrivits eller avkortats sedan en del av beloppet erlagts, bör utmätningsmannen lämna statistiska uppgifter å listor med följande kolumner:

- 1) Å brottet tillämpat lagrum;
- 2) Antalet dagsböter och dagsbotens storlek eller, vid direkt i penningar ådömda eller förelagda böter, bötesbeloppet;
- 3) Betalt belopp;
- 4) Betalning har skett genom utmätning;
- 5) Betalning har skett genom införsel;
- 6) Böterna ådömda eller förelagda.

Dylika uppgifter böra avgivas årligen intill dess samtliga under den tidsperiod, som skall undersökas, ådömda eller förelagda böter betalats, avskrivits eller avkortats. För varje år skall uppgiften omfatta de böter, som under året slutbetalts eller under året avskrivits eller avkortats sedan en del av beloppet erlagts.

Uppgifter från fängvårdsstyrelsen

Från fängvårdsstyrelsen böra uppgifter lämnas, då styrelsen i fråga om villkorligt frigiven förordnat om prøvotidens förlängning eller förklarat den villkorligt medgivna friheten förverkad (kap. VI s. 103). Dessa uppgifter böra passera straffregistret för att där åsättas identifieringsnummer och registeraktnummer.

Därtill kommer, att enligt vad tidigare (s. 144) angivits, de lokala fängvårdsmyndigheternas rapporter i vissa fall skola kompletteras hos fängvårdsstyrelsen.

Uppgifter från straffregistret

De sakkunniga ha föreslagit (se kap. VII s. 119), att straffregistret skall erhålla uppgifter över avlidna personer och därigenom beredas möjlighet att utsortera registerakterna för dessa. Då person, som finnes i straffregistrets slagningsregister (på grund av dom eller åtalseftergift), avlidit, bör straffregistret underrätta statistiska centralbyrån härom. Uppgifterna till centralbyrån kunna avgivas å listor med följande kolumner:

- 1) Registerakt nr.
- 2) Identifieringsnummer.
- 3) Född den / 1 i .
- 4) Död den / 1 .

Dessa listor böra upptaga jämväl personer, vilkas registerakt (eller registerkort) utsorterats på grund av att vederbörande uppnått 90 års ålder (kap. VII s. 119). I dyligt fall sättes ett streck i kolumn 4).

Statistisk uppgift att avgivas av domstol, som i första instans meddelat dom, varom uppgift skall lämnas till straffregistret, eller överlämnat underårig lagöverträdare till skyddsuppfostran enligt lagen den 30 december 1952 med vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig¹ (sändes via straffregistret).

1. Inkom till straffregistret den / 19 . D.nr. .²
2. Registeraktnummer.²
3. Identifieringsnummer.²
4. Domstol.
5. Dag för domen och nr i domboken.
6. Brott och tillämpade lagrum (specificerat).^{3, 4}
7. Tiden för brottet (brotten).⁴
8. Kommun där brottet (brotten) begåtts.⁴
9. Kön.
10. Födelseid och -ort.
11. Vid straffrifyrklaring enligt SL 5: 5.
 - a) Abnormitetstyp: Sinnessjukdom. Sinnesslöhet. Annan, med sinnessjukdom jämställd själslig abnormitet. Sådant utan gärningsmannens eget förvållande tillfälligt iråkat tillstånd, att han varit från sina sinness bruk.
 - b) Förelåg vårdbehov?
 - c) Var den straffrifyrklarade häktad?
12. Har den dömde varit föremål för åtgärd enligt 15 eller 18 § nykterhetsvårdslagen under det löpande kalenderåret eller inom de tre närmast föregående kalenderåren?
 13. Äktenskaplig börd?
 14. Nationalitet: Svensk. Utländsk.
 15. Var har uppfostran intill 15 års ålder huvudsakligen skett? I föräldrahemmet. I fosterhem. Å anstalt.
 16. Antal uppfostringsenheter (om minst ett års varaktighet) före fyllda 15 år.
 17. För person med äktenskaplig börd:
 - a) Har föräldrahemmet innan den dömde uppnått 15 års ålder upplösts genom dödsfall, äktenskapsskillnad, hemskillnad osv.?
 - b) Om så varit fallet:

På vad sätt skedde upplösningen? Dödsfall. Äktenskapsskillnad eller hemskillnad. Faktisk separation.

Hur gammal var den dömde vid upplösningen?
 18. Huvudsaklig bostadsort under den dömdes skolpliktstid?
 19. Civilstånd: Ogift. Gift. Änkling, änka. Frånskild.
 20. Skolbildning: Högre. Folkskola. Övrig.
 21. Yrke och anställning.
 22. Bostadsort vid tiden för brottet.
 23. Beräknat dagsbotsbelopp (här anges det belopp, till vilket dagsboten för lagöverträdaren kan beräknas ha uppgått, därest han skolat ådömas bötesstraff).
 24. Antalet medverkande vid brottets begående: Den dömde var ensam. Den dömde hade medverkande. (Första alternativet anges endast om detta är tillämpligt på samtliga de i domen avsedda brotten).

25. Var den dömde vid tiden för brottet (brotten) föremål för anstaltsbehandling eller för särskild vård enligt nedan.

Markera i så fall här nedan det tillämpliga. Därest domen avser flera, vid olika tidpunkter begångna brott och anstaltsbehandlingen eller vården omfattat endast en del av tiden mellan det första och det sista av de i domen avsedda brotten, ange tillika tiden för anstaltsbehandlingen eller vården.

A. Anstaltsbehandling.

- a) Tidsbestämt frihetsstraff.
- b) Förvaring eller internering.
- c) Ungdomsfängelse.
- d) Skyddsuppfostran (här avses endast sådan skyddsuppfostran, som verkställts i ungdomsvårdsskola; beträffande skyddsuppfostran verkställd i enskilt hem se B e) nedan).
- e) Vårdanstalt för alkoholmissbrukare.
- f) Sinnessjukhus.
- g) Tvångsarbetsanstalt.
- h) Arbetshem.

B. Vård i frihet.

- a) Villkorlig dom med övervakning.
- b) Villkorlig frigivning med tillsyn.
- c) Utskrivning på prov från ungdomsfängelse.
- d) Utskrivning på prov från förvaring eller internering.
- e) Tillsyn enligt barnavårdslagen.
- f) Tillsyn enligt nykterhetsvårdslagen.
- g) Försöksutskrivning från sinnessjukhus.
- h) Utskrivning från tvångsarbete.

26. Var den dömde alkoholpåverkad vid brottstillfället? (om domen avser flera brott, men påverkan funnits endast vid en del av dem, tages hänsyn till huvudbrottet; om domen avser flera brott av samma slag, tages hänsyn till vad som gällt för flertalet fall).

27. Tidigare kriminalitet.²

28. Tidigare samhällsreaktion på grund av kriminalitet.²

29. Ädömt straff eller annan ansvarspåföljd (eller straffriförklaring).

30. För villkorligt dömd:

- a) Ställd under övervakning?
- b) Föreskrifter enligt 8 § lagen om villkorlig dom?
I så fall vilka?

¹ Skall avgivas jämväl av domstol, som i högre instans meddelat dom, som skall föranleda utförliga statistiska uppgifter, därest dylika uppgifter ej avgivits med anledning av domen i lägre instans.

² Ifylles av straffregistret.

³ I följande fall skola utöver lagrum ytterligare upplysningar lämnas om brottets art:

a) Vid brott enligt SL 18: 1—10a skall angivas, huruvida brottet riktats mot person under 15 år, därest detta icke framgår redan av tillämpat lagrum.

b) Vid brott enligt SL 20: 1—4, 6, 10 skall angivas, huruvida tillgreppet avsett automobil, motorcykel, moped eller cykel.

c) Vid brott enligt SL 21: 1—3, 8 skall angivas, huruvida det varit fråga om s. k. hotell-, restaurant- eller droskbedrägeri.

d) Vid brott enligt SL 22: 4 skall angivas, huruvida det olovlige förfogandet gällt avbetalningsgods och i så fall även huruvida fråga varit om motorfordon köpt på avbetalning.

⁴ Vid stort antal brott kan redovisningen av punkterna 6, 7 och 8 göras på särskild bilaga.

Statistisk uppgift att avgivas av domstol, som i högre instans dömt i mål, varom utförlig statistisk uppgift avgivits i samband med domen i lägre instans (sändes via straffregistret).

1. Inkom till straffregistret den / 19 . D. nr .¹
2. Registeraktnummer.²
3. Identifieringsnummer.¹
4. Domstol.
5. Dag för domen.
6. Domstol, som meddelat den överklagade domen, och dag, då denna dom meddelats.
7. Den högre instansens dom innebär²
 - A. att den överklagade domen fastställts.
 - B. att den överklagade domen ändrats på sådant sätt, att den anklagade helt frikänts eller ådömts endast sådan påföljd, som icke skall medföra insändande av straffuppgift till straffregistret.
 - C. att den överklagade domen ändrats på annat sätt.
 - a. Ändringen avser antalet brott eller de lagrum, som tillämpats. I dylikt fall skola följande uppgifter lämnas:
Antalet brott och tillämpade lagrum (specificerat).^{3, 4}
 - b. Ändringen avser den ådömda påföljden. I dylikt fall skola följande uppgifter lämnas:
 - 1) Ådömt straff eller annan ansvarspåföljd (eller straffriförklaring).
 - 2) För villkorligt dömd:
 - a) Ställd under övervakning?
 - b) Föreskrifter enligt 8 § lagen om villkorlig dom?
I så fall vilka?
 - 3) Vid straffriförklaring enligt SL 5:5.
 - a) Abnormitetstyp: Sinnessjukdom. Sinnesslöhet. Annan, med sinnessjukdom jämställd själslig abnormitet. Sådant utan gärningsmannens eget förvällande tillfälligt iråkat tillstånd, att han varit från sina sinnens bruk.
 - b) Förelåg vårdbehov?
 - c) Var den straffriförklarade häktad?

¹ Ifylles av straffregistret.

² Ej tillämpliga alternativ överstrykas.

³ I följande fall skola utöver lagrum ytterligare upplysningar lämnas om brottets art:

a) Vid brott enligt SL 18: 1—10a skall angivas, huruvida brottet riktats mot person under 15 år, därest detta icke framgår redan av tillämpat lagrum.

b) Vid brott enligt SL 20: 1—4, 6, 10 skall angivas, huruvida tillgreppet avsett automobil, motorcykel, moped eller cykel.

c) Vid brott enligt SL 21: 1—3, 8 skall angivas, huruvida det varit fråga om s. k. hotell-, restaurant- eller drockbedrägeri.

d) Vid brott enligt SL 22: 4 skall angivas huruvida det olovliga förfogandet gällt avbetalningsgods och i så fall även huruvida fråga varit om motorfordon köpt på avbetalning.

⁴ Vid stort antal brott kan redovisningen av denna punkt göras på särskild bilaga.

Statistisk uppgift att avgivas av nedre justitierevisionen angående avgjort nådeärende, som behandlats av högsta domstolen (sändes via straffregistret, då nådebeslutet innebär efterskänkande eller mildrande av straff eller annan påföljd, varom straffregistret skall innehålla upplysning).

1. Inkom till straffregistret den / 19 . D. nr .¹
2. Registeraktnummer.¹
3. Identifieringsnummer.¹
4. Domstol, som dömt i första instans.
5. Dag för domen i första instans.
6. Domstol i högsta instans, som fällt till det straff nådeansökningen avser.²
7. Dag för domen i den under 6 angivna domstolen.
8. I domen tillämpade lagrum.
9. Adömd reaktion.
10. Födelseid och -ort.
11. Nådeansökning av
 - a) den dömd.
 - b) annan.
12. Nådeansökningens innebörd.
13. Högsta domstolens hemställan angående nådeansökningen avgiven
 - a) i sammanhang med prövning av fullföljd talan.
 - b) utan sammanhang med dylik prövning.
14. Dag för högsta domstolens hemställan.
15. Yttrande inhämtat från myndighet, sedan högsta domstolens hemställan avgivits.
16. Ansökningen
 - a) ej till prövning upptagen.
 - b) avslagen.
 - c) delvis bifallen.
 - d) helt bifallen.
17. Innebörden av Kungl. Maj:ts beslut, då ansökningen helt eller delvis bifallits.
18. Högsta domstolens hemställan innebar
 - a) att ansökningen helt avstyrkts.
 - b) att ansökningen helt eller delvis tillstyrkts.
19. Kungl. Maj:ts beslut
 - a) överensstämmer med högsta domstolens hemställan.
 - b) avviker från högsta domstolens hemställan.

¹ Ifylles i förekommande fall av straffregistret.

² Högsta domstolen, därest ansökan om prövningstillstånd gjorts men avslagits.

Förteckning över brott, som skola redovisas i polismyndigheternas kvartalsuppgifter och åklagarnas årsuppgifter angående brott, som kommit till polisens kännedom

Strafflagsbrott.

1. 10 kap. Våld eller hot mot tjänsteman o. d. (1—3 §§)
2. Våldsamt motstånd (4 §)
3. Övriga brott
4. 11 kap. Upplopp (1, 2 §§)
5. Övriga brott (utom enl. 10 eller 11 §)
6. 12 kap. Urkundsförfalskning o. d. (1—4, 9, 12 §§)
7. Signaturförfalskning o. d. (5, 9, 12 §§)
8. Penningförfalskning o. d. (6, 9, 10, 12 §§)
9. Övriga brott
10. 13 kap. Mened o. d. (1—3, 15 §§)
11. Falsk angivelse, falskt åtal o. d. (5—7 §§)
12. Övriga brott
13. 14 kap. Mord och dråp (1, 3 §§)
14. Därav: i förening med självmord
15. Försök till mord eller dråp (2, 3 §§)
16. Misshandel varav döden följt (4—8 §§)
17. Vållande till annans död (9 §)
18. Barnamord o. d. (22—25, 34 §§)
19. Fosterfördrivning (26—28a §§)
20. Övriga misshandelsbrott (10—14 §§)
21. Därav: hustrumisshandel
22. Överförande av könssjukdom o. d. (21 §)
23. Övriga brott
24. 15 kap. Våldtäkt (12—15a §§)
25. Övriga brott
26. 18 kap. Heterosexuell otukt (1—9 §§)
27. Därav: med person under 15 år
28. Homosexuell otukt (10, 10a §§)
29. Därav: med person under 15 år
30. Sedlighetssårande handling (13 §)
31. Därav: exhibitionism
32. Övriga brott
33. 19 kap. Mordbrand (1, 2, 10, 11 §§)
34. Övriga brott
35. 20 kap. Stöld, även grov (1, 4, 10 §§)¹
36. Därav: medelst sprängning eller svetsning
37. övriga fall av inbrottsstöld
38. Snatteri och bohräkt (2, 3 §§)¹
39. Tillgrepp av bilar (1—4, 6, 10 §§)
40. Tillgrepp av motorcyklar (1—4, 6, 10 §§)
41. Tillgrepp av mopeder (1—4, 6, 10 §§)
42. Tillgrepp av cyklar (1—4, 6, 10 §§)

43. Rån (5, 10 §§)
44. Övriga brott¹
45. 21 kap. Utpressning (4, 8 §§)
46. Ocker (5, 8 §§)
47. Häleri o. d. (6 §)
48. Bedrägeri och övriga brott
49. Därav: s. k. hotell-, restaurant- och droskbedrägerier
50. 22 kap. Förskingring m. m. (hela kap.)
51. Därav: olovligt förfogande över motorfordon inköpt på avbetalning (4 §)
52. olovligt förfogande över avbetalningsgods i andra fall (4 §)
53. 23 kap. Gäldenärsbrott (hela kap.)
54. 24 kap. Skadegörelse m. m. (hela kap.)
55. 25 kap. Ämbetsbrott (hela kap.)
56. 26 kap. Undanhållande och rymning (11, 12, 19 §§)
57. Övriga brott
58. Övriga strafflagsbrott (utom 11:10 och 11)

Grövre trafikbrott.

59. Grövre trafikbrott (trafikbrottslagen 1 § 2 st., 4 §, 5 §)
60. Därav: rattfylleri (trafikbrottslagen 4 §)

Vissa i strafflagen ej upptagna brott.

61. Lagen 28/9 1951 om straff för vissa trafikbrott²
62. Vägtrafikföreläggningen 28/9 1951
63. Skattestrafflagen 11/6 1943
64. Underlåtenhet att inbetala avdragen källskatt (Uppbördsföreläggningen 5/6 1953 80 § 1 mom. 2 st.)
65. Brott mot förf. ang. rusdrycker och pilsnerdrycker (utom spritsmuggling; jfr rad 69)
66. Därav: lönnbränning (Kungl. förordn. 26/2 1954 ang. tillverkning av brännvin 19 §)
67. Överträdelse av bestämmelserna om narkotiska ämnen och beredningar (Kungl. kung. 16/9 1953, nr 559, med ändr.)
68. Smuggling
69. Därav: smuggling av spritdrycker och vin
70. smuggling av tobak och tobaksvaror

¹ Utom tillgrepp av bilar, motorcyklar, mopeder och cyklar (jfr raderna 39—42).

² Uppgiften skall avse samtliga brott alltså även de å rad 59 redovisade.

Bilaga 5 till kap. XIII.

Statistisk uppgift att avgivas av åklagare, som beviljat åtalseftergift enligt lagen den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga, lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård m. m. 44 § 3 mom. eller lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse 19 §, därest brottet enligt åklagarens uppfattning vid lagföring skulle föranlett skyddsuppfostran eller påföljd, som skall rapporteras till straffregistret (sändes via straffregistret).

1. Inkom till straffregistret den / 19 .¹
2. Registeraktnummer (därest sådant finnes).¹
3. Identifieringsnummer.¹
4. Åklagare.
5. Dag för åtalseftergiftsbeslut och diariern.
6. Åtalseftergiften har meddelats enligt: 1944 års lag. Barnavårdslagen 44 § 3 mom. Ungdomsfängelselagen 19 §.
7. Brotts och lagrum, som vid lagföring kan antagas ha varit tillämpligt.^{2, 3}
- 8—11. Överensstämma med punkterna 7—10 i bilaga 1 ehuru i stället för »den dömde» bör stå »lagöverträdaren».
- 12—30. Överensstämma med motsvarande punkter i bilaga 1, ehuru i stället för »den dömde» bör stå »lagöverträdaren».
31. I samband med åtalseftergiften vidtagen åtgärd mot lagöverträdaren: Varning. Övervakning. Omhändertagande för skyddsuppfostran. Återförande till anstalt. Annan åtgärd. Ingen åtgärd.

¹ Ifylles av straffregistret.

² I följande fall skola utöver lagrum ytterligare upplysningar lämnas om brottets art:

- a) Vid brott enligt SL 18: 1—10a skall angivas, huruvida brottet riktats mot person under 15 år, därest detta icke framgår redan av tillämpat lagrum.
- b) Vid brott enligt SL 20: 1—4, 6, 10 skall angivas, huruvida tillgreppet avsett automobil, motorcykel, moped eller cykel.
- c) Vid brott enligt SL 21: 1—3, 8 skall angivas, huruvida det varit fråga om s. k. hotell-, restaurant- eller droskbedrägeri.
- d) Vid brott enligt SL 22: 4 skall angivas, huruvida det olovliga förfogandet gällt avbetalningsgods och i så fall även huruvida fråga varit om motorfordon köpt på avbetalning.

³ Vid stort antal brott kan redovisningen av punkterna 7, 8 och 9 göras på särskild bilaga.

Bilaga 6 till kap. XIII.

Statistisk uppgift att avgivas av styresman för fångvårdsanstalt, när intagen frigives (villkorligt eller slutligt) efter frihetsstraff, förvaring eller internering eller avlidit under anstaltstiden (sändes via straffregistret).

1. Registeraktnummer.¹
2. Identifieringsnummer.¹
3. Födelseid och -ort.
4. Domstol och dag för domen.
5. Dag då verkställigheten började.

6. Frigivningsdag.
Dödsdag.
7. Ädömt straff.
8. Avtjänad strafftid.
9. Anledning till att den avtjänade strafftiden är kortare än den ådömda: Avräknande av häktningstid. Obligatorisk villkorlig frigivning. Fakultativ villkorlig frigivning. Nåd.
10. Är utskrivningen villkorlig eller slutlig?
11. Tidrymd för vistelsen å slutet resp. öppen anstalt.
12. Sysselsättningsgren under anstaltsvistelsen.
13. Antal rymningar.
14. Ha nya brott begåtts under rymning?
I så fall vilka brott?²
15. Antal permissioner:
 - a) Skötta.
 - b) Misskötta.
 - c) Arten av misskötsamhet.²
16. Antal frigångsperioder:
 - a) Skötta.
 - b) Misskötta.
 - c) Arten av misskötsamhet.²
17. Uppförande och arbetsvillighet i anstalten.
18. Brott begångna under själva anstaltsvistelsen, med särskilt angivande av huruvida anstalten var slutet eller öppen.²
19. Prövotidens längd vid villkorlig frigivning.
20. Är den villkorliga frigivningen förenad med tillsyn?
21. Ha föreskrifter jämlikt 8 § lagen om villkorlig frigivning meddelats i samband med frigivningen?
I så fall vilka?
22. Civilstånd vid frigivningen: Ogift. Gift. Änkling, änka. Frånskild.

¹ Ifylles av straffregistret.

² Ha nya brott begåtts och särskilt straff ådömts härför angives jämväl detta.

Bilaga 7 till kap. XIII.

Statistisk uppgift att avgivas av skyddskonsulent, när prövotiden (tillsynstiden) avslutats för villkorligt frigiven (provutskriften), som stått under tillsyn, eller när sådan villkorligt frigiven (provutskriften) avlidit under prövotiden (tillsynstiden) (sändes via straffregistret; i den mån skyddskonsulenten ej kan lämna de erforderliga uppgifterna skall rapporten ifyllas hos fängvårdsstyrelsen).

1. Registeraktnummer.¹
2. Identifieringsnummer.¹
3. Födelseid och -ort.
4. Frigiven den . . .
5. Frigivningens art: Obligatorisk villkorlig frigivning. Fakultativ villkorlig frigivning. Utskrivning på prov från ungdomsfängelse. Utskrivning på prov från förvaring. Utskrivning på prov från internering.
6. Slutdag för prövotiden.
Dödsdag.

7. Har under prövotiden förordnande meddelats om tillsyn?
I så fall varför? Nya brott. Annan misskötsamhet.
8. Har under prövotiden beslutats om upphörande av tillsyn?
9. Har under prövotiden skett meddelande, ändring eller upphävande av föreskrift jämlikt lagen om villkorlig frigivning 8 §?

Föreskrifternas innehåll.

Vad är anledning till meddelande eller ändring av föreskrift? Nya brott.
Annan misskötsamhet.

10. Har varning meddelats?

I så fall varför? Nya brott. Annan misskötsamhet.

11. Har prövotiden förlängts och i så fall hur mycket?

I så fall varför? Nya brott. Annan misskötsamhet.

12. Har den villkorligt frigivne tagits i förvar?

13. Har den villkorligt medgivna frigivningen förverkats?

I så fall varför? Nya brott. Annan misskötsamhet.

14. Därest nya brott begåtts under prövotiden angives arten av dessa.²

15. Civilstånd vid prövotidens slut: Ogift. Gift. Änkling, änka. Frånskild.

¹ Ifylles av straffregistret.

² Har särskilt straff ådömts angives jämväl detta.

Bilaga 8 till kap. XIII.

Statistisk uppgift att avgivas av skyddskonsulent, när prövotiden avslutats för villkorligt dömd, som stått under övervakning, eller när sådan villkorligt dömd avlidit under prövotiden (sändes via straffregistret; i den mån skyddskonsulenten ej kan lämna de erforderliga uppgifterna skall rapporten ifyllas hos fångvårdsstyrelsen).

1. Registeraktnummer.¹
2. Identifieringsnummer.¹
3. Födelseid och -ort.
4. Domstol och dag för domen.
5. Domen.
6. Slutdag för prövotiden.
Dödsdag.
7. Har under prövotiden förordnande meddelats om övervakning?
I så fall varför? Nya brott. Annan misskötsamhet.
8. Har under prövotiden beslut meddelats om upphörande av övervakning?
9. Har under prövotiden skett meddelande, ändring eller upphävande av föreskrift jämlikt lagen om villkorlig dom 8 §?
Föreskriftens innehåll.
Vad är anledningen till meddelande eller ändring av föreskrift? Nya brott.
Annan misskötsamhet.
10. Har prövotiden förlängts och i så fall med hur mycket?
I så fall varför? Nya brott. Annan misskötsamhet.
11. Har varning meddelats?
I så fall varför? Nya brott. Annan misskötsamhet.
12. Har anståndet förverkats?
I så fall varför? Nya brott. Annan misskötsamhet.
13. Därest nya brott begåtts under prövotiden angives arten av dessa.²
14. Civilstånd vid prövotidens slut: Ogift. Gift. Änkling, änka. Frånskild.

¹ Ifylles av straffregistret.

² Har särskilt straff ådömts angives jämväl detta.

Kap. XIV. DE KRIMINALSTATISTISKA PRIMÄR- UPPGIFTERNAS BEARBETNING

Bearbetningen av de inkomna kriminalstatistiska primäruppgifterna sker för närvarande antingen genom direkt sammanräkning av dessa uppgifters siffror — så t. ex. i fråga om polisstatistiken — eller också genom att särskilda s. k. prickningslistor utarbetas med ledning av primäruppgifterna, varefter prickningslistorna sammanräknas. Hålkortsbearbetning e. d. användes över huvud taget icke.

Med hänsyn till de stora fördelarna med hålkortsbearbetning — snabbare resultat och bättre möjligheter till speciella undersökningar beträffande olika kombinationer av de lämnade uppgifterna — förorda de sakkunniga, att dylik bearbetning användes i vissa fall, där den är lämplig.

Hålkort bör sålunda stansas för varje person, beträffande vilken med anledning av dom eller åtalseftergift utförliga uppgifter avgivits till brottslingsstatistiken. Dessa kort böra omfatta uppgifterna till brottsstatistiken, brottslingsstatistiken och reaktionsstatistiken (kap. III s. 54, kap. IV s. 90 och kap. V s. 97 f.).

Vidare bör särskilt hålkort uppläggas för person, beträffande vilken uppgifter inkommit till verkställighetsstatistiken (kap. VI s. 101 f.) efter undergången frihetsberövande och likaledes för person, beträffande vilken dylika uppgifter inkommit efter avslutad prövotid på grund av villkorlig dom eller villkorlig frigivning (provutskrivning). I dessa kort böra även instansas de uppgifter ur brottslingsstatistiken, som enligt vad tidigare sagts böra tjäna som bakgrund till verkställighetsstatistiken (kap. VI s. 103).

Även vid utarbetandet av återfallsstatistiken (kap. VII) samt brottsstatistiken, brottslingsstatistiken och reaktionsstatistiken i fråga om de fall, som icke föranlett avgivande av utförliga statistiska uppgifter (kap. III s. 54 f., kap. IV s. 90 f. och kap. V s. 98 f.), synes hålkortsmetoden böra användas.

Kap. XV. PUBLICERINGEN AV KRIMINALSTATISTIKEN

Den nuvarande ordningen för kriminalstatistikens publicering

Den s. k. polisstatistiken, dvs. uppgifterna om brott, som kommit till polisens kännedom, och om personer, som misstänkts för brott, publiceras i Statistisk tidskrift. I denna tidskrift ingå såväl de preliminära kvartalsrapporterna som de årliga mera omfattande redogörelserna.

Uppgifterna från domstolarna bilda en del i serien Sveriges officiella statistik, kallad »Brottsligheten». I denna ingå även uppgifter om personer, som dömts till tvångsarbete, samt uppgifter om strafförelägganden och åtalseftergifter. Tabellförklaringar på engelska språket finnas.

Fångvårdsstatistiken ingår i fångvårdsstyrelsens årsredogörelse — »Fångvården» — som likaledes utgör en del av Sveriges officiella statistik. En sammanfattning lämnas på franska språket.

Redogörelsen för handläggningen av nådeärenden har formen av en tabell i en tredje publikation i serien Sveriges officiella statistik nämligen »Domstolarnas och de exekutiva myndigheternas verksamhet».

De sakkunnigas förslag till publicering av kriminalstatistiken

Årliga publikationer

Det torde vara ofrånkomligt, att kriminalstatistikens olika delar även i fortsättningen offentliggöras i skilda publikationer. Det är nämligen av vikt, att de färdiga siffrorna så snart som möjligt offentliggöras och att man således ej väntar med publiceringen i avvaktan på siffror från andra grenar av kriminalstatistiken. För att bättre utmärka publikationernas samhörighet böra de dock ha ett gemensamt namn, förslagsvis »Kriminalstatistik». Årligen skulle följande publikationer utkomma:

a) *Kriminalstatistik I (Polisstatistik)*: Uppgifter om brott, som kommit till polisens kännedom samt uppgifter angående personer, som misstänkts för brott.

b) *Kriminalstatistik II (Domstols- och åklagarstatistik)*: Uppgifter till brottsstatistiken, brottslingsstatistiken och reaktionsstatistiken i fråga om fällande domar, strafförelägganden och åtalseftergifter. Dessutom uppgifter om fall, då straffbelagd handling begåtts av person, som på grund av sinnessjukdom e. d. ej åtalats, eller av icke straffmyndig.

c) *Kriminalstatistik III (Verkställighetsstatistik)*: Verkställighetsstatistik inklusive vissa brottslingsstatistiska uppgifter (se kap. VI s. 103).

d) *Kriminalstatistik IV (Återfallsstatistik)*: Återfallsstatistik.

Samtliga dessa publikationer böra förses med sammanfattning och tabellförklaringar på engelska språket. Därest det ur ekonomisk synpunkt ställer sig fördelaktigt, synes en eller flera av dessa publikationer kunna ingå i Statistisk tidskrift.

Den av de sakkunniga föreslagna, relativt omfattande redogörelsen för nådeärendenas behandling torde få anses falla utanför ramen för den nuvarande publikationen »Domstolarnas och de exekutiva myndigheternas verksamhet». I denna publikation böra därför intagas endast de uppgifter angående nådeärendena, som synas erforderliga för att visa domstolarnas verksamhet. Den utförliga redogörelsen för nådeärendena bör däremot lämpligen publiceras i Statistisk tidskrift. Därigenom torde dessutom vinnas, att publiceringen kan ske snabbare.

Sammanfattande tioårsöversikter

Det föreslagna systemet med fyra skilda kriminalstatistiska publikationer medför såtillvida en olägenhet, att det torde bli svårt att få en överblick över läget i dess helhet och över utvecklingsgången. Det synes därför önskvärt, att det med vissa års mellanrum — förslagsvis 10 år — utarbetas sammanfattande översikter omfattande hela det kriminalstatistiska materialet under de gångna 10 åren. Särskild uppmärksamhet bör därvid ägnas åt att klarlägga kriminalitetens utveckling under perioden. Som förebild för uppläggningsen av en dylik redogörelse kan nämnas statistiken över befolkningsrörelsen, som består av dels en årlig redogörelse, dels en sammanfattning för tioårsperioder.

Även dessa översikter böra förses med sammanfattning och tabellförklaringar på engelska språket.

Inledning till kriminalstatistiken

I det redan tidigare flera gånger omnämnda förslag till riktlinjer vid uppgörande av kriminalstatistiken, som utarbetats av en kommission tillsatt av internationella statistiska institutet och internationella straffrätts- och fängelsekommissionen och för de nordiska ländernas vidkommande bearbetats av en kommitté ur de nordiska kriminalistföreningarna¹, har föreslagits, att de officiella kriminalstatistiska publikationerna skola förses med en allmän inledning. Denna inledning skulle i första hand vara avsedd att visa principerna för och utförandet av de kriminalstatistiska undersökningarna men borde därutöver lämna så fullständiga förklaringar som möjligt rörande sådana fakta, som icke kunna utan vidare härledas ur sifferuppgifterna

¹ *Schäfer*: Directives pour l'élaboration des statistiques criminelles dans les divers pays, Haag 1936.

Förslag beträffande åtgärder för åvägabringande av större enhetlighet i de nordiska ländernas kriminal- och fängvårdsstatistik, Stockholm 1941, s. 16 f.

men som äro nödvändiga för en riktig tolkning av kriminalstatistikens innehåll. För den skull borde inledningen omfatta följande sex avdelningar:

A. *Principerna för och utförandet av undersökningarna.*

B. *De allmänna dragen av straffrätten.*

C. *De allmänna dragen av straffprocessrätten.*

D. *Antalet invånare, befolkningens sammansättning och levnadsförhållanden.*

E. *De särskilda förhållanden, som varit ägnade att påverka brottslighetsförhållandena under ifrågavarande period.*

F. *Litteratur.*

De i en dylik inledning lämnade upplysningarna torde vara av stort värde för den, som vill tolka de givna siffrorna, och speciellt gäller detta utländska läsare. Det synes emellertid icke finnas anledning att medtaga denna inledning i de fyra årliga publikationerna eller att ens publicera den en gång årligen. De sakkunniga anse det tillräckligt, om den föreslagna inledningen intages i den ovannämnda tioårsöversikten. Med hänsyn till dessa upplysningars betydelse för utlänningars studium av den svenska kriminalstatistiken bör inledningen intagas i den engelska sammanfattningen. Eventuellt skulle man kunna nöja sig med att på svenska medtaga endast den under punkt A nämnda redogörelsen, eftersom svenska forskare torde kunna på annat håll inhämta vad som innehålles i de övriga avsnitten.

Internationella tabeller i de svenska kriminalstatistiska publikationerna

Enligt de sakkunnigas åsikt vore det av värde, om statistiska översikter över kriminaliteten i andra länder intoges i de svenska kriminalstatistiska publikationerna. Särskilt gäller detta sådana förhållanden beträffande vilka olikheterna i strafflagstiftningen äro av mindre betydelse såsom olika faktors förekomst hos brottslingarna, använda reaktionsmetoder, speciellt i fråga om yngre brottslingar, samt verkställighet och återfall. Av störst intresse äro givetvis förhållandena i de nordiska grannländerna.

Dessa tabeller skulle lämpligen kunna utarbetas gemensamt av de fyra nordiska ländernas statistiska centralbyråer liksom för närvarande sker i fråga om de i Statistisk årsbok ingående internationella tabellerna.

Kap. XVI. PERSONAL OCH KOSTNADER

Nuvarande organisation

Statistiska centralbyrån

Arbetet med kriminalstatistikens utarbetande är väsentligen förlagt till statistiska centralbyrån och inom denna till avdelningen för rättsstatistik m. m.

Centralbyråns verksamhet är fördelad på åtta avdelningar samt ett för samtliga avdelningar gemensamt kansli. Avdelningarna handlägga: 1:a avd. befolkningsstatistik, omfattande väsentligen befolkningsrörelsen och folkräkningarna samt valstatistik; 2:a avd. jordbruksstatistik, omfattande dels årlig statistik, dels större och mindre särskilda utredningar (bl. a. de allmänna jordbruksräkningarna); 3:e avd. finansstatistik, omfattande särskilt kommunernas finanser, skattetaxeringarna samt fördelning av inkomst och förmögenhet; 4:e avd. rättsstatistik m. m. (se nedan); 5:e avd. bibliotek, arkiv, Statistisk årsbok, Statistisk tidskrift, utrikes korrespondens, upplysningstjänst; 6:e avd. ärenden som åligga centralbyrån i egenskap av riksbyrå för folkbokföringen, namnärenden m. m.; 7:e avd. (maskincentralen) maskinell bearbetning av statistiskt material för statliga institutioner (bl. a. för centralbyråns egna avdelningar) och andra kunder; samt 8:e avd. (centralbyråns utredningsinstitut) intervjuundersökningar m. m. till tjänst för svensk statistisk produktion i allmänhet. De båda sistnämnda avdelningarna ha egen ekonomisk förvaltning och bestrida sina utgifter med medel som inflyta i form av ersättning för gjorda tjänster. Under chefen för maskincentralen lyder centrala bilregistret, ehuru detta anslagsmässigt tillhör centralbyråns allmänna verksamhet.

I spetsen för var och en av 1:a, 2:a, 3:e, 6:e och 7:e avdelningarna står en byråchef; 4:e och 8:e avdelningarnas chefer äro byrådirektörer (lönegrad Ca 33 resp. Cg 31); 5:e avd. och kansliet förestås av en förste aktuarie resp. en förste byråsekreterare (båda i Ca 29).

För ordinarie anställning som chef för statistisk avdelning inom centralbyrån erfordras i regel att ha avlagt filosofie licentiatexamen i statistik eller därmed jämförliga prov på teoretiska kunskaper ävensom att i sistnämnda fall ha ådagalagt förmåga av statistiskt författarskap. Chefen för den rättsstatistiska avdelningen skall dessutom ha avlagt juris kandidatexamen.

Verksamhetsområdet för sistnämnda avdelning omfattar statistik över domstolarnas, överexekutorernas och rättshjälpsanstalternas verksamhet med därtill ansluten statistik över inskrivningsväsendet (lagfarter, inteckningar m. m.) och annan s. k. småprotokollsstatistik; vidare de två väsentliga grenarna av kriminalstatistiken, nämligen domstolsstatistiken och polisstatistiken; statistik över konkurser och protesterade växlar; statistik över prisutvecklingen beträffande jordbruks-, bostads- och affärsfastigheter samt statistik över vägtrafikolyckor; varjämte det i giftermålsbalkens 16 kap. föreskrivna äktenskapsregistret föres å avdelningen.

Personalen å den rättsstatistiska avdelningen utgöres, bortsett från tillfälliga förordnanden, för närvarande av, förutom avdelningschefen, 1 aktuarie (Ca 25), 1 e. o. aktuarie (Ce 25), 1 förste kansliskrivare (Ca 17), 1 kansliskrivare (Ca 15), 1 e. o. kontorist (Ce 13), 1 kanslibitråde (Ca 11), 1 e. o. kanslibitråde (Ce 11) och 17 kontorsbiträden i befordringsgången. Av nu nämnda befattningshavare äro förutom avdelningschefen följande sysselsatta med kriminalstatistiken: 1 e. o. aktuarie (Ce 25) på halvtid, 1 förste kansliskrivare (Ca 17), 1 e. o. kontorist (Ce 13), 1 kanslibitråde (Ca 11), 1 e. o. kanslibitråde (Ce 11) samt 1 kontorsbitråde. För att med denna personal kunna avarbeta befintlig arbetsbalans samt förhindra uppkomsten av ny sådan ha väsentliga inskränkningar måst göras i statistiken, ej minst i kriminalstatistiken (jämför s. 58).

Räknat efter lägsta löneklass i respektive lönegrader och förutsatt att samtliga kontorsbiträden äro placerade i lönegrad 8 uppgår avlöningskostnaden för avdelningens personal med nuvarande löner till 232 536 kronor per år.

Fångvårdsstyrelsens straffregister

Det hos fångvårdsstyrelsen förda straffregistret har såsom förmedlare av uppgifter till den av statistiska centralbyrån handlagda kriminalstatistiken en väsentlig funktion i det kriminalstatistiska arbetet.

Straffregistret förestås av en byrådirektör (Ca 31), och personalen i övrigt utgöres av 1 förste aktuarie (Ca 27), 1 kanslibitråde (Ca 11) samt 4 kontorsbiträden i befordringsgången. Lönekostnaderna, beräknade på samma sätt som här ovan skett beträffande statistiska centralbyråns rättsstatistiska avdelning, uppgå till 79 104 kronor per år.

De sakkunnigas förslag

För genomförande av den föreslagna reformen av kriminalstatistiken torde krävas ökad arbetskraft såväl hos statistiska centralbyrån som hos straffregistret.

Statistiska centralbyrån

Arbetet å statistiska centralbyråns avdelning för rättsstatistik m. m. kommer att få avsevärt större omfattning än det nu har, genom utvidgning av domstolsstatistiken och polisstatistiken, tillkomsten av kriminal-

statistikarkivet och av återfallsstatistiken, utvidgning av nådestatistiken samt överflyttning från fångvårdsstyrelsen till statistiska centralbyrån av den utökade verkställighetsstatistiken. Den utökning av arbetskraften, som på grund härav blir erforderlig, har av statistiska centralbyrån beräknats så som nedan anges.

I samma mån som arbetsuppgifterna öka och ändra karaktär blir avdelningschefens ansvar större, och den särställning i tjänstegradshänseende som han i jämförelse med övriga chefer för centralbyråns statistiska avdelningar nu intager torde på grund härav böra undanröjas och befattningen alltså höjas till byråchefs grad. De sakkunniga ha noga övervägt frågan om vilka kompetensfordringar, som skola uppställas för denna tjänst, och därvid med hänsyn till tjänstens speciella karaktär ansett sig böra kräva både juridisk och statistisk utbildning, även om uppställandet av så vittgående kompetensfordringar skett med en viss tvekan. Innehavaren av tjänsten bör i regel ha avlagt juris kandidatexamen samt ha goda teoretiska och praktiska kunskaper i statistisk — minst motsvarande betyget Berömlig i filosofie kandidatexamen.

Som ledare för kriminalstatistikens olika grenar närmast under avdelningschefen erfordras en tjänsteman, som likaledes har grundlig juridisk och statistisk utbildning. Samma kompetensfordringar böra uppställas för denna tjänst som för avdelningschefstjänsten. Med hänsyn härtill och till arbetsuppgifternas vikt bör denne tjänsteman placeras som förste aktuarie i lönegrad Ca 29.

För att vara förste aktuarien behjälplig vid ledningen av biträdenas arbete samt vid avfattandet av de statistiska berättelserna behövs en amanuens i befördringsgången.

Det närmaste ansvaret för kriminalstatistikarkivets handhavande (jfr s. 124) torde kunna anförtros åt en förste kansliskrivare i lönegrad 17. Denne befattningshavare bör även göra tjänst som biträde vid återfallsstatistiken samt dessutom jämte amanuensen biträda med arbetsledningen och med sammanställandet av de statistiska berättelserna.

Som första biträde med en mera självständig ställning vid statistiken över brott, som kommit till polisens kännedom, och över personer misstänkta för brott samt vid domstolsstatistiken, verkställighetsstatistiken och nådestatistiken kräves en befattningshavare med sådana kvalifikationer, att tjänsten ej bör placeras lägre än i lönegrad 15.

Av biträden över kontorsbiträdes grad erfordras ytterligare två för bl. a. tabellering, rit-, skriv- och mera kvalificerat räknearbete samt för korrekturläsning. Dessa biträden böra placeras i lönegrad 11.

I 1947 års biträdesutrednings den 10 oktober 1951 avgivna betänkande angående anställningsförhållandena för viss biträdespersonal i statens tjänst (stencilerat) har utredningen bl. a. angivit vilka förutsättningar i fråga om arbetsuppgifter som böra föreligga för att en befattning skall placeras i lönegrad för respektive kanslibitråde, kontorist och kansliskrivare. Utredningens förslag låg till grund för Kungl. Maj:ts proposition nr 14 till 1952 års riksdag, som blev av riksdagen antagen. Vad angår statistiska göromål

har biträdesutredningen för de olika tjänstegraderna uppdragit vissa riktlinjer, vilka tjänat till ledning vid uppgörandet av här ovan framförda förslag.

Förutom nu nämnda biträden i lönegraderna 11, 15 och 17 kräves för kriminalstatistiken jämväl ett antal kontorsbiträden. För bestämmande av detta antal erfordras en uppskattning av den kvantitet biträdesarbete som blir behövlig.

Det föreslagna kriminalstatistikarkivet torde komma att tillföras omkring 20 000 uppgifter per år. För registreringen och kodsättningen av dessa uppgifter erfordras, enligt statistiska centralbyråns beräkning, utom kansli-skrivaren vid arkivet, tre kontorsbiträden.

Den del av statistiken, som avser lindrigare brottslighet och vars primärmaterial utgöres av saköreslängder och vissa andra listor, kan beräknas komma att omfatta cirka 140 000 fall per år.¹ För genomgång och fördelning av dessa fall efter brott, kön och ålder skulle erfordras tre kontorsbiträden. Därest man avstår från total bearbetning av dessa fall och nöjer sig med att bearbeta ett stickprov (t. ex. en femtedel av fallen) torde två av dessa biträden kunna inbesparas. Man skulle också kunna tänka sig att som regel använda stickprovsmetoden men att vissa år bearbeta hela materialet. Det är nämligen uppenbart, att stickprovsmetoden kan giva missvisande resultat, då det gäller brott med låg frekvens. Under de år, för vilka enligt vad i kap. VI (s. 104) föreslagits en undersökning av hötesbetalningen skall företagas, är det nödvändigt att för detta speciella ändamål gå igenom hela materialet. Det erfordras därvid endast ett förhållandevis ringa merarbete för att samtidigt utarbeta jämväl nu ifrågakvarande redovisning.

Personalen å centralbyråns avdelning för rättsstatistik m. m. skulle efter nu föreslagna förstärkningar och under i övrigt oförändrade förhållanden komma att utgöras av 1 byråchef (lönegrad 37), 1 förste aktuarie (29), 2 aktuarier (25), 1 amanuens (19), 2 förste kansli-skrivare (17), 1 kansli-skrivare (15), 1 kontorist (13), 4 kanslibiträden (11) och 23 (eller, om stickprovsmetoden användes för bearbetning av saköreslängder m. m., 21) kontorsbiträden (8) (se bilagan s. 167).

Lönekostnaden för denna personal skulle komma att uppgå till 341 112 kronor eller 108 576 kronor mera än vad som enligt förut angivna beräkningsmetod åtgår till den nuvarande personalen å avdelningen. Därest man använder stickprovsmetoden för bearbetningen av saköreslängder m. m., bli motsvarande siffror 326 016 kronor resp. 93 480 kronor.

För den maskinella bearbetningen (stansning, sortering och sammanräkning) har beräknats en kostnad av ungefär 9 000 kronor per år.

Härutöver bör för statistiska centralbyråns vidkommande räknas med en ökning av materialkostnaderna (för kortskåp, blanketter m. m.) av cirka 3 000 kronor per år samt en ökad kostnad för publikationstryck, vilken dock icke på förhand kan beräknas.

Slutligen tillkomma engångskostnader för möbler, räknemaskin och skrivmaskin till ett belopp, som ej torde behöva överstiga 4 000 kronor.

¹ Häre ha icke inräknats fyllerifallen (cirka 35 000 fall per år). Uppgifter om dessa lämnas av kontrollstyrelsen.

Fångvårdsstyrelsens straffregister

I fråga om straffregistret vilja de sakkunniga inledningsvis göra följande uttalanden. Från statens organisationsnämnd föreligger sedan länge ett förslag rörande straffregistrets förläggning, till vilket statsmakterna ännu icke tagit ställning. Enligt detta skulle straffregistret flyttas till statens kriminaltekniska anstalt och sammanföras med där befintliga register. Som framgår av kriminalstatistikutredningens den 30 november 1953 avgivna underdåniga yttrande över strafflagberedningens betänkande angående enhetligt frihetsstraff m. m. ha de sakkunniga kommit till den slutsatsen, att det för kriminalstatistikens del saknar betydelse, om straffregistret förlägges till statistiska centralbyrån eller till kriminaltekniska anstalten eller kvarstannar i fångvårdsstyrelsen. Vad nedan angivits rörande ökning och minskning av arbetsbördan i straffregistret torde alltså icke komma att påverkas av en eventuell förflyttning av registret. Vidare gäller, att de gjorda beräkningarna hänföra sig till straffregistrets nuvarande organisation och arbetsmetoder. De sakkunniga ha icke haft att taga ställning till frågan om huruvida en rationalisering av straffregistrets verksamhet skulle kunna minska de nuvarande kostnaderna och därmed även de beräknade kostnaderna vid ett genomförande av de sakkunnigas förslag.

Straffregistret föreslås få vissa nya arbetsuppgifter. Sålunda skola till det samma insändas uppgifter om eftergift av åtal för brott, som enligt åklagarens uppfattning vid lagföring skulle föranlett skyddsuppföstran eller påföljd, som skall rapporteras till straffregistret. Antalet fall av åtalseftergift för dylika brott beräknas till cirka 2 000 per år. För varje person beträffande vilken uppgift om åtalseftergift inkommer till straffregistret skall utskrivast ett kort för inplacering i straffregistrets s. k. slagningsregister, där ej sådant kort för personen i fråga redan finnes. Straffregisterakt skall där emot ej upprättas med anledning av inkommen uppgift om åtalseftergift. Såväl uppgift som kort skall åsättas identifieringsnummer och uppgiften dessutom registeraktnummer, där sådant nummer finns för brottslingen i fråga. Den del av den till straffregistret insända uppgiften, varå antecknats brottslingens namn, skall frånskiljas, varefter uppgiften skall sändas från straffregistret till statistiska centralbyrån. Se s. 174.

Fångvårdsanstaltarnas styresmän skola till straffregistret insända vissa uppgifter om personer, som frigivits efter frihetsstraff eller skyddsåtgärd. Dessa uppgifter inkomma till fångvårdsstyrelsen i två exemplar av vilka det ena saknar anteckning om namn. Detta exemplar åsättes identifieringsnummer och registeraktnummer samt vidarebefordras därefter till statistiska centralbyrån. Se s. 144.

Skyddskonsulenterna skola till straffregistret insända vissa uppgifter rörande dels personer som erhållit villkorlig frigivning eller dylikt, dels personer för vilka prövotiden efter villkorlig dom utgått. De sålunda till straffregistret inkomna uppgifterna skola därstädes behandlas på samma sätt som

de nyssnämnda från fångvårdsanstalternas styresmän inkomna uppgifterna samt därefter liksom dessa insändas till statistiska centralbyrån. Se s. 144.

Straffregistret skall slutligen med ledning av uppgifter å avlidna personer (för närvarande cirka 70 000 per år, varav cirka 65 000 i straffmyndig ålder) kontinuerligt under året utsortera registerakter och registerkort avseende döda. I samband dämed skola listor över sådana avlidna, för vilka registerkort finnas utfärdade, upprättas och översändas till statistiska centralbyrån; dessa listor skola innehålla uppgifter om registeraktnummer, där sådant förekommer, identifieringsnummer, födelsedag och dödsdag för de i dem upptagna personerna. Se s. 146.

Vissa arbetsuppgifter, som nu åvila personalen å straffregistret, komma med den föreslagna reformen av kriminalstatistiken att bortfalla. Det betungande arbetet med att för statistiska centralbyråns räkning på särskilda blanketter göra avskrifter av de inkomna straffuppgifterna upphör sålunda. I stället skola straffuppgifterna från domstolarna inkomma till registret i två exemplar, av vilka det ena, som är avsett för statistiken, saknar anteckningar om brottslingens namn och födelsenummer. Statistikexemplaret förses hos straffregistret med anteckningar om brottslingens registeraktnummer, identifieringsnummer samt hans i registret antecknade tidigare kriminalitet och översändes därefter till statistiska centralbyrån.

Vidare skall avskiljande ur straffregistret jämlikt 7 § straffregisterlagen av uppgifter rörande personer, beträffande vilka 90 år (enligt strafflagberedningens förslag: 70 år) förflutit från födelsedagen, ej längre äga rum. Hitills har visserligen någon systematisk genomgång av registret i detta syfte ej skett men uppenbarligen måste en sådan genomgång förr eller senare företagas om nuvarande bestämmelser fortfara att gälla.

De ändringar i straffregistrets arbetsuppgifter för vilka nu redogjorts torde innebära, att registrets arbetsbörda ökar så att viss personalförstärkning blir erforderlig. Enligt uppgift från registret har man beräknat, att personalen bör ökas med 2 biträden. Det ena av dessa borde placeras i kanslibiträdes grad, varjämte den hittillsvarande kanslibiträdestjänsten å registret borde höjas till kansliskrivargrad. Hela personalen å registret skulle sålunda komma att utgöras av 1 byrådirektör (lönegrad 31)², 1 förste aktuarie (27), 1 kansliskrivare (15), 1 kanslibitråde (11) samt 5 kontorsbiträden (8) (se bilagan s. 168). Lönekostnaden för denna personal skulle, räknat efter lägsta löneklass i respektive lönegrader, komma att uppgå till 96 744 kronor eller 17 640 kronor mera än vad som enligt förut angivna beräkningsmetod åtgår till den nuvarande personalen å straffregistret.

Uppgiftslämnarna

En utvidgning av kriminalstatistiken kommer att medföra någon arbetsökning jämväl för uppgiftslämnarna, dock icke av sådan omfattning, att därav torde påkallas inrättande av nya tjänster.

² Fångvårdsstyrelsen har i sina anslagsäskanden för budgetåret 1955—1956 föreslagit en höjning av denna byrådirektörstjänst till lönegrad 33.

1. Domstolarna.

För domstolarnas del är att beakta — förutom att de uppgifter, som enligt gällande bestämmelser skola lämnas till staffregistret, enligt förslaget skola utskrivas i två exemplar — att antalet faktorer, som skola rapporteras, har ökats. De till rapportering föreslagna faktorerna utgöras emellertid i huvudsak av sådana omständigheter, rörande vilkas förhandenvaro utredning ändock måste verkställas vid förundersökningen eller personundersökningen. Något särskilt arbete för att införskaffa statistiska uppgifter torde därför icke erfordras.

Helt ny är den föreslagna rapporteringen av fall, då disciplinstraff ådömts, samt fall, då domen avser avsättning eller suspension. Dessa fall torde emellertid vara relativt fåtaliga.²

2. Polismyndigheterna.

De föreslagna ändringarna i kvartalsuppgifterna till den s. k. polisstatistiken torde sakna betydelse ur arbetssynpunkt.

En nyhet är förslaget om rapportering av minderåriga, som begått lagöverträdelser (år 1952 underläts åtal i 7 816 fall på grund av att gärningsmannen varit under 15 år vid gärningens begående).

3. Åklagarna.

De ändringar, som ha föreslagits i fråga om den s. k. polisstatistikens årsuppgifter, vilka avgivas av åklagarna, torde icke ha någon betydelse ur arbetssynpunkt.

Den föreslagna rapporteringen av fall, då åtalseftergift meddelats för brott, som enligt åklagarens uppfattning vid lagföring skulle föranlett skyddsuppfostran eller påföljd, som skall rapporteras till straffregistret, torde emellertid medföra en viss arbetsökning. Denna redovisning torde dock endast komma att omfatta cirka 2 000 fall per år och de omständigheter, som skola redovisas, torde i huvudsak vara av den art, att utredning om desamma ändock är erforderlig för ställningstagande till frågan om åtalseftergift.

I fråga om övriga åtalseftergifter (cirka 10 000 fall per år) gäller att redovisningen skall ske på listor med ett fåtal kolumner. På samma sätt skola de fall redovisas, där åklagaren ej anställt åtal på grund av sinnessjukdom e. d. hos gärningsmannen (år 1952 uppgick antalet dylika fall till 913).

4. De lokala fångvårdsmyndigheterna.

De rapporter från styresmän för fångvårdsanstalter och från skyddskonsulenter, som föreslagits för verkställighetsstatistiken och återfallsstatistiken, överensstämma i huvudsak med rapporter, som redan nu sändas till fångvårdsstyrelsen. Ett genomförande av förslaget betyder således endast att dessa rapporter komma att utskrivas i två exemplar.

² Ny är även den föreslagna rapporteringen av personer, som överlämnats till skyddsuppfostran. Emellertid torde tidigare (före den 1 juli 1954) motsvarande fall ha rapporterats till straffregistret.

*Bilaga till kap. XVI.***Personal och löner**

Lönerna angivna enligt lägsta löneklass i lönegraden. Kontorsbiträden räknade såsom placerade i lönegrad 8.

A. Nuvarande organisation**a. Statistiska centralbyråns avdelning för rättsstatistik m. m.**

	Lön kr.
1 byrådirektör (lönegrad 33)	23 640
2 aktuarier (25)	32 928
1 förste kansliskrivare (17)	10 908
1 kansliskrivare (15)	10 092
1 kontorist (13)	9 348
2 kanslibiträden (11)	17 304
17 kontorsbiträden (8)	128 316
	Summa kr. 232 536

b. Fångvårdsstyrelsens straffregister

	Lön kr.
1 byrådirektör (lönegrad 31)	21 984
1 förste aktuarie (27)	18 276
1 kanslibitråde (11)	8 652
4 kontorsbiträden (8)	30 192
	Summa kr. 79 104

B. De sakkunnigas förslag**a. Statistiska centralbyråns avdelning för rättsstatistik m. m.**

	Lön kr.
1 byråchef (lönegrad 37)	26 700
1 förste aktuarie (29)	20 148
2 aktuarier (25)	32 928
1 amanuens (19)	11 868
2 förste kansliskrivare (17)	21 816
1 kansliskrivare (15)	10 092
1 kontorist (13)	9 348
4 kanslibiträden (11)	34 608
23 (21) ¹ kontorsbiträden (8)	173 604 (158 508) ¹
	Summa kr. 341 112 (326 016) ¹

b. Fångvårdsstyrelsens straffregister

	Lön kr.
1 byrådirektör (lönegrad 31)	21 984
1 förste aktuarie (27)	18 276
1 kansliskrivare (15)	8 092
1 kanslibitråde (11)	8 652
5 kontorsbiträden (8)	37 740
	Summa kr. 96 744

Årlig kostnadsökning

	Kronor	
Statistiska centralbyrån		
Löner	108 576	(93 408) ¹
Maskinell bearbetning	9 000	
Expenser	3 000	
	Summa kr. 120 576 ²	(105 408) ¹
Straffregistret, löner	17 640	
	Summa summarum kr. 138 216	(123 120) ¹

¹ Därest stickprovsmetoden användes för bearbetning av saköreslängder m. m.

² Härtill kommer ökad kostnad för publikationstryck, vilken ej kan på förhand beräknas. Dessutom tillkommer engångskostnad för möbler samt räkne- och skrivmaskiner till ett beräknat belopp av 4 000 kronor.

Kap. XVII. FÖRFATTNINGÄNDRINGAR

Nu gällande författningsbestämmelser

Straffregisterbrottsligheten

Som den viktigaste delen av den nuvarande kriminalstatistiken måste man räkna statistiken över straffregisterbrottsligheten. Denna statistik har möjliggjorts genom den i 8 § 3 mom. lagen den 17 oktober 1900 om straffregister intagna föreskriften, att för den officiella statistiken erforderliga utdrag ur straffregistret skola meddelas till statistiska centralbyrån. Formuläret till de utdrag, som sålunda översändas från straffregistret till statistiska centralbyrån, har fastställts genom en underhandsöverenskommelse mellan centralbyrån och straffregistret. Utdragen meddelas med ledning av innehållet i de straffuppgifter, som inkomma till straffregistret från domstolar m. m. enligt formulär fastställda av Kungl. Maj:t genom kungörelsen den 26 november 1914 om uppgifter till straffregistret och om registrets förande (straffregisterkungörelsen).

Domstolsstatistiken

Utöver vad i föregående avsnitt nämnts regleras de kriminalstatistiska uppgifterna från domstolarna genom den kungl. kungörelsen den 22 oktober 1948 angående rättsstatistiken. Denna kungörelse avser emellertid även uppgifterna till statistiken över domstolarnas och de exekutiva myndigheternas verksamhet, den s. k. processtatistiken. I 1 § föreskrives avlämnande till statistiska centralbyrån av statistiska uppgifter enligt 19 olika formulär. Samtliga dessa formulär ha sin huvudsakliga betydelse för processtatistiken; endast formulär 8, som avser slutligt avgjorda brottmål, utnyttjas jämväl för kriminalstatistiskt ändamål, varjämte må nämnas att formulär 13 avser avgjorda nådeansökningar. — Enligt 2 § skola vissa kriminalstatistiska uppgifter rörande bötesfallen hämtas ur domstolarnas och åklagarnas saköreslängder.

Polisstatistiken

Kungl. kungörelsen den 10 februari 1950 angående kriminalstatistiska uppgifter från polismyndigheter m. fl. (polisstatistikkungörelsen) reglerar polischefernas och åklagarnas skyldighet att avgiva statistiska uppgifter om brott, som kommit till polisens kännedom, och om personer, som missänkts för brott.

Statistiken över åtalseftergifter

Några författningsbestämmelser, som föreskriva insändande av statistiska uppgifter och utarbetande av statistik rörande åtalseftergifter, finnas ej. Emellertid sändas uppgifter om vissa åtalseftergifter från vederbörande åklagare till riksåklagarämbetet för att möjliggöra ämbetets övervakning av åklagarnas verksamhet. Dessa ha ställts till statistiska centralbyråns förfogande för utarbetande av kriminalstatistik angående åtalseftergifter.

Skyldigheten att avlämna uppgifter till riksåklagarämbetet grundar sig på följande föreskrifter.

Kungl. cirkuläret den 30 juni 1948 till statsåklagarna och distriktsåklagarna i riket angående protokoll och uppgifter rörande eftergift av åtal föreskriver, att uppgifter å blankett, vartill formulär fastställs av riksåklagarämbetet, skola lämnas till ämbetet halvårsvis rörande åtalseftergifter beviljade enligt lagen den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga och enligt rättegångsbalken 20 kap. 7 § 1. Ärenden, som äro föremål för åtalseftergiftsprövning enligt lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård m. m. 44 § 3 mom., lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse 19 § eller lagen den 12 juni 1931 om behandling av alkoholister 49 a § (mot-svarar lagen den 27 juli 1954 om nykterhetsvård 57 §), handläggas av statsåklagarna, dvs. landsfogdarna samt statsåklagarna i Stockholm, Göteborg och Malmö, ävensom i vissa fall av distriktsåklagare, åt vilken riksåklagarämbetet med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande uppdragit att i statsåklagarens ställe pröva dylika ärenden. Beslut, som meddelas i sådana ärenden, skola redovisas av landsfogdarna i statsåklagardiarierna, av vilka enligt landsfogdeinstruktionen renovation halvårsvis skall insändas till riksåklagarämbetet, och av övriga åklagare, som ha att pröva ifrågavarande ärenden, genom utdrag av särskilt diarium, som enligt föreskrifter meddelade av riksåklagarämbetet likaledes skola halvårsvis insändas till ämbetet.

Författningsändringar föranledda av de sakkunnigas förslag

Rättsstatistikkungörelsen

Det synes vara mest rationellt att i en enda författning sammanföra samtliga de bestämmelser, som reglera skyldigheten att insända uppgifter till rättsstatistiken (alltså såväl till processtatistiken som till kriminalstatistiken). Detta bör lämpligen ske genom en utbyggnad av den nuvarande rättsstatistikkungörelsen. I denna författning böra alltså sammanföras regler om skyldighet att avgiva uppgifter till rättsstatistiken för:

- 1) Domstolar;
- 2) Polismyndigheter;
- 3) Åklagare;
- 4) Länsstyrelser (i fråga om tvångsarbetsdomar); samt
- 5) Fångvårdsmyndigheter.

I rättsstatistikkungörelsen föreskrives, att de formulär, enligt vilka uppgifter till rättsstatistiken skola avgivas, skola fastställas av Kungl. Maj:t, medan däremot polisstatistikens formulär fastställas av statistiska centralbyrån. Om de båda författningarna sammanföras, synes det lämpligast att reglera fastställandet av formulären enhetligt. Med hänsyn till uppgiftsskyldighetens omfattning och betydelse och då vissa av formulären skola utskrivas i två exemplar, varav det ena är avsett att tjänstgöra som straffuppgift, till vilken formuläret fastställes av Kungl. Maj:t genom straffregisterkungörelsen, synas samtliga formulär böra fastställas av Kungl. Maj:t.

Av de för närvarande i rättsstatistikkungörelsen angivna 19 formulären skall formulär 13, som avser de avgjorda nådeansökningarna, enligt förslaget (kap. XIII bil. 3, s. 150) ändras för att möjliggöra en förbättrad statistisk belysning av nådeinstitutet. Samtliga dessa 19 formulär komma även i fortsättningen att erfordras för utarbetandet av processtatistiken. Därutöver skulle i enlighet med vad i kap. XIII föreslagits för kriminalstatistikens räkning tillkomma ytterligare 18 nedan angivna formulär (i huvudsak upptagna i den ordning, vari de omnämnas i kap. XIII och numererade i löpande följd). Av dessa nya formulär avse formulär 20—24 uppgifter från domstolar, formulär 25 och 27 uppgifter från polismyndigheter, formulär 26 och 28—31 uppgifter från åklagare, formulär 32—36 uppgifter från fångvårdsmyndigheter samt formulär 37 uppgifter från länsstyrelser och poliskammare (om tvångsarbetsdomar).

Nr 20 (kap. XIII bil. 1, s. 147). Statistisk uppgift att avgivas av domstol, som i första instans meddelat dom, varom uppgift skall lämnas till straffregistret, (motsvarar straffuppgift enligt formulär litt. A I och E i straffregisterkungörelsen) eller överlämnat underårig lagöverträdare till skyddsoppfostran enligt lagen den 30 november 1952 med vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig. Detta formulär bör tryckas i två olika utföranden, dels en dubbel blankett avsedd som statistisk uppgift och straffuppgift, dels en enkel avsedd som statistisk uppgift vid överlämnande till skyddsoppfostran.

Nr 21 (kap. XIII bil. 2, s. 149). Statistisk uppgift att avgivas av domstol, som i högre instans dömt i mål, varom utförlig statistisk uppgift i lägre instans avgivits i samband med domen (motsvarar straffuppgift enligt formulär litt. B i straffregisterkungörelsen).

Nr 22 (kap. XIII s. 139). Statistiska uppgifter om personer, som av domstol i första instans ådömts disciplinstraff enligt lagen den 30 juni 1948 om disciplinstraff för krigsmän (hämtas för närvarande till en del ur rättsstatistikkungörelsens formulär 8).

Nr 23 (kap. XIII s. 139). Statistiska uppgifter om personer, som av domstol i första instans ådömts suspension eller avsättning enbart eller i förening med böter (hämtas för närvarande till en del ur rättsstatistikkungörelsens formulär 8).

Nr 24 (kap. XIII s. 140). Uppgift från domstol (eller övervakningsnämnd), som i fråga om villkorligt dömd förordnat om förlängning av

prövotiden eller förklarat anståndet förverkat. Detta formulär bör användas jämväl för uppgift om domstols beslut, varigenom villkorlig frigivning förklarats förverkad. (Av dessa omständigheter rapporteras för närvarande endast förverkande av anstånd.)

Nr 25 (kap. XIII s. 141). Kvartalsuppgifter angående brott, som kommit till polisens kännedom (motsvarar formulär 2 till polisstatistiken).

Nr 26 (kap. XIII s. 142). Årsuppgifter angående brott, som kommit till polisens kännedom, samt misstänkta personer m. m. (motsvarar formulär 1 till polisstatistiken).

Nr 27 (kap. XIII s. 141). Statistiska uppgifter rörande lagöverträdelse begångna av minderåriga (någon motsvarande rapportering finnes ej för närvarande).

Nr 28 (kap. XIII bil. 5, s. 153). Statistisk uppgift att avgivas av åklagare, som beviljat åtalseftergift enligt lagen den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga, lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård m. m. 44 § 3 mom. eller lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse 19 §, därest brottet enligt åklagarens uppfattning vid lagföring skulle föranlett skydds- uppfostran eller påföljd, som skall rapporteras till straffregistret (rapporter enligt detta formulär och formulär 29 äro avsedda att för statistiskt ändamål ersätta de nu använda rapporterna till riksåklagarämbetet).

Nr 29 (kap. XIII s. 142). Statistiska uppgifter rörande åtalseftergifter, som beviljats i andra fall än de i formulär 28 nämnda.

Nr 30 (kap. XIII s. 143). Statistisk uppgift angående antalet fall, då en lagöverträdare vägrat godkänna strafföreläggande (någon motsvarande rapportering finnes ej för närvarande).

Nr 31 (kap. XIII s. 143). Statistiska uppgifter rörande fall, då åtal ej anställts på grund av sinnessjukdom eller annan psykisk abnormitet hos gärningsmannen (någon motsvarande rapportering finnes ej för närvarande).

Nr 32 (kap. XIII bil. 6, s. 153). Statistisk uppgift att avgivas av styresman för fångvårdsanstalt, när intagen frigives (villkorligt eller slutligt) efter frihetsstraff, förvaring eller internering eller avlidit under anstaltstiden (någon motsvarande rapportering för statistiskt ändamål finnes ej för närvarande).

Nr 33 (kap. XIII bil. 7, s. 154). Statistisk uppgift att avgivas av skyddskonsulent, när prövotiden (tillsynstiden) avslutats för villkorligt frigiven (provutskreven), som stått under tillsyn, eller när sådan villkorligt frigiven (provutskreven) avlidit under prövotiden (tillsynstiden) (någon dylik rapportering för statistiskt ändamål finnes ej för närvarande).

Nr 34 (kap. XIII bil. 8, s. 155). Statistisk uppgift att avgivas av skyddskonsulent, när prövotiden avslutats för villkorligt dömd, som stått under övervakning, eller när sådan villkorligt dömd avlidit under prövotiden (någon motsvarande rapportering för statistiskt ändamål finnes ej för närvarande).

Nr 35 (kap. XIII s. 146). Uppgift från fångvårdsstyrelsen, då styrelsen i fråga om villkorligt frigiven förordnat om prövotidens förlängning eller för-

klarat den villkorligt medgivna friheten förverkad (någon motsvarande rapportering för statistiskt ändamål finnes ej för närvarande).

Nr 36 (kap. XIII s. 146). Uppgifter från straffregistret om fall, då i registrets slagningsregister införda personer avlidit eller uppnått 90 års ålder (någon motsvarande rapportering finnes ej för närvarande).

Nr 37 (kap. XIII s. 145 och 141). Statistisk uppgift att avgivas av länsstyrelse eller poliskammare, som dömt till tvångsarbete (motsvarar straffuppgift enligt formulär litt. A II i straffregisterkungörelsen).

Vissa av dessa uppgifter, nämligen de som avgivas enligt formulär 20, 21, 24, 28, 32, 33, 34, 35 och 37, skola, som av det föregående framgår (kap. XIII), icke sändas direkt till statistiska centralbyrån utan av uppgiftslämnaren ingivas till straffregistret för åsättande av identifieringsnummer. Därifrån vidarebefordras uppgifterna sedan till statistiska centralbyrån.

Även uppgifter å det ändrade formuläret angående avgjort nådeärende (kap. XIII bil. 3, s. 150), som ersätter det nuvarande formulär 13, skall i vissa fall sändas via straffregistret, nämligen då nådebeslutet innebär ändring av påföljd, varom straffregistret skall innehålla upplysning (formuläret kommer därvid att motsvara uppgift till straffregistret enligt formulär litt. C i straffregisterkungörelsen).

De sakkunniga ha föreslagit, att statistiska centralbyrån skall bemyndigas avgöra i vilka fall särskilda uppgifter om de till polisens kännedom komna brotten m. m. enligt formulären 25 och 26 skola avgivas för kommun med minst 20 000 invånare, som ej utgör eget polisdistrikt (kap. XIII s. 141 och 142). Det synes tillräckligt om detta bemyndigande lämnas i formuläret eller i anvisningar därtill utan att intagas i rättsstatistikkungörelsen.

Som framgår av kap. XIII ha de sakkunniga icke ansett det lämpligt att framlägga förslag rörande själva den tekniska utformningen av formulären. Det föreslås att Kungl. Maj:t skall uppdraga åt statistiska centralbyrån att — beträffande formulären 20, 21, 24, 28 och 32—37 i samråd med fångvårdsstyrelsen — utarbeta förslag härutinnan.

Eftersom de sakkunniga föreslå, att saköreslängderna skola användas som primärmaterial för kriminalstatistiken i fråga om samtliga i dem upptagna fall, måste den bestämmelse i 2 § rättsstatistikkungörelsen, som begränsar deras användning till fall, då fråga är om ansvar enligt strafflagen 11 kap. 10 eller 11 § samt enligt andra författningar än strafflagen och tryckfrihetsförordningen, utgå.

Med hänsyn till vad ovan angivits har utarbetats det förslag till rättsstatistikkungörelse, som återfinnes som bilaga 1 till detta kapitel (s. 177).

Författningar, som röra straffregistret

Straffregistret kommer att ha en grundläggande betydelse för den av de sakkunniga föreslagna återfallsstatistiken. En nödvändig förutsättning för genomförandet av en återfallsstatistik är nämligen att de statistiska uppgifter, som avse en och samma brottsling, kunna sammanföras hos statis-

tiska centralbyrån. Enligt förslaget skulle detta möjliggöras genom att uppgifterna passera straffregistret och där åsättas ett identifieringsnummer.

De av de sakkunniga framlagda förslagen rörande den statistiska redovisningen av den grövre brottsligheten föranleda emellertid icke någon ändring i straffregisterlagen utan endast i straffregisterkungörelsen. Förslag om ändring av denna kungörelse återfinnes som bilaga 2 till detta kapitel (s. 178). Till utveckling härav må följande anföras.

Förslaget innebär icke några genomgripande ändringar i fråga om registreringen av de brottslingar, som enligt straffregisterlagens bestämmelser nu skola införas i registret. Nyheterna härvidlag äro i huvudsak att uppgifterna från domstolarna rörande dessa brottslingar framdeles skola inlämnas till straffregistret i två exemplar (lika utom i den mån för straffregistrets räkning uppgifter erfordras utöver dem, som skola rapporteras statistiskt), varav det ena, som saknar namnuppgift, skall såsom statistisk uppgift vidarebefordras till statistiska centralbyrån, samt att de registerkort (för närvarande i straffregisterkungörelsen § 8 kallade registerblad, vilken benämning bör utbytas mot den mera korrekta registerkort; se bil. 2 § 8), som bilda straffregistrets s. k. slagningsregister, skola förses med ett identifieringsnummer (se kap. VII s. 114). Förslag till bestämmelser härom återfinnas dels i 1 § i bil. 1 jämförd med § 1 i bil. 2, dels i bil. 2 § 8 a.

Vidare ha de sakkunniga emellertid föreslagit, att man med straffregistrets hjälp skall låta återfallsstatistiken omfatta även brottslingar, som erhållit åtalseftergift för grövre brott. När åklagaren meddelat åtalseftergift i dylika fall, skall han insända en statistisk uppgift (försedd med namnuppgift) i ett exemplar till straffregistret (förslag till bestämmelser härom i 1 § i bil. 1). Därest registerkort för vederbörande brottsling redan tidigare finnes i slagningsregistret, förses den inkomna rapporten med identifieringsnummer och (eventuellt) registeraktnummer, varefter namnuppgiften frånskiljes och återstoden av rapporten sändes till statistiska centralbyrån. Finnes icke något registerkort för ifrågavarande brottsling, upprättas ett sådant och dess identifieringsnummer åsättes rapporten, som därefter behandlas på samma sätt som nyss sagts (förslag till bestämmelser härom i bil. 2 § 8 mom. 2 och § 8 a). Någon registerakt kan i det senare fallet ej upprättas, eftersom ingen straffuppgift finnes. På samma sätt skall handläggning ske av de föreslagna rapporterna om fall, då domstol beträffande underårig lagöverträdare överlämnat åt barnvårdsnämnd eller styrelse för skola tillhörande barna- och ungdomsvården att vidtaga åtgärd för hans omhändertagande för skyddsuppfostran.

För straffregistrets vidkommande blir resultatet av den föreslagna rapporteringen av personer, som erhållit åtalseftergift eller överlämnats till skyddsuppfostran, följande.

Då utdrag av straffregistret begäres i fråga om person, som erhållit åtals eftergift eller överlämnats till skyddsuppfostran men som icke blivit av domstol ådömd påföljd, som skall föranleda rapportering till straffregistret, finnes, eftersom ingen straffuppgift inkommit, icke någon registerakt för

honom i straffregistret utan endast ett registerkort i slagningsregistret med hans namn, födelsetid och födelseort. Med hänsyn till lydelsen av 1—5 §§ straffregisterlagen måste detta anses innebära att vederbörande icke förekommer i straffregistret. Såväl då begäran om utdrag avser fullständigt utdrag enligt 8 § 1 mom. straffregisterlagen som då den avser utdrag enligt 8 § 2 mom. kommer alltså det meddelade utdraget att angiva, att vederbörande icke förekommer i straffregistret.

Om å andra sidan utdrag av straffregistret begäres i fråga om person, som dels erhållit åtalseftergift eller överlämnats till skyddsuppfostran, dels inlagts i registret på grund av dom å sådan påföljd som skall föranleda rapportering till straffregistret, så kunna inga upplysningar om åtalseftergiften och den brottslighet, som föranlett densamma, erhållas ur de handlingar, som finnas hos straffregistret. Detsamma gäller om domen å skyddsuppfostran och den brottslighet, som föranlett denna dom. Registerkortet innehåller nämligen i detta fall endast upplysningar om namn, födelsetid, födelseort, registeraktnummer och identifieringsnummer. Det enligt 8 § 1 mom. straffregisterlagen begärda fullständiga utdraget kommer alltså att upptaga endast ådömda påföljder men ingen uppgift om åtalseftergiften eller överlämnandet till skyddsuppfostran.

Av vad ovan anförts framgår att ett genomförande av det av de sakkunniga framlagda förslaget icke nödvändiggör någon ändring av straffregisterlagen.

Däremot måste som nämnts vissa ändringar göras i straffregisterkungörelsen. Utöver vad tidigare angivits erfordras följande ändringar. I § 1 anges för närvarande att uppgifterna till straffregistret skola lämnas enligt formulär litt. AI, AII, B, C och E. Enligt förslaget skola de använda blanketterna bestå av två i huvudsak likalydande uppgifter, av vilka den ena skall tjänstgöra som statistisk uppgift och den andra som straffuppgift. Detta nödvändiggör någon ändring i fråga om straffuppgiftsformulären. Av de formulär som föreslagits till fastställande i rättsstatistikkungörelsen avse formulären 13, 20, 21, 24, 27, 33 och 36 sådana fall, vilka enligt straffregisterlagen skola rapporteras till straffregistret. Dessa böra, då de användas som straffuppgift, erhålla beteckningarna litt. A, B, C, E, F, G och H (litt. D användes för utdrag ur registret). Förslag till bestämmelse härom finnes i bil. 2 § 1. Vidare skall straffregistret erhålla uppgifter om avlidna och lämna meddelande till statistiska centralbyrån, då person, för vilken registerkort finnes, avlidit. Förslag till bestämmelse härom finnes i bil. 2 § 8 b.

Som av det tidigare anförda framgår, kan en brottsling, som icke rapporterats till straffregistret med anledning av dom men för vilken på grund av åtalseftergift eller överlämnande till skyddsuppfostran ett registerkort upprättats, icke anses förekomma i registret. Å andra sidan torde det vara uppenbart att samtliga registerkort, även de som upprättats enbart på grund av en åtalseftergift eller ett överlämnande till skyddsuppfostran, äro att hänföra till vad som i 11 § lagen den 28 maj 1937 om inskränkningar i rätten att utbekomma allmänna handlingar kallas »uppgifter och anteck-

ningar som tillhöra det i riket inrättade straffregistret». Ej heller de registerkort, som hänföra sig endast till åtalseftergifter eller till överlämnanden till skyddsuppfostran, må alltså utlämnas i annat fall eller i annan ordning än i straffregisterlagen sägs.

Övriga författningsändringar

Det framlagda förslaget förutsätter ändring även av vissa andra författningar.

I kap. IV (s. 75) har föreslagits, att den nuvarande bristfälliga rapporteringen av alkoholism hos brottslingar skall ersättas av en rapportering av fall av alkoholmissbruk, som konstaterats genom vissa objektivt iakttagbara fakta. För att uppgiftslämnarna skola få möjlighet att rapportera denna faktor böra länsnykterhetsnämnderna åläggas skyldighet att på åklagares eller domstols begäran lämna meddelande härom. Förslag till kungörelse om dylik uppgiftsskyldighet finnes i bilaga 3 (s. 179).

För att underlätta den i kap. IV föreslagna rapporteringen av huruvida brottslingen saknar äktenskaplig börd (s. 76) bör uppgift härom intagas i det i kungl. kungörelsen den 9 april 1926 (nr 75) om uppgifter från prästerskapet i och för utredning angående brott fastställda formuläret. Förslag till kungörelse återfinnes i bilaga 4 (s. 179) till detta kapitel. Det har ej ansetts erforderligt att framlägga förslag till de erforderliga ändringarna i själva formuläret.

Den i kap. IV föreslagna rapporteringen av dagsbotsbelopp vid grövre brottslighet (s. 85) förutsätter en ändring av förundersökningskungörelsen. Det synes dessutom önskvärt att även den i 21 § nämnda kungörelse intagna förteckningen över de till stora biografien erforderliga uppgifterna ändras så att i denna förteckning särskilt angivas de uppgifter, som enligt kap. IV (s. 89) skola redovisas. Förslag till ändring i förundersökningskungörelsen återfinnes som bilaga 5 (s. 179).

Eftersom förslaget avser att statistiken över brottslingar, som ådömts eller förelagts böter, skall utarbetas med ledning av saköreslängderna (kap. XIII s. 139), erfordras ytterligare uppgifter i dessa. Förslag till ändring i kungl. förordningen den 14 december 1917 angående indrivning och redovisning av böter finnes i bilaga 6 (s. 180).

I kap. X (s. 133) har nämnts att en ändring bör göras i kungl. kungörelsen den 17 juni 1938 angående skyldighet för domstolar m. fl. att meddela uppgifter till ledning för systembolagens verksamhet för att säkerställa rapportering även av de fall då berusning skett med annat än starka drycker. Förslag härtill finnes i bilaga 7 (s. 181). Då kontrollstyrelsens straffregister överflyttas till länsnykterhetsnämnderna¹, som skola förse styrelsen med de för fylleristatistiken erforderliga uppgifterna, bör motsvarande bestämmelse intagas i den författning, som kommer att reglera skyldigheten att avgiva uppgifter till länsnykterhetsnämnderna.

¹ Kungl. prop. 1954 nr 151 s. 304.

Bilaga 1 till kap. XVII.
(Rättsstatistikkungörelsen.)

Förslag

till

kungörelse

om ändrad lydelse av 1 och 2 §§ kungörelsen den 22 oktober 1948 (nr 710)
angående rättsstatistiken.

Häri genom förordnas, att 1 och 2 §§ kungörelsen den 22 oktober 1948 angående rättsstatistiken¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

1 §.

1 mom. Uppgifter till rättsstatistiken skola enligt de härvid fogade formulären 1—37 med därtill hörande anvisningar

 statsunderstödd rättshjälpsanstalt, advokat som -----
 ----- utomprocessuell rättshjälp, övervakningsnämnd, landsfogde, polischef,
 statsåklagare, distriktsåklagare, tullåklagare, styresman för fångvårdsanstalt, skydds-
 konsulent, fångvårdsstyrelsen, straffregistret, länsstyrelse samt poliskammare.

2 mom. (Nytt.) Uppgifter enligt formulär 1—12, 14—19, 22, 23, 25—27, 29—31 och 36 skola av uppgiftslämnaren inlämnas till statistiska centralbyrån.

Uppgifter enligt formulär 20, 21, 24, 28, 32—35 och 37 skola av uppgiftslämnaren inlämnas till straffregistret, där uppgiften skall kompletteras i enlighet med formuläret och sedan vidarebefordras till statistiska centralbyrån.

Uppgifter enligt formulär 13 skola av uppgiftslämnaren i vissa å formuläret angivna fall, inlämnas till straffregistret för handläggning i enlighet med vad i föregående stycke sägs och i övriga fall inlämnas till statistiska centralbyrån.

3 mom. (Nytt.) Samtliga från straffregistret till statistiska centralbyrån inkomna statistiska uppgifter, som avse en och samma person, skola med ledning av identifieringsnumret sammanföras till en akt.

Akterna skola efter identifieringsnumren ordnas till ett kriminalstatistikarkiv.

2 §.

De för -----
 mål om ansvar för brott skola, i den mån -----

 till riksräkenskapsverket.

I denna kungörelse stadgad uppgiftsskyldighet skall avse domar och beslut, som meddelats efter utgången av år 1956. Uppgifter skola första gången lämnas enligt formulär 25 för första kvartalet 1957 och enligt formulär 26 för år 1957.

Genom denna kungörelse upphäves kungörelsen den 10 februari 1950 (nr 28) angående kriminalstatistiska uppgifter från polismyndigheter m. fl.

¹ Senaste lydelsen av 1 § se 1951:500.

F ö r s l a g
till
kungörelse
om ändring i kungörelsen den 26 november 1914 (nr 413) om uppgifter till
straffregistret och om registrets förande.

Härigenom förordnas, *dels* att §§ 1, 8 och 9 kungörelsen den 26 november 1914 om uppgifter till straffregistret och om registrets förande¹ skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives, *dels ock* att i kungörelsen skola närmast före § 9 införas två nya paragrafer, betecknade § 8 a och § 8 b, av nedan angivna lydelse.

§ 1.

Uppgifter, som — — — formulär litt. A, B, C, E, F, G och H samt avfattas — — — i varje fall givna anvisningar.

Sådana uppgifter — — — expedierande åligger.

Uppgift skall — — — i dagboken.

§ 8.

Mom. 1. För varje registerakt skall upprättas ett *registerkort*, angivande aktens nummer samt den dömdes namn, födelsetid och födelseort. Finnes någon, om vilken uppgift i registret förekommer, hava begagnat olika tillnamn, upprättas för varje tillnamn särskilt *registerkort*.

Mom. 2. (Nytt.) Registerkort skall upprättas jämväl för person, beträffande vilken på grund av erhållen åtalsetfergift statistisk uppgift inkommit till straffregistret.

Vad nu stadgats skall gälla även underårig lagöverträdare, beträffande vilken domstol överlämnat åt barnavårdsnämnd eller styrelse för skola tillhörande barna- och ungdomsvården att vidtaga åtgärd för hans omhändertagande för skyddsuppföstran.

Mom. 3. Registerkorten ordnas i bokstavsföljd efter tillnamn.

§ 8 a. (Ny.)

Mom. 1. Då statistisk uppgift angående viss person första gången efter den 1 januari 1957 inkommer till straffregistret, skall det redan förefintliga eller med anledning av uppgiften upprättade registerkortet (registerbladet) förses med ett identifieringsnummer i löpande följd.

Mom. 2. Statistiska uppgifter, som inkomma till straffregistret, skola åsättas registerkortets identifieringsnummer. Sedan den del av uppgiften, som innehåller namnet, frånskilts, skall uppgiften vidarebefordras till statistiska centralbyrån.

§ 8 b. (Ny.)

De uppgifter om inträffade dödsfall, som länsbyråerna för folkbokföringen skola tillställa pensionsstyrelsen jämlikt 6 § kungörelsen den 7 mars 1947 (nr 73) angående skyldighet för pensionsstyrelsen och länsbyråerna för folkbokföringen att meddela varandra vissa underrättelser rörande pensionstagare, skola, sedan de handlagts inom pensionsstyrelsen, ställas till straffregistrets förfogande för att tjäna till ledning vid utsortering av registerakter och registerkort rörande avlidna.

§ 9.

Registerakter och *registerkort* ävensom — — — förebygges.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1957.

¹ Senaste lydelsen av § 1 se 1948:702.

*Bilaga 3 till kap. XVII.***Förslag**

till

kungörelse

**om skyldighet för länsnykterhetsnämnd att meddela uppgifter för utredning
angående brott.**

Härigenom förordnas, att länsnykterhetsnämnd skall på framställning av domstol eller allmän åklagare lämna uppgift om huruvida för brott misstänkt person under tidrymd, som angives i framställningen, på grund av alkoholmissbruk ställts under övervakning enligt nykterhetsvårdslagen 15 § eller tvångsintagits å vårdanstalt för alkoholmissbrukare enligt 18 §.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1957.

*Bilaga 4 till kap. XVII.***Förslag**

till

kungörelse

**om ändring i det vid kungörelsen den 9 april 1926 (nr 75) om uppgifter
från prästerskapet i och för utredning angående brott fogade formuläret.**

Härigenom förordnas, att det vid kungörelsen den 9 april 1926 om uppgifter från prästerskapet i och för utredning angående brott fogade formuläret skall erhålla ändrad lydelse på sätt, som framgår av härvid fogad bilaga.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1957.

*Bilaga 5 till kap. XVII.***Förslag**

till

kungörelse

**om ändrad lydelse av 4 och 21 §§ förundersökningskungörelsen den
19 december 1947 (nr 948).**

Härigenom förordnas, att 4 och 21 §§ förundersökningskungörelsen den 19 december 1947 skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

4 §.

Kan det antagas —————

———— misstänktes levnadsomständigheter.

Utdrag av —————

———— antecknade uppgifter.

Finnes anledning antaga att dagsböter *eller strängare straff än dagsböter* kan komma att ådömas, skola den misstänktes inkomst- och förmögenhetsförhållanden utredas.

Om inhämtande -----
----- särskilt stadgat.

21 §.

I protokoll skall antecknas
beträffande vittne: ----- tillförlitlighet;
samt beträffande misstänkt: -----
fullständigare uppgifter, såsom angående föräldrar, *utomäktenskaplig börd*, för-
hållandena i föräldrahemmet och *under uppväxten* (såsom *uppfostran utanför för-
äldrahemmet, antalet uppfostringsenheter, upplöst hem och ålder vid upplösning-
en, bosättningsort under uppväxten*), skolgång -----
sinnesslöhet eller *alkoholmissbruk* hos den misstänkte -----

----- stora biografien.
Anteckningarna till -----
----- fall påkalla.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1957.

Bilaga 6 till kap. XVII.

Förslag

till

förordning

om ändrad lydelse av § 1 mom. 2 förordningen den 14 december 1917
(nr 915) angående indrivning och redovisning av böter.

Härigenom förordnas, att § 1 mom. 2 förordningen den 14 december 1917 angående indrivning och redovisning av böter¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

§ 1.

Mom. 2. Saköreslängd skall utvisa -----
----- den bötfälldes titel eller yrke, namn, kön, födelsetid och hemvist; brottet,
för vilket böterna ådömts, samt den dag brottet begicks eller, om domen avser
flera brott, då det första av dessa begicks; böternas belopp -----

----- tillkommer honom.

Har bötesstraff -----
----- för sig.

Är den -----
----- i saköreslängden.

Allmän underrätts -----
----- denna författning.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1957.

¹ Senaste lydelse se 1948:697.

Bilaga 7 till kap. XVII.

Förslag

till

kungörelse

om ändrad lydelse av 1 § kungörelsen den 17 juni 1938 (nr 408) angående skyldighet för domstolar m. fl. att meddela uppgifter till ledning för systembolagens verksamhet.

Härigenom förordnas, att 1 § kungörelsen den 17 juni 1938 angående skyldighet för domstolar m. fl. att meddela uppgifter till ledning för systembolagens verksamhet¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

1 §.

Fälles någon — — — — —
 fylleri eller annan förseelse, som avses i strafflagen 11 kap. 10 §,
 olovlig försäljning — — — — —
 — — — till kontrollstyrelsen.
 Vad i — — — — —
 — — — förmäles i 2 §.

Denna kungörelse träder i kraft den 1 januari 1957.

¹ Senaste lydelse se 1950:417.

Kap. XVIII. SAMMANFATTNING AV DE SAKKUNNIGAS FÖRSLAG

Efter en undersökning av de krav, som från kriminologisk och kriminalpolitisk synpunkt ställas på kriminalstatistiken, ha de sakkunniga utarbetat det nu framlagda förslaget, som i kort sammanfattning har följande innehåll.

I stället för den vanliga indelningen av kriminalstatistiken efter uppgiftslämnaren (polisstatistik, domstolsstatistik, fångvårdsstatistik) ha de sakkunniga funnit det lämpligare att indela kriminalstatistiken i olika grenar efter arten av de företeelser undersökningen gäller och det speciella syftet med statistiken. Man har då att räkna med fem huvudgrenar nämligen brottsstatistik, brottslingsstatistik, reaktionsstatistik, verkställighetsstatistik och återfallsstatistik. Därutöver behandlar förslaget statistik över nådeärenden och över personer, som dömts till tvångsarbete.

1. **Brottsstatistik: Polisstatistik** (s. 47). Den viktigaste källan för brottsstatistiken bör liksom för närvarande vara de rapporter om brott komma till polisens kännedom m. m., som avgivas dels kvartalsvis av landsfogdar och andra polischefer, dels årligen av statsåklagare, distriktsåklagare och tullåklagare. Vissa ändringar föreslås emellertid i fråga om denna statistik.

a. Denna brottsstatistik bör bestå av två delar av vilka den ena skall visa utbredningen av den svårare brottsligheten och den andra förekomsten av vissa överträdelser av specialförfattningar, som ur kriminologisk eller annan synpunkt äro av intresse (oberoende av brottets svårhetsgrad).

b. Den del av polisstatistiken, som omfattar den svårare brottsligheten, skall ange antalet brott av olika slag mot strafflagen utom fylleri och förargelseväckande beteende samt dessutom vissa grövre trafikbrott (grov vårdslöshet i trafik, rattfylleri samt s. k. smitning). I fråga om några strafflagsbrott föreslås en mera ingående specificering, så t. ex. beträffande olika former av inbrottsstöld.

c. Den andra delen av polisstatistiken skall upptaga samtliga trafikbrott, brott mot skattestrafflagen, fall av underlåtenhet att inbetala avdragen källskatt, brott mot författningar angående rusdrycker och pilsnerdricka, smuglingsbrott samt brott mot bestämmelserna om narkotiska ämnen och beredningar.

d. För att en bättre överblick skall erhållas över brottslighetens tidsvariationer föreslås, att kvartalsrapporternas siffror skola uppdelas på månader.

e. Liksom hittills bör redovisningen uppläggas så att den visar brottslighetens lokala fördelning; därvid bör uppdelningen i allmänhet göras med

hänsyn till polisdistrikt. I vissa fall böra emellertid orter med minst 20 000 invånare redovisas separat även om de icke utgöra eget polisdistrikt.

Domstols- och åklagarstatistik (s. 54). I kriminalstatistiken böra utom den ovan angivna redovisningen av brott, som kommit till polisens kännedom, särskild redovisning lämnas även av brott, som föranlett fällande dom, straffriförklaring, strafföreläggande, åtalseftergift m. m. Härvidlag tala både teoretiska och praktiska skäl för att redovisningen göres utförligare, då det gäller grövre brottslighet.

a. Såsom grövre brottslighet bör i detta avseende räknas de fall, då domen föranleder insändande av straffuppgift till straffregistret. De sakkunniga anse det emellertid erforderligt att man till denna grupp hänför jämväl de fall, då domstol beträffande underårig lagöverträdare överlämnat åt barnavårdsnämnd eller styrelse för skola tillhörande barna- och ungdomsvården att vidtaga åtgärd för hans omhändertagande för skyddsuppfostran. Slutligen bör till denna grupp räknas vissa fall, då åtal mot unga lagöverträdare eftergivits, nämligen då åtalseftergiften beslutats enligt lagen den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga, lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård m. m. 44 § 3 mom. eller lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse 19 § och brottet därjämte är av den svårhetsgrad, att det enligt åklagarens uppfattning vid lagföring skulle ha föranlett skyddsuppfostran eller sådan påföljd, som skall rapporteras till straffregistret.

Den statistiska uppgiften bör för dessa fall lämna en specificerad redogörelse för antalet brott av olika slag, som omfattas av domen eller åtalseftergiften, samt tid och ort för deras begående.

b. Vid sådan brottslighet, som icke kan betraktas som grövre, dvs. då en fällande dom icke föranleder rapportering till straffregistret och ej heller innebär överlämnande till skyddsuppfostran, då strafföreläggande meddelats samt då åtal eftergivits i andra fall än de under a angivna, skall redovisningen endast omfatta det lagrum, som varit tillämpligt på huvudbrottet.

c. De sakkunniga föreslå vidare, att en redovisning skall ske i fråga om de fall, då åklagare beslutat, att åtal ej skall anställas på grund av att gärningen begåtts under inflytande av sinnessjukdom e. d. Redovisningen skall avse det lagrum, under vilket gärningen är att hänföra.

På samma sätt böra lagöverträdelser begångna av icke straffmyndiga redovisas.

2. **Brottslingsstatistik:** *Polisstatistik* (s. 89). Den nuvarande årliga rapporteringen från åklagarna av antalet personer, som misstänkts för brott, med fördelning efter ålder och kön samt efter förundersökningens resultat bör fortfara.

Domstols- och åklagarstatistik (s. 70 f. och 90), Brottslingsstatistikens redovisning av olika faktorer rörande dem, som dömts för brott, straffriförklarats eller erhållit strafföreläggande, föreslås utvidgad till att omfatta jämväl personer, som erhållit åtalseftergift m. fl. Liksom i fråga om brottsstatistiken måste man särskilja den grövre brottsligheten och göra rapporteringen utförligare beträffande de grova brottslingarna. Gränsen mellan grövre brotts-

lighet och den mindre allvarliga brottsligheten bör dragas på samma sätt som gjorts i fråga om brottsstatistiken.

a. För personer, som dömts eller erhållit åtalseftergift för grövre brott eller som straffriförklarats av domstol, föreslås rapporteringen skola omfatta ett tämligen stort antal faktorer, som kunna antagas vara av betydelse för brottsligheten (se förteckningen i kap. IV s. 89). Vissa av de faktorer, som för närvarande rapporteras, ha uteslutits på grund av svårigheten att erhålla tillförlitliga upplysningar om dem. I stället har på andra punkter utökning föreslagits, särskilt i fråga om sådana faktorer, som kunna tjäna till belysning av de förhållanden under vilka brottslingen växt upp.

b. I fråga om lagöverträdare, som icke ha begått grövre brott, dvs. sådana som dömts utan att utförlig statistisk uppgift skolat avgivas eller som erhållit strafföreläggande eller erhållit åtalseftergift i andra fall än de under a behandlade, skall rapporteringen, med fördelning efter brott, omfatta endast åldern vid brottets begående samt gärningsmannens kön.

c. De sakkunniga föreslå vidare, att en redovisning skall införas av personer, mot vilka åtal ej anställts på grund av sinnessjukdom e. d., samt av icke straffmyndiga lagöverträdare. Redovisningen skall avse endast ålder och kön, likaledes med fördelning på de olika brotten.

d. Den nuvarande redovisningen i fångvårdsstyrelsens verksamhetsberättelser av olika personliga faktorer hos brottslingarna föreslås skola upphöra med hänsyn till att dessa faktorer redovisas i domstolsstatistiken enligt a här ovan.

3. **Reaktionsstatistik** (s. 96). I fråga om reaktionsstatistiken föreslås endast obetydliga ändringar. Liksom nu bör statistiken redovisa reaktionens art samt beträffande fängelse och straffarbete den ådömda strafftiden.

Då fråga är om villkorlig dom anse de sakkunniga det ej tillfyllest att såsom nu sker angiva endast huruvida det villkorliga anståndet avser straffs ådömande eller verkställande samt i sistnämnda fall straffets art och längd. Rapport bör lämnas även angående förordnande om övervakning samt om huruvida domen är förenad med föreskrift enligt 8 § lagen om villkorlig dom samt för sistnämnda fall vilken eller vilka föreskrifter, som givits.

Vid åtalseftergift bör i de fall, som enligt ovan (s. 183 under a) skola anses tillhöra den grövre brottsligheten, uppgift lämnas om åtgärder, som vidtagits med brottslingen i samband med eftergiftens beviljande.

4. **Verkställighetsstatistik** (s. 101). Den verkställighetsstatistik, som föreslås av de sakkunniga, utgör en nyhet. Den är avsedd att omfatta dels personer, som dömts ovillkorligt till frihetsberövande, dels personer, som erhållit villkorlig dom och under prövotiden stått under övervakning. Syftet med denna statistik är att ge en överblick över vad som inträffat i fråga om de dömda under verkställighetstiden — deras egna reaktioner samt åtgärder av domstolar och straffverkställighetsorgan.

Verkställighetsstatistiken skall alltså visa i vad mån den undergångna

reaktionen skiljer sig från den ådömda (t. ex. på grund av avräknande av häktningstid, ändring av domen i högre instans, villkorlig frigivning, nåd) samt giva upplysning om brottslingens uppförande under strafftiden (t. ex. rymningar, nya brott) och om åtgärder, som vidtagits under denna tid (t. ex. ändring av föreskrifter meddelade i samband med villkorlig dom eller villkorlig frigivning, förverkande av villkorlig dom eller villkorlig frigivning).

I fråga om personer, som dömts ovillkorligt till frihetsberövande, skola rapporter till verkställighetsstatistiken avgivas dels vid frigivningen, av styresmannen för vederbörande fångvårdsanstalt, dels ock vid villkorlig frigivning (utskrivning på prov), som varit förenad med tillsyn, vid prøvotidens (tillsynstidens) slut av skyddskonsulenten i den mån detta är möjligt och i övrigt av fångvårdsstyrelsen.

I fråga om personer, som erhållit villkorlig dom och under prøvotiden stått under övervakning, skola rapporter avgivas av skyddskonsulenten vid prøvotidens slut.

Vid redovisningen bör såsom en bakgrund till uppgifterna om verkställigheten lämnas vissa uppgifter ur brottslingsstatistiken angående den dömdes personliga egenskaper och förhållanden.

Verkställighetsstatistik: Statistik över bötesbetalningen (s. 104). Till verkställighetsstatistiken bör även räknas den undersökning av bötesbetalningen, som föreslås skola ske vart tionde år. Bötesdomar och strafförelägganden skola redovisas var för sig med angivande av den utsträckning i vilken böterna betalats och huruvida betalning skett frivilligt eller genom utmätning eller införsel.

De fall, då böterna icke betalats, föreslås skola vid redovisningen uppdelas i fem grupper efter de olika regler, som gälla i fråga om förvandling. Uppgift skall lämnas huruvida förvandling skett och, därest så icke varit fallet, om anledningen härtill.

5. Återfallsstatistik (s. 112). De sakkunniga anse att införandet av en återfallsstatistik är en av de mest angelägna uppgifterna vid en reformering av den svenska kriminalstatistiken. En återfallsstatistik erfordras främst för att ge en uppfattning om det siffermässiga resultatet av olika i kriminalvården använda behandlingsformer men torde även ha betydelse för orsaksforskningen.

En dylik statistik bör av både principiella och praktiska skäl begränsas till att avse personer, som begått grövre brott. Det föreslås sålunda, att återfallsstatistiken skall omfatta dels personer, för vilka med anledning av fällande dom straffuppgift skall insändas till straffregistret samt underåriga lagöverträdare, beträffande vilka domstol överlämnat åt barnavårdsnämnd eller styrelse för skola tillhörande barna- och ungdomsvården att vidtaga åtgärd för omhändertagande för skyddsuppfostran, dels ock personer, som erhållit åtalseftergift enligt lagen den 19 maj 1944 om eftergift av åtal mot vissa underåriga, lagen den 6 juni 1924 om samhällets barnavård m. m. eller lagen den 15 juni 1935 om ungdomsfängelse, därest brot-

tet är av den svårhetsgrad, att det enligt åklagarens uppfattning vid lagföring skulle föranlett skyddsuppfostran eller sådan påföljd, som skall rapporteras till straffregistret. Som återfall bör räknas endast brott, som i fråga om svårhetsgraden uppfyller samma kriterier.

a. Återfallsstatistiken bör bygga på principen, att antalet återfall ställs i relation till antalet återfallskapabla dvs. till antalet personer, som haft möjlighet att återfalla.

Återfallskapacitet skall i fråga om personer, som dömts till frihetsstraff, förvaring eller internering anses inträda vid frigivningen (även om denna är villkorlig eller sker på prov). Vid villkorlig dom eller dom, som medför skyddsuppfostran, ävensom vid åtalseftergift bör återfallskapacitet anses inträda den dag, då domen eller beslutet om åtalseftergift meddelades. Det sagda kan också uttryckas så, att den, som övertygats om brott, icke skall anses återfallskapabel så länge han undergår frihetsstraff.

b. Det är ej endast undergående av frihetsstraff, som medför en minskning i brottslingens möjlighet att återfalla. Den faktiska möjligheten härtill uteslutes också mer eller mindre fullständigt genom en rad olika omständigheter såsom sjukdom, intagning å sinnessjukhus, utlandsvistelse m. m. Av praktiska skäl är det dock otänkbart att taga hänsyn härtill vid beräkningen av antalet återfallskapabla.

Däremot är det viktigt att vid utarbetandet av återfallsstatistiken hänsyn tages till dödlighetens inverkan på antalet återfallskapabla.

c. Återfallsstatistiken bör uppläggas dels som framåtblickande, dels som tillbakablickande.

Vid den framåtblickande återfallsstatistiken utgår man från de personer, som under ett visst kalenderår bliva återfallskapabla, och följer dem framåt i tiden under ett visst antal år, varvid antalet återfall registreras.

Vid den tillbakablickande återfallsstatistiken utgår man från antalet återfall under ett visst kalenderår och ställer detta antal i relation till antalet personer, som under året varit återfallskapabla.

d. Observationstiden i fråga om inträffade återfall bör vid den framåtblickande återfallsstatistiken vara tre år från den tidpunkt, då enligt de grunder, som angivits under a, återfallskapacitet inträtt. En årsgrupp per decennium bör dock följas under tio år.

Vid den tillbakablickande återfallsstatistiken föreslås av praktiska skäl, att såsom återfallskapabla skola räknas endast de personer, som blivit återfallskapabla under de tio kalenderåren före observationsåret, därest återfallskapacitet fortfarande förelåg vid observationsårets början, jämte dem, som blivit återfallskapabla under observationsåret.

e. Redovisningen av återfallsstatistiken bör ske så att den dels visar återfallsprocenten för olika grupper av brottslingar, bestämda med hänsyn till förbrottets art, reaktionsformen vid förbrottet, personliga egenskaper etc., dels ock omfattar en jämförelse mellan återfallsbrottslingar och brottslingar, som ej återfallit, i avseende på frekvensen av olika faktorer av kriminologiskt intresse. Detta möjliggöres genom att de utförliga uppgifterna till

brottslingsstatistiken (se s. 184) användas som primärmaterial för återfallsstatistiken.

Man talar om återfallskapacitet av första, andra osv. graden. Härmed avses att brottslingen tidigare straffats eller erhållit åtalseftergift en resp. två osv. gånger. Dessa grupper böra hållas isär vid redovisningen.

f. En nödvändig förutsättning för en återfallsstatistik är att en registrering sker av brottslingarnas namn. Denna registrering föreslås skola ske med hjälp av straffregistret.

De för grövre brott dömda registreras redan nu i straffregistret. Undantagna härifrån äro dock underåriga lagöverträdare, som av domstol överlämnats till skyddsuppfostran jämlikt lagen den 30 december 1952 med vissa bestämmelser om påföljd för brott av underårig. De statistiska uppgifter, som avse en brottsling, vilkens brottslighet fastslagits genom dom, som skall rapporteras till straffregistret, skola avgivas av domstolen i två exemplar, av vilka det ena ej skall innehålla namnuppgift. Båda exemplaren sändas till straffregistret; om registerkort ej förut finnes, upplägges ett sådant och införes i slagningsregistret. Det med namn försedda exemplaret av uppgiften kvarstannar som straffuppgift, medan det andra, sedan det försetts med det nedan föreslagna identifieringsnumret, vidarebefordras till statistiska centralbyrån.

Beträffande personer, som skola medtagas i återfallsstatistiken på grund av meddelad åtalseftergift, föreslås att de statistiska uppgifterna skola avgivas av åklagaren i ett exemplar (med namnuppgift) och sändas till straffregistret. Där skall ett registerkort för vederbörande uppläggas och införas i straffregistrets s. k. slagningsregister. Registerkortet innehåller endast brottslingens namn och andra identifieringsdata men inga uppgifter om den brottslighet, som föranlett åtalseftergiften. Någon registerakt upplägges icke. Därefter frånskiljes namnuppgiften, återstoden av uppgiften förses med det nedan föreslagna identifieringsnumret och vidarebefordras till statistiska centralbyrån. Motsvarande förfaringssätt bör användas vid registreringen av underåriga lagöverträdare, som överlämnats till skyddsuppfostran av domstol.

Att dylikt registerkort på grund av överlämnande till skyddsuppfostran eller på grund av åtalseftergift upplagts skall icke komma till synes i de utdrag ur straffregistret som tillställas domstolar och andra myndigheter. Icke heller inverkar det på lagbrytarens möjlighet att erhålla bevis om att han ej förekommer i straffregistret.

Då registerkort första gången utfärdas för en brottsling (på grund av dom eller åtalseftergift), erhåller han ett identifieringsnummer. Detta nummer åsättes dels registerkortet, dels ock alla statistiska uppgifter rörande brottslingen, som därefter passera straffregistret.

För att hänsyn skall kunna tagas till dödlighetens inverkan bör straffregistret få tillgång till uppgifter över avlidna personer. Då person, för vilken registerkort finnes utfärdat, avlidit skall meddelande härom lämnas till statistiska centralbyrån med angivande av identifieringsnumret.

6. **Uppläggning av ett kriminalstatistikarkiv** (s. 124). Statistiska centralbyrån skall i fråga om den grövre brottsligheten, såsom av det föregående framgår, via straffregistret erhålla utförliga statistiska uppgifter avgivna av domstolen i samband med domen eller av åklagaren i samband med beslutet om åtalshelfgift, uppgifter om straffverkställigheten och omständigheter under verkställighetstiden samt uppgifter om beviljad nåd (se punkt 7). Därtill komma, som framgår av punkt 10 nedan, uppgifter om domår å tvångsarbete. Samtliga dessa uppgifter skola i straffregistret fördes med identifieringsnummer, som möjliggör att alla uppgifter, som avse en och samma person, kunna — utan att uppgift å brottslingens namn finnes — i statistiska centralbyrån sammanföras till personakter. Det av dessa akter bildade kriminalstatistikarkivet bör kunna bli en givande källa för kriminalstatistiska specialundersökningar.

7. **Nådestatistik** (s. 127). I fråga om statistiken över nådeärenden föreslås en avsevärd utökning såväl av de uppgifter, som skola lämnas, som av den statistiska redovisningen därav i syfte att statistiken skall kunna lämna upplysning om nådeinstitutets användning och betydelse samt bidra till att klarlägga Kungl. Maj:ts tillämpning av detta institut.

8. **Fylleristatistik** (s. 133). Med hänsyn till att den av kontrollstyrelsen utarbetade kriminalstatistiken över fylleri m. m. föranletts icke därav att fylleriet är kriminaliserat utan av förseelsens betydelse ur nykterhetssynpunkt, ha de sakkunniga ansett sig sakna anledning att närmare granska anordningen av denna statistik eller utarbeta förslag till ändringar i densamma.

För närvarande utarbeta både kontrollstyrelsen och statistiska centralbyrån statistik över personer, som dömts för fylleri. Detta dubbelarbete bör upphöra genom att kontrollstyrelsen förser statistiska centralbyrån med de uppgifter, som erfordras för centralbyråns statistik.

9. **Tvångsarbetsstatistik** (s. 136). Med hänsyn till ovissheten beträffande lösdrivarlagstiftningens framtida innehåll och då antalet fall, i vilka tvångsarbete ådömes, numera är ringa har det ej ansetts påkallat att föreslå någon ändring i denna statistik.

10. **Rådgivande nämnd** (s. 137). De sakkunniga förorda, att till statistiska centralbyråns rättsstatistiska avdelning knytes en av Kungl. Maj:t utsedd rådgivande nämnd, som kan bidra med sakkunskap från skilda sociala och vetenskapliga områden, när det gäller att utvälja aktuella och kriminologiskt viktiga problemkomplex för statistiska specialundersökningar.

11. **Primäruppgifterna till kriminalstatistiken** (s. 138). Vilka statistiska uppgifter, som skola avgivnas av de olika kategorierna av uppgiftslämnare, samt hur dessa uppgifter skola sammanföras i rapporter och tillställas statistiska centralbyrån framgår av kap. XIII.

12. **Bearbetningen av primärmaterialet** (s. 156). Vid bearbetningen av det till statistiska centralbyrån inkomna primärmaterialet föreslås, att hålkortsmetoden skall komma till användning i stor utsträckning.

13. **Publicering av kriminalstatistiken** (s. 157). Kriminalstatistiken bör publiceras dels i årliga berättelser, dels i sammanfattande tioårsöversikter.

a. De årliga berättelserna böra publiceras i fyra olika delar, Kriminalstatistik I, II, III och IV, med följande innehåll:

Kriminalstatistik I (Polisstatistik): Uppgifter om brott, som kommit till polisens kännedom, samt uppgifter om personer, som misstänkts för brott.

Kriminalstatistik II (Domstols- och åklagarstatistik): Uppgifter till brottsstatistiken, brottslingsstatistiken och reaktionsstatistiken i fråga om fällande domar, straffriförklaringar, strafförelägganden och åtalseftergifter. Dessutom uppgifter om fall, då straffbelagd handling begåtts av person, som på grund av sinnessjukdom e. d. ej åtalats, eller av icke straffmyndig person.

Kriminalstatistik III (Verkställighetsstatistik).

Kriminalstatistik IV (Återfallsstatistik).

Därtill kommer statistiken över nådeärenden, som — bl. a. för snabbhetens skull — bör publiceras för sig i Statistisk tidskrift.

b. De sammanfattande tioårsöversikterna skola visa kriminalitetens utveckling under perioden.

Tioårsöversikterna böra innehålla en allmän inledning avsedd att visa principerna för och utförandet av de kriminalstatistiska undersökningarna. De böra vidare lämna förklaringar rörande fakta, som icke utan vidare kunna härledas ur sifferuppgifterna men äro nödvändiga för en riktig tolkning av de siffror, som redovisas i kriminalstatistiken.

c. Vissa statistiska översikter över kriminaliteten i andra länder böra intagas i de svenska kriminalstatistiska publikationerna. Det föreslås, att dessa tabeller skola utarbetas gemensamt av de nordiska ländernas statistiska centralbyråer.

14. **Personal och kostnader** (s. 161). Ett genomförande av förslaget kommer att föranleda vissa kostnadsökningar för statistiska centralbyrån och straffregistret.

För centralbyrån har beräknats, att den årliga lönekostnaden kommer att ökas med 108 576 kr. (eller, därest stickprovsmetoden användes för bearbetning av saköreslängder m. m., med 93 408 kr.) samt övriga årliga kostnader med 12 000 kr. Därtill kommer ökad kostnad för publikationstryck, vilken ej kan på förhand beräknas. Engångskostnad för möbler, räknemaskin och skrivmaskin torde uppgå till 4 000 kr.

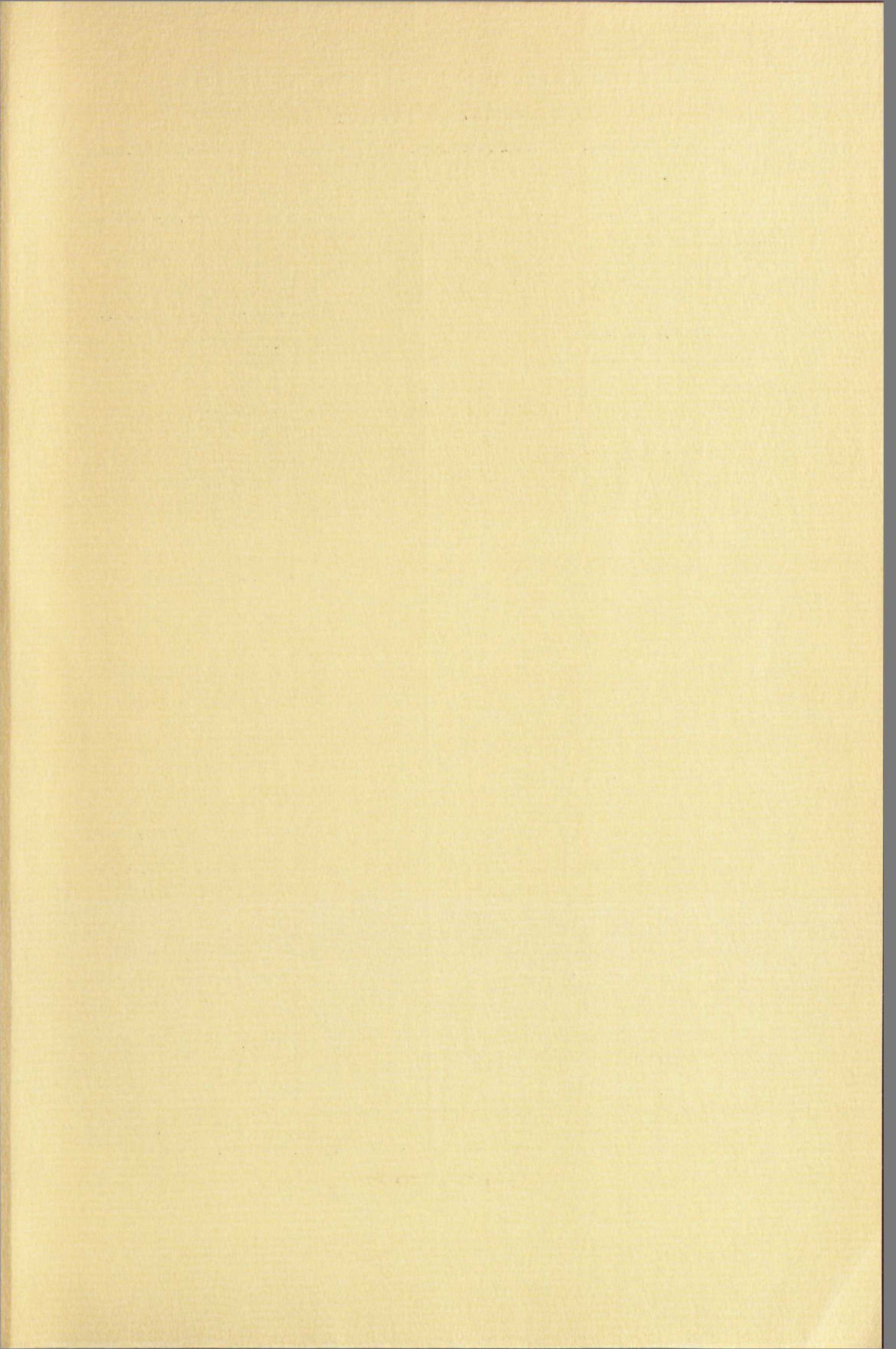
För straffregistret har den årliga lönekostnaden beräknats öka med 17 640 kr.

15. **Författningsändringar** (s. 170). De bestämmelser, som reglera skyldigheten att avgiva uppgifter till kriminalstatistiken, böra sammanföras i en enda författning genom utbyggnad av den nuvarande kungl. kungörel-

sen den 22 oktober 1948 angående rättsstatistiken. I samband härmed upphäves kungl. kungörelsen den 10 februari 1950 angående kriminalstatistiska uppgifter från polismyndigheter m. fl.

Regleringen av de statistiska uppgifternas handläggning inom straffregistret bör ske genom införande av erforderliga bestämmelser i kungl. kungörelsen den 26 november 1914 om uppgifter till straffregistret och straffregistrets förande.

Dessutom erfordras ytterligare ett antal, mindre betydande författningsändringar.

Statens offentliga utredningar 1954

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.)

Allmän lagstiftning. Rättskipning. Fångvård.

Betänkande angående instansordningen i vattenmål m. m. Årvdabalk. [6]
[9]
Förslag till jordrationaliseringslag m. m. [16]

Statsförfattning. Allmän statsförvaltning.

Om proportionella val inom kommunala representationer m. m. 1950 års folkröstnings- och valsättsutrednings betänkande. 6. [17]

Kommunalförvaltning.

Statens och kommunernas finansväsen.

Förslag till förenkling av vissa beskattningsregler. [18]
Förslag till ändrad företagsbeskattning. [19]
Förslag till effektivare taxering. [24]

Politi.

Den svenska kriminalstatistiken. [35]

Nationalekonomi och socialpolitik.

Bostadskollektiva kommittén. 2. Kollektivhus. [3]
Socialförsäkringsutredningen. 2. Moderskapsförsäkring m. m. [4] 3. Folkpensionering och sjukförsäkring. Vissa samordningsfrågor. [33]
Vården vid ungdomsvårdskolorna. [5]
Ny arbetstidslagstiftning och partiell arbetstidsförkortning. 5. [22] Bilagor. [23]
Saneringsfrågan. [31]
Hyresregleringskommitténs betänkande. 3. Hyran för omöblerade lägenheter. [34]

Hälsa- och sjukvård.

Betänkande med utredning och förslag rörande hörselvården. [14]
Fruiluftsbad, simhallar, bastur. [25]
Vanförestalterna och Eugeniahemmet. [28]

Allmänt näringsväsen.

E kraftförörningen. [12]

Fast egendom. Jordbruk med binärningar.

Vattenväsen. Skogsbruk. Bergsbruk.

Klenvirke. Användningen av barrklenvirke, lövvirke och sågverksavfall. [29]

Industri.

Handel och sjöfart.

Inrättande av ett sjöfartsverk. [21]

Kommunikationsväsen.

Högertrafik. [30]
Televisionen i Sverige. [32]

Bank-, kredit- och penningväsen.

Förslag till lag om sparbanker m. m. [10]

Försäkringsväsen.

Kyrkoviäsen. Undervisningsväsen. Andlig odling i övrigt.

Svensk namnbok 1954. [1]
Musikliv i Sverige. Betänkande med förslag till åtgärder för att främja det svenska musiklivets utveckling. [2]
Yrkesutbildningen. [11]
Om kompetenskrav. Betänkande avgivet av kompetensutredningen. [15]
Landsantikvarieorganisationen. [26]
Tjänstebostäder för folkskolans lärare. [27]

Försvarsväsen.

Utrikes ärenden. Internationell rätt.

Nordiska parlamentariska kommittén. 6. Upphävande av all passkontroll vid gränserna mellan de nordiska länderna. [7] 7 och 8. Nordiska post- och teletaxor [20]
Nordisk kontakt. Betänkande om utgivande av en nordisk parlamentarisk tidskriftspublikation. [8]
En gemensam nordisk marknad. [13]